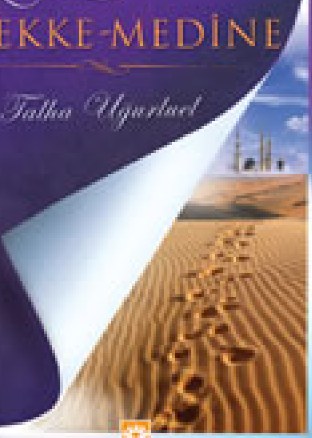
Peygamber Efendimiz'in İzinde

MEKKE-MEDİNE

Talha Uğurluel

Peygamber Efendimiz'in İzinde
Mekke Medine

Peygamber Efendimiz'in İzinde

MEKKE-MEDİNE

Talha Uğurluel

PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN İZİNDE
MEKKE-MEDİNE

Editör
Ömer ÇETİNKAYA

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Sayfa Düzeni
Ahmet YOLAÇAN

ISBN
978-975-278-217-4

Yayın Numarası
460

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Nisan 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları
Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.isikyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

MEDİNE

İkinci Bölüm

MEKKE

ÖNSÖZ

Hepimizin çocukluk yıllarından beri gerçekleştirmeyi arzu ettiği hülyaları vardır. Anne babalarımız ve çevremizdeki herkes hayatında hep bir şeyi arzular, bir yeri düşünür ve "inşallah bir gün" der, konuyu kapatır. Hülyalarda yer alan en özel yer şüphesiz Mukaddes Belde Hicaz'dır. İnsanımızın içine yerleşmiş bir duygudur bu. "Herkes hayatında en az bir kere oraya gitmeli" diyenler olduğu gibi hayatını buna göre tanzim edenler de vardır. Bunun yanında; "Gençken gitmeyelim, biraz yaşlanalım da öyle gideriz." diyenlerle de karşılaşırsınız. Her ne düşünülürse düşünülsün oraya bir kere giden hiçbir zaman "Gittik ve bitti" diyememektedir. Çünkü oralar insanı öyle bir etkiler ki, gidenler aman bir daha ne zaman gideriz hülyalarını kurmaya başlar.

Hicaz, insanı neden bu kadar etkiler? Çünkü oralar İslam'ın en önemli şartlarından biri olan haccın ifa edildiği mekânlardır. Bu büyük ibadeti yapmanın huzuru vardır oralarda. Bir ibadetin yüz binlerce semere verebilme bereketine sahiptir bu topraklar. Orası yeryüzünün en eski toprakları, en erken yerleşilen yerleridir. Atalarımızın izleri vardır oralarda. Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın buluşma yeridir. Sadece tavaf alanı üzerinde 70'e yakın peygamberin kabrinin mevcut olduğu rivayet edilir. Bu seçilmiş insanların mevcudiyetleri ile şereflenen mekânlardır buralar. Bu arazide Hz. Nuh yürümüş, Hz. Hûd devesini sürmüş, Hz. İbrahim Kâbe'yi inşa etmiş, Hz. İsmail avlanmış, Hz. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de tüm hayatını burada

geçirmiştir. Sahabelerin ömürlerini geçirdikleri, başka diyarlara ilâ-yı kelimetullah için hicrete niyet ettikleri yerlerdir buralar. Hz. Bilâl, işkence için kumlara burada yatırılmış, müşrikler tarafından esir edilen Ammâr b. Yasir Müslümanlar tarafından buralarda kurtarılmıştır.

Peygamber Efendimiz burada diye Selman-ı Farisiler, Veysel Karanîler buraya göç etmiş, O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "İslam'ı anlatın" emri verdiğinde Bilâller, Halidler, Ebû Ubeyde b. Cerrahlar buradan göç etmiştir. Burası babasının üzerine deve işkembesi kondu diye Fâtıma'nın ağladığı, Ömer ve Hamza müslüman oldu diye sahabelerin sevince boğulduğu topraklardır. Ukaz, Zü'l-mecaz, Mecenne pazarlarına tebliğ için giden ayaklar bu yollarda yorulmuş, Taif'teki zulümden kurtulanlar, mağarada müşriklerin gözlerinden saklananlar yine buralarda dinlenmişlerdir. Örümcek, ağını buradaki mağarada örmüş, güvercin en güzel yuvasını bu mağaranın girişine yapmıştır. Dünyaya zulüm dağıtan Bizans ve Sasani'ye karşı adalet orduları buradan yürümüş; Aliler, İbn Ömer ve İbn Abbaslar burada büyümüş, Sümeyyeler, Hamzalar, Ömerler ve Osmanlar burada şehit düşmüştür.

Sadece peygamberler ve sahabeler mi? Bu koca tarihte daha nice şahitler vardır: Ömer b. Abdülaziz dev servetini buralara harcamış, Abdullah b. Zübeyir zalimlere karşı ordularını burada toplamıştır. Halife Velid, Mehdi buraların hâdimliği için yanıp tutuşmuş, Nureddin Zengi fitne tohumlarını yine burada söndürmüştür. Selahaddin Eyyübî ve Kılıçarslan bu toprakların muhabbetiyle yandıkları hâlde küffara karşı kılıç sallamaktan buraları ziyaret edememiş, Şeyh Şamil gibi İslam büyükleri de buralara gelip bir daha geri dönememiştir. Ka'b b. Züheyr bir mübarek hırka için dile gelip kasidesini burada söylemiş, buraların bülbülü olmayı arzulayan Âkif de yazdıklarını kötüye kullanılmasınlar diye buralarda iptal etmiştir. Efendimiz'in sakal-ı şerifi tek tek bu topraklardan toplanmış, Gül-i Muhammedî tüm insanlık istifade

etsin diye Sultan Ahmet tarafından tek tek cam tüplere konularak bu topraklarda dağıtılmıştır. Osmanlının nice Hak âşığı sultanı ciddi bir hâdimlik anlayışı içinde Kâbe'nin örtülerini İstanbul'da hazırlatmış ve gözyaşları ile buralara göndermiştir. Yine onlar orada eskiyen her bir şeyi kutsal birer emanet kabul ederek başkentlerine getirtmişlerdir.

Efendimizi korumak uğruna açlık çeken askerlerimiz ölmemek için buraların çekirgelerini yemek zorunda kalmış, bu Mukaddes Belde'yi terk etmek zorunda bırakılan Fahreddin Paşa da kılıçlarını düşmana teslim etmeyerek bu topraklara emanet etmiştir.

Anlatmakla biter mi bu topraklarda cereyan eden hadiseler? gülenler, ağlayanlar, buraların hasreti ile yananlar ve buralar uğruna canlarından olanlar... Bugün bize düşen görev ise tüm bu yaşananları ve bir varoluşun inşa edildiği mekânları, bu topraklarda yaşayan seçkin hayatları tanımak ve yaşanan hatıraların en küçük detaylarına vâkıf olarak oraları gezmektir. Eğer bilerek ve hissederek gezebilirsek, 'Oralarda bir zamanlar Efendiler Efendisi dolaşmıştı.' diyecek ve ayağımızı yere basarken daha dikkatli olacağız. Bu şuurla hareket ederken kendimizi her köşe başında sahabeler ile musafaha eder gibi hissedeceğiz. Oralara gittiğinizde lütfen özellikle, ikindi gölgesi çöktüğünde Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'nin beyaz mermerleri üzerinde uçuşan çekirgelerin çağrışımlarıyla Osmanlı'yı ve Fahreddin Paşa'yı hatırlamayı da ihmal etmeyiniz. Çünkü onlar sahabe ve tabiinden sonra oralara en güzel hizmeti yapmış, yatırımın en kıymetlisini oralara gerçekleştirmiş ve Hâdimü'l-Haremeyn (Harem-i Şerif'in hizmetçileri) olmaktan her zaman gurur duymuşlardır. Oraları temizlik için kullandıkları tavus kuşu tüyünden süpürgelerin teleklerinden birkaç tüyü İstanbul'a getirtmiş ve başlarındaki sorguçlara takarak 'Biz senin evinin süpürgecileriyiz ya Rabbi! diyerek halkın arasında öylece dolaşmışlardır.

Bu eser, hepimizin kalbinde önemli bir yeri olan Mukaddes Topraklarımızın daha iyi tanınması için özel olarak hazırlanmıştır. Her bir insanımız oraları bilerek ve hissederek gezsin diye düşünülmüştür. Ciddi bir araştırma gerektiren bu eser tek bir mekanda ve kısa bir sürede yazılmış değildir. Uzun araştırmalar ve sistemli bir yazım dönemi geçirmiştir. Bu eserde okuyacağınız yazılar; Türkiye, Almanya, Danimarka, İsveç, Arabistan, Suriye, Yemen, Belçika ve İsviçre'de yazılmış olup, Mukaddes Topraklara oradaki coğrafyalar ve burada yaşayan insanlarımızın gözüyle de bakılmak istenmiştir. Tabi ki böyle çaplı bir çalışma zayıf ve liyakati sınırlı birkaç kişiye hasredilmemelidir. Üç yılı aşan bir araştırma süresi içinde, nice gönül insanı, bıkmadan usanmadan bizleri bir yerlerden bir yerlere taşımış, anlatmış, dinlemiş, araştırmış, sorgulamış ve dua etmişlerdir. Bu yardım edenlerin büyük bir kısmı tanıdıklarımızdır. Ama en sıkıştığımız anlarda, maddi sebeplerin sükutu anında, tanımadığımız kişilerinde yardımı olmamış değildir. Bunlar da sanıyoruz oraların aşığı kişilerin duaları vesilesiyle olsa gerek. Kısacası genel olarak emeği geçen herkese desteklerinden dolayı hürmetlerimi sunmak istiyorum. Özel olarak ise:

Eserin hazırlanma aşamasında uzun süreli Türkiye'de bulunamamama rağmen yokluğuma sabreden kıymetli eşim ve sevgili kızıma, 60 derece hava sıcaklığında bana bıkmadan usanmadan adım adım rehberlik eden Necati Öztürk Bey'e, Medine'yi detayları ile tanımamı sağlayan Mehmet Altan Bey'e, özellikle bu eseri meydana getirmemde beni teşvik eden ve her türlü desteği gösteren Abdullah Aymaz Hocam'a, manevi desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen Şerafettin Kocaman Bey'e ve burada ismini sayamadığım daha nice güzel insana teşekkürlerimi sunuyorum.

Talha UĞURLUEL

Birinci Bölüm

MEDİNE

Grafik: Zaman Gazetesi (Ailem Dergisi)

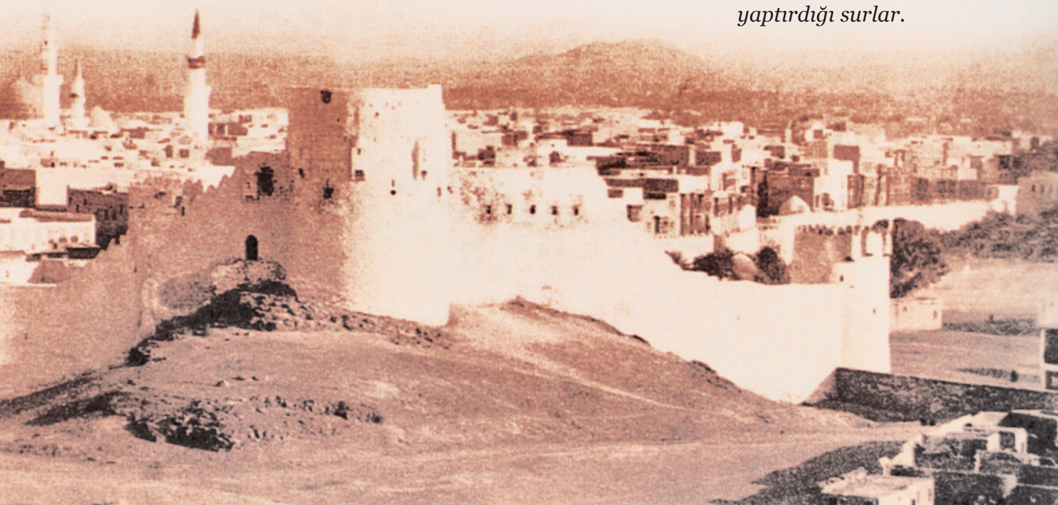
MEDİNE

FARKLI BİR UMRE PROGRAMI

Hac ve umre çok önemli iki ibadettir ve aynı zamanda hemen her gidenin söylediği gibi bir nasip meselesidir. Eskiler "Çağrılmadan gidilmez." derler ya işte aynen öyle. Gitmek isteyenleri bir korku alır. "Acaba oralara gitmeye lâyık değil miyim diye!"

Haziran ayının son haftasında Çamlıca'dan bir grup ile yola çıkmaya karar verdik. Bu yolculuk özel bir program olacaktı. Hem umre yapacaktık hem de adım adım Hz. Peygamber'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* izlerini takip edecektik. Gitmeden önce konu ile ilgili olarak yaptığımız toplantıda şunlara karar verdik: Kaldığımız otelde bir toplantı salonu olacaktı. Orada akşamları sinevizyon eşliğinde görsel malzeme kullanarak bilgilendirme

Medine'nin yüz yıl önceki görüntüsü ve Kanuni S. Süleyman'ın yaptırdığı surlar.

programları sunacaktık. Her sabah otelden ayrılmadan önce o günün programı hakkında gruba bilgi verilecekti. Mekke ve Medine'de ikişer gün toplu gezilere ayrılacaktı. Hudeybiye'den Mina'ya, Arafat'tan, Müzdelife'ye oradan Kâbe'ye kadar gidilecek ve buralardaki nebevî ve tarihî izler incelenecekti.

29 Haziran sabahı uçağa binmiştik. Uçağımız Antalya'dan başlayarak Akdeniz üzerinden geçecek, Kıbrıs ve Mısır'ı geçip Kızıldeniz üzerinden Cidde'ye varacaktı.

MEDİNE'YE VUSLAT

Uçağın uyarı sinyali ile birlikte Medine'ye yaklaştığımızı anlamıştık. Uçağın kapağı açılıp dışarıya çıktığımızda yüzümüze sıcak bir hava dalgası çarptı. Arkadaşlar bu sıcağı motorların havayı kızdıran yeline vermişlerdi ama uçaktan metrelerce uzaklaştığımız hâlde hava serinlemeyince, sıcaklığın Medine'nin ikliminden kaynaklandığı anlaşılmış oldu.

Grubumuzdan birkaç kişi bir taksici ile tanışmış ve diğerleri namazlarını kılana kadar sohbete başlamışlardı. Taksici Osmanlı tarihi okuduğunu söyleyerek Muhammed Fatih Sultan'ın İstanbul'u fethinden bahsetti.

Şoförümüz 'Türk Kahvesi'ni çok severmiş. Yola çıktıktan kısa bir süre sonra bir benzinlikte durdu ve oradan kahve aldı. Türk kahvesini nasıl yaptıklarını merak ettiğim için bir bardak da ben istedim. "Kahveniz nasıl olsun?" diye sordu. Aynen bizim kültürümüzde olduğu gibi böyle bir soru sorması bizi şaşırtmıştı. Ben de şekerli kahve istedim fakat tahmin ettiğim gibi şekerli kahvem kâğıt bardakta geldi. Tadı zehir gibi acıydı. Taksici Arabistan'da yapılan Türk kahvesini nasıl bulduğumu sordu ve "Türkiye'de içtiklerinize benziyor mu?" diye ekledi. "Hemen hemen" diyebildim. "Bu kadar tutturabilmişlerse iyi" diyerek tebessüm etti.

Havaalanından şehre ilerlerken heyecanımız doruktaydı. Şehre girmemize az bir mesafe kala Tebûk, Yenbu, Riyad yazan

bir tabela ile karşılaştık. Yolumuzun sol tarafını işaret eden bu tabela tarihten bir sayfa daha açıyordu önümüzde: Efendimiz'in Tebük Seferi.

Medine Site Devleti'nin yeni yeni şekillenmeye başladığı bir dönemde Bizans'ın dev bir ordu ile ilerlediği haberinin duyulması üzerine çıkılan zor bir seferdi Tebûk.

MESCİDÜ'L-OSMANÎ

Şoförümüz bizi Mescidü'l-Osmanî denilen yere götürecekti. Araplar arasında Mescidü'l-Osmanî olarak adlandırılan mescidin, Sultan İkinci Abdülhamid tarafından yaptırılan Hamidiye Camii olduğunu daha sonra öğrenmiştik.

YEŞİL KUBBE'Yİ ÖNCE KİM GÖRECEK

Gruptaki herkes nefeslerini tutmuş çevreyi gözlüyordu. Artık Efendimiz'in, ismini Yesrib'ten Medine'ye dönüştürdüğü o güzel beldeye gelmiştik. Az sonra Efendimiz'in şereflendirdiği o mübarek mekânları ve yeşil kubbesini görecektik. Bu esnada eski zamanlardaki hac ve umre kafilelerini hatırladım. Medine'ye birkaç kilometre kala atlarından iner ve yayan yürüyerek şehre girerlermiş. Şehre girerken ayakkabılarını çıkaranlar da olurmuş. Tekbirler, salâvatlar ve dualarla adım adım ve büyük bir tâzim içerisinde Efendimiz'in mescidine ve türbesine varırlarmış. İbrahim b. Ethem Hazretleri gibi Medine'ye yaklaştıkça her bir adımda durup iki rekât namaz kılarak ilerleyenler de varmış. O en güzele yaklaşma adına eskiler güzel davranışlarda bulunmuşlar fakat günümüz şartlarında arabayla yanına gitmekten başka çaremiz yok. Arkadaşları biraz daha heyecanlandırmak için bir teklifte bulundum "Efendimiz'in mescidindeki yeşil kubbeyi önce kim görürse o akşam diğerleri ona ismen dua etsin." Teklifim kabul edildi ve artık herkes büyük bir heyecanla yeşil kubbeyi gözlemeye başladı. Birden beton binaların aralarından o Güzeller Güzeli'nin mübarek kubbesini görüverdik. Dudaklardan salâvat-ı şerifeler yükse-

lirken kendimizi arabadan dışarıya atmamak için sabırsızlanıyorduk. Otele yerleştikten hemen sonra soluğu Efendimiz'in mübarek huzurlarında alacaktık.

ÖNCE O'NUN YANINA

Akşam ezanının okunmasına çok az bir zaman kalmıştı. Cemaate yetişmek için alelacele otelden ayrılıp yürüme mesafesindeki Mescid-i Nebevî'ye doğru hızlı adımlarla ilerledik. Yanımdakiler yürümüyor sanki uçuyorlardı. Hepimizin kulağında o kutlu insanın müjdesi yankılanıyordu "Kim vefatımdan sonra kabrimi ziyarete gelirse, hayattayken beni ziyaret etmiş gibidir."[1]

Hava yavaş yavaş kararırken Medine'yi ve özellikle de Mescid-i Nebevî'yi büyülü bir hava sarmıştı. Gündüzün şiddetli sıcağı da, akşamın serinliği ile birlikte kendisini latif bir esintiye bırakmıştı. Herkes kendilerinden geçmiş bir vaziyette yeşil kubbeyi seyrediyordu.

Heyecanla bu mukaddes Peygamber mescidine girdik. İçerisi özellikle son dönemde yapılan tadilatla alabildiğine genişletilmişti. Mescit soğuk suyla soğutuluyordu. Mescitin içindeki direklerin dibinde bulunan mazgallardan bu soğuk suyla serinleyen hava etrafa yayılıyordu. Bu sistem sayesinde insanlar rahatsız olmuyorlardı.

Peygamber mescidi denilen kısım halk arasında "Cennet Bahçesi" olarak bilinir. Burası Peygamber Efendimiz'in hayatta iken mescid olarak kullandığı yermiş. Bizzat kendileri de bu konuda "Minberim ile hücre-i saadetimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir."[2] demişlerdir. Mescid-i Nebevî özellikle namaz vakitlerinde hayli kalabalık bir cemaate sahip. Biz vardığımızda özellikle ön kısımlar tamamen dolmuş vaziyetteydi. Mescid-i Nebevî'deki ilk namazımıza durduk fakat ayaklarımız kırmızı halıya

---

[1] *Beyhakî, şuabü'l-iman 9/185*
[2] *Buhârî, fadlü's-salât 5*

başımız ise sadece secdede iken yeşil halılara temas edebilmişti. Her şeye rağmen cennet bahçesine baş koyup secde etme fırsatını bahşeden Rabbimize hamdolsun.

MESCİD-İ NEBEVÎ VE İNCELİKLERİ

Yatsı namazına kadar mescitte kalmayı tercih ettik. Namaz sonrasında bir hocamızdan cennet bahçesindeki sütunların üzerlerinde bulunan Arapça ibareleri okumasını rica ettim. Asr-ı saadette Mescid-i Nebevî'nin kıbleye doğru olan sol yanında, boydan

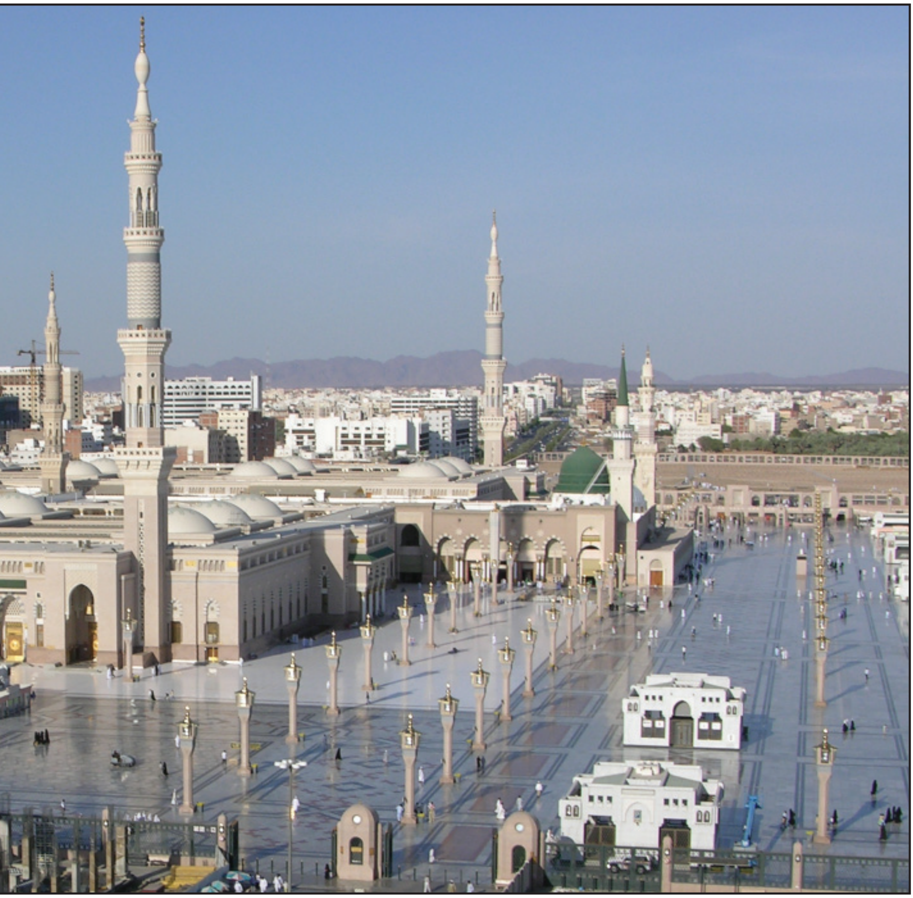

boya Efendimiz'in mübarek eşlerinin kaldığı odacıklar sıralı idi. İslamiyet'in Medine'ye ait sürecinde bu mescidin ve burada meydana gelen olayların ayrı bir anlamı vardır. Bundan dolayı burada meydana gelen birkaç hadise ilerideki nesillere de aktarılması amacı ile o hatıranın cereyan ettiği sütunların üzerlerine not düşülerek belirtilmeye çalışılmış. Bu yazılar yuvarlak kartuşlar içerisine kaydedilmiş.

Efendimiz'in bugünkü türbesi aslında Hz. Âişe'nin kaldığı odadır. Efendimiz bu odada vefat ettiği için kabrini de buraya

tahsis etmişlerdir. Bu odanın mescidin bir içine bir de kıbleye bakan duvarları şebekelerle çevrilidir. Mescidin içine bakan kısmında şebekelerle Hücre-i Saadet arasında üç adet sütun bulunmaktadır. Bunlardan kıbleye en yakın ve en başta olanının üzerinde "هَذِهِ أُسْطُوَانَةُ السَّرِير / Burası yatak - döşek sütunudur." yazmaktadır. Yani Hz. Peygamber itikâfa çekildiklerinde mescidden çıkmak istemedikleri için bu sütunun yanında itikâfa çekilir ve istirahatlarını da bu sütunun yanında yaparlarmış. Sütunun yanındaki perdenin arkası Hz. Âişe'nin odası olduğu için bazen

mübarek başlarını perdenin altından içeriye uzatır ve Hz. Âişe de bu şekilde Efendimiz'in mübarek başını yıkarmış. Bazen de el ve ayaklarını uzatırmış. Peygamber Efendimiz her sene Ramazan ayının son on gününde bu direk yanında yaptığı itikâfta Kur'ân-ı Kerim'i Cebrail (aleyhisselam) ile karşılıklı okurlarmış. O güne kadar nazil olan âyetlerin kontrolü adına yapılan bu okumada önce Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Cebrail'e, ardından da Cebrail (aleyhisselam) Peygamber Efendimiz'e okurmuş. Peygamber Efendimiz'in vefat yılında bu mukâbeleyi tam iki kez gerçekleştirmişler. Peygamberimiz'in bu okumasına 'arz', Cebrail'in (aleyhisselam) okumasına ise 'mukâbele' denir. Biz de bu âdete uygun olarak her sene mübarek Ramazan ayı geldiğinde bir araya gelir ve mukâbele okuruz.

Kâinatın Efendisi'nin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu güzel hatırasını saklayan sütunu inceledikten sonra hemen yanındaki "هَذِهِ أُسْطُوَانَةُ الْحَرْسِ" yazılı sütuna geçiyoruz. Bu sütunun üzerindeki yazı, nöbetçilerin Peygamber Efendimiz'i bekledikleri yer anlamına gelir. Daha sonra ise "Allah seni, zarar vermek isteyenlerin şerlerinden koruyacaktır." *(Mâide, 5/67)* âyeti nâzil olunca Peygamberimiz nöbetçilere artık orada beklememeleri gerektiğini söyler. Bu sütunun hemen yanındaki bir diğer sütunda ise "هَذِهِ أُسْطُوَانَةُ الْوُفُودِ" yazar. Yani burası da Peygamber Efendimiz'in gelen elçiler ile görüştüğü, onlarla, meşveret ettikleri yer. Ayrıca yeni bir âyet nazil olduğunda, Efendimiz bu sütunun yanına oturur ve etrafını saran sahabelere gelen âyetleri burada aktarırmış. Bu arada bilenlerin özellikle itibar ettikleri ve arkasında namaz kılabilmek için birbirleri ile yarıştıkları bir sütun daha var ki onun da üzerinde "هَذِهِ أُسْطُوَانَةُ عَائِشَةَ" yani 'Hazret-i Âişe'

sütunu yazar. Bu sütunun bu ismi almasının sebebi Hz. Âişe'nin bu sütun ile ilgili hadisleri rivayet etmiş olmasıdır. Bu direk, Peygamber Efendimiz'in mescidindeki mübarek mihraplarının sol yanındaki direğin hemen arkasındaki direktir. Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Benim mescidimin içerisinde şu sütun tarafında öyle bir yer vardır ki insanlar oranın kıymetini bilselerdi orada namaz kılıp dua etmek için kura çekerlerdi."[3] der. Efendimiz buranın neresi olduğunu söylemediğinden O'nun vefatı sonrasında sahabe efendilerimiz "Bu yeri bilse bilse Hz. Âişe bilir." demişler ve Efendimiz'in diğer eşlerinden kendisini takip etmesini istemişlerdir. Hz. Âişe'nin namazlarını çoğunlukla bu sütunun arkasında kıldığını görmüşler ve bu nedenle zikredilen yerin burası olduğuna kanaat getirmişlerdir.

[3] *Taberânî, Mucemu'l-Kebîr 2/373*

Mescid-i Nebevi'nin Planı

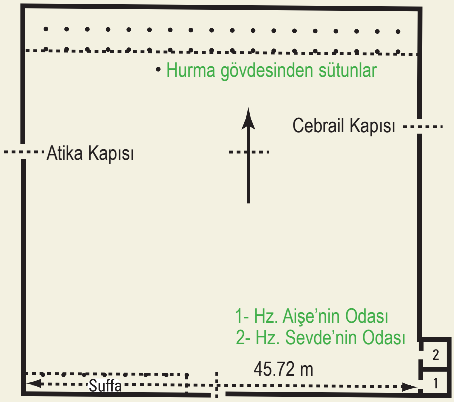

1 Resulullah'ın (s.a.v) Kabr-i Şerifi
2 Hz. Ebubekir'in (r.a) Kabri
3 Hz. Ömer'in (r.a) Kabri
4 Kapı
5 Ashabın nöbet tuttuğu sütun
6 Resulullah (s.a.v) ile görüşmeye gelen elçilerin beklediği sütun
7 Tevbe Sütunu
8 Hz. Ayşe'nin (r.anha) sütunu

Grafik: Zaman Gazetesi (Ailem Dergisi)

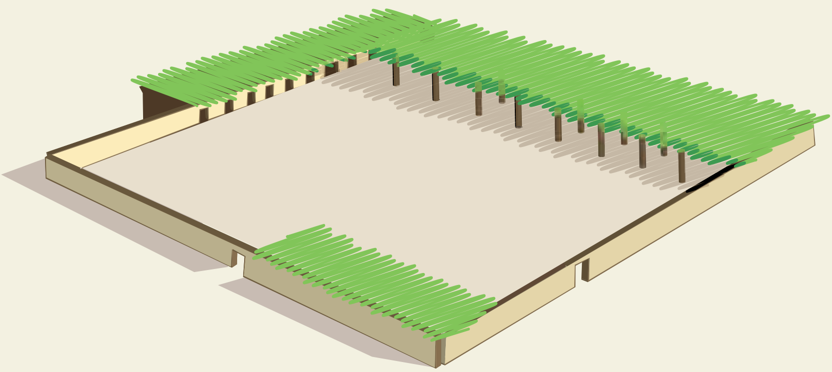
MESCİD-İ NEBEVÎ VE GELİŞİM AŞAMALARI

Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret ettiğinde devesi Kasvâ'yı kendi hâline bırakmış ve deve Ebû Eyyûb el-Ensarî Hazretleri'nin evinin önüne çökmüştür. Daha sonra tekrar kalkarak az ilerideki boş araziye yerleşmiştir. Devenin ilk çöktüğü yerde Efendimiz tam yedi ay misafir olmuştur. İkinci çöktüğü araziyi ise Hz. Ebûbekir, yetim sahiplerinden satın almış ve oraya Mesci-i Nebevî ile Efendimiz'in eşlerine ait odacıklar yaptırılmıştır.

Kıblesi Kudüs-Mescid-i Aksa'ya bakan ilk Mescid-i Nebevî

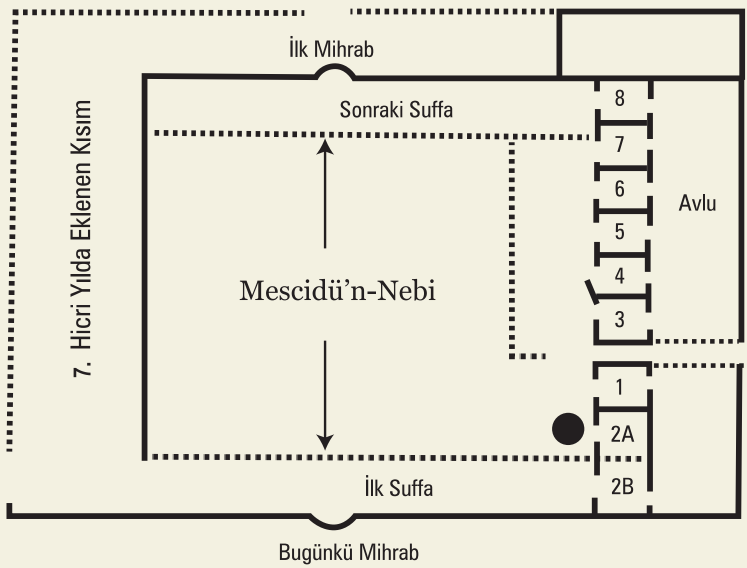
Mescid-i Nebevî'nin ilk şekli; etrafı duvarlarla çevrili boş bir avlu hâlindeydi. Bu avlu üç bölümden oluşmaktaydı. Kıble duvarı boyunca iki sıra hâlinde hurma ağacı gövdelerinden sütunlar dikilmiş ve üzerleri hurma dalı ve yaprakları ile örtülmüştü.

Namaz kılınan gölgelik, Ashab-ı Suffa'nın mekânı ve Efendimiz'in eşlerine ait hücre-i saadetler ile Mescid-i Nebevi'nin ilk hâli.

Burası Efendimiz'in sahabelerle cemaat hâlinde namazlarını eda ettikleri yerdi.

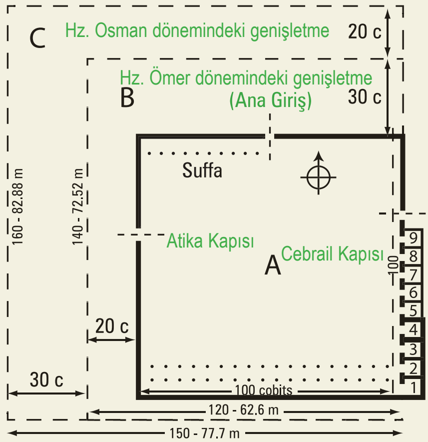
Caminin tam arka köşesinde küçük bir gölgelik hazırlanmıştı ki burası da Ashâb-ı Suffa'nın kaldıkları gölgelikti. Mescidin arka köşesine de iki adet küçük oda inşa edilmişti. Bu kısım da Hz. Sevde ve Hz. Âişe'ye ait odalardır. Hz. Âişe bu odalardan bahsederken, "Efendimiz benim odama ziyarete geldiğinde -ki o her gece teheccüt namazını kılardı- namaza duracağı zaman ben uzandığım yerden ayaklarımı kıvırmak zorunda kalırdım." der. Çünkü bu oda, bir kişi uzandığında diğeri namaz kılamayacak

Hicretin yedinci yılında mescidin yenilenmesinden öncesi ve sonrası

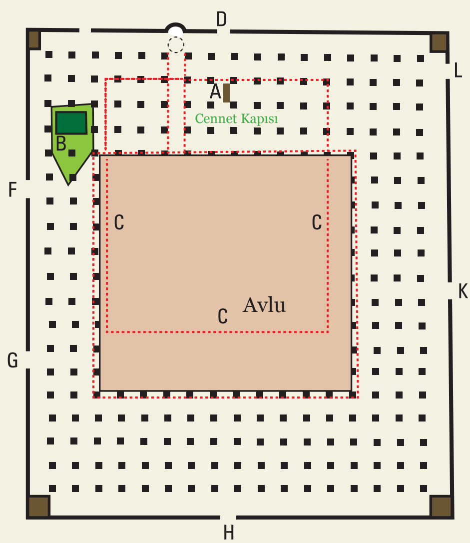
kadar dar ve namaz kılan kişi doğrulduğunda başı neredeyse tavana değecek kadar alçak bir yapıdaymış.

Hicretin yedinci yılında mescit artık müslümanlara dar gelmeye başlar ve Efendimiz'in emri ile yana doğru birkaç metre daha genişletilir.

Efendimiz döneminde Mescid-i Nebevî'de en önemli değişiklik kıblenin değişmesi vesilesiyle olur. Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Haram'a doğru yönelmeleri sırasında kıble tam 180 derece döndüğü için caminin arka duvarı kıble duvarı hâline getirilir. Bu değişiklik sırasında Ashab-ı Suffa'nın gölgeliği önden arkaya alınır ama burada Efendimiz'in eşlerine ait odalara dokunulmaz. Onlar mescidin yeni kıble duvarına bitişik olarak kalır.

Efendimiz'den sonra mescit Hz. Ömer döneminde ön, yan ve arkaya doğru biraz daha genişletilecektir. Hz. Osman döneminde ise öne ve yana doğru genişletme yapılır ve bir mihrap daha eklenir. Bundan sonra Mescid-i Nebevî bir daha kıble istikametinde genişletilmez. Zamanla yanlara ve arkaya doğru devasa boyutlarda genişleyecek ve ileride eski Medine şehrinin kapladığı tüm alanı kaplar hâle gelecektir. Bununla beraber kıble duvarı Hz. Osman dönemindeki gibi aynen kalacaktır. Bugün de yine

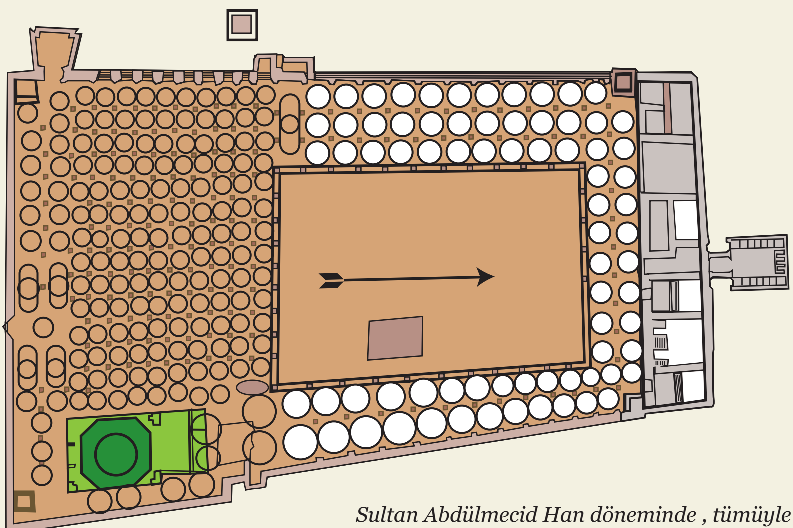
Emevi Halifesi Velid dönemindeki genişletme Efendimizin Türbesi hâline gelen Hz. Aişe'nin odası

Abbasi Halifesi Mehdi'nin genişletmesi sonrası Mescid'in aldığı görünüm

bu sınır korunmaktadır.

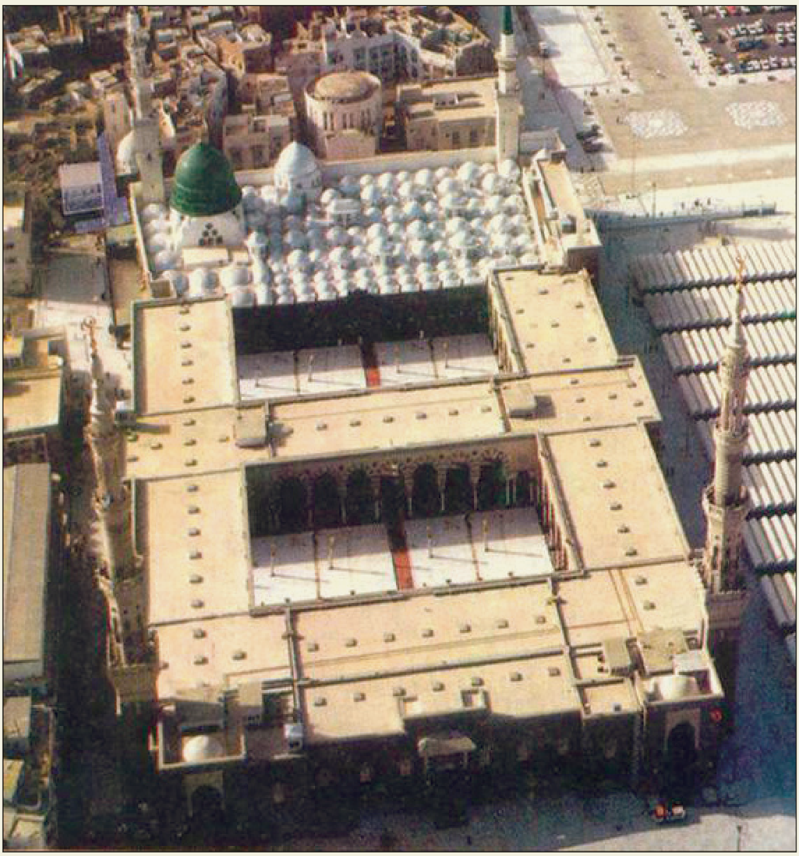
Emevi halifesi Velid, Mescid-i Nebevî'yi esaslı bir şekilde tamir ettirir ve genişletir. Bu genişletme sırasında Efendimiz'in eşlerine ait hücre-i saadetler yıktırılır. Bu sırada hayatta olan sahabe ve tabiinden bazıları bir kısmı ağlayarak "Keşke, bu hücrelerden birkaçını bıraksaydınız da ileride gelecek insanlar,

Sultan Abdülmecid Han döneminde , tümüyle tamir gören ve üzeri tamamen kubbeler ile örtülen mescidin aldığı görünüm.

Kâinatın Efendisi'nin nasıl bir yerde yaşadığını görselerdi." diyeceklerdir.

Emeviler dönemindeki bu genişletme sırasında, ortadaki boş avlunun etrafı mermer sütunlarla taşınan kapalı bölümler hâline getirilir. En önde sol kısımda kalan Efendimiz'e ait kısım hâlâ hurma ağacı gövdeleri ile taşınmaktadır. Bu kısımda bulunan dökülmeye yüz tutmuş hurma ağaçlarını kaldırma teklifi yapılır. Sahabeden hayatta olanlar buna karşı çıkar ve 'Efendimiz'in mescidine dokundurtmayız.' derler. Bunun üzerine, her bir hurma

İlk Suud Kralı Abdülaziz'in, avluyu ikiye böldürüp üzerindeki kubbeleri düzeltmesi sonrası Mescid'in görünümü

ağacının yeri sabit bırakılarak her ağacın olduğu yere aynı kalınlıkta mermer sütunlar konulur. Bugün Efendimiz'in mescidinde görülecek her bir sütunun olduğu yerde aslında zamanında bir hurma ağacının gövdesi bulunmaktaydı. Sahabeler bu hurma gövdelerine dayanır ve birbirleri ile hasbihâl ederlerdi. Abbasi Halifesi Mehdi'nin de Mescid-i Nebevî'yi arkaya doğru genişlettiği bilinmektedir.

Osmanlılar döneminde Mescid-i Nebevî'nin asıl çekirdek kısmı son hâlini almıştır. Arkasına birtakım görevli odaları eklenmiş ve Mescid-i Nebevî'nin üzeri tamamen kubbelerle süslenmiştir. Bugün 'Cennet Bahçesi' denilen mekânın üzerinde Osmanlı kubbeleri, altlarındaki bin bir gül deseni ile hâlâ durmaktadır. Mescid-i Nebevî'yi son kez ciddi anlamda restore ettiren kişi Sultan Abdülmecid Han'dır. Onun hatırası olarak bugün ilk avluya girilen kapılardan birinin adı Bâb-ı Mecîd'tir. Bu kapı varlığıyla o hizmetleri yapan Osmanlı sultanını hatırlatmaya devam etmektedir.

İlk Suud Kralı Abdülaziz döneminde Mescid-i Nebevî'ye ikinci bir avlu eklenmiş, 2005 yılında vefat eden Kral Fahd döneminde ise Mescit devasa boyutlarda genişletilerek bugünkü görünümünü kazanmıştır.

MEDİNE SOKAKLARINDA ADIM ADIM

Bulunduğumuz şehir Medine olur da, her bir köşede Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ait izler olmaz mı? Büyük bir çoğunluğu ilgisizlikten yok olmaya yüz tutmuş olsa da görmek isteyenler için nice âsâr-ı Muhammedî hâlâ gidenlere göz kırpmaya devam ediyor.

HAMİDİYE CAMİ VE TREN İSTASYONUMUZ

Bir ecdat yadigârı olan Medine Tren İstasyonu Anberiye denilen mevkide bulunuyor. Burası eski Medine şehrinin giriş mahalli. Fakat bugün şehir büyüdüğü için şehrin ortalarında kalmış. Mescid-i Nebevî'ye de bir kilometre kadar bir mesafede. Eskiden hacılar trenden burada inerler ve yayan olarak salâvat-ı şerifeler getire getire Efendimiz'in huzuruna giderlermiş.

Anberiye mevkiinde Hicaz Demiryolu'nun son halkası olan Medine Tren İstasyonu ve S ultan Hamid'in yaptırdığı Hamidiye Camii.

Tren istasyonunu tarih bilgisinin ışığı altında dikkatli bir gözle incelediğimizde her bir yanında Peygamber sevgisinin tezahür ettiğini görürüz. Ecdâdımız bu istasyonu inşa ederken normalde tren yolu aksi istikamette Medine'ye girmesi gerekirken rayları dolandırıp şehre öbür taraftan sokmuş ve herkesin öncelikle Peygamberimiz'in yeşil kubbeli türbesini görmesini ve O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)* selam vererek şehre girmesini arzulamıştır. Nitekim 'Mukaddes Emanetler' adlı kitapta da yer aldığı gibi 1.Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti'nin İstanbul'dan gönderdiği son emanetleri almak için gelen trenin lokomotifinin üzerine bile "Esselâmu Aleyke Yâ Resûlallah" yazılmıştır.

Gürültüsünden Efendimiz'in ruhaniyeti rahatsız olmasın diye üzeri keçeyle kaplanan Medine istasyon rayları.

Ecdâdımızın bu tren istasyonundaki rayların üzerlerine bir dönem keçe döşettiklerini ve böylece trenin raylara sürtünmesi ile meydana gelecek sesten Peygamber Efendimiz'in ruhaniyetinin rahatsız olmamasını gaye edindiklerini de biliyoruz.

Medine Tren İstasyonu bir ucu İstanbul Sirkeci garında, diğer ucu Medine'de olan muhteşem bir eser olarak ayakta. Tarih 19. yy'ın sonu ve Avrupa'nın Osmanlı'yı 'Hasta Adam' diyerek teneşire koymaya çalıştığı dönem... Devletin başına geçen büyük sultan İkinci Abdülhamid Han, o dönemde hiçbir büyük devletin bile cesaret edemediği bir projeyi kendi imkânlarıyla başardı.

Sultanın bu projeden gayesi İstanbul ile bu uzak toprakları daha kuvvetli bağlarla birbirine bağlamak, petrolün bulunması ile bu topraklar üzerinde başlayan İngiliz entrikalarına mani olmak ve hac, umre, sürre alayları gibi seyahatleri daha kolay, güvenli ve hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmek. Bu projenin tamamlanması ile birlikte İngilizler çok endişelendiler fakat ihanet kokan oyunlarla yöre insanını kandırdılar ve onları para karşılığı bu tren raylarına zarar vermek için kullandılar. Lawrens gibi İngiliz casusları yoldan sökülerek getirilecek her bir ray demiri için altın paralar vadediyordu. Her şeye rağmen bugün bile Hicaz Demiryolu projesinin geçtiği Türkiye, Suriye, Ürdün, Lübnan gibi ülkelerde bu orijinal Osmanlı rayları ve tren istasyonları hâlâ kullanılmaktadır.

Medine'deki son Mukaddes Emanetleri kurtarma ve İstanbul'a taşıma adına gelen ve alnında "Esselâmu aleyke ya Resûlallah yazan Hicaz treni vagonu

İstasyonun hemen yanında Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın kesme taştan yaptırdığı Hamidiye Camii de hâlâ tüm güzelliği ile durmaktadır.

ECDÂDA DÜŞKÜN BİR GÖNÜL İNSANI

Camiyi ve yanındaki tamir edilmiş ve pırıl pırıl hâle gelmiş, çevre düzenlemesi yapılmış istasyonu görünce aklıma Tavşanlı'daki bir esnaf ağabeyimizin anlattığı hatıra geldi:

"2001 yılında, Amerika'ya Fethullah Gülen Hocaefendi'yi ziyarete gittik. Yanında oturuyoruz. Kendileri de televizyondan Arap

Medine'deki Osmanlı Tren İstasyonu

kanallarındaki haberleri izliyorlar. Tabi biz bir şey anlamıyoruz. Az sonra duyduğu bir haberden dolayı üzülerek yanındakilere döndü ve "Bu haberin doğruluğunu internetten kontrol ediverin." dedi. Birkaç dakika sonra geldiler ve duyduğu haberin doğru olduğunu söylediler. Birden yüzü asıldı. Morali bozulmuştu. Ağzını bıçak açmıyordu. Tabi odada aniden bir sessizlik oldu. Artık kimse konuşmuyor ve tebessüm bile etmiyordu. Haberin ne olduğunu az sonra biz de öğrendik. Mekke'de Osmanlı yapısı Ecyad Kalesi yakında yıkılacaktı. Az sonra yemek vakti geldi ve en alt kata yemeğe indik fakat bu muhterem zatın üzgün tavrı buraya da yansımıştı. Ben daha fazla dayanamayarak ayağa kalktım ve kendilerine dönerek: "Hocam biz iki hafta önce Umre'den geldik. Medine'de Osmanlı Tren İstasyonu'nu tamir etmeye başlamışlar." dedim. Birden doğruldular ve bana doğru yaklaşarak "Hay sen bin yaşa" dediler ve beni alnımdan öptüler. Sonra da az önceki moral bozukluğunda eser kalmamış, etrafa gülücükler yağdıran bir sima ile yemeklere bakıp: "Yahu misafirlere özel bir şeyler yapsaydınız." diye etraflarındakilere seslendiler ve o hâlet-i ruhiyeyi muhafaza ederek üst kata geçtiler. O çıktıktan sonra orada bulunanlar da sevdikleri bu güzel insanın mutlu

olmasından duydukları sevinç ile yanıma gelip "Yahu sen nereden çıktın diyerek beni alnımdan öptüler."

SUKYA'DA SU DAĞITANA KURBAN OLAYIM

Anberiye'de, Tren İstasyonu'nun hemen bahçesinde beyaz kubbeli, çevre duvarları dendanlı şirin bir yapı karşılıyor bizleri. Adı Sukya Mescidi. Bu isim su dağıtmaktan geliyor. Peygamber Efendimiz, sahabeleri ile birlikte Bedir Savaşı'na giderlerken burada tüm sahabeye sadece bir kırbadan su dağıtarak bir mucize göstermişler. Ayrıca yine burada Medine'nin bereketi için dua etmişler. Bu mescidin istasyon gibi restore edilmesi ve gayet bakımlı görünmesi bizi daha da mutlu ediyor.

Peygamber Efendimiz'in Bedir'e giderken sahabeye su dağıttığı Sukya Mevkii ve üzerinde inşa edilen Sukya Mescidi

PEYGAMBER AYAĞININ DEĞDİĞİ HER YER VAKIF YAPILMIŞ

Birkaç kilometre kadar sonra Minareteyn Mescidi karşılıyor bizleri. Yeni bir yapı. Kısa bir süre öncesine kadar burada iki minareli bir Osmanlı Mescidi bulunuyormuş. İki minaresi olmasından dolayı bu yapıya Minareteyn, yani iki minareli adı verilmiştir. Şu an yeni yapılan caminin etrafı tam bir mezbelelik.

Bir taraf araba otoparkı, diğer yanı tamirciler tarafından işgal edilmiş. Her tarafından etrafa sıvı yakıt akıtan pejmurde bir benzinlik de yine orada. Hâlbuki bunların yerinde kısa bir süre öncesine kadar muhteşem bir hurmalık vardı. Ve bu arazinin tümü vakıf malıydı. Zamanında bu vakfın hayvanları o kadar çokmuş ki, buraya gelen giden herkese su yerine süt dağıtırlarmış.

Arazinin Peygamber Efendimiz ile ilgili kısmına gelince, üzerinde bulunduğumuz arazi, sahabenin Bedir Savaşı'na gittikleri yolun üzerinde bulunmaktadır. O dönemde bu arazide de konaklamışlar. Peygamberimiz de sahabeleri ile birlikte buradaki kuyudan su içmişler. Kuyu hâlâ tüm güzelliği ile durmaya devam etmektedir. Kuyunun hemen önünde ziyaretçilerin bu mübarek suyu rahatlıkla içebilmeleri için iki oluklu bir de çeşme yaptırmışlar. Çeşmenin yanında bir de namazgâh var. Bu namazgâhın şirin bir mihrabı da var. Taş duvar içerisinde küçük bir sokuntu hâlinde duruyor. Ama çeşme mezbelelik içerisinde, kuyu kapalı ve namazgâh çöplük hâline gelmiş. Buranın suyu bir dönemler o kadar meşhur imiş ki, bu vakfın yetkilileri tarafından çevre beldelerin âmirlerine, hatta Suriye ve Lübnan'da bulunan Osmanlı valilerine bile gönderilirmiş.

EYÜP'TEN MEDİNE'YE PEYGAMBER SEVGİSİ

Buradan geriye dönerken Bilâl-i Habeşî Mescidi'nin hemen yakınında beyaz, küçük ve Osmanlı yapısına benzeyen bir mescit dikkat çekiyor. Burasının İdris Sunûsî Mescidi olduğunu öğreniyoruz. İdris Sunûsî Libya devlet eski başkanlarından biri. Kaddafi İhtilali sonrasında buraya gelmiş, buralarda yaşayarak yine bu mübarek topraklarda vefat etmiş ve bu mescidi de kendisi yaptırmış. İdris Sunûsî ve Libya isimleri bana İstanbul'daki Eyüp semtini çağrıştırıyor. Eyüp Sultan Camii'nde Beşir Ağa'nın kabrinin bulunduğu giriş kısmının sağ tarafında duran ve üzerinde "Libya Kralı Birinci İdris'in armağanıdır." yazan mermer

kitabe aklıma geliyor. Peygamber Efendimiz'e bu kadar düşkün olan bu aile, Efendimiz'in İstanbul'daki yadigârı olan Eyüp El-Ensârî adına mermer ve yazıları varak altını ile yaldızlı bu kitabeyi buraya hediye etmişler. Peygamber beldesindeki mescitlerinden, Peygamber'in Mihmandarı'nın yanındaki hediyelerini hatırlamak aklımıza daha başka şeyler de getiriyordu. Kralın soyadı olan Sunûsî kelimesinin bize hatırlattığı bazı önemli noktalar var.

ÖNCE ANADOLU KURTARILMALI!

Ahmet Sunûsî

Osmanlı Devleti 1. Dünya Savaşını kaybetmek üzere... Dünyanın dört bir yanında mücadele vermekte. Tam, teslim manasına gelen anlaşmayı onaylayacakken, İstanbul ve Anadolu tarafından ortak organize edilen kurtuluş harekâtı başlar. Bu harekâtta Çanakkale'de olduğu gibi sadece Anadolu insanı yer almaz. İmkânı olan nice vefalı dost Kurtuluş destanına maddi manevi destek verir. Bunlardan biri de Trablusgarp'tan gelen Şeyh Ahmet Sunûsî'dir. Hâlbuki aynı dönemde kendi ülkesi İtalyanlarla mücadele etmektedir ve bu süreç 1930'lu yıllara kadar sürecektir. Ama o ülkesindeki mücadeleyi talebesi Ömer Muhtar'a bırakır ve “Asıl mücadele Anadolu'da olmaktadır, öncelikle burası kurtarılmalıdır, çünkü bayrak yeniden buradan kalkacaktır.” diyerek Anadolu'ya gelir. Lozan imzalanana kadar da elinden gelen her türlü yardımı bize sağlamaya çalışır. Dev Osmanlı'nın yıkılışının gecikmesinde böyle nice meçhul kahramanın gayretleri söz konusu olmuştu.

Bir küçücük mescid bizleri tarihin sayfalarına götürmüştü. İşte bu mescidin bânisi İdris Sunûsî de böyle güzel bir silsileden geliyordu.

MÜEZZİNLERİN SULTANI HZ. BİLÂL'İN EVİ

İdris Sunûsî Mescidi Bilâl-i Habeşî Mescidi'nin hemen yanında. Bu mescidin Bilâl-i Habeşî Hazretleri ile bir ilgisi olup olmadığını sorunca mescidin yeni inşa edildiğini öğrendik. Acaba Medine'de yaşayan Bilâl-i Habeşî Hazretleri'nden bu mübarek beldede bir iz var mı diye merak ettik. Bilâl-i Habeşî Hazretleri'nin evinin yerinin bugün bilindiğini arkadaşlarımız söyledi. Müezzinlerin imamı Bilâl-i Habeşî Hazretleri'nin evi Mescid-i Nebevî'nin yanında bulunan Hz. Ömer Camii'nin yanında imiş. Fakat sonradan Medine'deki birçok yapı gibi burası da ilgisizlikten payını alarak yıkılmış. Bugün yerinde bir postane binası var. Birlikte oraya kadar gidiyoruz ve o kara tenli güzel insanı yad ediyoruz. Onun evininin kapısının eşiğine başını koyan Ebû Zer canlanıyor zihinlerimizde. Bir ortamda Bilâl-i Habeşî Hazretleri görüşünü beyan ettiğinde Ebû Zer: "Hadi oradan karanın oğlu sen nereden bileceksin!" demiş, Bilâl-i Habeşî Hazretleri de bu mevzuya çok üzülerek Efendimiz'in huzuruna varmış ve: "Ya Resûlallah, benim kara tenli olmam cennete girmeme engel mi?" diye sormuştu. Peygamber Efendimiz ise "Elbette hayır" cevabını vermiş ve sorusunun sebebini sormuştu. O da Peygamber Efendimiz'e, olanları anlatmıştı. Peygamberimiz bunun üzerine Ebû Zer'i yanına çağırarak: "Sende cahiliye döneminin hâlâ izlerini görüyorum." diyerek ikaz etmişti. Bu ikaz sonrasında buraya gelen Ebû Zer de başını Bilâl-i Habeşî Hazretleri'nin evinin eşiğine koyarak "Ey Bilâl, sen o kara ayağını benim başıma basmadıkça ben buradan başımı kaldırmayacağım."[4] demişti.

Bugün Medine Postanesi olan yerde bir zamanlar Bilal-i Habeşi Hazretlerinin evi bulunuyordu

---

[4] *İbn Hacer, Fethu'l-bârî 1/49*

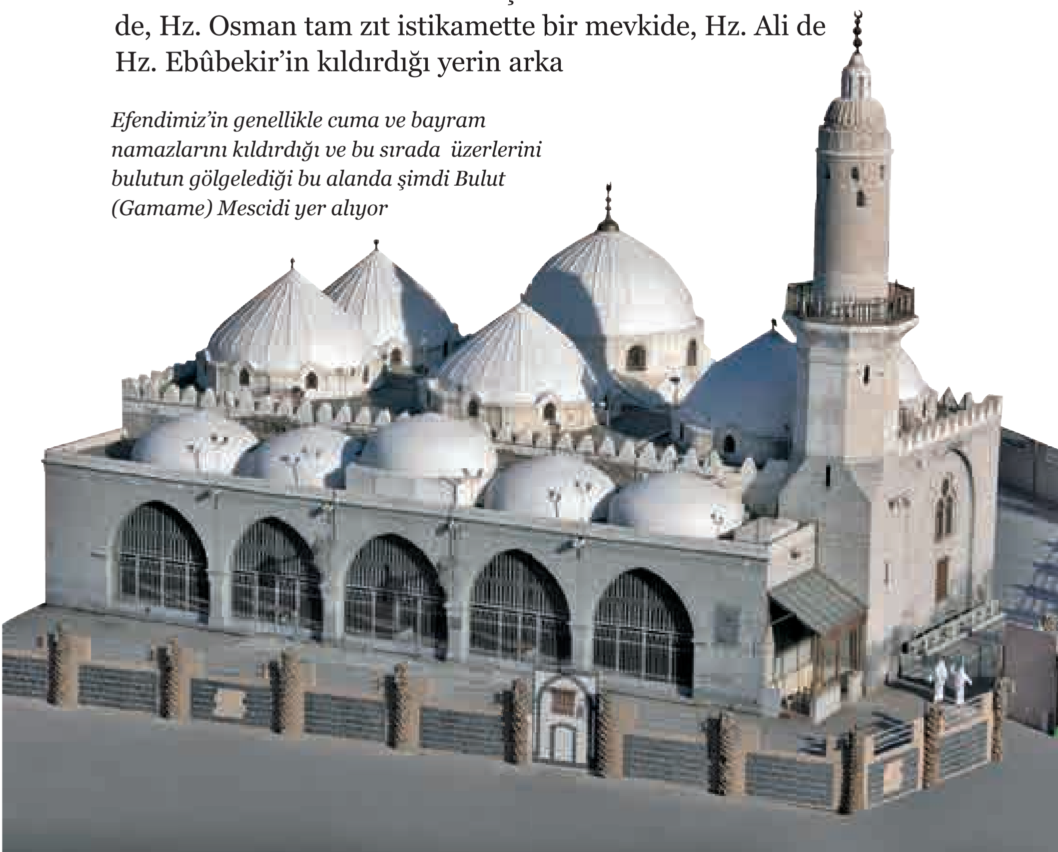
Ne muhteşem bir örnek, bu nasıl bir kendini aşmışlık anlayışı. Bu ibretli tefekkürün ardından bunları hatırlamanın şükrüyle oradan ayrıldık.

DÖRT HALİFE'NİN DÖRT GÜZEL İZİ

Hz. Ömer'in mescidinden bahsetmişken, Mescid-i Nebevî' nin yanında dört halifenin de isimlerini taşıyan dört mescitin bulunduğunu ifade edelim. Bu mescitlerin burada bulunma sebepleri de bir hayli enteresan. Bu dört mescidin yanlarında bulunan ve adına 'bulut' yani "Gamame Mescidi" denilen yapı, Peygamber Efendimiz'in bayram namazlarını kıldırdığı yermiş. Kendisini devamlı gölgeleyen bulut, Efendimiz Mescid-i Nebevîye girdiğinde bulut burada beklediği için buraya "Bulut Mevki" ve buraya yapılan mescide de "Bulut Mescidi" demişler.

Peygamber Efendimiz'in vefatı sonrasında Hz. Ebûbekir, bayram namazlarını Peygamber Efendimiz'in kıldırdığı yerin 40 metre kadar arkasında kıldırmış. Hz. Ömer biraz ilerisinde, Hz. Osman tam zıt istikamette bir mevkide, Hz. Ali de Hz. Ebûbekir'in kıldırdığı yerin arka

Efendimiz'in genellikle cuma ve bayram namazlarını kıldırdığı ve bu sırada üzerlerini bulutun gölgelediği bu alanda şimdi Bulut (Gamame) Mescidi yer alıyor

Hz. Ömer'in bayram namazı kıldırdığı mevkiide bulunan Hz. Ömer Camii

mevkiinde kıldırmış. Sahabe bu yerleri hep muhafaza ederek hep bu mübarek kişiler ile birlikte anmışlar. Sonrasında da buralara bu büyük sahabeleri hatırlatan mescidler inşa etmişler. Gamame, Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer mescidleri günümüzde hâlâ Osmanlı Mescidi olma özelliklerini korumaya devam ediyorlar. Hz. Osman ve Hz. Ali Mescidleri ise bir hayli değişikliğe uğramış. Bu tarihi mescidlerden sadece Hz. Ebûbekir Mescidinde bir Osmanlı kitabesi görebildik. Bu kitabeyi okuyunca anladık ki, mescidi son kez Sultan Abdülaziz Han tamir ettirmiş.

Hz. Ebubekir'in bayram namazı kıldırdığı mevkide bulunan Hz. Ebubekir Camii.

Bugün Gamame mescidi yanında Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin isimlerini taşıyan dört adet mescid, Mescid-i Nebevî'nin hemen yakınında durmakta ve bize bu güzel insanları hatırlatmaktadır.

İHTİLAFIN İTTİFAKA DÖNÜŞTÜĞÜ YER: BENÎ SÂİDE GÖLGELİĞİ

Medine, Mekke şehrinden bazı yönleri ile ayrılıyor. Bir kere Mekke gibi dağlık bir yapıya sahip değil. Dümdüz bir alan üzerine kurulmuş. Mekke'de çorak bir toprak var. Fakat Medine öyle değil. Havası daha yumuşak olduğu gibi etrafı da daha yeşillik. Hurmaları, üzümü ve inciri ile ünlü. Hurma deyince de tabi aklımıza hemen yeşil hurmalıklar geliyor. Bugün Medine'nin ciddi bir şekilde büyümesi şehir içindeki yeşilliklerini yavaş yavaş kaybetmesine neden oluyor. Hele Mescid-i Nebevî yakınlarında neredeyse hiçbir yerde hurmalık göremiyorsunuz. Her yeri otel binaları işgal etmiş. Gözlerimiz bu önemli mekânda azıcık olsun bir yeşillik ararken Mescid-i Nebevî'nin hemen yakınlarında küçük de olsa bir yeşil alan görebiliyoruz. Araştırdığımızda burasının tarihte önemli bir olaya tanıklık etmiş olan Benî Sâide Sakîfesi, gölgeliği olduğu-

Hz. Ebubekir'in halife seçildiği Benî Sâide Gölgeliği

nu öğreniyoruz. Burası öneminden dolayı betonlaştırılmamış ve koruma altına alınmış.

Benî Sakîfe denilince aklımıza gelen Efendimiz'in vefatı sonrasında cereyan eden hadiselerdir. Kâinatın Efendisi bu fani hayata veda ettiğinde, mübarek naaşları gasledilirken Hz. Ömer Medine'nin iki büyük kabilesi Evs ve Hazreç'in bir araya gelip kendilerine yeni bir reis seçmeye çalıştıklarının haberini alır. Büyük bir fitnenin çıkmasına neredeyse ramak kalmıştır. Hz. Ömer o büyük feraseti ile hemen Hz. Ebûbekir'i bulur, onu yanına aldığı gibi Benî Sâide'ye getirir ve oradakilere hitap ederek: "Hz. Muhammed'in hicret arkadaşı ve hasta iken yerine imamete geçirdiği kişi burada iken siz kendinize başka bir lider mi seçiyorsunuz?" der. İşte bu hadise sonrasında tüm sahabeler ittifak hâlinde Hz. Ebûbekir Efendimizi halife seçerler. İşte bu tarihi vak'anın yaşandığı yer burasıdır.

PEYGAMBER SECDESİNE ŞAHİT MEKÂN

Medine sokaklarını adımlarken saatler hızla ilerliyor. Gezi kafilemizdeki hiç kimsede en ufak bir şikâyet yok. Kâinatın Efendisi'ne ait müstesna izleri görmek-

Abdurrahman İbni Avf, Ebu Zer ya da Secde Mescidi olarak adlandırılan kutlu mekân.

ten herkes son derece memnun. Yalnız artık güneş iyice yükselmeye başladığı için kavurucu bir sıcak başlamış olduğundan sabah saatlerindeki gibi dinç değiliz. Bazılarımız başlarına güneş geçmesin diye başlıklarını ıslatıyorlar. Öğle namazına da artık dakikalar kalmış. Gezimizi özel bir camide bitirelim ve orada kılacağımız namaz ile gezimizi noktalayalım diye düşünüyoruz. Gideceğimiz yer halk arasında farklı isimlerle anılagelen bir mescit. Buraya Abdurrahman b. Avf ya da Ebû Zer Gıfarî Mescidi diyenler var. Ama asıl adı; Secde Mescidi. Çünkü Kâinatın Efendisi burada uzun bir secde yapmış. Peygamber Efendimiz geceleri zaman zaman evinden dışarıya çıkar ve ıssız sessiz yerlere giderek Rabbine ibadet edermiş. Sahabelerden bazıları da kendisine bir şey olur diye endişe ederek O'nu gizlice takip edermiş. Bir keresinde Peygamberimiz Medine dışına çıkarak bugün bu Secde Mescidi'nin olduğu yere gelmiş ve namaza durmuş. Arkasında da O'nu gizlice takip eden Abdurrahman b. Avf varmış. Peygamberimiz secdeye gitmiş ama dakikalar geçtiği hâlde bir türlü doğrulmamış. Hz. Abdurrahman artık iyice endişelenmeye başladığı bir sırada Peygamberimiz başını kaldırıp selam vermiş ve arkasındaki kişinin kim olduğunu sormuş. Abdurrahman b. Avf *(radıyallahu anh)*: "Benim ya Resûlallah" demiş. Peygamberimiz gayet mütebessim bir hâldeymiş. Sahabî bunun sebebini sorunca da, Peygamberimiz bu uzun secdesinin sebebini anlatmış ve o secde sırasında kendisine; Peygamberleri için salâvat getirenlere şefaat edileceği müjdesinin geldiğini haber vermiş. İşte bu nedenledir ki bu mevki yüzyıllarca secde mevki olarak kalmış ve sonrasında buraya yaptırılan mescide de bu isim verilmiştir.

Secde Mescidi bir hayli yeni bir yapı. Bugünkü cami binasının birkaç yıl önce yapıldığını, önceden bunun yerinde bir Osmanlı Camisi'nin bulunduğunu öğreniyoruz. Böyle mübarek bir mekânda namaz kılmak, Peygamber Efendimiz gibi uzun sec-

deler yapmak ve O'nun şefaatine nâil olmak için çokça salâvat-ı şerife getirmek gerçekten çok anlamlı...

BİR ENSAR AİLESİNE KONUK OLUYORUZ

"Madem Medine'deyiz, öyleyse bir ensarın evine misafir olalım." diye bir fikir atıldı. Peygamber Efendimiz ve sahabenin Mekke'den Medine'ye hicret etmesinden sonra onlara, ensar denilen Medineli Müslümanların sahip çıktıklarını, en kıymetli şeylerini onlarla paylaştıklarını ve bu sebeple Ensar konukseverliğinin meşhur olduğunu biliyoruz. Günümüzde bile ensardan gelen kişiler Medine'de hemen kendilerini belli ederler, konukseverlikleri, yardımlaşmada önde duruşları ile hemen fark edilirler.

Peki böyle bir ensar ailesi bulabilecek miydik? Medine'de bizi ağırlayan ev sahiplerimize mevzuyu açtığımızda, şehirde hâlâ ensardan gelen birtakım ailelerin bulunduklarını az bir gayretle böyle bir aileye ulaşabileceklerini bildirdiler. Nitekim mutlu haber az sonra geldi. O akşam bir ensar ailesine misafir olacaktık.

O gece yatsı namazı sonrasında arabamıza binerek Kuba taraflarına doğru ilerlemeye başladık. Medine içinde yaprak oynamazken geldiğimiz yer gayet serindi ve rüzgâr tatlı tatlı esiyordu. Buralar sanki Medine'nin yaylası gibiydi. Gece karanlığında beyaz badanalı bir evin önünde durduk. Evin geniş bahçe kapısı ardına kadar açık hâlde idi. Yalnız bu bahçe kapısı bizim Türkiye'de bildiğimiz tarzda bir bahçe kapısı değil. Bahçenin duvarları üç insan boyu kadar yüksek ama kapı ardına kadar açık. Ev sakinleri de misafirleri ile birlikte bahçede kurulu geniş sedirlerde oturuyorlardı. Bizi görünce kapıya koşuşturdular. "Ehlen ve Sehlen" cümleleriyle karşıladıkları bizleri, başköşeye oturttular. Önce kulpsuz fincanlar içinde kahveler geldi. Kahve bizimkinden biraz farklı, buruk bir tadı var ama yine de ufak ufak yudumlarla içtik. Fakat garip olan şey, kahveyi dolduran kişinin başımızdan hiç ayrılmaması. Fincanımızdaki kahve biter bitmez hemen atılı-

yor ve biz bu kadarı kâfi falan diyemeden elinde tuttuğu cezveye benzer şeyden doldurmaya devam ediyordu. Bakıyorum kurtuluş yok, fincanımdaki kahveyi öylece yarım tutmaya çalışıyorum. Biraz daha bekleyen görevli kahveyi bitiremeyeceğimi anlayınca, önümdeki fincanı alıp gitti. Sonra hurmalar geldi. Ama Medine'deki hurmalar aklınıza Türkiye'deki hurmaları getirmemeli. Burada hurma yemek taze hurma yemek manasına geliyor. Çünkü hurmanın anayurdu burası ve buradaki insanlar için dalından yeni kopartılmış taze bir hurma kadar lezzetli başka birşey yok. Tabaklarımızda iki çeşit hurma var. Bir tanesi kırmızı diğeri sarı hurma. Taze hurmanın bir olgunlaşma süresi var. Bu aşamada yarısı gök yarısı ergin olabiliyor. Artık bu şekilde yarısı tatlı yarısı mayhoş yiyorsunuz. Bazı hurma uzmanları zaten yaş hurmanın da böyle yenmesi gerektiğini söylüyorlar. Çünkü ergin tarafı insanı yakarken, gök tarafı serinletiyor ve böylece birbirlerini dengeliyormuş. Birazdan kayısı ve Medine inciri geliyor. Gerçekten bu incirler Medine'de mi yetişiyor diye soruyoruz. Evet cevabını alınca şaşırıyoruz. Çünkü her yer çöl gibi buralarda. Meyve denilince aklımıza Türkiye'deki gibi uçsuz bucaksız meyve bahçeleri geliyor.

İki farklı çeşit taze hurma

RAVZA'DAKİ OSMANLI

Sultan Abdülmecid Han

Medine demek Mescid-i Nebevî ve Ravza-yı Mutahhara demektir. İnsanların hayatları hep bu mübarek mescit etrafında geçiyor. Biz de Medine'ye gelişimizin ikinci gününde yine sabahın erken saatlerinden itibaren bu mübarek mekânı mesken tutuyoruz. Devasa yapıdaki mescidin daha çok birinci ve ikinci açık avluları etrafında dolaşıyoruz. Fırsat bulursak arada bir Rasûlullah'ın huzuruna gidiyor ve selâm veriyoruz. Eğer boş bir yer bulursak cennet bahçesinin bir köşesine çöküyor ve vaktimizi değerlendirmeye çalışıyoruz. Tabi bu arada çevremizdeki birtakım tarihi güzellikleri de incelemeden yapamıyoruz. Bakarken doyamadığımız şeylerden birisi de mescidin kıble duvarını saran ve Sultan Abdülmecid Han'ın emri ile yapılan duvar tezyinatlarıydı.

Peygamber sevgisiyle dolu bir kalbe sahip olan Abdülmecid Han, İstanbul'da bir hat yarışması açtırır. İster ki, Medine'de yeniden inşa etmiş gibi tamir ettirdiği Peygamber mescidini en güzel hat yazıları ile donatsın. Yarışmayı Abdullah Zühdi

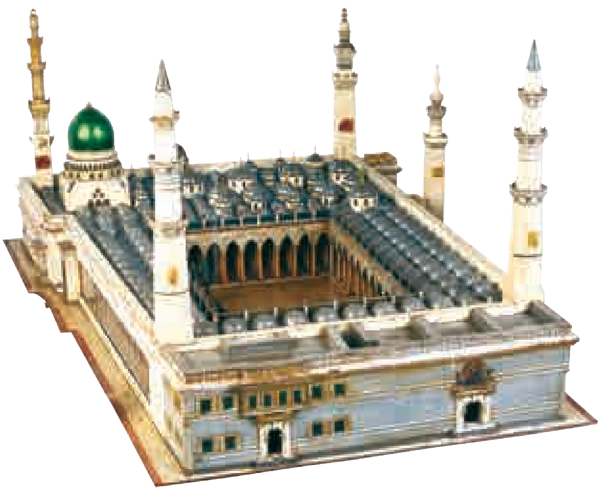

Sultan Abdülmecid'in emriyle Medine'ye giden Abdullah Zühdi tarafından yazılan ayet kuşakları ile Mescid'i Nebevi'nin kıble duvarı

kazanır. İstanbul'dan Medine'ye gelen Abdullah Zühdi çalışmalarına başlar ve kısa sürede mescidin tavanını kaplayan kubbelerin tamamını ve kıble duvarını o muhteşem yazılarla süsler. Ayrıca bu Osmanlı kubbelerinin her bir tarafına binlerce gül çizilir. Çünkü Peygamber Efendimiz'in remzi güldür. O'nun mescidini de süsleyecek en güzel şey gül olmalıdır. Yine aynı kubbelerin içi, bugün kapatılmış olan, Peygamber Efendimiz'in şefaatini taleb eden şiirlerle donatılır.

O dönemden kalma duvar süsleri ve uzun âyet kuşakları arasında kırmızı bir şerit hâlinde yazılmış birtakım isimler görüyoruz.

Eskilerde şöyle bir âdet varmış; insanlar bu mübarek mescidi ziyaret ettiklerinde vukûfiyetleri varsa bir şeyler karalar ve mescidin duvarlarına asarlarmış. Evliya Çelebi Seyahatname'sinde bu konudan şöyle bahseder: "Ben hakirin dahi kendi elinden çıkma bir hat, mescidin duvarında asılı durmaktadır."

Topkapı Sarayı Mukaddes Emanetler Dairesi'nde bulunan Sultan Abdülmecid'in yaptırdığı Mescid-i Nebevî maketi.

Sultan Abdülmecid Han'ın dönemine ait bu inşaat aşaması, Topkapı Sarayı Hırka-yı Saâdet Dairesi'nde bulunan bir maketi akla getiriyor. Sultan Abdülmecid Han, Mescid-i Nebevî'yi

mükemmel bir şekilde tamir ettirmiştir ama diğer Osmanlı padişahları gibi ona da buralara gelmek nasip olmamıştır. Bununla beraber yaptırdığı mescidi de görmek için yanıp tutuşmaktadır. O dönemde fotoğraf makinesi yoktur ki bir resmi çekilsin ve kendisine gösterilsin. Bunun üzerine Medine'de bir Mescid-i Nebevî maketi hazırlanır ve padişaha sunulur. Sultan Abdülmecid de bu maketi öpe koklaya saklar ve oralara bir nebze yakın olmaya çalışır. Bu maket öyle enteresandır ki Efendimiz'in türbesinin kubbesi çıkarılsa, altından binası, o da çıkarıldığında Efendimiz'in sandukası görülebilmektedir.

Duvarlardaki yazı kuşaklarını okurken, 'Süleyman Mihrabı' denilen Hanefi Mihrabı'nın yanına kadar geldik. Burada Hanefi mezhebinden olanlar namazlarını cemaatle kılarmış. Kanuni Sultan Süleyman tarafından restore ettirildiği için bugün 'Süleyman Mihrabı' diye adlandırılıyor. Bu mihrabın sol tarafındaki mihrap ise Efendimiz'in mihrabıdır. Tarih boyunca birçok kez restore edilmiş ve günümüze son derece müzeyyen bir şekilde ulaşmış durumda. Bu mihrabı en son restore ettirenlerden biri de Kanuni Sultan Süleyman'dır. Hatta bu restorasyonda Kanuni,

Aralarında Hazreti Ebu Hureyre'nin de bulunduğu Ashab-ı Suffa'nın yetiştiği mekânın bugünkü görüntüsü

Efendimiz'in mihrabının içini biraz doldurtmuştur. Çünkü normalde burada namaz kılan kişi, Efendimiz'in namaz kıldırdığı yere basmakta ve alnını da aynı yere koymaktadır. Fakat bu değişiklikten sonra namaz kılan kişinin alnı, Efendimiz'in ayağını koyduğu yere gelecektir.

Bu konularda ecdadımızın ortaya koyduğu incelikler bizi hayran bırakıyor. Kubbelere, duvarlara baka baka Ashâb-ı Suffa'nın olduğu mekâna kadar geliyoruz. Burası Peygamber Efendimiz'in türbesinin hemen arkasında bulunan bir sekiden ibaret. Zamanında küçük bir hurma gölgeliği olan yerde, içlerinde Ebû Hureyre'nin de bulunduğu nice sahabe yetişmiş.

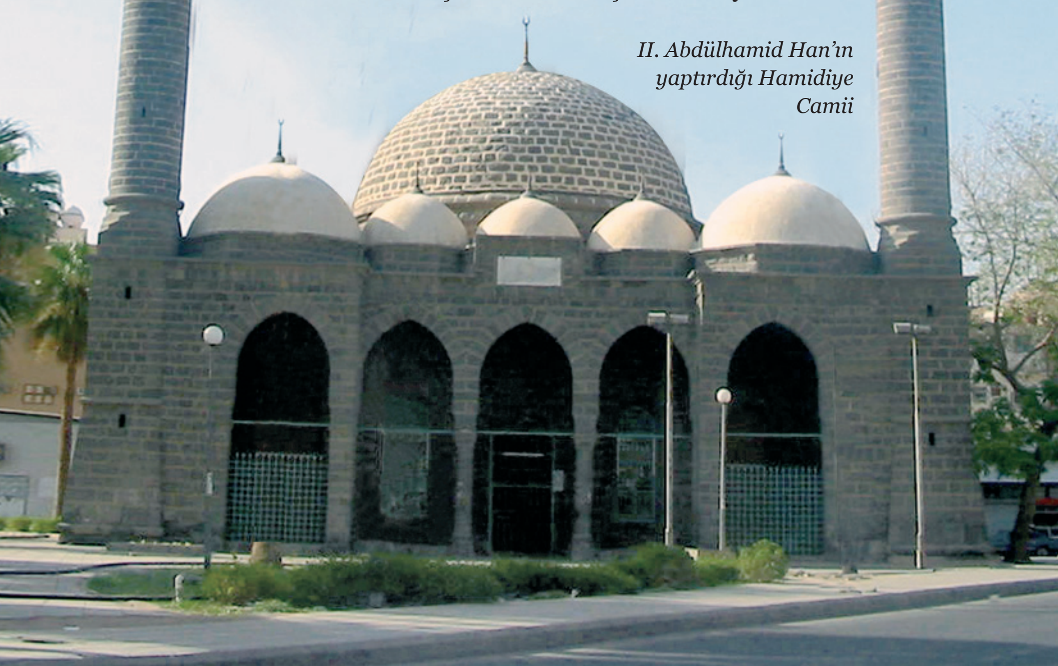

Cebrail aleyhisselamın Dıhyetü'l- Kelbî suretinde Mescid'e geldiğinde kullandığı kapı

Ashâb-ı Suffa kısmının hemen solunda Mescid-i Nebevî'nin iki önemli kapısı bulunuyor: Cebrâil ve Nisâ kapıları. Bu gösterişli kapıların her birinin kapı tokmağında Ömer Abdülmecid b. Mahmud yazıyor. "Kim bu Ömer Abdülmecid?" diye düşünüp, tamamen gümüşle kaplanan kapının üzerindeki yazıları okuyunca bir Osmanlı yadigârı ile karşı karşıya olduğumu fark ettim. Kapıyı yaptıran kişi Sultan Abdülmecid Han imiş. Padişahın ilk adının Ömer olduğunu oradaki yazıdan öğreniyoruz. Bu kapılar hem çok harika bir şekilde süslenmiş, hem de üzerine çok güzel yazılar yazılmış. Kapının bir kanadında, "يَا مُفَتِّحَ الْاَبْوَابِ / Ey kapılar açan Rabbim" yazıyor, diğer kanatta ise; "اِفْتَحْ لَنَا خَيْرَ الْبَابِ / Bize en hayırlı kapıyı aç." ibaresi yer alıyor.

ECDAT YADİGÂRI BİR CAMİDE KILINAN İKİNDİ NAMAZI

Özellikle Osmanlı Padişahı İkinci Abdülhamid Han'ın yaptırdığı Hamidiye mescidini duyunca arkadaşlarımız çok etkilendiler. Hiç olmazsa bir vakit namazı orada kılalım dediler. Öğle namazı sonrasında hava sıcaklığının biraz hafiflemesi ile dışarıya çıkıp Anberiye'ye doğru ilerledik. Sokaklar gayet tenha çünkü insanların bir kısmı mescitte ibadet ederken diğer kısmı ise uykuda. Dükkânların çoğu kapalı. Buralarda hayat ikindi namazından sonra başlıyor ve gece geç saatlere kadar sürüyor. İnsanlar genelde öğleye kadar istirahat ediyorlar.

Halife Mescitleri olarak adlandırılan; Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali Mescitleri'ni geçerek üst caddeye doğru ilerliyoruz. Anberiye'de Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın yaptırdığı tren istasyonunun yanından karşıya geçerek Hamidiye Camii'nin yanına geliyoruz. Yapı, gayet gösterişli ve kara kesme taşlar ile örülerek inşa edilmiş. Bu taşlar bizim Ahlat civarından çıkan Ahlat taşına benziyor.

II. Abdülhamid Han'ın yaptırdığı Hamidiye Camii

Giriş kapısının kavsarasındaki mukarnaslar bana İstanbul camilerini hatırlatıyor. Osmanlı genelde gittiği yerlere inşa ettiği yapılarda oraların yerel mimarilerine de bağlı kalmaya çalışmış. Birçok sahabe camisinde Arap mimarisine has özellikleri devam ettirmiş. Ama bu yapı her şeyi ile tam bir Osmanlı Camisi. Osmanlı padişahlarına, ama özellikle de bu camiyi yaptıran Sultan İkinci Abdülhamid Han'a uzun uzun dua ediyoruz.

MESCİD-İ NEBEVÎ ÇEVRESİNDE SAHABE HATIRALARI

Cuma günü Medine bir başka güzel. Sanki yer gök insan. Cuma ezanından saatler önce müminler Mescid-i Nebevî'yi doldurmaya başlıyorlar. Zira burada yapılan ibadetin derecesi başka mescitlerde yapılanlardan bin kat daha değerli.

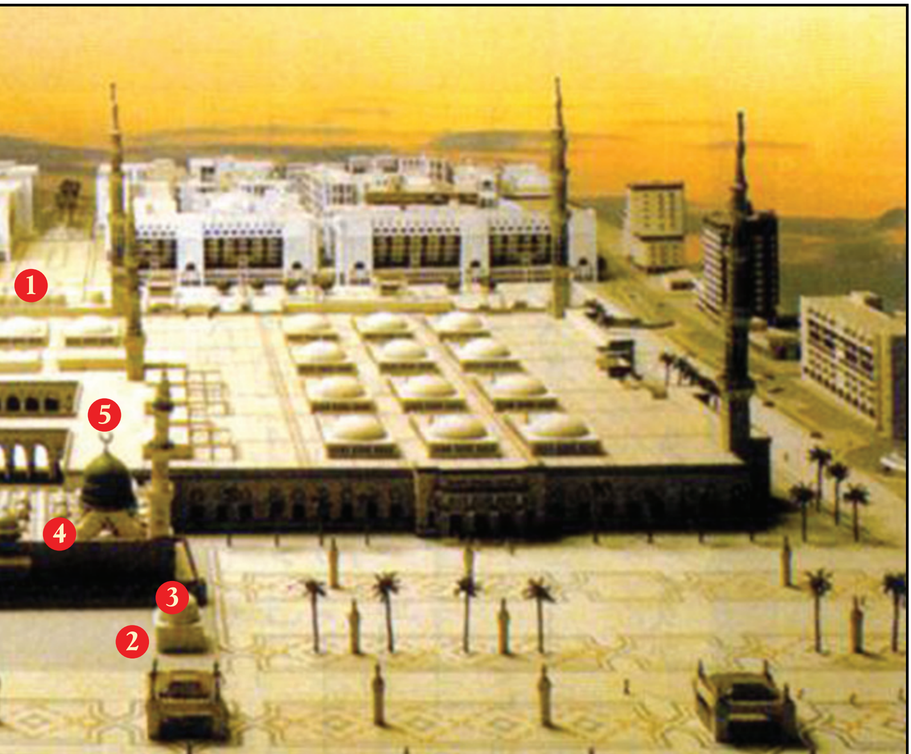
Grubumuzla mescit çevresinde küçük bir gezi yapmayı kararlaştırdık. Öncelikle Peygamber Efendimiz'in mübarek türbelerinin üzerindeki yeşil kubbe üzerinde durduk. Aslında burası Hz. Âişe'nin odası. Bu mübarek mekânın üzerine kubbeyi ilk kez Memlük Sultanı Kayıtbay yaptırmış. Ravza-yı Mutahhara'nın mevcut altın şebekelerini de yaptıran bu zatın buralara bir

hayli yatırımı vardır. Yeşil kubbeyi son kez restore ettiren kişi de Sultan ikinci Mahmut'tur. İstanbul'dan projeyi yönetecek yetkililer gelir ama kubbe inşaatında kararsızdırlar. Onları tereddüde sevk eden şey, Efendimiz'in mübarek huzurlarında, nasıl bir edep takınmaları gerektiği hususudur. Sonunda bir karar alır ve kubbe inşaatında bulunurken hiç dünya kelâmı konuşmazlar. Yani biri diğerinden tuğla isterken "Bismillah" diyecektir, öbürü

beridekinden çekiç isterken “Lâ ilâhe illâllah” diyecektir. İşte bu harikulâde güzel kubbe, ecdâdımızın bu hassas anlayışı ile inşa edilmiştir.

En dikkat çeken noktalardan biri de Ebû Eyyûb el-Ensârî’nin evi oldu. Bugün yerinde yeller esiyor ama en azından yerini biliyoruz. Yeşil kubbenin 15 metre kadar ön tarafı. Eski fotoğraflarda, yanındaki Şeyhülislâm Ârif Hikmet Efendi’nin yaptırdığı

1. Hazreti Ebu Talha’nın, içinde Ha adlı kuyusunun da bulunduğu hurmalık
2. Ebû Eyyûb el-Ensarî’nin evi
3. Şeyhülislam Arif Hikmet Paşa’nın yaptırdığı kütüphane
4. Bilal-i Habeşî Hazretlerinin ilk ezan okuduğu yer
5. Daha önce Hz. Aişe’nin odası olan Efendimiz’in türbeleri

kütüphane ile birlikte görülebiliyor. Cebrail (aleyhisselâm)'ın Peygamber Efendimiz'e vahiy getirdiği Cibril Kapısı'nı ve Bilâl-i Habeşî Hazretleri'nin ezan okumak için çıktığı damın köşesini de inceliyoruz.

İşte Bâbüsselâm'ın yanındaki Ebûbekir Kapısı... Peygamber Efendimiz döneminde burası Hz. Ebûbekir'in evi imiş ve Efendimiz'in emriyle onun evinin kapıları mescidin içine açık olarak bırakılmış. Ömer Kapısı'nın olduğu yer Hz. Ömer'in evinin olduğu mevki.

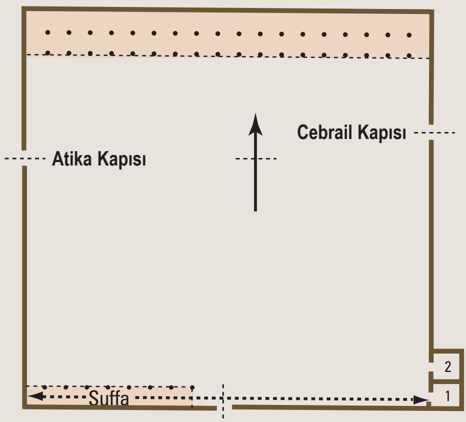
Bir de Ebû Talha'nın infak ettiği bir hurma bahçesi var. Orası da bugün Mescid-i Nebevî'nin içinde kalmış. Bi'r-i Ha, yani Ha kuyusu da denilen ve suyu bol ve lezzetli olan kuyu da bu bahçenin içindeymiş. Kur'ân'ı Kerîm'in, "Sevdiğiniz mallarınızdan Allah yolunda harcamadıkça fazilet mertebesine ulaşamazsınız." *(Âl-i İmrân, 3/92)* âyetinin nâzil olması üzerine Ebû Talha bunu duyar ve benim en çok sevdiğim şey bu hurma bahçem ve içindeki bu kuyudur der. Ardından da Peygamber Efendimiz'e gelerek burasını Allah yolunda infâk etmek istediğini söyler. İşte başkaları için yaşama ve Allah rızasını her şeyin önüne koymanın timsali olan hurmalık da, mevcut mescidin kıblesinin ters istikâmetinde, altı kubbeli orta girişin olduğu yere denk gelir. Hatta Ebû Talha'nın Ha kuyusu da 21 nolu kapının iç tarafında muhafaza edilmeye devam etmektedir.

Mescid-i Nebevî'nin uydudan görünüşü

EFENDİMİZ'İN KABR-İ ŞERİFLERİ VE İNCELİKLERİ

Peygamber Efendimiz'in türbesi aslında en başta Hz. Âişe'nin odası idi. Mescid-i Nebevî ilk inşa edildiğinde kıblesi Mescid-i Aksâ'ya bakıyordu. Mescidin en arkasına da yan yana iki oda inşa edilmişti. Bunlardan arka duvara bitişik olanı Hz. Âişe'ye, yanındaki ise Hz. Sevde'ye aitti. Kıblenin Kâbe'ye döndürülmesi sonrasında Mescid-i Nebevî'nin de kıblesi 180 derece döndürülmüş ve böylece Hz. Âişe'nin odası, mescidin kıble duvarına bitişik hâle gelmişti. Yani şu durumda Mescid-i Nebevî'ye girildiğinde kıbleye karşı mihraba durulduğunda ilk safın en solunda kalan oda Hz. Âişe'nin odası olmuştu.

İleride Hz Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in şereflendirecekleri kutlu mekânın Hz. Aişe'nin odası iken ki hâli.

Efendimiz vefat ettiklerinde Hz. Âişe'nin odasının bir köşesine defnedilmişti. Hz. Âişe aynı odanın bir diğer köşesinde yaşamaya devam etti. İki sene sonra bu kez Hz. Âişe'nin babası, halife

Hz. Ebûbekir vefat etti ve Efendimiz'in yanına defnedildi. Ancak bu defin Kâinatın Efendisi'nin kabrinin tam yanına olmamış da Peygamberimiz'in ayak ucuna doğru olmuştur.

Aradan on yıl geçer. Bu süre zarfında Hz. Âişe bu odanın bir diğer köşesinde yaşamaya devam eder. Ne de olsa kabirlerin sahiplerinden birisi mübarek eşleri, diğeri de babasıdır. Bir gün Hz. Ömer mescitte suikasta uğramış ve vefatı öncesi oğlu İbn-i Ömer'e, "Koş Âişe'ye sor, kendisi için ayırdığı yeri bana verir mi?" diye ricada bulunmuştur. Âişe annemiz bu isteği geri çevirmemiş ve büyük bir fedakârlıkla, odada kalan ve kendisi için ayırdığı son kabir yerini Hz. Ömer'e vermiştir. Rivayetlere göre Hz. Âişe bu odanın en son kısmında yaşamaya devam etmiştir ancak artık odada eşi ve babasının yanında mahremi olan bir kişi defnedilmiştir. Bundan dolayı bu tarihten sonra kabirlerle bulunduğu yerin arasına bir sütre (perde) gerdirmiş ve bu örtünün diğer tarafında yaşamaya devam etmiştir.

Osmanlılar tarafından hazırlanan Mescid-i Nebevî minyatürlerine baktığımızda Efendimiz'in türbelerinin içindeki üç sandukanın sıralanış şekilleri bize sahabenin, Kâinatın Efendisi'ne olan saygılarını açıkça göstermektedir. Çünkü Hz. Ebûbekir, Efendimiz'in ayak ucuna defnedildiği gibi Hz. Ömer de, Hz. Ebubekir'in ayak ucuna defnedilmiştir.

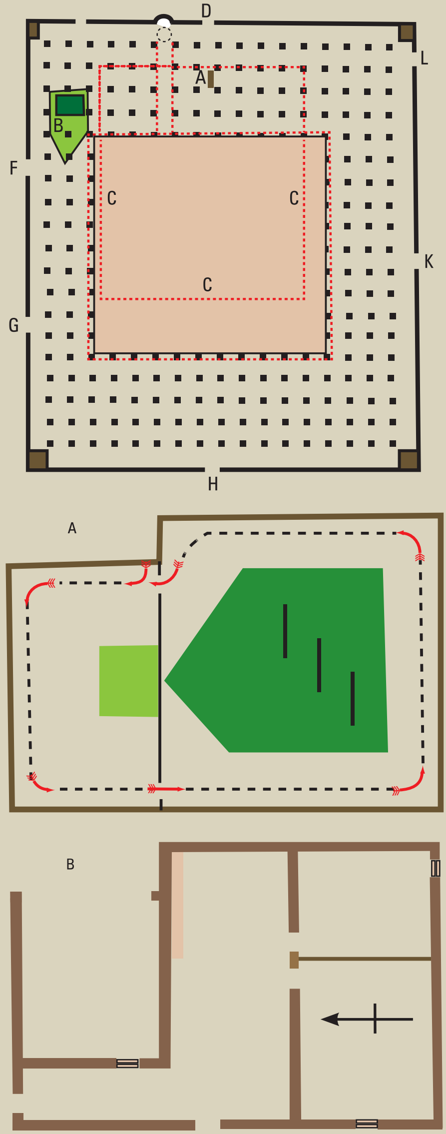
Merhum Necip Fazıl hac hatıralarının Medine kısmında, Efendimiz'in türbesini ziyaret ederken şöyle demektedir:

-"Efendimiz'in mübarek huzurlarından geçiyoruz. Ateşler içerisinde yanıyorum. Çünkü Efendimiz mübarek yüzlerini çevirmiş bizlere bakıyor."

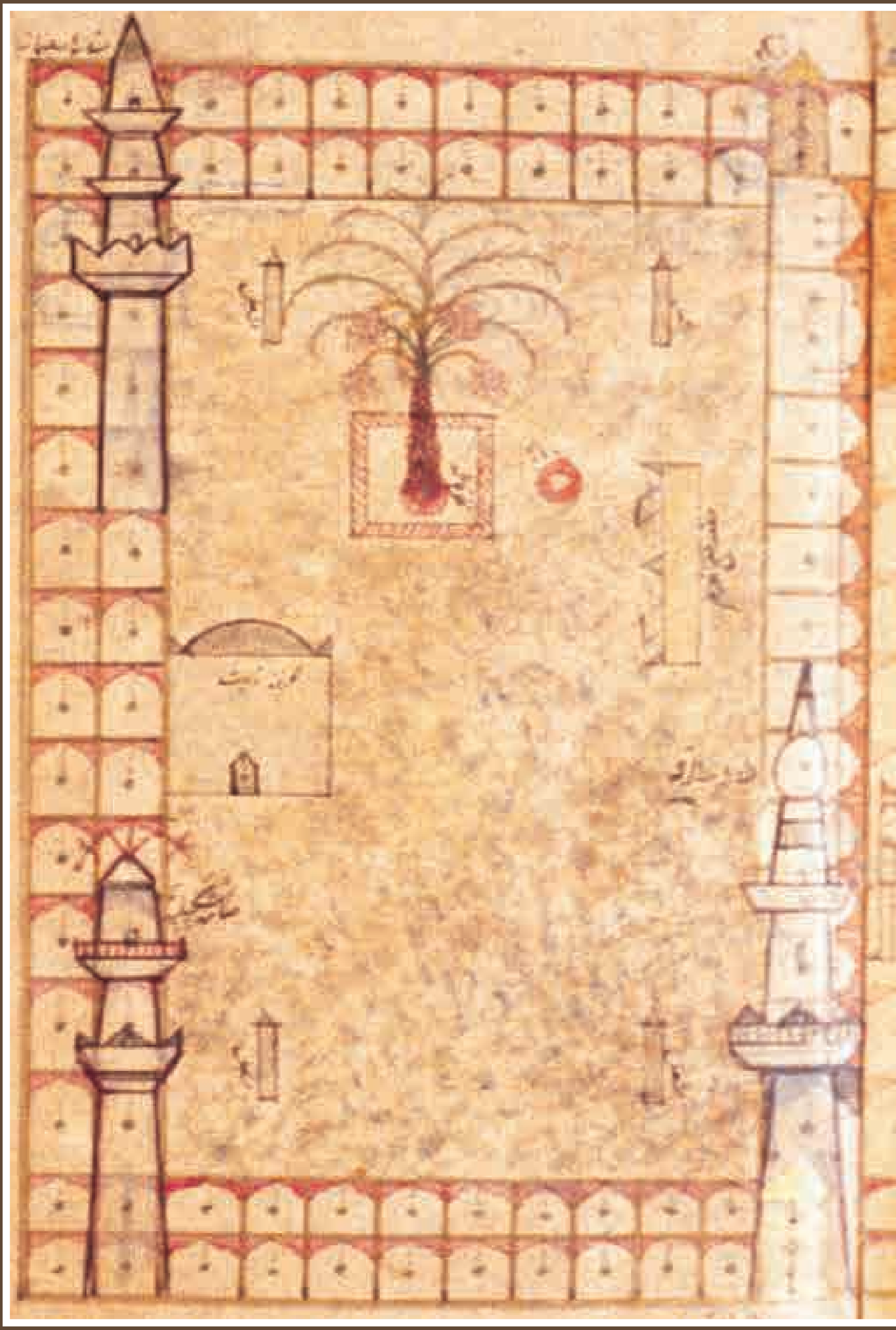
Emeviler'in mümtaz halifesi Ömer b. Abdülaziz Hazretleri de Efendimiz'in türbesinde önemli bir değişiklik yaptırmıştır. İnsanlar Mescid-i Nebevî'ye girip namazlarını kıbleye yönelerek kılmaktadırlar. Fakat Efendimiz'in mübarek türbesi de mescidin en önünde sol kısımda durmaktadır. Bu durumda cemaatin bir kısmı karşılarına Efendimiz'in türbelerini alarak namaza

duracaklardır. Halife şunları düşünür; türbenin şekli ile Kâbe'nin şekli aynıdır. Yani her ikisi de dörtkenar ve dört köşelidir. Burada namaz kılanların kalplerine bir şey gelmesin düşüncesiyle Efendimiz'in türbesinin Ashâb-ı Suffa'ya bakan arka kısımları yıktırılarak üçgen hâle getirilir.

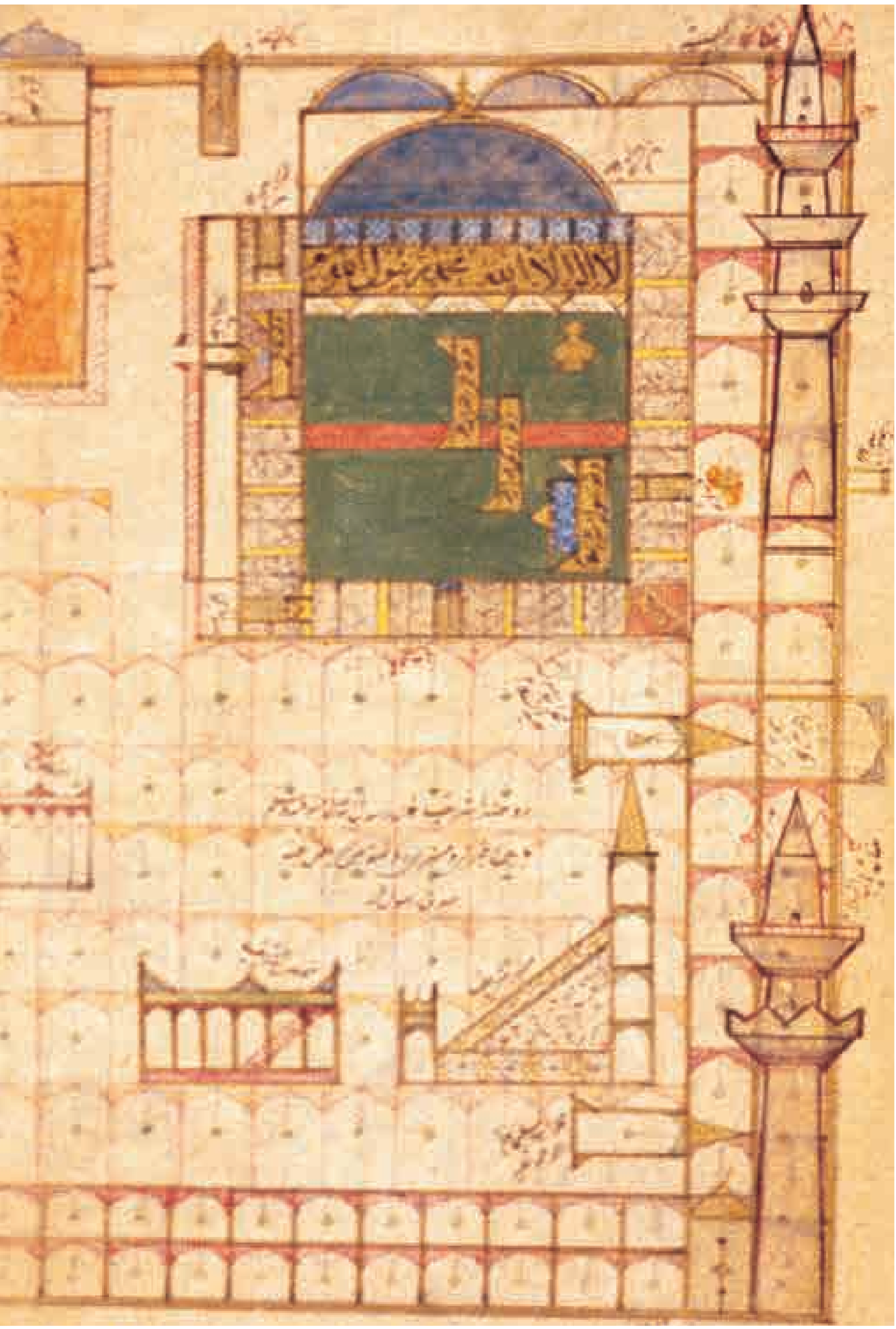
Milâdî 1100 tarihlerinde Büyük Selçuklu Devleti yıkılmıştır. Abbasi Devleti de artık yoktur. Fatımî, Anadolu Selçuklu gibi devletler de kendi coğrafyalarında hâkimdirler. Mukaddes toprakları himaye eden ve tüm İslam âlemini kucaklayan bir hâmî devlet dünya üzerinde yaşamamaktadır. Orta Doğu'da ise birtakım küçük devletçikler vardır. Bunlardan en gayretlisi de Nureddin Zengi'nin başında bulunduğu Zengi Atabeyliği'dir. Haçlı Seferleri başlamıştır ve Haçlılar Kudüs'ü işgal etmişlerdir. İşte bu sıkıntılı günlerde bir gece Nureddin Zengi bir rüya görür. Rüyasında

Efendimiz'in Hücre-i Saadetleri'nin arka duvarı olması ve o yöne doğru namaz kılanların kalbine bir şey gelmemesi amacıyla Ömer bin Abdülaziz tarafından üçgen bir hâle getirilmiştir.

Topkapı Sarayı'ndan bu nadide minyatürde Hz. Ebubekir'in Efendimiz'in ayak uçlarına,

Hz. Ömer'in de Hz. Ebubekir'in ayak uçlarına defnedildiğini açıkça görmekteyiz.

Efendimiz kendisine iki kişi göstererek, “Nureddin! Bu iki kişi bana zarar veriyor.” der.

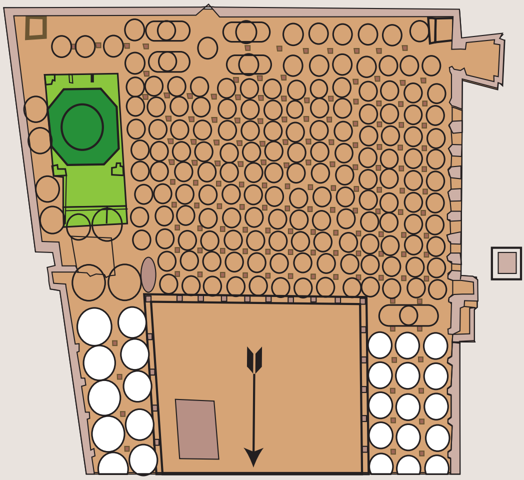
Nureddin Zengi sabaha kadar defalarca gördüğü rüyanın da etkisi ile adamlarını toplar ve başkent Şam’dan Medine’ye kadar gider. Medine’ye münâdîlere duyurular yaptırır: “Zengi Atabeyi Nureddin Medine’dedir ve tüm Medine halkına hediye dağıtmak istemektedir. Herkesi çadırına beklemektedir.”

Herkes birer ikişer gelir. Nureddin Zengi, her gelenin simasında Efendimiz’in rüyasında gösterdiği iki kişiyi arar. Ama bulamaz. Dağıtım işi bittikten sonra Nureddin Zengi, “Hediye almayan kimse kaldı mı?” diye sorar. Adamları “Evet, Mescid-i Nebevî’nin bahçesine çadır kurup itikâfa çekilen iki kişi kaldı. Bundan dolayı dışarıya çıkamıyorlar.” derler. “Onlar çıkamıyorsa biz onların yanına gidelim.” diyen Nureddin Zengi kalkar ve bu çadıra kadar gelir. Çadıra girip bir de bakar ki, Efendimiz’in rüyada gösterdiği iki kişi içeridedir. Çadırın altına bir hasır konmuştur. Nureddin Zengi hasırın kaldırılmasını emreder. Bir de ne görsünler ki, hasırın altından yerin altına doğru uzanan bir tünel gözükmektedir. Meğer bu iki kişi müslüman değilmiş ve niyetleri Efendimiz’in mübarek naşını çalmakmış. Türbeye doğru bir hayli de ilerlemişler. Nureddin Zengi bu hadise üzerine Efendimiz’in mübarek türbelerinin etrafını altı metre derinlikte kazdırarak içerisine kurşundan duvarlar döktürmüştür.

Osmanlıların Efendimiz’in türbesine ait önemli bir tamiratı da türbenin bizzat beden duvarları ile ilgilidir. Bugün İstanbul ya da Anadolu’da gezerken ecdat yadigârı türbeler ve kümbetlerde hep bir detay dikkatimizi çeker. Bunların neredeyse tamamı sekizgen planda yapılmıştır. Eyüp Sultan Hazretleri, Sokullu Mehmet Paşa, Sultan Süleyman, Hürrem Sultan ve nice Selçuklu kümbetine kadar çoğu türbe ve kümbet bu şekilde tasarlanmıştır. “Bu tasarımın altında yatan incelik nedir?” diye düşündüğümüzde bu formun bir duanın mimariye yansımasından başka bir şey olmadığını görürüz. Dedelerimiz ve ninelerimizin boncuk bon-

cuk gözyaşları eşliğinde yaptığı bir dua vardır;

-"Ya Rabbi! Bir gün hepimiz ölecek ve kabre gireceğiz. Bizler kabre girdiğimizde cennetin bütün kapılarını kabrimize aç ki, istediğimiz kapıdan cennetlere koşa koşa girelim." derlerdi. Bizim inancımıza göre cennetin sekiz kapısı vardır. Bundan dolayı türbe ve kümbetlerimiz genelde sekizgen formda inşa edilmiştir.

Osmanlılar döneminde Peygamber Efendimiz'in türbelerinin sekizgen haline getirilmiş hâli

İşte Osmanlılar da bu düşünceden hareketle Efendimiz'in türbesini sekizgen formda restore etmişlerdir.

Ecdadımız, Efendimiz'in şahsında O'na ait her şeye o kadar saygılıdırlar ki, türbenin inşası sırasında mübarek duvarlarından dökülen bir toz yığınını dahi zayi etmemişler ve hemen bir cam şişe içine toplayarak, mukaddes bir emanet kabul ederek İstanbul'a getirmiş ve Hırka-yı Saadet Dairesi'nde muhafaza altına almışlardır. Bunlar bugün Topkapı Sarayı'nda Has Oda'da 'Gubâr-ı Şerif' adıyla saklanmaya devam etmektedir. Yine aynı yerde, Peygamberimiz'in sandukalarını örten 'Kisve-yi Saadet' denilen örtüler de saklanmaktadır. Bu emanetlerin arasında bir de su kesesi bulunmaktadır. Bütün bunların hikmeti, Sultan Abdülmecid dönemindeki ilginç bir olaya dayanmaktadır. Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecid Han döneminde Mescid-i Nebevî tepeden tırnağa tamir edilirken Efendimiz'in türbesi de yeniden ele alınır. Bu tamirat sırasında Efendimiz'in türbesinin zemininden bir mübarek su çıkar. O kadar latif ve tatlıdır ki tüm

Medine suyun başına toplanır. Herkes bundan nasiplenmek ister. Bu şekilde dört gün geçer. Huzur-ı Resûlullah'a saygısızlık olur düşüncesiyle dördüncü günü üzeri kapatılır. Fakat son olarak bir meşin keseye biraz doldurularak İstanbul'a padişaha gönderilir. Bu meşin kese bugün bu emanetlerin arasında hâlâ saklanmaktadır. Mukaddes Emanetler'in arasında Peygamber Efendimiz'in kabir topraklarından küçük bir kısım da cam bir kap içinde saklanmaktadır.

1 *2*

3

4

5

1. *Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) mübarek kabir toprakları*
2. *Türbe inşaatları sırasında duvarlarından dökülen mübarek tozların konduğu şişe*
3. *Tamirat sırasında türbeden çıkan mübarek suyun Sultan Abdülmecid'e gönderildiği meşin matara*
4. *Efendimizin türbesine bırakılan buğdaylar.*
5. *Efendimizin türbesine ait sanduka örtüleri*

CENNETÜ'L-BAKÎ'DE SAHABE EFENDİLERİMİZLE

Ziyaretlerimizin sonunda mescidin sol duvarlarına kadar geldiğimizde orada yoğun bir kalabalık ile karşılaşıyoruz. Burası Cennet'ül-Bakî denilen Medine'deki tarihî kabristan. Burası sadece sabah ve ikindi namazlarından sonra açıldığı için insanlar içeriye girmek için birikmiş durumdalar. Kadınlar burada mezarlıklara giremedikleri için ön duvarın dışında sıralanmış dualarını oradan yapıyorlar.

Cennetü'l-Bakî'yi gezmeye karar veriyoruz. Tabi buradaki kabristanları ilk kez görenler biraz şaşırıyor. Çünkü bizim anladığımız manada mezartaşları, lahitli mezarlıklar mevcut değil buralardaki kabristanlarda. Buradaki anlayışa göre en iyi mezar varlığı hissedilmeyen mezar olduğu için kabirlerde kimlerin yattığı da açıkçası pek belli değildir. Hâlbuki Osmanlılar dönemindeki Cennet'ül Bakî' fotoğraflarına baktığımızda muhteşem kubbeler ile örtülü nice türbe binası görülüyor. Çiçekler ve feslerle süslü mezartaşları da her bir yanda arzı endam ediyor. Yanımızdakilerle birlikte kabristana giriyoruz. Karşımızda, Osmanlı türbelerinden eser yok. Son 70 yıl içerisinde hepsi tarihin sayfaları içinde yerini almış. Bu kabristan içerisinde 10 bin sahabeyi barındırıyor. Kimler kimler yatıyor kimbilir buralarda. Fakat ne yazık ki biz bugün bunlardan çok azını bilebiliyoruz.

Girişin hemen sağında etrafında çevrili duvarları azıcık belirginleşmiş bir türbenin taban kısmı ile içerisindeki altı adet kabir

Sultan II. Abdülhamid Han'ın Yıldız Albümü için çekilen, Cennetü'l-Bâki'nin eski görünümüne ait bir manzara

gözümüze çarpıyor. Türbenin bugün ayakta kalabilmiş olan taban duvarlarına bakınca türbenin Osmanlı türbelerinde olduğu gibi sekizgen şekilde yaptırıldığını görüyoruz. En önde yatan kişi Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbas, onun arka sağında ise Peygamber Efendimiz'in en küçük kızları ve Hz. Ali'nin eşi Hz. Fâtıma yatıyor. Bu iki kabrin arkasında yan yana uzanmış dört kabir daha var. Bunlar Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynel Âbidin Hazretleri. Onun oğlu Muhammed Bâkır Hazretleri ve onun oğlu Cafer-i Sâdık. Bu kabirlerin hemen önlerinde bir demir parmaklık inşa edilmiş ve diğer kabirlerde olduğu gibi buraya yaklaşmak mümkün değil. Çünkü özellikle buraya İranlılar aşırı bir ilgi gösterdikleri ve buradaki yetkililer de bu ilgiden rahatsız oldukları için buraya böyle bir engel koyma gereği duymuşlar.

Hz. Fatıma'nın türbelerinin eski ve yeni görünümü

Sağdan; Hz. Abbas, Hz. Fatıma, arka sağ; Hz. Hasan, Hz. Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer-i Sadık

Bu güzel insanların ruhlarına fatihalar gönderdikten sonra onların hemen solundaki kabirler öbeğine geçiyoruz. Yan yana üç adet mezar görülüyor. Bunlar Peygamber Efendimiz'in diğer kızları olan Hz. Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Zeynep'e *(radıyallahu anhunne)* ait. Onların yanında da sekiz adet taş var yan yana. Az önce de söylediğim gibi burada mezartaşı kullanmadıkları için kabirlerin

başına dere taşına benzer taşlar koyuyorlar. Zaten Necip Fazıl da Cennetü'l-Bakî'den bahsederken "Bir taş tarlası ile karşılaştım ve çok şaşırdım." diye duygularını ifade ediyor.

ÖLÜMÜM SENİNLE BULUŞMAMDIR

Karşımızda duran bu sekiz taş Peygamber Efendimiz'in o güzide eşlerini temsil ediyor. Hz. Zeynep, Hz. Sevde ve Hz. Âişe hepsi burada yatmakta. Burada başlarında durup ruhlarını fatihalarla şâd ederken Hz. Âişe'nin vefat ederken yanındaki sahabelere yaptığı vasiyeti hatırladık.

Hz. Âişe ki, Peygamber Efendimizle izdivac ettiklerinde yaşları henüz çok gençti. Tabir yerindeyse gözünü Kâinatın Efendisi'nin yanında açmıştı. Kısa bir süre sonra Peygamberimiz vefat etmiş ve bu mualla kadın o çok sevdiği eşinden ayrı kalmıştı. Yıllarca büyük bir sadakatla Peygamber Efendimiz'e yeniden kavuşacağı ânı beklemişti. Artık 63 yaşındaydı. Hastalığı günden güne artıyordu. Birgün etrafına Peygamberimiz'in o güzîde sahabelerini toplayarak onlara son dileklerini iletti. Kendisi vefat ettikten sonra naaşının hiç bekletilmeden o gece kabre konmasını istiyordu.

Peygamber Efendimiz'in mübarek eşlerinin kabirleri

Bir isteği de, naaşı Medine içinden kabristana götürülürken etrafında kuru hurma dallarının yakılması idi. Bu vasiyeti hatırlayınca gözlerimiz dolmuştu. Çünkü bu güzîde annemiz yıllarca ayrı kaldığı eşi ile kavuşmayı yıllardır beklemişti. Vefatı onun için en güzel buluşma olacaktı. Vefat gecesini Efendimiz'le düğün gecesi olarak hayal ediyordu. Naaşının kabre gece konmasını istemesi bundan dolayı idi. Eski Arabistan âdetlerinde düğün töreninde gelin damadın evine götürülürken kafile kuru hurma dalları yakarak ilerlerdi.

Köşeye geldiğimizde birkaç metre arayla iki kabir karşılıyor bizi. İmam Nâfi Hazretleri ile talebesi İmam Mâlik Hazretlerinin kabirleri. İmam Nâfi aslında Hz. Ömer'in oğlu Abdullah b. Ömer'in kölesi idi. Bir köle düşünün ki, bir mezhep imamının hocalığını yapıyor. Evet öyledir çünkü o bir sahabenin peşine takılmıştı. Hem de Efendimiz'in sünnet çizgisinden bir nebze sapmayan bir sahabenin. Ve bu durum onu o kadar yüceltmişti ki İmam Malik Hazretlerinin hocası olma seviyesine çıkarmıştı.

Kabristanın ileriye doğru uzayan toprak yolunu adımlarken küçücük bir kabirle karşılaşıyoruz. Burada yatan kişi, Efendimiz'in iki yaşlarında vefat eden biricik oğlu İbrahim. Evlâdı bizzat

İmam-ı Malik ve İmâm-ı Nâfi Hazretlerinin kabirleri

kucaklarında vefat ettiğinde Efendimiz'in gözlerinin yaşardığını ve bunu gören sahabelerin bu durumu sormaları üzerine: "Göz yaşarır, gönül hüzünlenir ama bu dudaklardan Allah'a isyan yükselmez."[5] dediğini hatırlıyoruz. Cennetü'l Bakî Kabristanı'nda Peygamber Efendimiz'in sütannesi Hz. Halime'nin kabriyle de karşılaşıyoruz. Efendimiz sütannesine o kadar muhabbet beslermiş ki, Medine'de sahabeleri ile otururken Hz. Halime geldiğinde ayağa kalkar ve üzerindeki hırkasını yere sererek onu hırkasının üzerine oturturmuş.

Kabristanın tam ortasında tek başına bulunan bir kabrin başına geliyoruz. Burada yatan kişi için Peygamberimiz, "Melek-

Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) 16 aylıkken vefat eden oğlu İbrahim'in kabri

---

[5] *Buhârî, cenâiz 43*

Hz. Osman'ın (radıyallahu anh) kabri

ler bile senden utanıyor ya Osman"[6] demişti. Zinnureyn yani iki nur sahibi dediğimiz, Peygamberimizin kızları ile izdivaç eden, o iffet timsali Hz. Osman yatıyor burada. O, cömertliğiyle İslam'ın yayılmaya başladığı sıkıntılı dönemlerde elinde bulunan hemen her şeyi hiç düşünmeden infak eden bir kişiydi. Bugün hâlâ Mekke ve Medine çevresinde bu mübarek zatın infak ettiği nice kuyu ya da arazi bize onun yardımseverliği hakkında bir fikir vermektedir.

Cennetü'l-Bakî'nin en uç noktasında ise etrafı dört duvar ile çevrili son bir bölüm var. Buranın içinde iki adet kabir taşı görüyoruz. Bunlardan bir tanesi Medine'nin en büyük iki kabilesinden birinin reisi olan Sa'd b. Muaz'a aittir. Hz. Mus'ab b. Umeyr Medine'ye İslâmiyet'i tebliğ için geldiğinde Sad b. Muaz onun karşısına dikilip: "Sen aramıza fitne sokmaya mı geldin?" demiş-

Peygamber Efendimiz'in süt annesi Halime'nin kabri

[6] *Müslim, fezâilü's-sahabe 36*

ti. Hz. Mus'ab ise: "Dur hele bir beni dinle. Eğer söylediklerimi kabul etmez isen bana istediğini yapabilirsin." demişti. Sa'd b. Muaz okunan âyetleri dinleyince İslâmiyet'i seçmiş ve sonrasında bütün kabilesini toplayarak: "Sizi bir şeye davet edeceğim fakat kabul edip etmemekte serbestsiniz diyerek onları Hakk'a davet etmişti. Onun vesilesiyle bütün kabile müslüman olur. Hendek Savaşı sırasında bir ok yarası ile yaralanan ve: "Ya Rabbi bu yara ile şehit olmam hayırlı ise beni şehit et." diye dua eden bu mübarek insanın kabri tam karşımızda durmakta.

Hz. Sa'd bin Muaz ile Ebû Said el-Hudrî'nin kabirleri

ÇOCUKLARIN DİLİNDEN BİLE EN İYİ SEN ANLIYORDUN

Sa'd b. Muaz'ın hemen yanında yatan kişi ise büyük bir hadis râvisi olan Ebû Sâid el-Hudrî Hazretleri. Peygamber Efendimiz'e çocukluğunda yetişebilen bu büyük insan, hadisleri derlemedeki hassasiyeti ile biliniyor. Bu sahabî ile ilgili ilginç bir vakıa var. Sizlerle paylaşmak istiyorum. Uhud savaşı hazırlıkları yapılmaktadır ve savaşa az bir zaman kalmıştır. Efendimiz ordusunu techiz etmekle meşgul. Asker seçimi esnasında bir de bakıyor ki

Ebû Sâid el- Hudrî de gelmiş. Hâlbuki kendisi daha küçücük bir çocuk. Kâinatın Efendisi küçük yaştaki sahabîyle nezaketle ilgilenir: “Ebû Sâid ne iyi ettin geldin fakat Medine’de korunması gereken kadınlar var, çocuklar var. Onları da korumak önemli değil mi?” der. Hadisenin bundan sonraki kısmını bizlere Hz. Ömer anlatıyor. “Ebû Sâid bu sözler üzerine yeni vazifesini yerine getirmenin heyecanı ile geriye dönerek koşa koşa Medine’ye doğru ilerlemeye başladı. Arkasında kum üzerinde küçük ayak izleri bırakıyordu, bir de uzun bir çizgi. Çünkü boyu o kadar kısa idi ki, beline taktığı kılıç kumlara sürtüne sürtüne gidiyordu.”

Ebû Sâid el-Hudrî Hazretleri böyle bir kişi... Çocukluğuna rağmen Peygamberimiz’in yanından ayrılmak istemeyen bir küçük sahabe...

EBÛ SÂİD EL-HUDRÎ’NİN İSTANBUL’DAKİ MAKAMI

2005 yılının Nisan ayında Belçika’dan bir grup din adamı gelmiş ve ısrarla Kariye Camii’ni gezmek istemişlerdi. Burası, eski bir Bizans Kilisesi olup içi ikona doludur ve bu ikonaların her birinin anlamı diğerlerinden farklıdır. Kısacası zor bir mekân. Burada grubun gelmesini beklerken Kariye’nin arka taraflarını da gezip görmek istedim. O güne kadar arka bahçesine girmek nasip olmamıştı. Arka bahçesine girdiğimde üzerindeki tabelada “Ebû Said el-Hudrî Hazretleri’nin kabridir.” yazan bir duvar gördüm. Bu büyük sahabînin bir kabrinin de İstanbul’da, Edirnekapı civarında olduğunu biliyordum ama tam Kariye’nin yanında olduğunu yeni keşfetmiştim. Ebû Saîd el-Hudrî Hazretlerinin kabri başındayken hayalim Medine’den İstanbul’a bir yolculuk yapmıştı.

Cennetü’l-Bakî’deki gezimiz, kabristanın girişinin hemen sol tarafında kalan üç kabri ziyaretle son buldu. Burada Efendimiz’in iki halası Hz. Atike ve Hz. Safiye ile Hz. Ali’nin annesi Hz. Fatıma binti Esed yatıyor. Hz. Fatıma ki, Peygamber Efendimiz küçük yaşta annesini kaybedince O’na ikinci bir annelik yapmış ve vefatın-

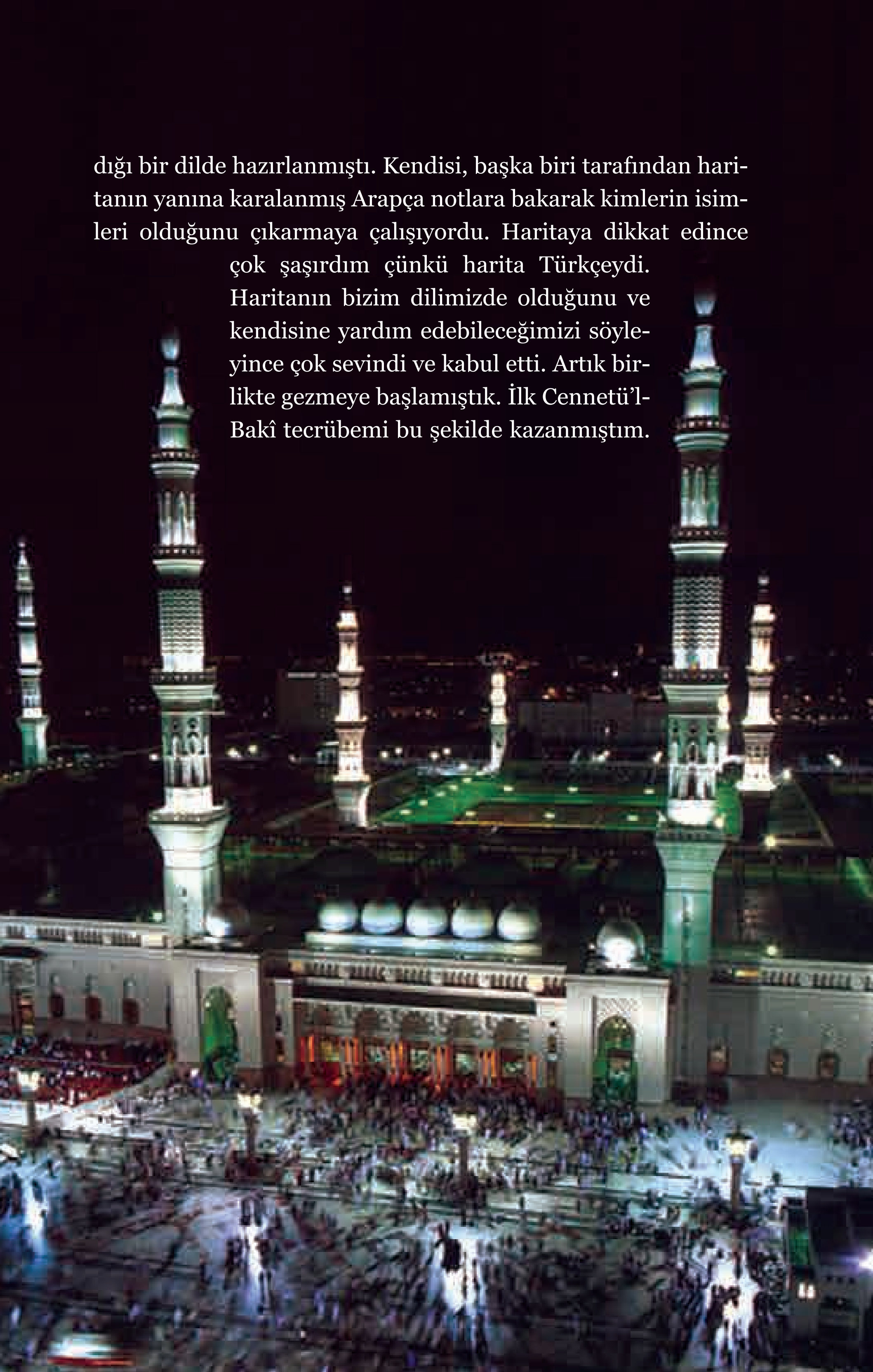
da peygamber Efendimiz, kendi gömleği ile onu sararak, "Bugün benim annem vefat etti." demiştir.

CENNETÜ'L-BAKÎ'YE İLK GELİŞİM VE ARALANAN SIR KAPISI

Cennetü'l-Bakî ziyaretimizi bitirdik ama burada yıllar önce ilk gelişimde karşılaştığım sırlı bir olayı anlatmadan da geçemeyeceğim. Dediğim gibi bu kabristana ilk kez geliyordum ve Cennetü'l-Bakî'de yatanlar hakkında en ufak bir bilgim yoktu. Günlerdir kapalı duran kabristanın o gün açılmış olduğunu görünce yanımdaki Fatih kardeşim ile kalabalığın arasında içeriye girdik. Etrafta sadece taş yığınları ve uçsuz bucaksız bir toprak uzanıyordu. Üzüntü içinde "Osmanlılar döneminde olsaydı hepsini bilerek gezerdik." dedim. Biz burada yatanların kim olduğunu nereden öğreneceğiz diye düşündüm. Tam bu sırada biraz ileride duran ve elindeki kâğıda dikkatle bakan Afrikalı bir Müslüman gördüm. Yanına yaklaştığımda elindeki kağıdın Cennetü'l-Bakî'de yatanları gösteren bir kroki olduğunu anladım. Yarım bir İngilizce ile kâğıda bakmak istediğimi söyledim. Adam önce biraz çekindi sonra Türkiye'den olduğumuzu söyleyince tebessüm etti ve: "Türkler sağlam Müslüman" dedi. Ben de kendisinin nereli olduğunu sorunca Sudanlı olduğunu söyledi. Elindeki kâğıt Cennetü'l-Bakî'nin krokisi idi ama anlama-

dığı bir dilde hazırlanmıştı. Kendisi, başka biri tarafından haritanın yanına karalanmış Arapça notlara bakarak kimlerin isimleri olduğunu çıkarmaya çalışıyordu. Haritaya dikkat edince çok şaşırdım çünkü harita Türkçeydi. Haritanın bizim dilimizde olduğunu ve kendisine yardım edebileceğimizi söyleyince çok sevindi ve kabul etti. Artık birlikte gezmeye başlamıştık. İlk Cennetü'l-Bakî tecrübemi bu şekilde kazanmıştım.

20
19
17
18
16
15
14

CENNETÜ'L-BAKÎ

1- Hz Fatımatüzzehra r.anhâ 2- Hz Abbas r.a. 3- İmam Hasan r.a. 4- Zeynel Abidin r.a. 5- Muhammed el-Bâkır r.a. 6- Cafer-i Sadık r.a. 7- Peygamberimiz'in kızları, Ümmü Gülsüm r. anhâ, 8- Rukiye r.anhâ 9- Zeynep r.anhâ 10- Peygamberimiz'in zevceleri (Hz. Aişe r.anhâ, Hafsa binti Ömer r.anhâ, Sevde binti Zema r.anhâ, Zeynep binti Huzeyme r.anhâ, Ümmü Habibe r.anhâ, Ümmü Seleme r.anhâ, Cuveyriye r.anhâ, Safiye r.anhâ, Mariye r. anhâ 11- Akil b. Ebî Talib r.a. 12- Sufyan b. Haris r.a. 13- Malikî mezhebi İmam-ı Malik, 14- Şeyhu'l-Kurrâ İmam-ı Nafi b. Abdurrahim r.a, 15- Peygamberimiz'in oğlu İbrahim 16- Uhud ve Harre Şehitleri, 17- Hz. Osman-ı Zinnureyn r.a (3. halife), 18- Peygamberimiz'in sütannesi Halime es-Sa'diye r.anhâ 19- Sa'd b. Muaz r.a, 20- Ebû Said el-Hudrî r.a 21- Atika r.anhâ 22- Safiye r.anhâ 23- Fatme binti Esad r.anhâ

HURMA ALMANIN DA BİR ÂDÂBI VARMIŞ

Gezi yaptığımız grubumuz ile ziyaretler sonrasında ikinci bir işimiz daha vardı. Medine'de Hurma Pazarına giderek oradan hurma alacaktık. Aslında Mekke'de de hurma satılıyor ama hurma dediniz mi akla Medine gelir çünkü hurmaları ve hurmalıkları çok meşhurdur.

Hurma Pazarı, Mescid-i Nebevî'den yürüyerek on dakika uzaklıkta bir yer. Tek katlı bir çarşı. İçeride birçok hurma satan dükkân var. Tabi burada alışveriş yapmanın da bir âdâbı var. Öyle hemen ilk dükkândan alışveriş yapmamak gerekiyor. Çünkü fiyatlar gibi hurmanın kalitesi de dükkândan dükkâna değişiyor. Sarı, kırmızı, siyah, beyaz hurmalar... Tazesi, kurtlanmışı, bu yılın ya da geçen yılın ürünleri. İri, orta, küçük ne ararsanız hepsini bir arada bulabiliyorsunuz. Hatta bu hurma çeşitleri içinde bir tanesi var ki, onun rakamı diğerlerinden çok daha fazla. Çünkü 'Acve' denilen bu hurma Peygamberimiz'in bizzat kendi eli ile diktiği ve şifadır diye müjde verdiği bir hurma çeşidi. Son zamanlarda farklı ürünler de geliştirmişler. Ballı, bademli, susamlı, bisküvili hurmalar. En çok ilgi göreni de çekirdek yerine içerisine badem konmuş olan hurmalar. Birkaç yere uğruyor ve en kalitelisinden hurma fiyatlarını öğrenerek sıkı bir pazarlığa tutuşuyoruz. Türkler, yaptıkları amansız pazarlıklarından dolayı iyi tanınıyor buralarda.

Biz "Kilosu 20 olmaz, 15 riyal olacak." diye bastırırken yarı Arapça yarı Türkçe "Fayda yok ya Haci fayda yok..." diye ısrar ediyorlar ama kurtulamıyorlar bizimkilerin pazarlıklarından. En sonunda satıcı pes ediyor ve satmaya ikna oluyor. Tam parayı ödeyecekken bizimkiler bir kez daha bastırıp fiyatı yuvarlamaya çalışıyorlar. Satıcı bu kez hiddetleniyor ve: "Kasa hasarat ya haci kasa hasarat" diyor. Sonunda ortasını bulup hurmaları alıyoruz.

NAMAZ ARASINDA YAŞANAN HAYAT

Hurma alırken vakit bir hayli ilerlemiş. Akşam ezanı okunmak üzere. Acele ile çıkıyor ve Mescid-i Nebevî'ye doğru koşturmaya başlıyoruz.

Burada ilginç olan şey şu; ülkemizde normal hayat içerisinde yaşar ve arada ibadet ederiz. Ama burada ibadet içerisinde arada hayata dair şeyler yapıyoruz. Günümüzü belirleyen şeyler namaz vakitleri oluyor. Namazlar öncesi ve sonrasıyla bir hayli uzun sürüyor. Bir kere ezan okunduktan en az 20 dk. sonra duruluyor namaza. Biz de ezan okunmazdan yarım saat önce orada olmaya çalışınca, namazdan bir saat önce oraya gidip oturmuş oluyoruz. Namazlar tâdil-i erkan ile kılındığı için belli bir süre gerektiriyor. Namaz bittikten sonra da genellikle bir cenaze namazı kılınıyor. Fakat bu uzunluk kimseye bir sıkıntı vermiyor. Çünkü burası Peygamber Mescidi ve burada dakikalar saatlere, saatler bazen bir uzun güne dönüşse bile insanda sadece huzuru ve sükûnu arttırıyor.

Neyse ki akşam namazı için vaktinde yetişiyoruz mescide ama fotoğraf makinamın yanımda olduğunu farkediyorum. Bu makine ile içeriye girmem mümkün değil. Çünkü Mescid-i Nebevî'de ve Mekke'de bulunan Mescid-i Haram'da kapılarda nöbetçiler bekliyor ve yanınızdaki çantaları kontrol etmeden sizi içeriye bırakmıyorlar. Çantanızda bir fotoğraf makinesi varsa namazınızı dışarıdaki mermerlerin üzerinde kılıyorsunuz. Gerçi fotoğraf çekebilen cep telefonlarının çıkması ile birlikte isteyen herkes mescidler içerisinde çok göze batmadan görüntü alabiliyor. Fotoğraf makinem bir hayli büyükçe olduğu için namazımı avluda beyaz mermerlerin üzerinde kılmak zorunda kalıyorum. Dışarıda namaz kılmanın da ayrı bir güzelliği var. Tabi bu sözüm sadece üç vakit namaz için geçerli. İkindi, akşam ve yatsı. Özellikle de akşam ve yatsı. Çünkü İkindi namazından yaklaşık bir saat sonra ortalığa harika bir serinlik çöküyor ve hayat işte bu saatten sonra başlıyor. Namazın bitiminde içerideki arkadaşlar ile Bâbüsselâm'ın önünde

buluşuyoruz. Genelde buluşma yeri olarak burayı kullanıyoruz çünkü Mescid-i Nebevî'nin en ihtişamlı kapısı burası. Üzerinde de Sultan Abdülmecid'e ait muhteşem bir tuğra var.

Mescid-i Nebevî'ye ait Selâm kapısı (Babu's-selam)

Tuğrayı ve altındaki kitabeyi incelerken tuğranın etrafındaki motifler dikkatimizi çekti. Sağa ve sola açılan dalgalı kenger yaprakları sanki bir şeyleri hatırlatır gibiydi. Birden Harp Mecmuası kitabındaki Medine Müdafaası fotoğraflarından biri aklıma geldi: "Cuma namazını kılmış olan Osmanlı askerleri Mescid-i Nebevî'nin büyük bir kapısından çıkıyorlardı. Kapının formu farklı idi ama tam alnında, ortasında yuvarlak içinde bir tuğranın bulunduğu bir alınlık süsü vardı. Bu tuğranın etrafı da kengerlerle sarılı idi. Evet bu kapı o kapıydı! Üzerinde Sultan Abdülmecid Han'ın tuğrasının bulunduğu o muhteşem kapı, kapı önünde bir kalabalık, sırtlarında ucu süngülü tüfekleri ile başları sarılı Osmanlı askerleri. Kapıdan en önce çıkan iki askerin ellerinde Osmanlı sancakları var. Kapının iki yanına sıralanmış birçok insan bu merasimi izler gibiler."

Mescid-i Nebevi'de cuma namazından çıkan Osmanlı askerleri ve mescidin selam kapısında hâlâ orijinalliğini koruyan Osmanlı motifleri

HERKES OSMANLI'YI ÖZLEMLE ANIYOR

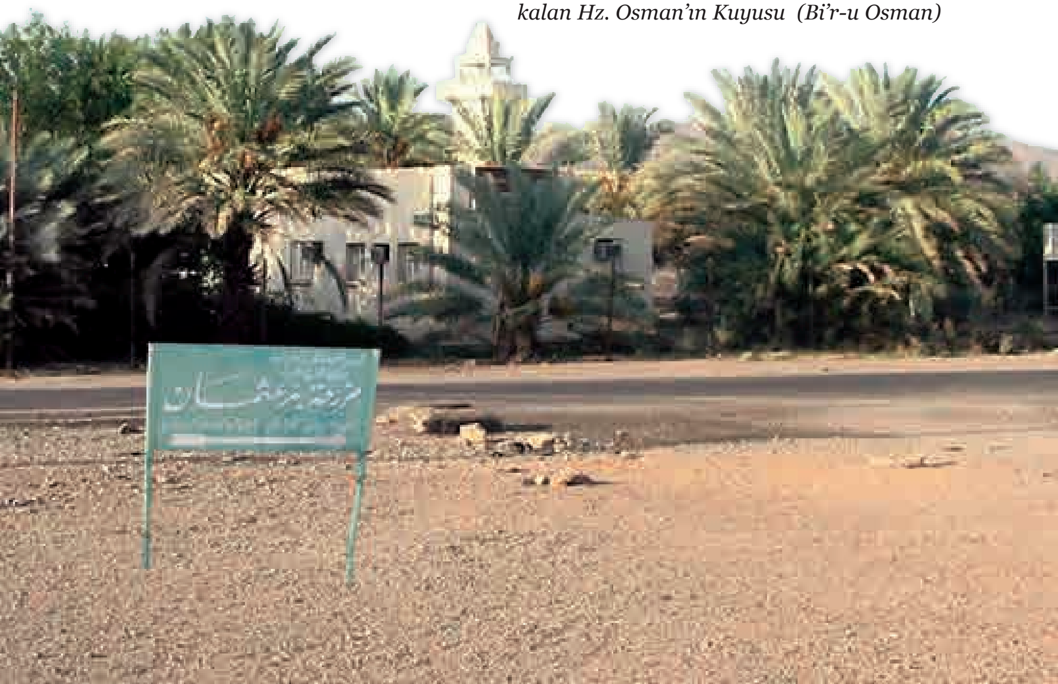
Arkadaşları beklerken bir Filistinli ile tanışıyorum. Bu zat üniversitede Osmanlı Tarihi üzerine çalışmış. Osmanlı deyince 50 yaşlarındaki Filistinli bir 'âh' çekiyor ve İkinci Abdülhamid'den bahsedip "O, Filistin'e sahip çıktı. Nice teklifler yaptılar kendisine ama o, bir insan elinin kolunun kesilmesine razı olur mu?" dedi ve "Kudüs'ü ve çevresini vermedi" diye ekledi. Ben de kendisine Mehmet Âkif Ersoy'u tanıyıp tanımadığını soruyorum ve ardından İstiklâl Marşı şairimizin başından geçen acı bir hatırayı aktarıyorum.

Birinci Dünya Savaşı yılları... Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu müttefikimiz. Mehmet Âkif bir Necid Çölleri'nde bir Balkanlar'da vatanı için koşuşturmakla, içimize ekilmeye çalışılan ayrılık tohumlarını etkisiz hâle getirmekle meşgul. Avusturya'da Viyana şehrinde iken çanların aniden çalmaya başlaması ile şaşırır ve: "Avusturya-Macaristan İmparatorluğu savaşta müttefikimiz. Bu vakit dışı çalan çanlar ile bir şeyi kutluyor gibiler. Onların zaferi bizim de zaferimiz anlamına geleceğine göre neyi kutladıklarını öğrenmeliyim." diyor ve önüne gelen ilk Avusturyalı'ya çanların çalış sebebini soruyor. Avusturyalı'nın verdiği cevap Mehmet

Âkif'in âdetâ kanını donduruyor. "İngiliz Generali Allenby dün Kudüs'e girdi. Onu kutluyoruz." Halbuki, o sırada biz, Almanlar ve Avusturyalılar beraberce İngilizlere karşı savaşıyoruz. Kudüs'ün bizim elimizden Hıristiyanların eline geçişini kutluyorlar. İşte düşmanın aynı düşman olduğunun acı bir hatırası.

Bu mübarek topraklar gerçekten farklı coğrafyaların kaynaşma noktası olması hasebiyle de bir hayli ilginç yerler. Burada her devletten, milletten, soydan, renkten insanı bir arada görmeniz mümkün. Bir Hintli, Pakistanlı ya da Bangladeşli ile bir Doğu Türkistanlı, Malezyalı, Mısırlı ya da Sudanlı'yı birbirleriyle konuşmaya çalışırken görebilirsiniz. Sonradan Müslüman olmuş sarışın bir Avrupalı ya da Amerikalı ile siyahî bir Nijeryalı'nın diyologlarına şahit olabilirsiniz. Ama oralara gittiğinizde şunu muhakkak göreceksiniz, kendinizi ve ülkenizi tanıttığınızda size ayrı bir tavır sergileyecekler. Ya kızacak ya da iltifat edecekler. Çünkü oraya dünyanın dört bir yanından gelen her bilinçli insan Osmanlı misyonunu size yüklemektedir. Birazcık kendinizi tanıttığınızda, bu misyonun hakkını vermediğiniz için ya size tavır alacaklardır, ya da bir an önce yüklenmeniz için sizi taltif edip teşvik etmeye çalışacaklardır.

Bugün Medine Ziraat Fakültesinin bahçesinde kalan Hz. Osman'ın Kuyusu (Bi'r-u Osman)

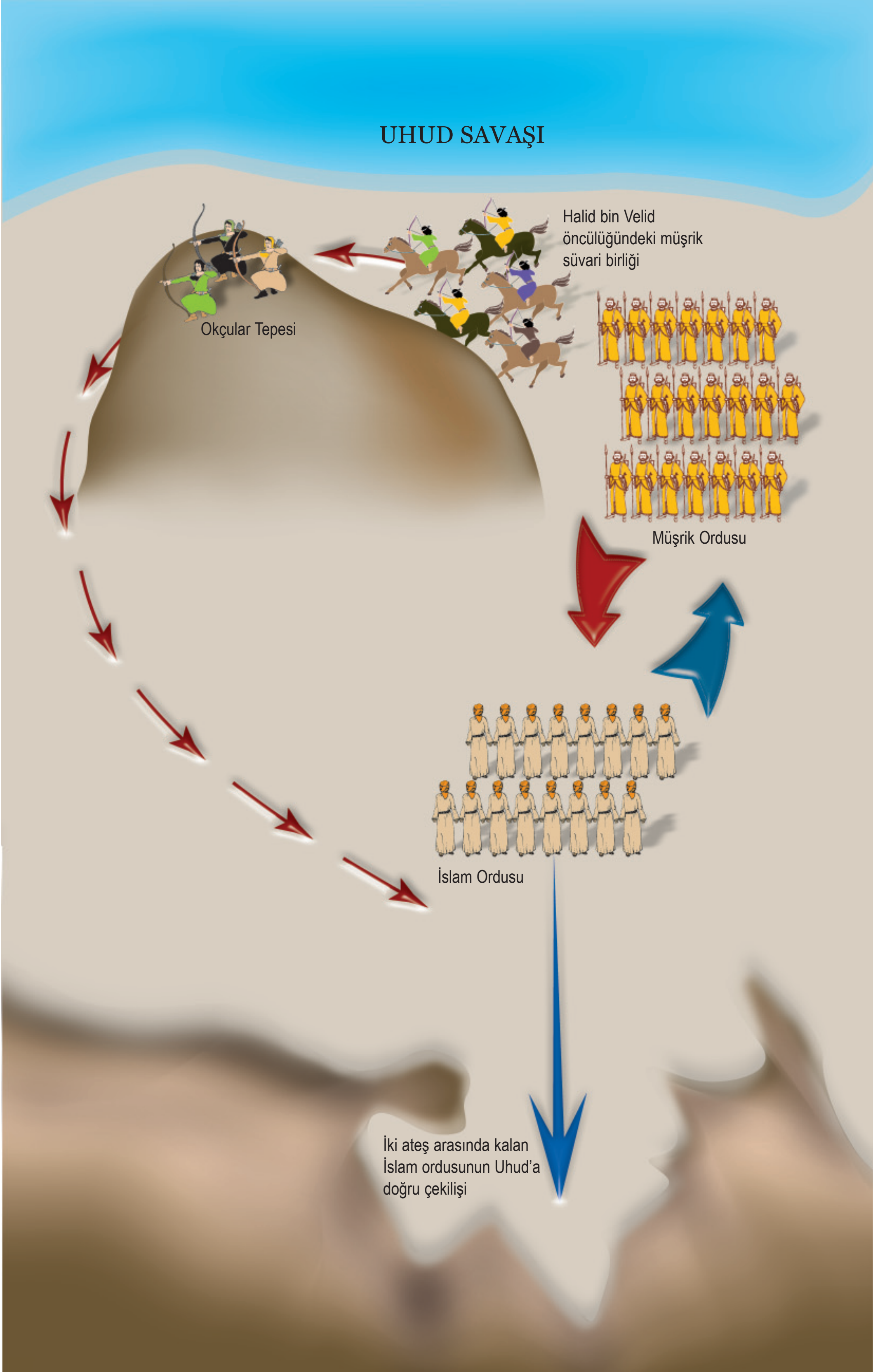

BUNDAN BÖYLE SANA SORGU SUAL YOKTUR EY OSMAN

Bugün planladığımız ziyaret yerleri Medine'nin biraz dışında kalıyor. Sabahın erken vakitlerinde arabamıza binerek yola çıkıyoruz. Öncelikle Uhud Savaşı'nın yapıldığı yere gideceğiz. Fakat Uhud'a giderken yolda uğramayı düşündüğümüz birkaç yer daha var.

Bunlardan bir tanesi Uhud yolu üzerinde bulunan Medine Ziraat Fakültesi'nin bahçesi. İçeriye girmeyeceğiz ama hemen bahçe kenarından bir mübarek mekâna bakmak istiyoruz. Buraya Bi'r-u Osman deniliyor. Yani Hz. Osman kuyusu. Göreceğimiz şey bir kuyu ama etkileyici bir hikâyesi var.

Asr-ı saadet dönemi. Medine'de müslümanların sayısı her geçen gün daha bir artıyor. Fakat o yaz şehirde şiddetli bir kuraklık yaşanıyor. İnsanlar susuzluktan perişan bir durumda. Çok az kuyuda su kalmış. Bunlardan bir tanesi de bir müşrike ait ve suyunu çok pahalıya satıyor. Hz. Osman, durumu biraz daha iyi bir sahabe olarak bu kuyunun sahibine defalarca gider ve kuyusunu kendisine satmasını ister ama adam bir türlü razı olmaz. En nihayetinde Hz. Osman, kuyu sahibine farklı bir teklifte bulunarak, "Bari kuyunun yarısını sat." diyecektir. Adam bu teklifi kabul eder. Kuyunun suyunu, bir gün kuyunun önceki sahibi bir gün de yeni ortak olan Hz. Osman kullanacaktır. Suyu kullanma günü Hz. Osman'a geldiğinde, münâdilerle Medine'de çağrı yaptırarak, bu kuyudan bugün herkes istediği kadar kullanabilir diye ilân verir. O gün bütün Medine kuyunun başına toplanır. Adam ertesi günü su satacak bir kişiyi bulamaz. Kuyunun yarısını sattığına bin pişmandır. Daha sonra Hz. Osman'a bizzat kendisi gelir ve kuyunun diğer yarısını da teklif eder. Hz. Osman daha sonra kuyunun diğer yarısını da satın alır. İşte bu kuyu, bu mübarek sahabînin tüm Müslümanlara vakfettiği önemli bir emanet olarak hâlâ Medine'de durmaktadır.

UHUD SAVAŞI
Halid bin Velid
öncülüğündeki müşrik
süvari birliği
Okçular Tepesi
Müşrik Ordusu
İslam Ordusu
İki ateş arasında kalan
İslam ordusunun Uhud'a
doğru çekilişi

Şehirden çıktıktan kısa bir süre sonra içi hurma ağaçları ile süslü güzel bir bahçenin yanında duruyoruz. Etrafı tellerle çevrili bahçenin hemen kenarında beyaz bir bina var. İşte bu binanın içinde Hz. Osman'ın yadigârı tarihi kuyu duruyor. Kuyunun başında durup o günleri düşünürken aklımıza yokluk günlerinin kahramanı Hz. Osman'a ait bir güzel hâdise daha geliyor. Tebük Seferi'ne gidilecek ve elde ne kılıç, ne de at var... İnsanları donatacak para ve malzemeye ihtiyaç had safhada. Bizansla kapışmaya gidecek ordunun çok iyi donatılması gerekiyor. İşte bu yokluk zamanında Şam'dan Hz. Osman'a ait pahalı yüklere sahip kırk develik bir kervan gelir. Hz. Osman, o an yapılması gerekeni yapar ve bu kervandaki tüm develeri, üzerindeki tüm yükleri ile bağışlar. Böylece bu mallardan elde edilen gelirlerle sahabeler donatılır ve Tebük'e daha güçlü gitmeleri sağlanır. Bu âlicenaplık karşısında Peygamber Efendimiz çok duygulanır ve: "Bundan sonra sana sorgu sual yoktur Ey Osman." der.

BİR İMTİHAN MEYDANI UHUD

Bi'r-î Osman sonrasında yolumuza devam ediyor ve kısa bir süre sonra yolumuzun sağında bir tabela ile karşılaşıyoruz. Şühedâ-yı Uhud yazıyor. Çok geçmeden devâsa görünümü ile Uhud Dağı'nı görüyoruz. Bir yandan bir diğer yana uzanan görkemli bir dağ burası. Peygamber Efendimiz'in "Uhud bizi sever, biz de Uhud'u severiz."[7] diye övdüğü bu dağ Asr-ı Saadet döne-

[7] *Buhari, zekât, 54*

Uhud dağı ve önündeki Okçular Tepesi

minde önemli bir savaşa ev sahipliği yapmış. Yine sahih olan bir rivayete göre bir gün Hz. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman *(radıyallahu anhum)* bu dağın üzerinde bulundukları sırada dağ sallanmaya başlayınca Hz. Peygamber, "Ey Uhud yerinde sakin ol, zirâ senin üzerinde, bir nebi, bir sıddık iki de şehid var."[8] buyurur.

Uhud Savaşı'nda Peygamber Efendimiz'in amacı aslında, karşı tarafı sadece mağlup etmektir. Yoksa onların kökünü kazımak değildir. Çünkü bu durumda ölen müşriklerin ebedî hayatları mahvolacaktır. Bundan dolayı plan şöyle yapılır: Ordu Uhud Dağı'na sırtını vererek yerini alır. Okçular Tepesi sol taraflarında kalmaktadır. Müşrik ordusu karşıdan gelecek ve ilk çarpışmada bozguna uğrayacaklardır. Böylece her iki tarafta da ciddi bir can kaybı olmayacaktır. Burada tek hassas nokta müslümanların solunda bulunan tepenin konumudur. Müşriklerin bu tepenin arkasını dolaşarak müslüman ordusunu arkadan çevirebilme ihtimali vardır. İşte bu maksatla Efendimiz, tepenin Uhud Dağı'na değil de, karşı tarafına bakan kısma elli adet okçu yer-

[8] *Tirmizî, menâkıb 18*

Okçular Tepesi ve ziyaretçiler

leştirir. "Bizim cesetlerimizi kartalların kaldırdığını görseniz bile yerinizden kımıldamayınız." der. Savaşın ilk kısmında müşrik ordusu ciddi bir bozgun yaşar. İşte bu bozgunu gören tepedeki okçular, savaş bitti ve kazandık düşüncesi ile Efendimiz'in ikazını unutarak savaş meydanına inerler. Bu hassas durumu farkeden istikbalin müslüman kumandanı askerî deha Hâlid b. Velid vardır müşriklerin safında. Kumandanlık yaptığı atlı birlikleri ile tepeyi arkadan dolaşır ve müslümanlar iki ateş arasında kalırlar. Sahabelerin bozguna uğramaması için Peygamber Efendimiz onları Uhud Dağı'nın bağrındaki kuytu bir yere sevk eder.

VÜCUTLARI HİÇ BOZULMADAN DURUYORDU

Bu ibretli hadiselerin cereyan ettiği mekâna gelir gelmez herkesin yaptığı gibi Okçular Tepesi'ne doğru yöneliyoruz. Çünkü hâdiseleri en iyi görebileceğimiz yüksek yer orası. Bugün bu tepe iyice küçülmüş. Yüzyıllar boyunca insanların üzerine çıkması ile iyice aşınmış ve rivayetlere göre orijinal hâlinden tam dokuz kez küçülmüş bir hâlde duruyor. Tepenin üzerine çıkıyor ve önümüzde uzanan Uhud Dağı'na daha bir yakından bakıyoruz. Dağ ile bulunduğumuz Okçular Tepesi arasında Uhud Şehitleri'ne ait kabristan duruyor. Aslında Uhud Şehitleri'nin savaş sonunda buraya değil de Uhud Dağı'nın eteklerine defnedildiğini bili-

Şühedâ-yı Uhud'un medfûn bulunduğu alan

yoruz. Fakat bir süre sonra meydana gelen bir sel baskınında buradaki toprak kayar ve bazı sahabelerin kabirleri ortaya çıkar. Bunun üzerine buradaki sahabelerin kabirleri, dağın eteğinden alınarak buradaki orta kısma nakledilir.

Yaşlı bir sahabî Uhud Savaşı öncesinde oğluna: "Oğlum ben yaşlıyım. Üç tane kız kardeşin var. Bana bir şey olursa onlara sen bakarsın. Savaşa ben gideyim." der ve Uhud Savaşında şehit düşer. Bu genç sahabî şunları nakleder: "Babamın naaşı da bu sel sonrasında ortaya çıktı. Sanki dün defnedilmiş gibi duruyordu. Eli alnındaydı. Elini alnından çektik. Alnındaki yaradan kan akmaya başladı." Bu hadise savaştan bir süre sonra meydana gelmiş. Peki Uhud'dan yüzlerce yıl sonra meydana gelen bir hadiseye ne dersiniz?

Abdullah Aymaz hocamızdan dinlemiştim. 1970'lerde kahvehane sohbetleri yapıyormuş. Şehitlerin ölmediğine dair yukarıdaki hadiseyi anlatınca sohbeti dinleyen bir amcamız elini kaldırarak konuyu pekiştiren şu olayı anlatmış: "Ben 1950'lerde Medine'de işçi olarak çalışıyordum. Şiddetli yağan bir yağmur sonrasında toprak kaydı. Birtakım kabirler açıldı. Baktık sapasağlam duruyorlardı."

Hz Hamza ve Mus'ab b. Umeyr'in kabirleri

Okçular Tepesi'nden aşağıya inerek Şühedâ-yı Uhud'un bulunduğu yere gidiyoruz. Osmanlılar döneminde buradaki birçok sahabenin kabrinin üzerinde bir türbe mevcut iken bugün Cennetü'l- Bakî'de olduğu gibi tamamen düzlenmiş bir zeminle karşılaşıyoruz. Etrafı duvarlarla çevrili bu yerin parmaklıklı penceresine yaklaşıyoruz. İçeride sadece iki tane kabir görünüyor. Bunlardan birisi 'Allah'ın Arslanı' olarak nitelendirilen ve Peygamber Efendimiz'in amcası olan Hz. Hamza, bir diğeri de genç ve yakışıklılığı ile meşhur, Mekke'nin en zenginlerinden iken Efendimiz'i kabul eden ve Medine'ye giderek, hayatı pahasına İslâm'ın tebliği ile meşgul olan Mus'ab b. Umeyr... Onlara ait nice hatıra geçiyor aklımızdan. Uhud sonrası şehit düşen Mus'ab b. Umeyr Hazretleri'nin kılığına girip akşama kadar savaşan bir melek, şehitler defnedilirken cesedini tamamen örtebilecek bir kefen bulunamaması ve daha neler... Çile devrinin insanları gül devrini görememişlerdi. Ama bizlere bu örnek alınası yaşantıları ile harika bir misal bırakmışlardı.

Osmanlılar döneminde Hz. Hamza'nın kabri yanındaki cami ve medresesi

Uhud harbi sonrası Peygamber Efendimiz'in şereflendirdiği mağara

İNCİ DİZESİNDEN DÜŞEN DANE

Dualar ile oradan ayrılıyor ve arabamıza binerek Uhud Dağı'nın eteklerine geliyoruz. Niyetimiz, Uhud Savaşı'nda müslümanların yaşadığı bozgun sırasında Efendimiz'in şereflendirdikleri mekânı görmek. On dakikalık bir tırmanış sonrasında mağaraya benzeyen bu mekânı görüyor ve iyice yaklaşıyoruz. Bu sırada o gün yaşananları hatırlıyoruz. Uhud günü bir müşriğin attığı taş Efendimiz'in yanaklarına çarpmış ve dişlerinden birinin ucu azıcık kırılmıştı. Sahabeler bu kırık parçayı bir mukaddes

Uhud savaşında Peygamber Efendimiz'in dişinin kırılan parçası ve bu emanet için Sultan Vahdettin'in yaptırdığı mücevherli muhafaza

emanet olarak saklamışlardı. Efendimiz, bu hengâme sonrasında buraya gelmiş ve sahabeler de etraflarını çevirmişlerdi. Müşrikler buraya kadar yanaşamamışlar ve geriye dönmüşlerdi. Peygamberimiz bu yenilgiyi zafere çevirebilmek için sahabeleri ile müşrikleri takip ettirmişti. Bu takip haberini duyan Ebû Süfyan, “Bir zafer kazandık. Geri dönüp bir mağlubiyetle bu üstünlüğümüzü kaybetmeyelim.” diyerek kaçarcasına Mekke’ye dönmüşlerdi.

Sahabelerin Efendimiz’e düşkünlükleri o derece ileri idi ki bu mübarek kırık diş parçasına gözleri gibi bakıp bugünlere ulaştırmışlardır. Fethullah Gülen Hocaefendi Mukaddes Emanetler isimli esere yazdığı önsözde bu hadiseye şöyle işaret eder: “Serseri bir çakıl parçası, yakuta dokunma sevdası ile geldi dokundu ve inci dizesinden bir daneyi düşürdü...”

İLK MESCİT: KUBA

Şehrin dışına çıkmışken, Umre ya da Hacca gelen hemen her ziyaretçinin muhakkak uğradığı birkaç mekâna uğrayacağız. Bunlardan ilki müslümanların ilk mescidine ev sahipliği yapan Kuba mevkii. Efendimiz’in, Hz. Ebûbekir ile birlikte gerçekleştirdiği hicret yolculuğunda Medine’ye varmadan önce uğradığı son durak. Onlar burada konaklamış ve ilk mescidi de buraya inşa etmişlerdi. Bu mübarek mescit için Efendimiz’in bir de müjde-

Kuba Mescidi’nin Osmanlılar dönemindeki görünümü ve kapısındaki II. Mahmut’a ait tuğra

si vardır: “Kim evinde güzelce temizlenip abdest aldıktan sonra, başka maksatla değil de sadece namaz kılmak için Kuba Mescidi’ne giderse umre sevabı alır.”[9]

Kuba Mescidi 1985 yılında yenilenmiştir. Aslında ortası avlulu, yan duvarları dendanlı bir şekilde olup, Anadolu tarzı sivri külahlı bir minaresi vardı. Minarenin olduğu taraftaki duvarın ortasında ana taç kapısı olup, kapının üzerinde Yesârizade’nin yazdığı bir kitabe olup kitabenin üzerinde büyük, altında küçük iki adet tuğra bulunmaktaydı. Normalde sadece padişahın tuğrası olması gerekirken bu mescidi ilk kez Peygemberimiz yaptırdığı için yukarıya O’nun adıyla büyük bir tuğra konulmuş, Sultan II. Mahmud’un tuğrası ise Efendimize saygıdan dolayı küçük olarak yerleştirilmişti. 1985 yılındaki yenilemede bu kitabe de ortadan kaldırılmıştır. Yine aynı caminin mihrap önüne yakın Cebrail (aleyhisselâm) ve Efendimiz’e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ait

[9] *İbn Mâce, ikamet 197*

iki adet makamın bulunduğunu biliyoruz. Yenilenme esnasında kaldırılmalarından dolayı bu kısımlar bugün mevcut olmasa da plan, Osmanlılar dönemindeki hâlini korumaktadır.

İKİ MİHRAPLI CAMİ

Kuba sonrası, Efendimiz'in sahabe ile ilk kez Cuma namazını eda ettikleri mevkiyi ve bu yeri simgeleyen Cuma Camisini görüyor ve oradan Kıbleteyn Mescidi'ne geçiyoruz. Kıbleteyn; iki kıbleli manasına gelmektedir. İlk kıble bilindiği gibi Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ'dır. Efendimiz, ilk zamanlar namazını Kudüs'e yönelerek kılsa da içinde Mekke'ye yönelme arzusu hiçbir zaman sönmemiştir. Hatta bu sebepten ötürü Kâbe civarında kıldığı namazlarında, yönünü Rükn-i Yemânî ile Hacerü'l-Esved'in arasındaki duvara çevirerek eda edecektir. Böylece hem Mescid-i Aksâ'ya, hem de Kâbe'ye yönelerek namazını kılmış olmaktadır. Efendimiz'in hasretle beklediği müjde, Medine'de kendisine bildirilince bu haber dört bir yana duyurulmuştur. Bu sırada 'Kıbleteyn' olarak bildiğimiz bu mevkide namaz kılan sahabeler haber kendilerine namazlarının ortasında duyurulduğu için namazlarını hiç bozmadan dönmüşler ve Mescid-i Aksâ'ya dönerek başladıkları namazlarını, Kâbe'ye

yönelerek tamamlamışlardır. İşte bu hatırayı yaşatma adına buraya yapılan mescide 'Kıbleteyn' iki kıbleli mescit adı verilmiştir.

Bu mescidin en ilginç kısmı, herkesin namazını kılmak için yöneldiği Kâbe'ye bakan mihrabının olmasının yanında bir de giriş kapısının üzerinde daha önceki kıble olan Mescid-i Aksâ'ya bakan sembolik bir mihrabın bulunmasıdır.

Kıbleteyn Mescidi ve mescidin iç arka duvarındaki eski kıbleyi gösteren sembolik mihrap

HENDEK SAVAŞI'NIN KARARGÂH MERKEZİ

Sabahtan başladığımız ziyaret programımızda ilk uğradığımız yerlerden biri Uhud Savaşı'nın gerçekleştiği mekânlardı. Bir de Hendek Savaşı'nın cereyan ettiği yerleri görelim istedik. Hedefimiz, halk arasında 'Yedi Mescidler' olarak adlandırılan yerleri görmek. Aslında burası Hendek Savaşı'nın karargâh merkezi imiş. Rivayetlere göre, Medine'nin tamamının etrafına değil, zayıf addedilen belli bir kısmına hendek kazılmıştı. İşte bu karargâh merkezi bir tepenin eğimli gövdesine, hendeğin karşı tarafındaki düşmanın hareketlerini gözlemlemek amacıyla kurulmuştu. Buradaki 'Yedi Mescitler'in hikmeti ise şudur; buradaki herbir mescit aslında o zamanlar kurulan bir çadırı simgelemektedir. Mesela; buradaki en önemli mescit Fetih Mescidi'dir ve Peygamber Efendimiz'in çadırının kurulduğu yer burasıdır. Efendimiz, kuşatma boyunca genelde namazlarını burada eda etmişlerdir. Peygamberimiz'e en yakın çadır, devamlı istişare edeceği bir kişiye ait olmalıdır. Hendek Savaşı'nda,

Sel' dağı eteklerinde Efendimizin karargâh merkezi olarak kullandığı ve düşmanı gözetlediği sırtlar ve O'nun gelişini simgeleyen Fetih Mescidi.

şehrin etrafına hendek kazalım fikrini ortaya atan kişi Selman-ı Farisi Hazretleri'dir. Bu sebeple de Efendimiz'e en yakın çadır onun çadırı olacaktır. Bunların dışında Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Fatıma ve Hz. Osman mescitleri de mevcuttur fakat 2004 yılı itibarıyla Hz. Ebûbekir Mescidi yıkılarak yeri düzlenmiştir. Günümüzde buraya bu yedi mescidleri temsilen büyük bir mescit yapılmıştır.

Yedi Mescitler'e ait eski bir fotoğraf

MÜJDELENMİŞ BİR MEKÂN: VADİ-Yİ AKÎK

Medine'de geçirdiğimiz bu son zaman diliminde uğramak istediğimiz bir başka yer de Efendimiz'in Medine'de en çok ziyaret ettiği mekânlardan birisi olan Vadi-yi Akik, yani Akik Vadisi. Burası Medine'ye dört mil kadar uzaklıkta, Burası Zü'l-Huleyfe Vadisi içerisinde bulunan, içinden akarsu geçen yeşili bol bir mevkidir. Kâinatın Efendisi buradan çok hoşlanır ve zaman zaman buraya gelerek ibadetlerini burada gerçekleştirirmiş. Bazı geceler burada kaldığı da olurmuş. Abdullah b. Ömer Hazretlerinin, buradaki bir semure ağacını sırf Efendimiz defalarca altında

Urve b. Zübeyr'in mescidinin
yenilenmiş hâli

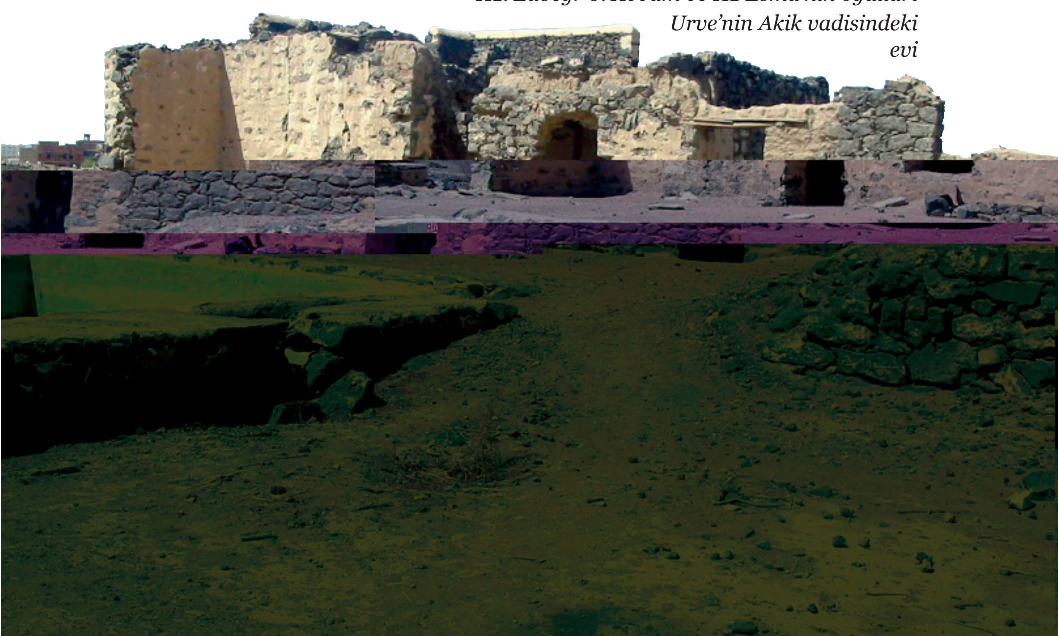
konakladı diye bir ömür boyu suladığını biliyoruz.

Akik Vadisi aynı zamanda Efendimiz'in hicret yolu üzerindeki duraklarından biridir. Sevr'deki mağarayı terkettikten tam 12 gün sonra buraya gelmiş ve Kuba'ya buradan gitmiştir. Hz. Ömer, Efendimiz'in Vadi-yi Akik'te bir gün şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Allahu Teala'dan bir melek gelerek bana dedi ki: Bu mübarek vadide namaz kıl."[10]

Akik Vadisi; Irak, Necid ve bu bölgeler üzerinden gelen insanların tarih boyunca mikat yeri olarak kabul edilmiştir. Bu yönlerden gelenler hep bu vadide ihrama girmişlerdir. Vadi içinde Osmanlılardan kalma bir tarihi köprü de vardır. Bu vadinin Osmanlı ile ilgili bir hatırası da Efendimiz'in mescidi olan Mescid-i Nebevî'nin Sultan Abdülmecid Han'ın emri ile başlatılan son inşaatı ile ilgilidir. 1849-1861 yılları arasında süren bu inşa-

10 Buhârî, hac 16

Hz. Zübeyr b. Avvâm ve Hz Esma'nın oğulları Urve'nin Akik vadisindeki evi

atta İstanbul'dan işinin ehli nice mimar, mühendis ve usta Medine'ye gönderilmiştir. Medine'ye gelen bu uzmanlar da, mescidin tamiratında kullanılacak malzemenin tetkikinde bu vadideki taşları beğenerek Akik Vadisi'nin Hedab denilen kayalık mevkiinden kestikleri sütun ve taşlarla mescidi inşa etmişlerdir.

Vadinin içinde derin bir akarsu yatağı var. Yılın belli zamanlarında bollaşan, bazen de iyice azalan suyu ile bu mübarek mekâna bereket olan akarsuyun kenarına oturup, Efendimizi'n buradaki hatıralarını yâd ediyoruz. Az ileride kerpiç bir kasır var. Burası bir Osmanlı eseri. Fakat bu kasrın biraz arkasındaki toprak evler çok daha öncesinden kalma. Rivayetlere göre buradaki toprak evlerden bir tanesi Zübeyir b. Avvam Hazretleri ile Hz. Ebûbekir'in kızı Hz. Esma'nın oğlu Urve b. Zübeyr'e aitmiş. Burada sonradan yenilenmiş beyaz badanalı bir mescid de var ki adı 'Urve Mescidi'. Aslında bu mescidin ilk orjinalini de Hz. Urve yaptırmış. Hz.

Urve'nin annesi Hz. Esma, teyzesi de Hz. Âişe'dir. Bu arada yanımızda bulunan kişiler bize, bu toprak evde cereyan eden ibretli bir hadiseyi anlattılar:

Hz. Urve, Efendimiz'in vefatından belki de yıllar sonra teyzesi Hz. Âişe'yi buradaki evine yemeğe çağırır. Sofraya otururlar. Hemen her akşam önümüze konan gibi birkaç tabak yemek getirilir. Hz. Âişe bunun üzerine ağlamaya başlar. Hz. Urve; "Bir kusurumuz mu oldu teyzeciğim neden ağlıyorsunuz?" diye sorar. Hz. Âişe, "Hayır; bu yemek sahanlarını gördüm de Efendimiz'in üç gün üst üste geçip de bir tek hurma tanesi ile iktifa etmek zorunda kaldığını hatırladım." diye cevap verir.

İkinci Bölüm

MEKKE

Grafik: Zaman Gazetesi (Ailem Dergisi)

MEKKE

MEKKE'YE YOLCULUK

Sabahleyin otel odalarımızdan ayrılırken ihramlarımıza bürünüyor ve öyle ayrılıyoruz. Çünkü Mekke'ye giderken Mikad sınırını yolda geçeçeğiz. Umre için Mikad'ı geçmeden önce ihrama girmiş olmamız gerekiyor. Erkeklerin hepsi beyaza bürünmüşler. Kefenlenmiş bir kişinin son yolculuğa hazırlanması gibi hazırlandık. Ağzımızda tekbir ve tehliller, içimizde o güzel beldeye gidecek olmanın heyecanı, coşkulu dualarla başlıyoruz Mekke yolculuğumuza.

Yolculuk esnasında bir arkadaşımız Muhammed İkbâl'den çok çarpıcı bir hatıra naklediyor. Muhammed İkbâl Hac'dan

Cidde-Mekke otobanı üzerinde "Sadece Müslüman olanlar devam edebilir, Müslüman olmayanlar sağdan ayrılsın." yazılı tabelalar.

gelenlere: "Oralardan ne getirdiniz?" diye sorar. Tesbih, takke, seccade vb. cevaplar alınca da: "Keşke oralardan tesbih yerine Hz. Peygamber'in güzelliklerini, takke yerine Hz. Ebûbekir'in sıdkını, seccade yerine Hz. Ömer'in adaletini, Hz. Osman'ın hilmini şefkatini getirebilseydiniz." der.

Medine ile Mekke'nin arasında uzaklık, İstanbul ile Ankara arasındaki kadar. Yolculuğumuz yaklaşık beş saat sürdü. Yolculuk başladıktan bir süre sonra Zülhuleyfe'de durduk. Çünkü burası Medine-Mekke arasındaki Mikad sınırı ve burada niyet edilerek umre namazı kılınıyor. Böyle hareket etmek Efendimiz'in sünnetidir.

Medine-Mekke arasında yok ama eğer Cidde üzerinden gelecek olsaydık, "Buradan sadece Müslümanlar geçebilir, ya da müslüman olmayanlar yan yoldan ayrılsınlar." tabelaları ile karşılaşabilirdik. Çünkü Cidde'den bu mukaddes topraklara uzanan yolda gayrimüslimler belli bir mesafeden sonrasına giremiyorlar. Ayrıca yine aynı yol üzerinde dev bir Kur'ân-ı Kerim rahlesi var. Allah'ın yüce kelâmına tâbi olan herkes bunun altından geçer.

Yolculuğun sonuna yaklaşırken hepimizin yüreği bir başka atıyor. Artık Mekke'ye iyice yaklaştık. Tabi bu yaklaşma ile birlikte coğrafyada da değişmeler başladı. O dümdüz kumluk arazi yerini kayalıklara bıraktı. Yüksek dağlar ve yeşillikten yoksun zor bir arazi yapısı. Necip Fazıl Hac Hatıraları'nda bu manzarayı

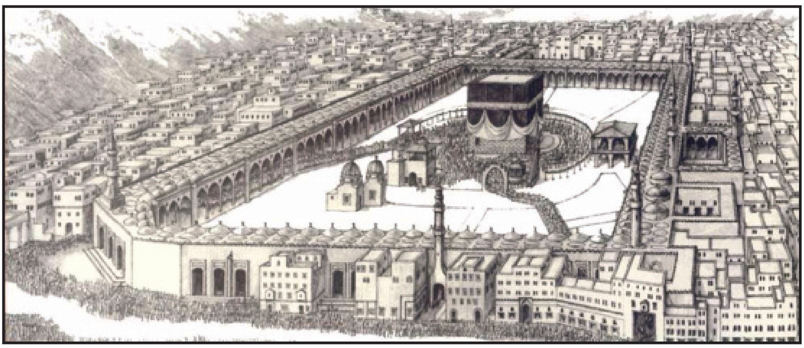

Cidde-Mekke otobanı üzerindeki Kur'ân-ı Kerim rahlesi formundaki dev tâk

görünce, "Allahu Teâlâ Mekke civarını tamamen kayalık bir hâlde yaratarak, buraya gelenlerin gönüllerini çevredeki hiçbir şeye kaptırmadan sadece Kendisine yöneltmelerini istemiş." diyor.

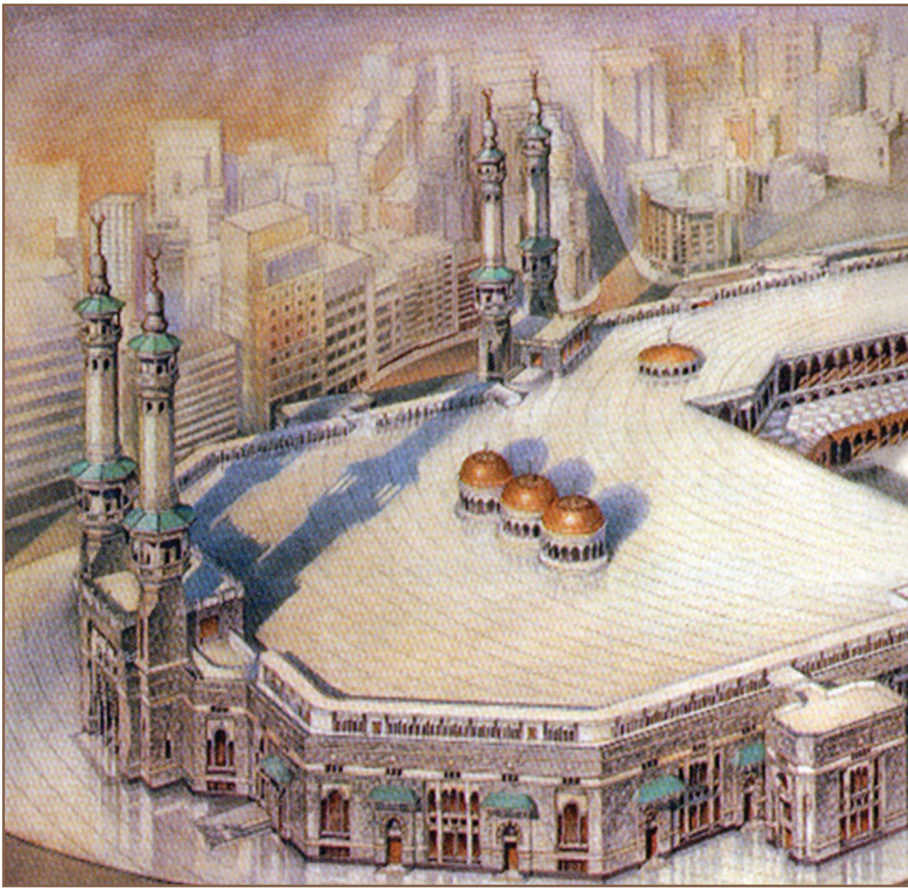
İLK BAKIŞ İLK DUA

Otelimize gelip eşyalarımızı odalarımıza yerleştirdik. Ama herkesin aklı Kâbe'de. Yolda gelirken herkes Kâbe'yi görmek için çok uğraştı ama o yüksek binalardan değil Kâbe'yi Mescid-i Haram'ın duvarlarını bile göremediler. Herkes hazır olunca yürüyerek kaldırımları adımlıyor ve Mescid-i Haram'a doğru ilerliyoruz. İşte karşımızda o muhteşem minareler. Her zaman kartpostallardan görmeye alıştığımız Mescid-i Haram yavaş yavaş o güzel yüzünü bizlere gösteriyor. Lebbeyk nidaları gökleri titretiyor.

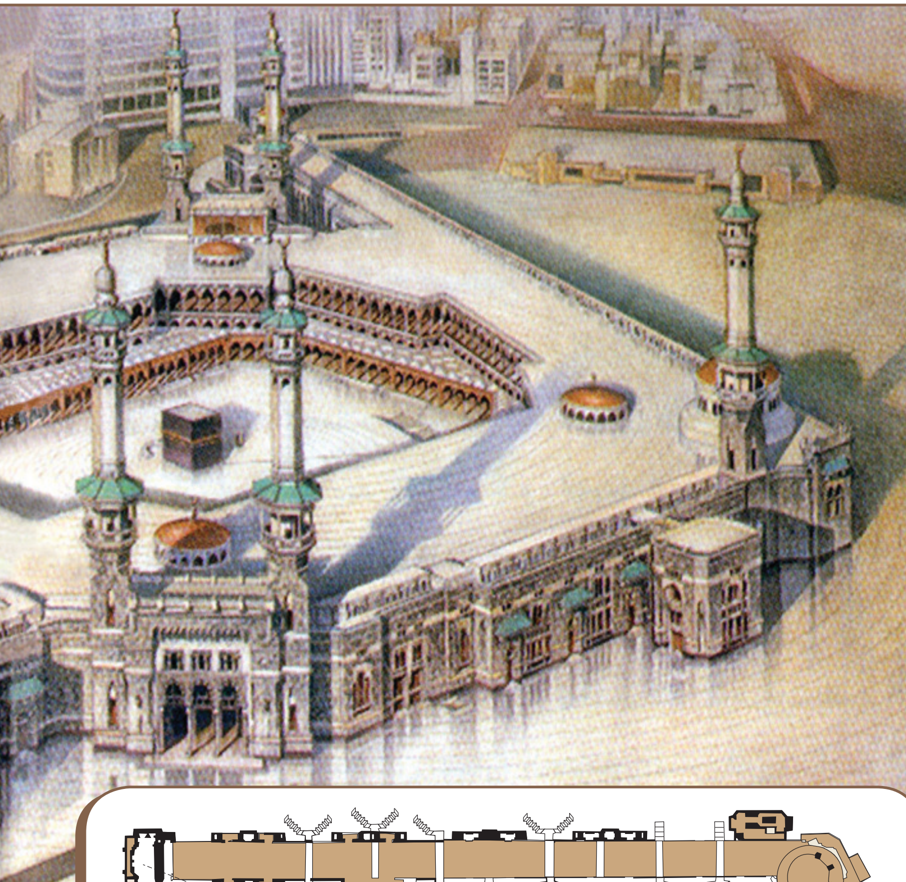
Osmanlılar döneminde boyu Kâbe'yi geçen bir bina yapılmazdı.

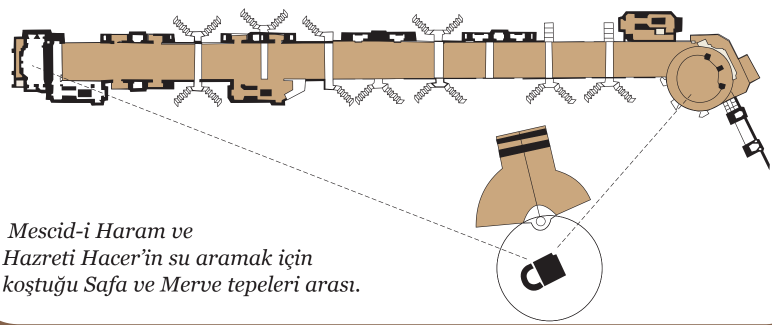
Mescid-i Haram'a Bâbüsselâm'dan girmek sünnettir. Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mekke'ye geldiğinde bu kapıyı kullanırmış. Sünnete uyarak biz de Selâm Kapı'sından giriyoruz. Grubumuzun içinde ilk kez buralara gelen bir hayli insan var. Onların gözlerini kapattırıyoruz. Ya da yere bakarak yürümelerini istiyoruz. Bu muhteşem yapıyı, içeride bir hayli ilerleyip tam önüne geldiklerinde görmelerini istiyoruz. Herkes, Kâbe'yi ilk gördüğünde yapacağı duasını düşünmekle meşgul. Heyecan dorukta. Mescid-i Haram içerisinde ilerliyoruz. İşte

beklenen an. Osmanlı revaklarının altındayız ve siyah örtüsüne bürünmüş Kâbe tüm haşmeti ile karşımızda duruyor. Artık herkes bakabilir dediğimizde heyecanla yükselen başlar ve sonrasında tutulan nefesler, yaşaran gözler, hıçkırıklar, dudaklardan dökülen dualar...

İlk işimiz bir an önce ihramdan çıkmak. Bundan dolayı ilk umremizi tamamlamamız gerekiyor. Toplu hâlde niyet ederek tavafa başlıyoruz. Tavafa başlama yerimiz Hacerü'l-Esved'in önü. 'Bismillâhi Allahuekber' diyerek selam veriyor ve başlıyoruz ilk şavtımızı yapmaya. Makam-ı İbrahim yönünden dönüyoruz.

Mescid-i Haram ve
Hazreti Hacer'in su aramak için
koştuğu Safa ve Merve tepeleri arası.

Tam yedi dönüş yapacağız. Bu her bir dönüşe bir şavt deniyor. Dualar, niyazlar, tekbir ve tehlillerle tamamlıyoruz şavtlarımızı. Her bir dönüşte de Kâbe'nin Yemen'e bakan köşesine ve Hacerü'l-Esved'e selam veriyoruz. Tavaf sonrasında tavaf nama-

zımızı kılıp, Zemzem'den birkaç yudum içiyor ve sa'y etmek için Safa Tepesi'nin olduğu yere doğru ilerliyoruz.

HZ. HÂCER OLABİLMEK

Büyük imtihanların kutlu Peygamberi Hz. İbrahim ve eşine ait imtihanı hatırlıyoruz. Urfa'da ateşe atılmakla ve çocuğunu kurban etmekle imtihan olan Hz. İbrahim, buralarda hanımını, kucağındaki bebeği ile birlikte bu ıssız vadiye bırakıp gitmekle imtihan olmuştu. Dağların arasında ıssız bir vadi. Su yok, yiyecek yok, yardım istenebilecek bir Allah'ın kulu yoktur. Ama ya Yaratıcının kendisi... İşte bu terk ediş esnasında Hz. Hâcer bir tek şey soracaktır Hz. İbrahim'e: "Sana bunu yapmayı Allah mı emrediyor?" "Evet" der Hz. İbrahim. "Öyleyse O bizi zayi etmeyecektir." diye teslimiyetini gösterir Hz. Hâcer. Bir peygamber eşine yakışan ferasetle söylenmiş sözlerdir bunlar.

ZEMZEM VE HİKMETLERİ

Zemzem; Hz. İbrahim'in eşi ve Hz. İsmail'in annesi ve köle iken Firavun tarafından Hz. İbrahim'e verilen Hz. Hâcer tarafından bulunmuş mübarek bir sudur. Hz. İsmail'in bebek haliyle susuzluktan ağlaması üzerine Safa ve Merve arasında koşuşturan ve su arayan anne, Merve tepesine yedinci kez geldiğinde evlâdının ayaklarının altından bir su fışkırdığını görür. Koşarak gelir ve suyun etrafını kumlarla çevirerek küçük bir havuzcuk oluşturur. Aradan binlerce sene geçmesine rağmen bugün bizler de bu suyu kullanmaya devam etmekteyiz.

Kâbe kapısının ilerisinde bulunan zemzem kuyusu

Çölün ortasında, ıssız bir vadide akmaya başlayan bu mübarek ve tatlı su kısa sürede etrafında küçük bir insan topluluğunun hâlelenmesine sebep olacaktır. Hem su yerine hem de ekmek yerine kullanılan bu suyu, oradan geçmekte olan Cürhüm Kabilesi görür ve bu su başında konaklamak için Hz. Hâcer'den izin isterler. Hz. Hâcer de onlara izin verir. Bir süre sonra Amalikalar gelmiş ve onlar da, daha önce varlığından haberdar olmadıkları gür akan bu suyun yakınına konaklamışlardır. İşte bu yerleşmelerle birlikte zemzem etrafında küçük bir kasaba teşekkül etmiş ve bu küçük yerleşim yeri geleceğin Mekke şehrini oluşturmuştur.

Hz. İbrahim, asıl yaşadığı yer olan Suriye bölgesinden sık sık bu topraklara gelmekte ve eşi Hz. Hâcer ile oğlu Hz. İsmail'i ziyaret etmektedir. Hz. İsmail'in gençlik yıllarına rast gelen bir zamanda İbrahim (aleyhisselam), Allahu Teâlâ'nın emri ile Mekke'ye uğradığı bir zamanda Hz. Âdem döneminde inşa edilen ve Nuh tufanı ile yıkılan Kâbe'nin temellerini araştırır. Kâbe, zemzem suyunun hemen ilerisindedir. Hz. Âdem dönemindeki temelleri bulan Hz. İbrahim, oğlu İsmail'in de yardımıyla Kâbe'yi yeniden inşa eder. Bu inşaat sırasında üzerine bastığı taşın üzerinde mübarek ayak izleri kalır. Bugün metâf içerisinde Makam-ı İbrahim olarak adlandırılan yerde bulunan bu taş, camekân içinden görülebilmektedir. Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde bu taştan bahsederken, Hz. İbrahim'in mübarek ayak izlerinde, parmak izlerinin bile belli olduğunu söylemektedir.

Bugün kapatılmış olan kadın ve erkeklere ait zemzem kuyularına giriş kapıları

Kâbe'nin kapısından birkaç metre ileride bulunan zemzem kuyusu yüzyıllardır akmaya devam eder. Fakat bölgede kabileler arasında çıkan şiddetli çatışmalarda yeri kapatılır ve kaybolur. Zemzem kuyusunun yerini Hz. Peygamber'in dedesinin babası Muttalib gördüğü bir rüya üzerine bulacaktır. Bundan dolayı, zemzem kuyusunun vasisi ve koruyucusu Muttaliboğulları olmuştur. Yüzyıllar boyunca normal bir kuyu hâlinde Kâbe kapısı önünde duran zemzem daha sonra bir bina içine alınacaktır.

Osmanlılar döneminde de bu zemzem kuyusu durumunu muhafaza eder. Suud döneminde zemzem kuyusu yerin biraz altına alınmıştır. Hanımlar ve erkekler için ayrılan iki ayrı girişten, kuyunun bir yerine kadar ilerlenebilmektedir. Fakat hacca ve umreye gelenlerin sayısında her yıl meydana gelen artışlar, metafta tavafı zorlaştırdığı için tavaf alanını genişletme adına 2003 yılı sonlarında bu kısım kapatılır. Kuyunun yerinin bilinmesi adına bulunduğu yerin üzerine mermer, yuvarlak bir kapak konularak üzerine Bi'r-i Zemzem (zemzem kuyusu) yazdırılır. Daha sonra bu yazı da kaldırılmış ve sadece mermer kapak orada bırakılmıştır.

Zemzem kuyusunun üzerindeki pompa sistemi

Zemzem kuyusu üzerine Osmanlılar tarafından yaptırılan Zemzem binası ve bu yapının arka cephesinde I. Abdülhamid'in yaptırdığı çeşme ve musluklar

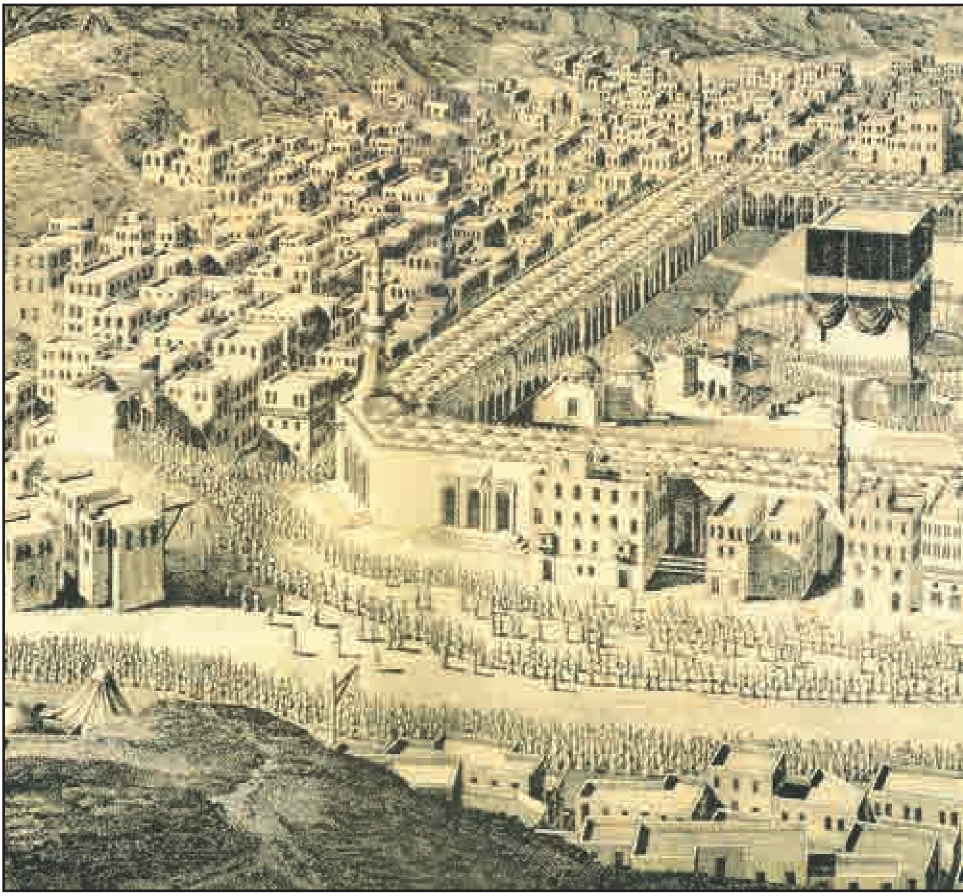
Zemzem Kuyusu olarak kullanılan tarihî mermer kuyu, zemzemin yeraltına alınmasından sonra müzeye kaldırılmış, yerine elektronik bir sistem konulmuştur. Günümüzde Hacca ya da Umreye gidenler, zemzem suyunu Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevî'de mescitlerin içerisine yerleştirilmiş ılık ya da serin olarak sunulan zemzem bidonlarından temin edebilmektedir.

SAY'İN HİKMETLERİ

İslâmiyet ne güzel bir din ki, kadınlara verdiği değeri sa'y ibadetinde bile görmek mümkün. Her sene kaç milyon kişi, bir kadının verdiği mücadelenin anısına bir Hâcer olabilmek, onun yaptıklarını yapabilmek için buralara geliyor. Hâlbuki Hz. Hâcer'in siyahî bir köle olduğunu, Firavun'un O'nu, Hz. İbrahim'e verdiğini biliyoruz. Biz hac veya umrede sa'y ederken kölelikten Peygamber eşliğine çıkan bir hanımın koşuştuğu yoldan gidip geliyoruz. Safa Tepesi başında yaptığımız dualardan sonra başlıyoruz yürümeye. Safa ve Merve Tepeleri'nin arası bir bina içine alındığı için artık sa'y ibadeti kapalı bir ortamda gerçekleştiriliyor. İçeride birçok klima çalışmasından dolayı serin bir ortamda yürüyoruz. Ayağımızın altında kızgın kumlar yok. Aksine serin mi serin mermerlere basarak ilerliyoruz. Her bir adımda yanımızda içebileceğimiz buz gibi, içerisinde zemzem suyu bulunan su bidonlarına sahibiz. Sa'y yolu üzerinde iki adet yeşil ışık ile işaretlenmiş direk var. Bu direkler arasından geçerken hızımızı biraz arttırıyor ve koşar gibi yürüyerek 'Hervele' yapıyoruz. Çünkü Hz. Hâcer iki tepe arasındaki koşuşmasında bu iki arada daha bir hızlı koşmuş. Sebebi de bu kısmın biraz daha alçak olmasından dolayı koşarken evlâdı Hz. İsmail'i bu aradan göremiyor olması imiş. Bu telaşla bu kısmı hızlı geçmiş ki bir an önce yavrusunu görebilsin. İşte Yüce Rabbimiz'in o engin rahmetini celbeden hadiseler zinciri... Bu yaşananlardan dersler çıkarmaya çalışarak hayatta çabalamadan kolayca bir şeyi elde edemeyeceğimizi fark ediyoruz. Önce koşturma, gayret etme ve fiilî duada bulunma sonrasında kavlî dualarla birlikte isteklerimize cevap bekleme.

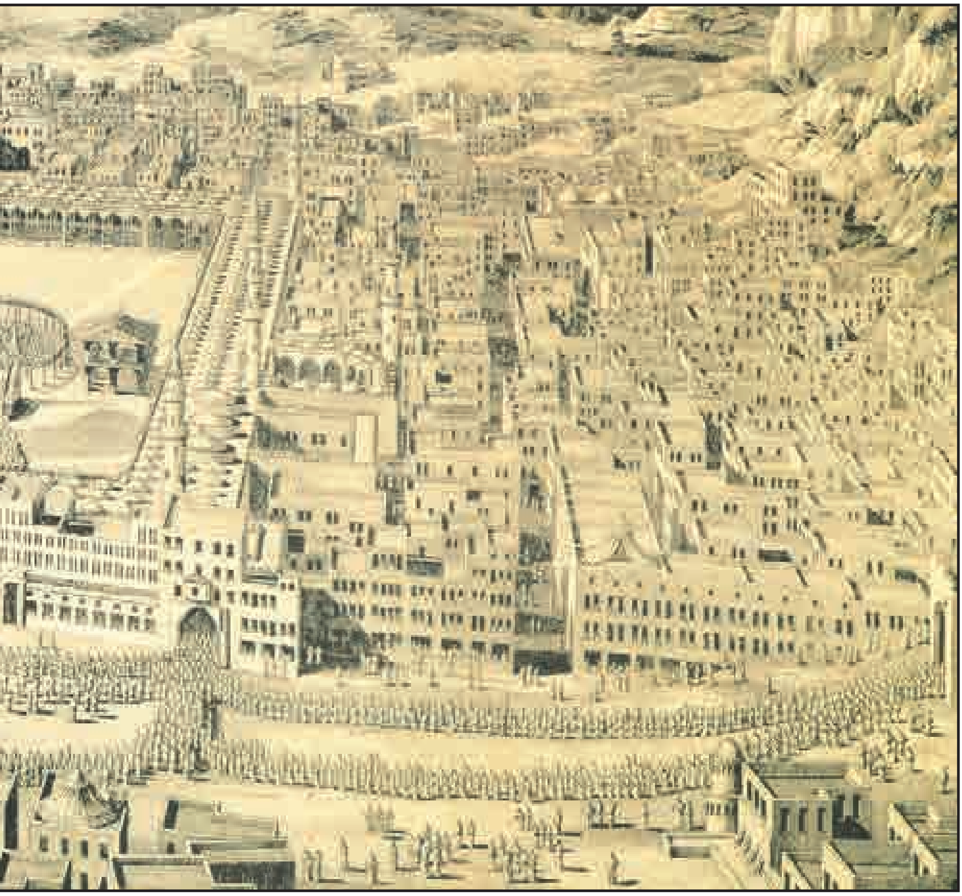
Yedinci kez Merve Kapısı'na geldiğimizde son kez duamızı yapıyoruz. Sa'y ibadetinin bitiminde erkekler hemen orada saçlarından bir tutamını ya da daha fazlasını tıraş ettiriyorlar. İhramdan çıkmanın yolu bu. Bu güne kadar yaptığımız birtakım

günahlara şahit olan vücudumuzdan bir kısmının yenilenmesi adına yeni bir başlangıç adına bir tutam saçı kesip atıyoruz. Böylece ihramdan çıkmış oluyoruz.

PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN HAZRETİ HATİCE İLE YAŞADIKLARI EV

Merve Kapısı'ndan dışarıya çıkmadan önce yanımdakileri etrafıma toplayarak uyarıyorum. Bu kapı Mescid-i Haram'ın birçok kapısı gibi alelâde bir kapı değil. Önemli bir hatırayı barındırıyor. Merve Kapısı'ndan çıktıktan yaklaşık 10-15 m. ötesi Peygamber Efendimiz'in Hz. Hatice ile izdivacı sonrasında yaşadık-

ları evin olduğu yer. Hz. Hatice, Peygamber Efendimiz'le izdivacı öncesinde Ebû Kubeys Dağı önündeki bir başka evde oturuyormuş. Bu evi daha sonra Hz. Zeynep'e evlilik hediyesi olarak vermiş. Peygamberimiz, Hz. Hatice ile düğünleri sonrasında oturacakları evi Hâkim b. Hizam'dan satın almış ve buraya yerleşmişler. Anlatıldığına göre bu evin üç odası varmış. Peygamberimiz'in Mekke'den Medine'ye hicreti sonrasında Hz. Ali'nin kardeşi Akîl b. Ebî Tâlib bu evi başkasına satar. Hatta Peygamberimiz Mekke'nin fethi sonrasında: "Nerede kalacaksınız?" diye sorduklarında: "Akîl bize kalacak yer mi bıraktı?"[11] diye sitemli bir cevap ver-

[11] *Ebû Dâvûd, ferâiz 10*

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ve Hazreti Hatice'nin evlerinin Osmanlılar tarafından korunmuş hâli

miştir. Peygamberimiz'in bu mübarek evini, hilâfeti döneminde bizzat Hz. Muaviye satın alarak yeniden ihya etmiştir. Osmanlılar dönemine kadar tüm orijinalliği ile korunmuş, Kanûnî Sultan Süleyman da bu yapının üzerini kubbe ile kapattırmış ve içerisine de bir mihrap yaptırmıştır. Uzun yıllar mescid olarak kullanılan bu yerin üç odasından sağ kenardaki oda, Peygamber Efendimiz'in Cebrail (aleyhisselam) ile sık sık görüştüğü yerlerden biridir ki bu nedenle buraya 'Vahiy Kubbesi' denilmiştir. Bir diğer oda ise Hz. Fatıma'nın dünyaya geldiği yerdir. Bundan dolayı Osmanlılar bu odanın üzerini iki küçük kubbe ile kapatmışlardır. Eskiler, bu mübarek ev için, "Mekke'de Kâbe'den sonra en hayırlı yer burasıdır." derlermiş. Bugün duvar seviyesinde korunan, fakat üzeri döşemeler ile kapatılmış bu mukaddes mekâna saygı ile yaklaşıyor ve dua ederek Mescid-i Haram'a geri dönüyoruz.

EFENDİMİZ'İN KÂBE'DE NAMAZ KILDIĞI YER

Mescid-i Haram öyle büyülü bir dünyadır ki, oraya giren dışarıya çıkmak istemez. Sabahtan ikindiye kadar süren sıcakta, revakların gölgeliğinde oturup ibadet etmek ya da başımızdaki takke ve şapkayı zemzem ile ıslatıp tavaf etmek müthiş bir haz. Zaten hiçbir şey yapmayıp sadece Kâbe'yi seyretseniz bile sevap kazanıyorsunuz Allah'ın izniyle. Mekke'ye ilk kez giden bir arkadaşımızın "Dört duvardan ibaret bir yapının insanı bu kadar etkileyebileceğini hiç düşünmemiştim." demesini hiç unutamıyorum.

Mescid-i Haram'da genellikle oturduğumuz yer şu anki müezzin mahfilinin hemen altı. Türkiye'den gidenler oraya Türk Mescidi diyorlar. Orası genelde buluşma noktası olarak kullanılıyor. Türk Mescidi dediğimiz yer, metaf sonrasında ilk yapı olan Osmanlı revaklarının altı. Burası Hacerü'l-Esved ile Rüknü

Resimde kırmızı ile işaretli yer, Kabe'nin Rükn-ü Yemanî ve Hacerü'l-Esved arasındaki duvarı olup Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) namazlarını genellikle burada kılardı.

Yemânî'nin tam arasındaki Kâbe duvarına bakıyor. Yani namaz kılanlar Kâbe'nin bu duvarına yönelerek ibadetlerini yapıyorlar. Kâinatın Efendisi de bu iki köşe arasındaki duvara yönelerek namazlarını eda etmiş. Peygamber Efendimiz'in ibadetlerini burada yapmasının birkaç hikmeti var. Bunlardan birincisi; daha o günlerde ibadetlerini Mescid-i Aksa'ya yönelerek yapması. Efendimiz'in gönlü Kâbe'ye dönerek ibadet etmek istediğinden bu yöne doğru namaz kıldığında hem Mescid-i Aksa'ya, hem de Kâbe'ye doğru kılmış oluyordu. Bir diğer sebep ise Kâbe duvarının tam karşısına gelen yerde bulunan duvarın ilerisinde Mekke'nin ileri gelenlerinin toplandıkları Darü'n-Nedve'nin bulunuyor olmasıdır. Peygamber Efendimiz'i Kâbe civarında ibadet esnasında görüp rahatsız eden bu güruh, Efendimiz bu duvarın önünde namaz kıldığında hâliyle kendisini göremiyor ve rahatsız edemiyorlardı.

MÜZDELİFE'DE GECE SOHBETİ

Türkiye'den bir grup arkadaşımız, bizi Müzdelife'de düzenledikleri bir sohbete davet ettiler.

Müzdelife, hacıların Kurban Bayramı'ndan bir gece önce konakladıkları bir yerdir ve zamanında Peygamber Efendimiz de burada geceleyerek Müzdelife Vakfesi'ni bu mübarek mekânda yapmıştır. Hatta burada akşam ve yatsı namazını cem ederek kıldığı yere bu hatırayı canlı tutma adına Meş'âri'l-Haram adlı bir mescid yapılmıştır.

Müzdelife'deki programımız gece saat iki sularında bitti. O saatten sonra ne yapalım diye düşünüyoruz. Sonunda Mescid-i Haram'a gidip orada sabahlamaya karar veriyoruz.

KÂBE'DE GEÇİRİLEN BİR GECE

Kâbe gece bir başka güzel. Işıkların altında o siyah örtülerle bezenmiş yapı sanki bu dünyaya ait olmadığını fısıldar gibi

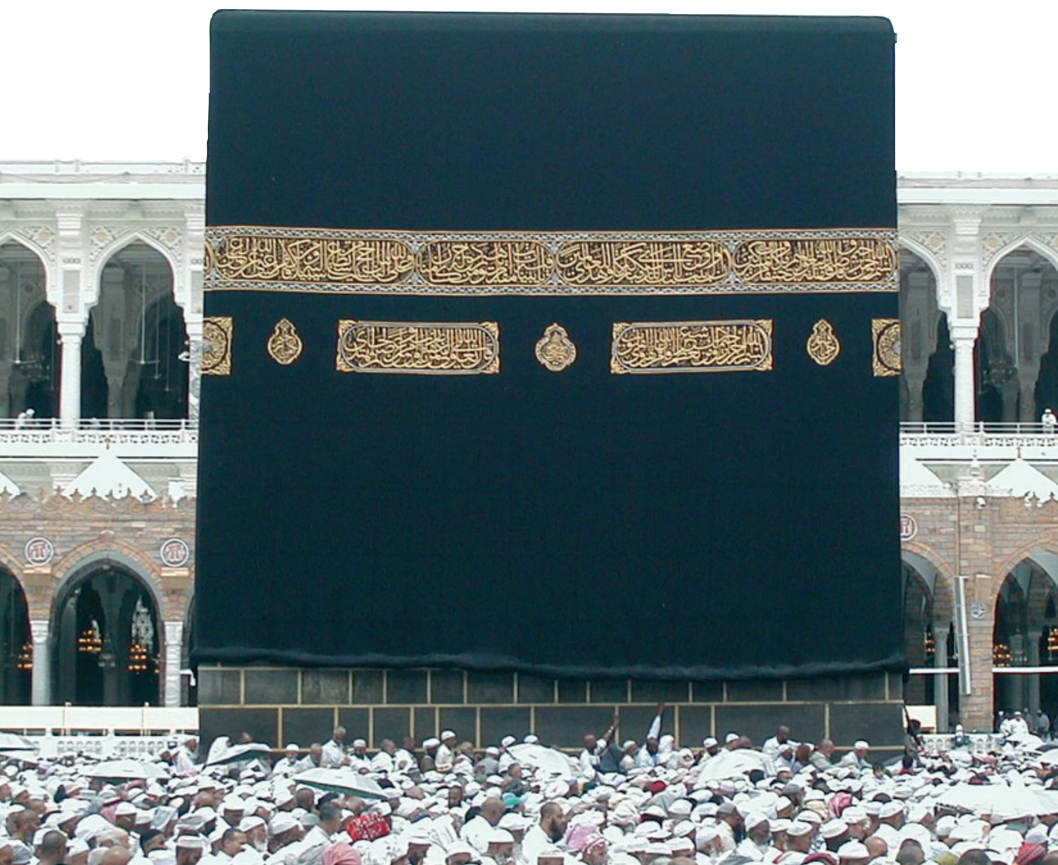
bizlere. Etrafında hâlelenmiş binlerce insan sürekli dönüyor. Allah'a kulluğun bu doruk noktasında "Buyur Allah'ım emret" diyerek geldikleri bu kapıdan kulluklarını haykırarak yalvarıyorlar. Burada hissedilen havayı dünyanın bir başka yerinde bulmak kesinlikle mümkün değil. Saatlerimiz üçü gösterince ezanlar okunmaya başlıyor. Yeni gelenler "Ne oluyor sabah ezanları mı okunuyor?" diyorlar. Bu ezanlar teheccüt namazı için okunuyor. Peygamber Efendimiz hiçbir gecesini teheccütsüz geçirmezmiş. Saat gecenin üçü olmasına rağmen kalabalıkta en ufak bir eksilme yok.

KÂBE VE DETAYLARI

Kâbe ilk kez Hz. Âdem'in inşa edip Nuh tufanı ile yıkılan ve Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden inşa edilen mukaddes bir yapı... Yeryüzünde insan yapısı ilk mekân. Konum olarak derin bir vadinin tam ortasında bulunduğundan dolayı yağan yağmurlardan oluşan seller ciddi hasar vermiş tarih boyunca Kâbe'ye. Hasar gördükçe de her seferinde yenilenmiş. Peygamber Efendimiz'in gençlik yıllarında da Mekkeliler tarafından gerçekleştirilen bir inşaat gerçekleşmiş. İnşaat sırasında yerinden çıkarılan Hacerü'l-Esved'in yerine konması sırasında problem çıkmış ve Peygamber Efendimiz'in tavsiyesi ile sorun çözülmüştür.

Kâbe'nin kendisi kadar üzerindeki bazı parçaları da çok önemli. Bunlardan bir tanesi Kâbe'nin Yemen'e bakan köşesi.

Kâbe'yi tavaf eden herkes bu dönüş sırasında Rükn-ü Yemânî'nin önüne geldiğinde ellerini kaldırarak buraya doğru selâm verir. Burada hem Hz. İbrahim, hem Peygamber Efendimiz durup dua etmişler, buraya yönelerek selam vermişler, eğer imkân varsa dokunup öpmüşler. Tavaf edenler bu noktada sünnete ittiba edip dualara icâbet edilen bu yerden geçerken Rabbenâ duasını okuyorlar. Aslında Türkiye'den gelenler bu köşeye yabancı değil. Edirne'de bulunan Eski Cami'nin kıble duvarında da böyle siyaha yakın bir taş vardı. 2005 yılında çalınan bu taş için bazı kimseler Hacerü'l-Esved'ten bir parça olduğunu söylerdi. Hâlbuki bu taş, Kâbe'nin Yemen'e bakan köşesinden alınmıştır. Caminin bânisi Osmanlı Padişahı Çelebi Mehmet Han, bu camide yapılan tüm duaların Hz. Peygamber ya da Hz. İbrahim duası gibi kabul görmesi adına bu köşeden bir taş parçasını Müslümanların o günkü en büyük camisine koydurmuştur. Mekke'den Edirne'ye işte ortak mirasımız ve ortak tarihimiz inancımıza verdikleri değer ile ortada durmaktadır.

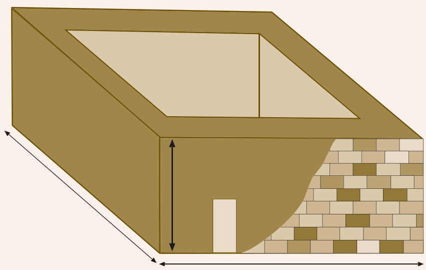

Edirne Eski Cami'nin kıble duvarında bulunan Rükn-ü Yemânî'ye ait bir parça

KÂBE’NİN TARİHİ

Bildiğimiz şekliyle ilk kez Hz. Âdem tarafından inşa edilen Kâbe binası Nuh Tufanı ile yıkılmıştır. Binlerce yıl yeri gizli kalan Kâbe’yi yeniden ortaya çıkarmak ve inşa etmek Hz. İbrahim’e nasip olacaktır. Hanımı Hz. Hacer’i bebekleri Hz. İsmail ile birlikte Arabistan yarımadasının en sapa yerlerinden biri olan bu küçük vadiye bırakması Allahu Teâlâ tarafından vahyedilen Hz. İbrahim, bu emri yerine getirmiştir. Hanımını bıraktığı bu dağlarla çevrili yer aslında ileride Vadi-yi İbrahim olarak adlandıracağımız ve ortasında Kâbe’nin bulunduğu kutsal alandır.

Hz. İbrahim, oğlu Hz. İsmail’in gençlik yıllarında bu topraklara yaptığı bir ziyaret sırasında Allahu Teâlâ’nın emri ile Nuh Tufanı ile kaybolan Kâbe’nin temellerini bulur ve bu temeller üzerine Kâbe’yi yeniden inşa eder. Hz. Âdem dönemindeki Kâbe’nin ölçülerini bilemesek de Hz. İbrahim dönemindeki Kâbe’nin ölçülerini az çok bilmekteyiz.

Hz. İbrahim’in inşa ettiği ve sadece dört duvardan ibaret olan Kâbe

Bu inşaatta Kâbe’nin yan duvarı 20 zira’, ön kısmı ise 30 zira’dır. Boyu ise 9 zira’ kadardır. Yani 4,5 metredir. Bu inşaatın en bariz özelliği sadece dört duvardan ibaret olmasıdır. Yani o günlerde Kâbe’nin üstünü örten bir tavan ya da çatı yoktur. Kâbe yüzyıllarca sadece dört duvar hâlinde bir bina olarak kalacaktır. Uzun yıllar sonra, yağan yağmurların yapıya fazla zarar vermesi üzerine Kâbe’nin üzeri bir dam ile örtülecektir.

Rivayetlere göre Kâbe, tarih boyunca tam 19 kere yenilenmiştir. Bu inşaatlardan bir tanesi de Ebrehe’nin Kâbe’yi yıkma girişiminden kısa bir süre sonra meydana gelmiştir. Yağan yağmurların meydana getirdiği sellerden dolayı duvarları iyice yıp-

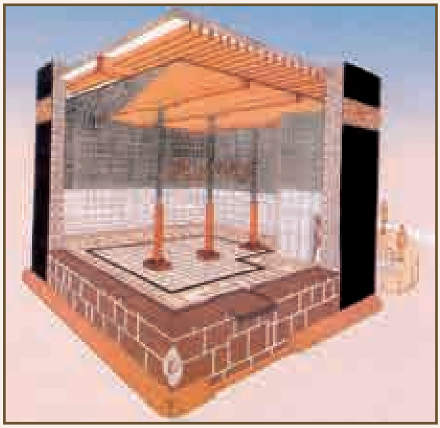
ranan Kâbe'nin tamire ihtiyacı vardır. Fakat kimse buna cesaret edememektedir. Çünkü tamirat için öncelikle eskiyen taşların sökülmesi gerekecektir. Daha kısa bir süre önce Kâbe'yi yıkmaya çalışan Ebrehe'nin başına gelenleri herkes bilmektedir. Kimse bu işe cesaret edemez fakat sonunda Halid b. Velid Hz.leri'nin babası Mugire, "Bizim maksadımız Kâbe'yi yıkmak değil, tamir etmek, bir şey olmaz." der ve tek başına Kâbe'nin eskiyen taşlarını sökmeye başlar. Hiçbir şey olmadığını görenler birer ikişer gelir ve Kâbe tamir edilir. Bu tamiratta Kâbe'nin temel taşlarına kadar inilir. Anlatıldığına göre, Mugire Hz. Âdem döneminden kalma, yeşil renkli devasa temel taşları ile karşılaşmış, bunlar eski görülüyor, bunları da yenileyelim diyerek eline aldığı demir bir bukağı ile bu taşlardan birini oynatmaya çalışmış ve tarihinde ilk kez Mekke'de yer sallanmıştır. Bunun üzerine bu taşlara dokunmamaları gerektiğini anlayarak duvarı bu temellerin üzerlerine inşa etmişlerdir.

Kâbe'nin önemli bir tamiratı da Emeviler döneminde gerçekleşir. Emevi saltanatının başına buyruk hareketleri, Hz. Ebûbekir'in torunu, Hz. Esma'nın oğlu hassas insan Abdullah b. Zübeyir Hazretleri'ni ciddi rahatsız etmektedir. Mekke'de, onların saltanatını tanımadığını ilân eder. Bu durum önceleri pek ciddiye alınmasa da Halife Abdülmelik zamanında sert bir

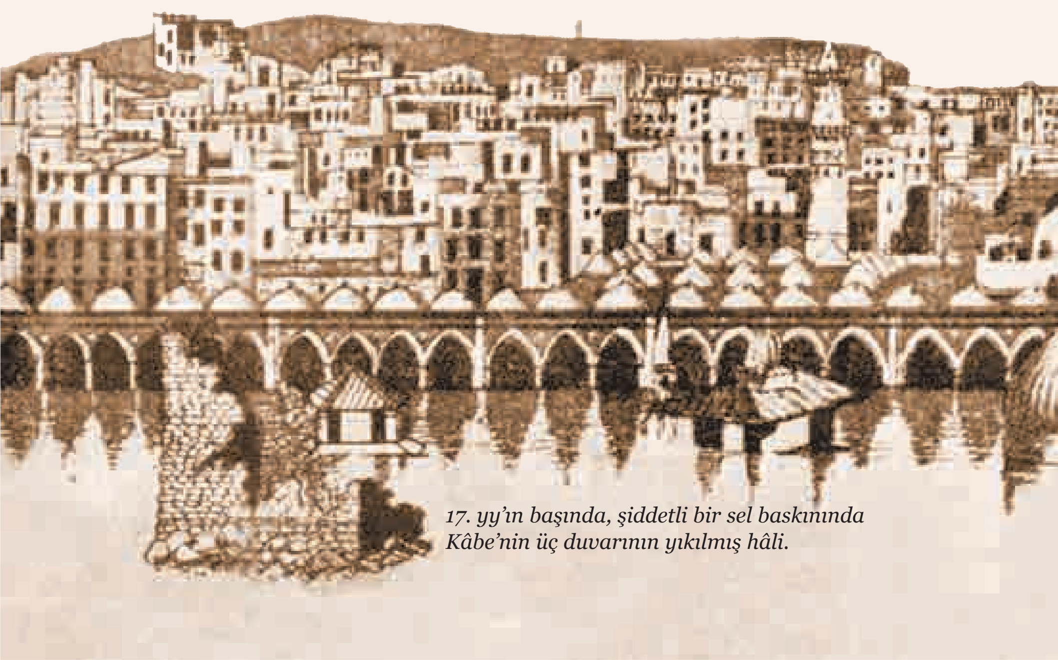
Peygamber Efendimiz döneminde Mekke'nin tahmini görüşü

şekilde bastırılmaya çalışılır ve Hz. Abdullah'ın üzerine Haccac adındaki kumandan gönderilir. Haccac Mekke'yi uzun süre kuşatır ve içerideki direnişi kırmak için şehri mancınıklarla taşlatır. Bu taşlamadan Kâbe de nasibini alır ve duvarlarla Hacerü'l-Esved zarar görür. Abdullah b. Zübeyir Hazretleri bu hasar üzerine Kâbe'yi tamir kararı alır ve Kâbe'nin duvarlarını tamir ettirirken yüzyıllardır Kâbe'nin damını taşıyan altı sütunu üçe indirir.

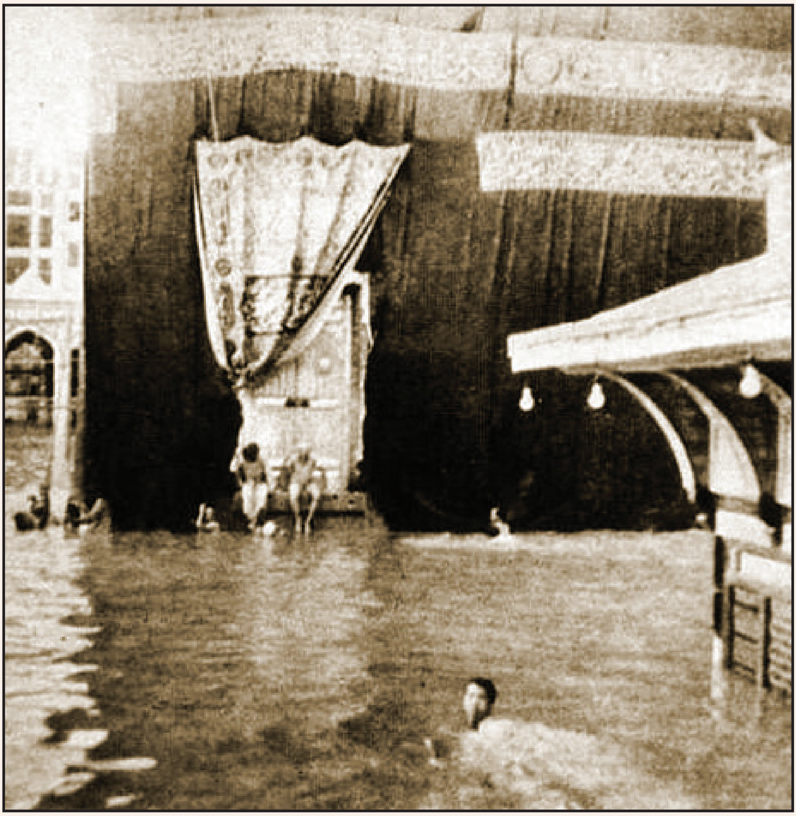

Kâbe'nin damını taşıyan altı sütunun Abdullah b. Zübeyr tarafından üçe indirilmiş hâli

Bugün Mekke müzesinde bu üç ahşap sütundan bir tanesi sergilenmektedir. Yine bu inşaat sırasında, Kâbe binasının dışında olan Hicr-i İsmail içeriye alınır ve Kâbe'nin kapısı giriş seviyesinde yaptırılır. Bütün bunlara rağmen Haccac, Mekke'ye girip Abdullah b. Zübeyir Hazretlerini şehit ettikten sonra onun

17. yy'ın başında, şiddetli bir sel baskınında Kâbe'nin üç duvarının yıkılmış hâli.

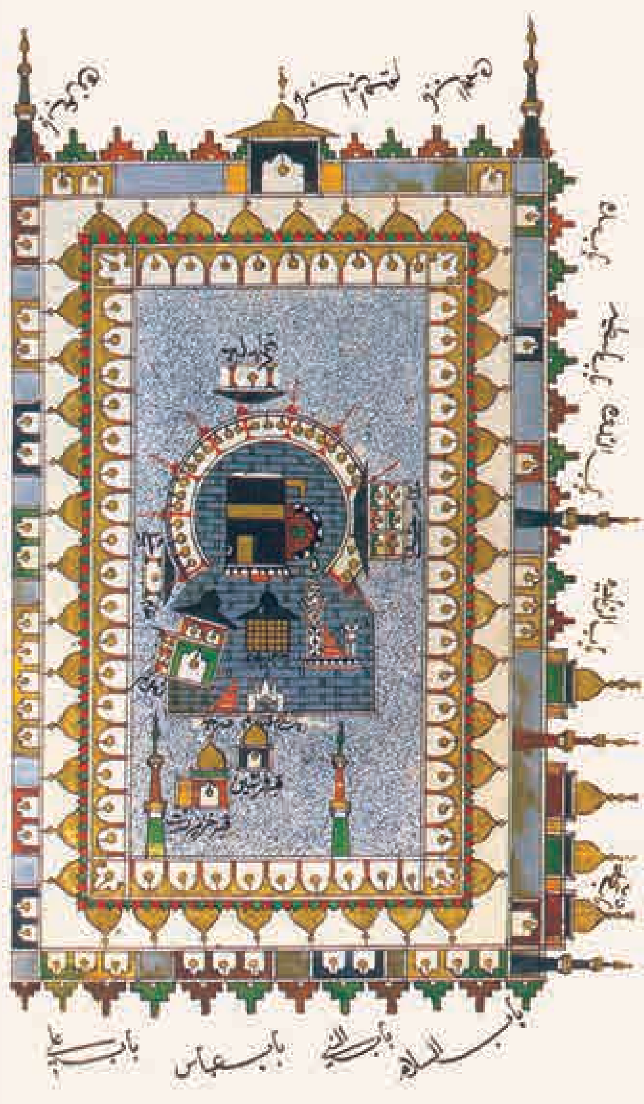

Bir su baskını sonrası insanlar Kâbe'yi yüzerek tavaf ederken

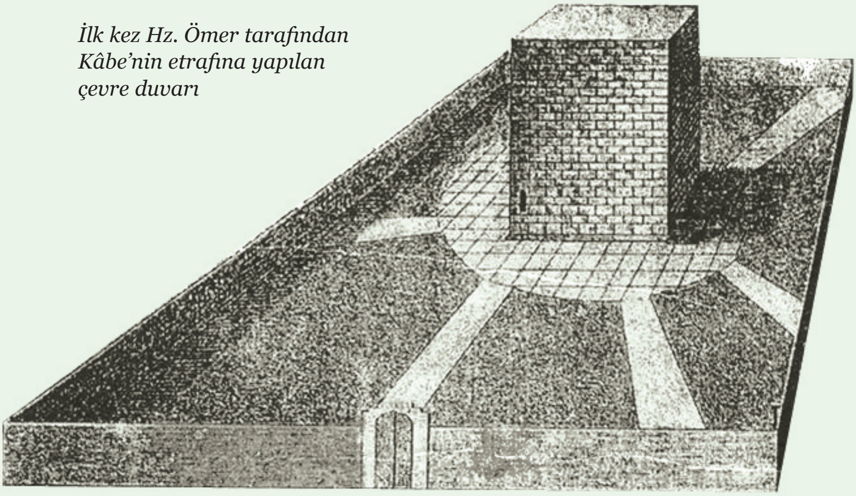
yaptığı değişikliklerden bir kısmını yeniden eski haline getirecektir. (Hicr-i İsmail'i dışarıya almak ve Kâbe kapısını yine yüksek girişli hâle getirmek gibi)

Kâbe'nin son tamiratı ise Osmanlılara nasip olmuştur. 1610 yılında yağan şiddetli bir yağmur sonrası başlayan selde Kâbe'nin üç duvarı birden yıkılmıştır. Osmanlı tahtında bulunan Sultan Birinci Ahmet, Kâbe'yi yaptırmak için girişimde bulunur ama 28 yaşında aniden vefat edince bu hayırlı vazife, Birinci Ahmet'in küçük oğlu Dördüncü Murat'a kalır. Dördüncü Murat'ın emri ile 1629 yılında Kâbe yeniden inşa edilmeye başlanır. Ebu Kubeys Tepesini sağ tarafınıza alarak, Kâbe'ye yüzünüzü döndüğünüzde

solunuzda kalan yamalı tepe, bu inşaatta kullanılan taşların kesildiği tepedir. Kâbenin tamiri yapılırken bu tepeden alınacak taşlar için âlimlerden fetva alınmıştır. İnşaat sırasında 600 hafız Kâbe'nin etrafına hâlelenmiş ve geceli gündüz devamlı Kur'ân-ı Kerim okuyarak Kâbe'nin inşaatına farklı bir anlam katmışlardır.

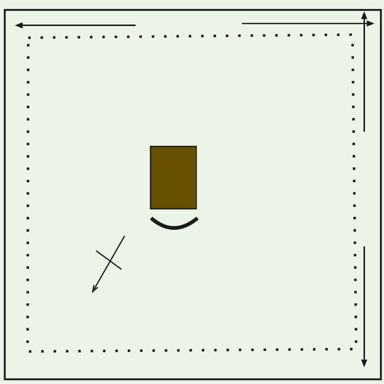
İlk kez Hz. Ömer tarafından Kâbe'nin etrafına yapılan çevre duvarı

MESCİD-İ HARAM'IN TARİHİ

Kâbe'nin etrafında yapılanma ilk kez Hz. Ömer döneminde olmuştur. Hz. Ömer, Kâbe'nin etrafına bir tavaf duvarı çektirmiştir.

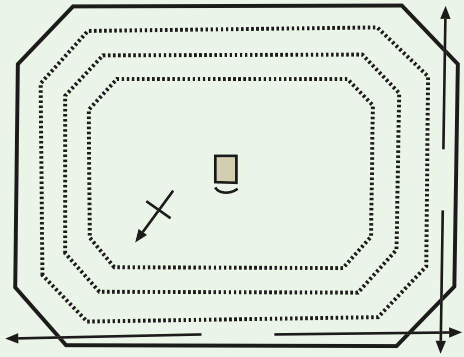
Hz. Osman döneminde İslam devletinin sınırları Ön Asya'ya kadar ulaşır. Müslümanların sayıları ile birlikte hacca, umreye gelenlerin sayıları da artmıştır. Bu çevrili alan dar geldiği için Hz. Osman tavaf alanını biraz daha genişletir ve Kâbe'nin etrafına ilk kez revaklı bir gölgelik yapılır. Bu gölgelik, metafı çeviren duvarın ön kısmı boyunca yerleştirilen ve hurma ağaçlarının gövdelerinden oluşan sütunlar ve üzerlerini örten hurma dalı ve yapraklarından ibaret bir gölgeliktir.

Hz. Osman tarafından ilk kez Kâbe'nin etrafına revaklı bir gölgelik yapılmıştı.

Emeviler dönemindeki en önemli inşaat Abdullah b.

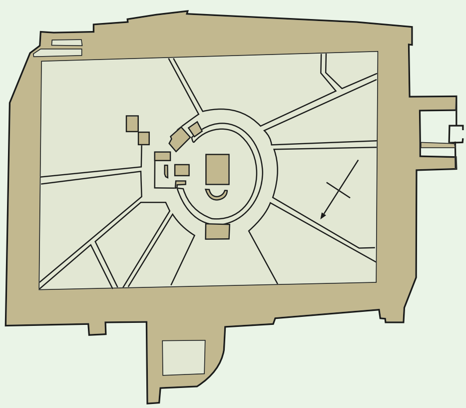
Zübeyir Hazretleri'nin tamiratıdır.

Abbasi Halifesi Mehdi'nin Kâbe avlusunu son kez genişletmesi ve etrafına üç sıralı revakların inşası

Abbasiler döneminde ise Halife Mehdi, Mescid-i Haram'a en silinmez damgalarından birini vurmuş ve metafı son kez genişletmiştir. Şu an bu tavaf alanını kullanmaktayız. Bu genişletme sırasında Kâbe'nin etrafına üç sıra hâlinde uzanan revaklı bir gölgelik yapılmıştır. Bugün Kâbe'yi çeviren revakları taşıyan mermer ve çoğunun üzeri yazılı bu sütunlar Abbasiler dönemine aittir.

Hacca ya da umreye gidenlerimiz genelde döndüklerinde "Osmanlı yapısı revakları gördük." derler. Bu cümle bir açıdan doğru bir açıdan yanlıştır. Yanlış olan kısmı, Kâbe'yi çeviren revakların Abbasi Halifesi Mehdi'ye ait olmasındandır. Peki, 'Osmanlı'ya ait olan kısmı neresidir?' denilirse ona verilecek cevap için Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu İkinci Selim dönemine gitmek gerekmektedir.

Üzeri düz ahşap çatı olan revakların II. Selim'in emriyle tamiri

Sultan İkinci Selim, Ayasofya'nın tamiri, Selimiye'nin inşaatı gibi nice büyük inşaata imza atarken bir gün Mimar Sinan'ı yanına çağırır ve "Tiz mukaddes beldeleri

ihya eyleyesün." emrini verir. Bunun üzerine harekete geçen Mimar Sinan, Mekke ve Medine'deki yapıların tamiri için çalışmalara başlar. Abbasi Halifesi Mehdi'nin yaptırdığı revakların üzeri düz ahşap çatıdır ve artık dökülmeye yüz tutmuştur. Mimar Sinan bu ahşap çatıyı kaldırtır ve bugün bize ait bir mimarî tarz olan soğan kubbeler ile süsletir. Bu soğan kubbeli revaklar hâlâ Kâbe'nin etrafını şirin bir şekilde sarmakta ve ecdadın estetik anlayışını o mukaddes mekâna yansıtmaktadır.

II. Selim'in emri ve Mimar Sinan'ın planlamasıyla inşa edilen soğan kubbeler

Suud döneminin Kâbe inşaatında tavaf alanının tamamen mermerle kaplanması ve revaklara ikinci katın çıkılması

1920'lerde Osmanlı Devleti oralardan elini eteğini çektikten sonra yönetim bir süre Şerif Hüseyin ailesinin eline geçer, ardından da Suudlular yönetimi ele alırlar. Suud döneminde Kâbe'nin metafı ilk kez mermer bir zemin ile kaplanır ve Abbasi-Osmanlı revaklarının arkasına ikinci, sonra da üçüncü revak katları çıkılır. En son olarak da Safa ve Merve tepeleri ile arası, bir bina içine alınarak Sa'y ibadetinin kapalı koridorlarda gerçekleştirilmesi sağlanır.

MESCİD-İ HARAM

1- KÂBE:

Yeryüzünün ilk mescidi olan Kâbe, ilk defa Hz.Adem tarafından yapılmıştır. Nuh tufanında yıkılan Kâbe'yi daha sonra Hz.İbrahim bir kez daha inşa edecektir. Hz.İbrahim'in inşa ettiği Kâbe sadece dört duvardan ibaret olup üzerinde bir dam mevcut değildir. Rivayetlere göre, bugüne kadar 19 kere tamir gören Kâbe'yi son kez 1629 yılında 4.Murat Han imar ettirmiştir.

2- Rükn-ü Yemânî:

Kâbe'nin Yemen'e bakan köşesine verilen isimdir. Hz.İbrahim ve Hz.Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kâbe'yi tavaf sırasında bu köşede durur ve bu köşeye dokunarak dua ederlerdi.

3- Hacerü'l-Esved:

Cennet'ten gelen bir taş olup, Hz.İbrahim tarafından Ebu Kubeys Tepesinde bulunmuştur. Bugün gümüş bir çerçeve içinde sekiz parça halinde muhafaza edilen Hacerü'l-Esved, her şavt sonrasında selamlanmaktadır.

4- Mültezem:

Kâbe'nin Kapısı ile Hacerü'l Esved arasına denir. Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* burada yapılan duaların reddedilmeyeceğini beyan etmişlerdir.

5- Altınoluk:

Kâbe'nin damında, Hatim Avlusunun üzerindeki duvarda bulunur. Kâbe'nin damında biriken suları aşağıya boşaltan bu oluk sık sık yenilenmiştir. Osmanlı padişahları tarafından yenilenen Kâbe oluklarından bir kısmı bugün Topkapı Sarayı'nda sergilenmektedir.

6- Hufre-i Muaccin:

Kâbe'nin Irak tarafına bakan köşesi olan Rükn-ü Irakî'de bulunan çukura denir. Bugün üzeri kapatılan bu yerde Cebrail *(aleyhisselam)* Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* imam olmuş ve namazın kılınışını tarif etmiştir.

7- Hİcr-i İsmaİl:

Kâbe'nin yanında, Altınoluk'un altında kalan ve bir avlu duvarı ile çevrili kısımdır. Kureyş, Kâbe'nin tamiratı sırasında, ellerindeki inşaat malzemesinin az gelmesi sonucu Kâbe'nin binasını olduğundan daha küçük yapmışlar ve dışarıda kalan bu kısmı da bir duvar ile çevirmişlerdir. Bundan dolayı, Hatim olarak da adlandırılan bu kısımda kılınan namazlar Kâbe'nin içinde kılınmış olarak kabul edilir. Ayrıca rivayetlere göre Hz.Hâcer ve Hz.İsmail'in kabirleri de buradadır.

8- Makam-ı İbrahİm:

Hz.İbrahim, Kâbe'yi inşa ederken bir taşın üzerine basmış ve mübarek ayak izleri bu taşın üzerinde kalmıştır. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde, "Hz.İbrahim'in mübarek ayak parmak izleri bile görülüyordu." dediği bu taş bir muhafaza içinde Rükn-ü Yemani ve Rükn-ü Irakî arasında durmaktadır.

9- Zemzem Kuyusu:

Kâbe'nin kapısının çaprazında bulunan bu kuyu, oğlu Hz. İsmail'e su ararken Allah'ın bir lutfu olarak Hz.Hacer tarafından bulunmuş olup, Peygamberimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müjdesi ile kim ne niyetle içerse o derde deva olmaktadır.

10- Miraç Sütunu:

Rivayetlere göre, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, amcasının kızı Ümmü Hani'nin evinde iken Miraca yükseltilmiştir. Bu mübarek mekânın yerini işaretlemek üzere Yavuz Sultan Selim Han tarafından revakların altına gelen bu kısma kırmızı granitten bir sütun yerleştirilmiştir. Bugün bu sütun, Rükn-ü Yemanî'nin karşısına gelen köşenin yakınında, hâlâ aynı yerinde durmaktadır.

11- Abbasi Revakları:

Kâbe'nin etrafındaki tavaf alanı (Metaf) son kez Abbasi Halifesi Mehdi tarafından genişletilmiştir. Bu genişletme sonrasında metafın etrafına yine Mehdi tarafından üç sıra halinde mermer sütunlu revaklar yaptırılmıştır. Bugün hâlâ tavaf için aynı alan kullanılmakta olup, revak sütunları da tüm orijinalliği ile durmaktadır.

12- Osmanlı Kubbeleri:

Abbasi Halifesi Mehdi'nin yaptırdığı revakların üzerleri düz ahşap çatıydı. Bunların dökülmeye yüz tutması üzerine Osmanlı Padişahı 2. Selim'in emri ile Mimar Sinan'ın gözetiminde soğan kubbelerle kapatılmıştır.

13-14- Safa ve Merve Tepeleri:

Kâbe'nin kapısına bakan cephede uzanan iki ayrı tepe olup Hz. Hacer annemizin Hz.İsmail'e su bulmak için koşması gibi her iki tepe arasında 7 kez gidilip gelinerek sa'y ibadeti gerçekleştirilir.

15- İbn-i Erkam'ın Evi:

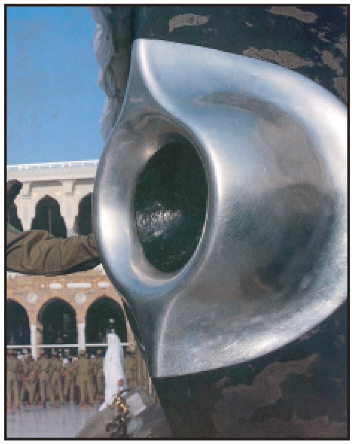
Safa Tepesi'nin 8 m. kadar sağ tarafında bulunan bu genç sahabinin evi, İslam'ın ilk yıllarında Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yeni Müslümanlarla gizlice buluştuğu bir mekândı. Ebu Zer ve Hz.Ömer gibi birçok sahabe burada Müslüman olmuşlardı.

16- Babü's-Selam:

Selam Kapısı olarak adlandırılan bu kapı, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mekke'ye ilk girişlerinde Mescid-i Haram'a girerken kullandıkları kapıdır. Bu kapıdan Mescid-i Haram'a girmek sünnettir.

17- Efendimiz'in Evi:

Hz.Hatice ile izdivacı sonrası Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* satın alıp ikamet ettikleri bu ev, Medine'ye hicretleri sonrasında Hz.Ali'nin kardeşi Akîl tarafından satılmıştır. Hz.Muaviye tarafından tekrar satın alınan ve özenle korunan ev, Osmanlılar tarafından da hürmet görmüş ve mescid olarak muhafaza olunmuştu. İçinde Hz.Fatıma'nın da dünyaya geldiği bu ev bugün mevcut değildir. Evin tam yeri Merve Kapısının 10 m. kadar ilerisidir.

CENNET'TEN BİR EMANET

Temmuz ayı umre için en uygun tarihlerden biri. Çünkü yazın sıcağında buralarda çok fazla insan bulunmuyor. Hâlbuki geçen seneden bu yana özellikle Türkiye'den gelen aşırı talepler sebebiyle Mekke ve Kâbe'de ciddi bir kalabalık göze çarpıyor. Sadece bizim kaldığımız otelde 1200 kişilik kapasitenin 1000 kişisi Türkiye'den. Her yerde bir tanıdıkla karşılaşıyoruz. Karşılaştığımız gruplardan bir tanesi de İstanbul Şişli semtinden gelmiş olan esnaf arkadaşlar. Bir yemek öğünü sonrasında kendileri ile yaptığımız sohbetlerden birinde konu Hacerü'l-Esved'e geliyor. Hacerü'l-Esved'in bugün görülen o gümüş koruma içindeki siyah kısmın tamamı olmadığını, tarih içerisinde birçok kez suikasta uğrayarak parçalandığını ve bir ara Şam'a kaçırıldığını konuşuyoruz. Hacerü'l- Esved günümüzde etrafını saran gümüş çerçeve içerisinde görülen siyah dolgu içinde sekiz parça hâlinde durmaktadır. Hacerü'l-Esved ismi siyah taş manasına gelmektedir. Ama günümüzün birtakım gönül insanları onu, Hacerü'l-Es'ad (mesut bir taş) diye çağırmaktadırlar. Aslında beyaz olduğundan, günahkâr insanların dokunmalarından, ya da cahiliye devrinde üzerine sürülen kurban kanlarından karardığı söylenir. Hz. Ebûbekir'in torunu Abdullah b. Zübeyir Hazretleri'nin Mekke'yi müdafaa döneminde,

Siyah dolgu maddesi ve gümüş çerçeve içinde muhafaza edilen sekiz parça hâlindeki Hacerü'l-Esvel

Haccac'ın mancınıklarından atılan bazı taşlar Hacerü'l-Esved'i çatlatmıştır. O da taşı yapıştırma girişiminde bulunurken bir de bakarlar, taşın içi bembeyazdır. Bu mukaddes taşın bu parçalanmış hâlini görünce, bu gün İstanbul'da; Sokullu Mehmet Paşa'nın Kadırga Camii ile Kanûnî'nin türbesindeki parçaların nasıl olup da İstanbul'a geldiğini insan daha iyi anlıyor.

KÂBE YANINDA YATAN BİR PEYGAMBER HANIMI VE OĞLU

Gruptakilerin bir sorusu da Kâbe'nin bir kenarını saran yarım daire şeklindeki avlunun hikmeti ile ilgili. Buraya hatim ya da Hicr-i İsmâil deniyor. Müşriklerin son Kâbe inşaatlarından birinde inşaat malzemelerinin yeterli gelmemesi üzerine Kâbe'nin bir kısmını dışarıda bıraktıklarını biliyoruz. Bu dışarıda kalan kısmı da belirlemek için etrafını bir duvarla çevirme yoluna gitmişler. Bugün tavaf yapanlar eğer bu avlunun içerisinden geçerek Kâbe'yi dönmeye çalışırlarsa tavafları olmayacaktır. Çünkü bu avlunun Kâbe'nin duvarına bakan ilk üç metresi Kâbe'nin içinden sayılmaktadır. Nitekim bir gün Hz. Âişe Peygamber Efendimiz'e gelerek: "Ben Kâbe'nin içinde namaz kılmak istiyorum." der. Peygamber Efendimiz de onun elinden tutar ve Hatim'e getirerek: "Burada kılman da Kâbe'nin içinde kılman gibidir."[12] der.

Bir kaya parçası üzerine resmedilmiş Mescid-i Haram'ın eski tasvirlerinden biri

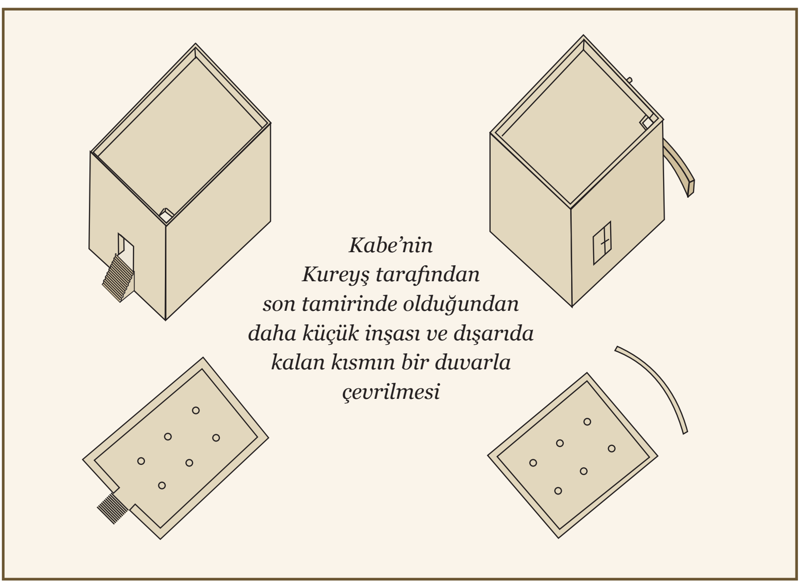
---

12 Ebû Dâvûd, menâsik 92; Nesâî, menâsik 129

Hicr-i İsmail'in içinde görülen iki kabir

Bu avluya Hicr-i İsmail denmesinin sebebi olarak, Hz. İbrahim'in eşi Hz. Hâcer ve evlâdı Hz. İsmail'in kabirlerinin burada bulunduğu rivayeti gösterilir. Mekke ile ilgili çalışmalarımızı sürdürürken Mescid-i Haram'ın en eski resimlerinden birini görmüştük. Bu resim bir kâğıt üzerine değil bir kaya üzerine nakşedilmişti. Bu kaya üzerindeki Kâbe çiziminin yanındaki avluya baktığımızda içeride iki adet kabir gözüküyordu. Üzerindeki Arapça ibarelerde de bu iki kabirden birisinin Hz. Hâcer'e, diğerinin de Hz. İsmail'e ait olduğu yazıyordu. Bu bilgi bizi şaşırtmıyor çünkü rivayetlere göre Kâbe'nin tavaf

alanı ile say mekânı arasında yetmiş civarında Peygamberin yattığı söyleniyor. Bu peygamberlerden biri de, Arabistan yarımadasının güneyindeki Âd kavmine gelen Hud Peygamber'dir. Kavminin helâkı sonrasında kendisine inanan az sayıda insanla Mekke civarına gelen bu Peygamberin buradaki varlığını bizlere bizzat Peygamber Efendimiz bildiriyor.

Hz. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Veda Haccı''nda, Usfan vadisine vardığı zaman, Hz. Ebûbekir'e: "Ey Ebâ Bekr! Bu hangi vadidir" diye sormuş. Hz. Ebûbekir "Usfan vadisidir" diye cevaplayınca: Hz. Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hûd *(aleyhisselam)*'ın, beline aba tutunmuş, belinden yukarısını alacalı bir kumaş ile bürümüş, genç ve kızıl, yuları hurma liflerinden örülmüş dişi bir deve üzerinde, hac için buradan telbiye ederek geçmiş olduğunu haber vermiştir.[13]

ADIM ADIM MESCİD-İ HARAM'IN DIŞ AVLUSU

Arkadaşlarımız ile o gün Mescid-i Haram'ın dış avlusunu gezmeye karar verdik. Biraz sonra Mescid-i Haram'ın dış mermerlerinin üzerine gelmiş bulunuyorduk. Öncelikle şunu bilmek gerekir ki, Peygamber Efendimiz dönemindeki Mekke şehri, bugünkü Mescid-i Haram'ın kapladığı alan kadar bir yeri ancak kaplıyordu. Bu durumda bütün o güzîde sahabelerin evleri de bu civardaydı. İşte onlardan bir tanesi Hz. Peygamber'in hicret arkadaşı olan Hz. Ebûbekir'in evi idi. Bugün o evin olduğu yerde Hilton Otel binası yükselmektedir. Mescid-i Haram'ın hemen dışında bulunan Hilton Oteli ile Kâbe arasındaki yakınlığa baktığımızda o dönemin Mekke ahalisinin Kâbe'nin hemen yakınlarında ikâmet ettiklerini daha iyi anlıyoruz. Hz. Ebûbekir'in orijinal hâliyle evini ya da Osmanlılar dönemindeki mescid hâline getirilmiş hâlini göremesek de kendisi ve eviyle ilgili birtakım hatıraları gözümüzde canlandırmaya çalışıyoruz.

---

13 Ahmet b. Hanbel, Müsned 4/495

İslâmiyet'in ilk zamanları. İşkence ve baskı had safhada. Hz. Ebûbekir artık bu insanlık dışı baskılara dayanamayarak Mekke'yi terk etmeyi düşünür. Bu niyetle de hazırlanarak tam şehirden çıkarken İbni Dağinne adındaki kişi kendisini görür ve nereye gittiğini sorar. Niyetini öğrenince Hz. Ebûbekir'e "Sen Mekke'nin saygın kişilerinden birisin. Şehri terk etmen burası için bir kayıp olur." der ve şehirden ayrılmaması için ona kefil olmayı teklif eder. Hz. Ebûbekir bu kefaleti kabul eder ve Kâbe yanına gidip bunu ilân ederler. Bu sırada müşrikler gelir ve bu kefilliği Hz. Ebûbekir'in ibadetlerini aşikâr yapmaması şartıyla kabul edeceklerini söylerler. Özellikle de dışarıda Kur'ân okumaması istenir. Çünkü Hz. Ebûbekir içten ve çok güzel bir şekilde Kur'ân okuyordu ve o dönemde Kur'ân'ın belâgatına hayran olan pek çok kişi müslüman oluyordu. Müşrikler de bunu hiç arzu etmiyorlardı. Anlaşma yapılır fakat Hz. Ebûbekir dışarıda Kur'ân okumadan duramaz. Evinin önüne bir balkon yaptırır ve Kur'ân-ı Kerîm'i

Hz. Ebubekir'in evinin olduğu yerde yükselen otel binası. Otelin 4. katındaki mescide Hz. Ebubekir'in adı verilerek hatırası yaşatılmaya çalışılmış

yine evinde fakat bu kez dışarıya açık bir şekilde okumaya devam eder. İnsanlar da gizlice bu balkonun altına gelip Kur'ân-ı Kerîm'i bizzat bu büyük sahabenin ağzından dinlerler.

EBÛ CEHİL'İN DE EVİ ORADA

Bugünkü Mescid-i Haram'ın kapladığı alanın o günlerdeki Mekke şehrinin tamamı olduğunu söylediğimize göre demek ki Ebû Cehil'in evi de buralarda bir yerde. Gerçekten de Ebû Cehil'in evinin olduğu yer bugünkü Mescid-i Haram avlusunda bulunuyor. Tam olarak tarif edecek olursak, Peygamber Efendimiz'in dünyaya geldiği evin hemen sağ ön tarafı. Burası Kâbe'ye göre biraz yüksekçe kalıyor. Bu manzara bizlere Hudeybiye Anlaşması gereğince müslümanların hacca ilk gelişlerini hatırlatıyor. Medine'den Mekke'ye tam 450 km. yolu katederek gelmişler. Müminlerde hâliyle bir yol yorgunluğu var. Anlaşmaya göre üç gün Mekke'de kalacak ve hac ibadetini yerine getirecekler. Mekke'ye giren Müslümanlar doğruca Kâbe'ye gelerek tavafa başlarlar. O sırada müşrikler Ebû Cehil'in evinin bulunduğu yerden hep birlikte müslümanları seyrediyorlardı. Seyrederken onlar hakkında alay konusu yapacak şeyler arıyorlardı. Peygamber Efendimiz, sahabelerin bu ilk tavaflarında canlı canlı tavaf yapmalarını ve koşar gibi yürümelerini istiyordu ki, seyreden müşrikler onların yol yorgunluğundan kaynaklanan bitkinlikleriyle alay etmesinler diye. Bundan dolayı tavafın ilk şavtlarını hızlı yapmak sünnet sayılmaktadır.

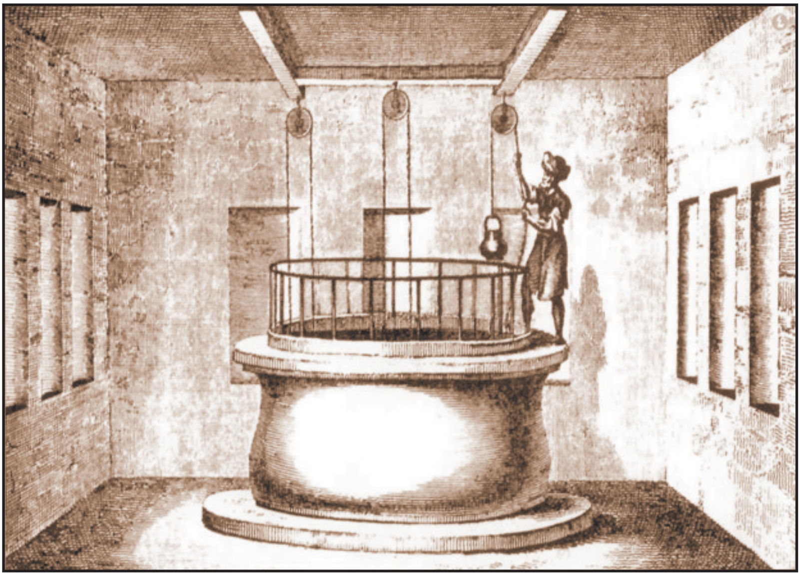
Bu hadiseyi hatırladıktan sonra Ebû Cehil'in bir zamanlar evinin olduğu yere bakıyor ve ne hikmetse buranın bugün tuvalet hâline gelmiş olduğunu görüyoruz. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken bir detay var ki o da Ebû Cehil'in evinin, Kâbe'ye hem Peygamberimiz'den hem de Hz. Ebûbekir'den daha yakın olması. Demek ki bazen görünüşteki yakınlık insana herhangi bir fazilet kazandırmıyor.

İBNİ ERKAM'IN EVİ VE İLK GÜNLER

Mescid-i Haram'ın dış duvarlarının önünden ilerlemeyi sürdürüyoruz. Karşımıza bir kapı daha çıkıyor. Yanında da üst kata çıkan bir asansör var. Adı bir hayli ilginç İbni Erkam Asansörü. Evet burası mevki olarak tam Safa Tepesi'nin yanı. İbni Erkam'ın evinin de Safa Tepesi'nin hemen yanında olduğunu biliyoruz. Zaten bu asansör ve yanındaki bu kapıya isim olarak bu genç sahabenin adının verilme hikmeti de burada yatıyor. İbni Erkam'ın evi, İslâmiyet'in insanlara ulaşmasında önemli bir basamak oluşturmuş. Dinin ancak gizli yayılabildiği o ilk günlerde Peygamber Efendimiz sahabeler ile bu gencin evinde toplanır, gelen âyetleri onlara orada anlatırmış. O günlerin ne kadar sıkıntılı olduğunu bizlere Ebû Zer'in başından geçen şu hadise çok güzel anlatmaktadır. Ebû Zer Mekke'de bir peygamberin zuhur ettiğini öğrenir, yanına gidip davetine icâbet etmek ister, fakat Mekke'ye geldiğinde kendisine bir muhatap bulamaz. Derken Kâbe'nin yanındaki zemzem kuyusunun yanında Hz. Ali ile görüşür. O günler çok sıkıntılı günlerdir. Ebû Zer, Hz. Ali'ye arzusunu iletir. Hz. Ali, ona beklemesini, uygun bir zamanda kendisini Peygamber Efendimiz'e götüreceğini söyler. Her şey gizlice sür-

Mescid-i Haram'ın farklı zamanlara ait mimarî öğeleri. Soldan; Kanuni'nin Süleymaniye Medresesi ve minaresi, Kayıtbay Medresesi ve minaresi.

Zemzem kuyusunun eski görünüşü

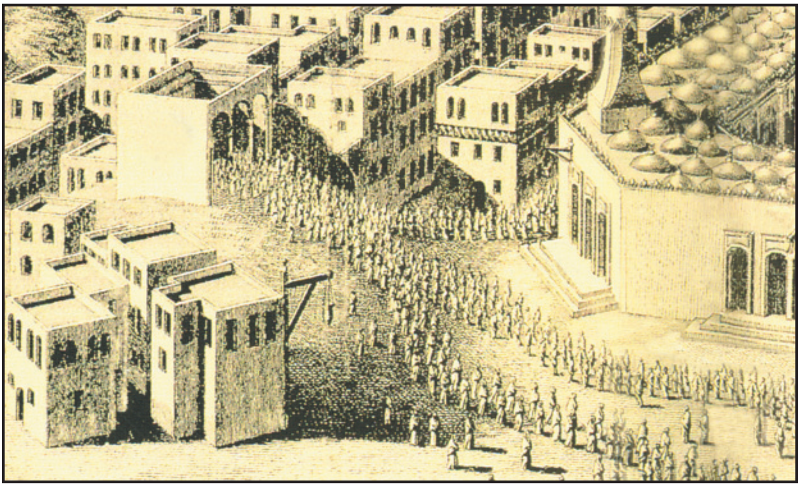
dürülmektedir. Müşrikler son derece gergin ve saldırgandırlar. Ebû Zer bu sıkıntılı zamanda, Kâbe avlusunda tam iki hafta bekleyecektir. Bu geçen zamanın sonrasında Hz. Ali gelir ve onu alıp İbni Erkam'ın evine götürerek Peygamber Efendimiz'le görüştürür. Gezimiz sırasında İbni Erkam'ın evi ile Zemzem Kuyusu arasındaki uzaklığa bakıyor ve hayretler içerisinde kalıyoruz. Çünkü bu iki yer arası neredeyse 30 adım kadar bir şey. Yani Ebû Zer bu kadar yakınlıktaki yere gidebilmek için bu kadar beklemek ve birtakım sıkıntılar çekmek zorunda kalmıştır. Buralarda hiçbir tanıdığı olmadığından dolayı Hz. Ali ile sözleşmesinden sonra hep orada yatıp kalkmaya başlamıştır. Peygamber Efendimiz kendisi ile karşılaşması sonrasında hâlini ve durumunu sormuş, on beş gündür burada beklediğini öğrenince de hemen bu zaman zarfında ne yediğini sormuştur. Ebû Zer de sadece Zemzem içtiğini söylemiştir. Bu hadise o günlerin sıkıntılı atmosferini anlatmasının yanında Zemzem'in ne niyetle içilirse ona göre çare olduğunu göstermesi bakımından da hayli ibretlidir.

Bu mübarek ev ile ilgili bir diğer hâdise ise Hz. Ömer'in Peygamberimiz'i öldürmek için geldiği yer olmasıdır. Mekke'nin reisleri henüz müşrik olan Hz. Ömer'i Peygamber Efendimiz'e karşı kışkırtmışlardır. O da bugün Mescid-i Haram'ın sağında kalan Cebel-i Ömer'in üzerinde bulunan evinden kılıcı elinde çıkar ve Peygamber Efendimiz'i öldürmek gayesiyle İbni Erkam'ın evine doğru ilerler. Yolda karşılaştığı bir kişi "Sen önce kız kardeşine git. Kocası ile birlikte müslüman olmuşlar." der. O da öyle yapar. Ama gittiği bu yerde ilk kez Kur'ân-ı Kerîm'den âyetler dinleyecek, Kur'ân'ın cazibesine kapılacak ve İbni Erkam'ın evine niyet değiştirmiş olarak gidecektir. Hz. Ömer bu bekâr gencin evinde, Hz. Peygamber'in huzurunda kırkıncı müslüman olarak kelimeyi şehadet getirecektir.

İbni Erkam'ın evinin Safa Tepe'sinin yanında olduğunu söylemişken bu mübarek tepeye de ibretle yeniden bakmak gerekiyor. Dışarıdan bakıldığında Mescid-i Haram'ın duvarlarından dolayı görülemeyen, ancak içeride sa'y mahallinin az bir kısmının belli olduğu bu tepe, Hz. Hâcer'in bebeğine su ararken koşuştuğu yer olması yanında Efendimiz'le ilgili de bir hatıraya şahitlik etmiştir.

Bugün üzeri tamamen boşaltılan,
bir dönem Hz. Ömer'in evinin bulunduğu
Cebel-i Ömer (Ömer Dağı)

Sağ alt eteklerinde İbn-i Erkam'ın evinin bulunduğu Safa Tepesi

Milâdi 630 tarihinde İslâm orduları Mekke'ye girdiklerinde Kâinatın Efendisi Mescid-i Haram'ın etrafında toplanan ve endişeli gözlerle ne olacağını merak eden Mekkelilere hitap etmiş ve konuşmasının sonunda da: "Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir. Gidiniz sizler serbestsiniz." *(Yusuf, 12/92)* der. Beklemedikleri bu af karşısında şaşıran halkın tamamı kısa süre içinde İslâmiyet'le şereflenir. İşte Safa Tepesi'nin şahitlik ettiği hadise bundan sonra meydana gelmiştir. Efendimiz Safa Tepesi'nin üzerine çıkarak burada müslüman erkek ve kadınların biatlarını kabul etmiştir. Erkekler bu biatta "Allah'a iman edeceklerine, Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, Hz. Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna, İslâmiyet ve O'nun adına mücadele edeceklerine" söz verdiler. Kadınlar da "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacaklarına, hırsızlık yapmayacaklarına, kız çocuklarını öldürmeyeceklerine ve namuslarını koruyacaklarına, Allah'a ve Resûlü'ne isyan etmeyeceklerine" dair biatta bulundular.

KAPILAR VE HATIRLATTIKLARI

İbni Erkam kapısı bize İbni Erkam ve oralara ait nice şeyi hatırlatmıştı. Aslında Mescid-i Haram'ın bunun gibi daha birçok kapısı tarihi birtakım olay ve şahıslara atfen isimlendirilmiştir. Meselâ bunlardan biri de Merve Tepesi'nin az ilerisindeki Merve Kapısı'ndan dönüşte, sağdaki ilk kapı olan Bâb-ı Murat'tır. Yani Murat kapısı. Dördüncü Murat'ın Kâbe'yi 1629 yılında yeniden inşasına binaen bu kapıya isim olarak onun adı verilmiştir.

Mescid-i Haram'ın kapılarından birinin adı da Benî Şeybe'dir. Benî Şeybe, Kâbe'nin anahtarlarını elinde bulunduran kabilenin adıdır. Bugün bile bu anahtarlar Benî Şeybe'de bulunmaktadır. Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethi sonrasında, işin ehline verilmesini tavsiye ederek Kâbe'nin anahtarlarının cahiliye döneminde olduğu gibi yine Osman b. Talha'da kalmasını söyler. Ardından da onlara dönerek: "Ancak zâlim olan kişiler sizden bu anahtarı alır." der. Bu söz üzerine bir daha kimse Kâbe'nin anahtarlarını taşıma vazifesini onlardan alamaz. Aradan yüzyıllar geçmesine rağmen anahtar hâlâ Beni Şeybe kabilesi tarafından muhafaza edilmektedir. Anahtar bu kabilenin en yaşlı kişisi tarafından korunur ve bu şekilde devir teslim edilir. Efendimiz'in anahtarı verdiği kişi Osman b. Talha idi. Bugün yani 2005 yılında da Kâbe'nin anahtarı Benî Şeybe'nin en yaşlısı olan Talha adında bir kişide bulunmaktadır.

4. Murat

ECDAT YADİGÂRI ECYAD

Bulunduğumuz yerin hemen sağında devasa binalarla çevrili bir gökdelen var. Burası bir vakıf otel. Boyunun uzunluğu nedeniyle Mescid-i Haram içerisindeki tavaf esnasında içeriden görülebilen tek yapı. Mekke'ye daha önceden gelenler bu binalar topluluğunun yerinde ne olduğunu çok iyi bilirler. 2000 yılına kadar bu yerde bir tepe ve tepenin üzerinde de Osmanlılar'ın Kâbe'yi korumak üzere yaptırdıkları kale yani Ecyad Kalesi vardı. Bu kale otel yapımı maksadıyla yıkıldı. Ecyad kalesi ve bu civarda daha önce varolan Sulful ve Hindi Kaleleri'nin 1820'li yıllarda Osmanlı Padişahı II. Mahmud'un emri ile yaptırıldığını biliyoruz. Kalelerin yapılışı Üçüncü Selim'in saltanatının son yıllarına rastlıyor. Birkaç kabile ayaklanır ve Mekke'yi işgal eder. İstanbul'da da Kabakçı Mustafa isyanı yaşanmaktadır. Siyasi hava karmakarışıktır. Alemdar Mustafa Paşa olaylara müdahale eder ve İstanbul durulur. Tahta genç yaşta bir padişah, II. Mahmud geçer. Mekke'deki kargaşanın durdurulması için Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya haber gönderilir. O da oğlu Tosun Paşa'yı Arabistan'a gönderir. İşte bu hadise sonrasında II. Mahmud'un emri ile Kâbe etrafına, burayı koruyacak bu kaleler inşa edilmiştir.

Ecyad kalesi öyle enteresan bir şekilde inşa edilmiştir ki Kale'den Mescid-i Haram'ın içlerine kadar uzanan gizli geçitler konmuştur. 1979'da meydana gelen Kâbe baskınında Mescid-i Haram'ı

basan art niyetli kişileri askerler bu tünelleri kullanarak etkisiz hâle getirebilmişlerdir. Ecyad Kalesi'nin yıkımı esnasında bu gizli yolları Mekke'de bulunan birçok kişi görmüştür. Osmanlı, Beytullah'ın korunması konusunda o kadar hassas idi ki, 1919 yılında buraları devrederken Ecyad Kalesi'nden bir tek topu bile dışarıya çıkartmamış, kaleyi, Mescidi Haram'ı korumak amacıyla buraya getirilen tüm techizatı ile beraber teslim etmişlerdir.

Atalarımızın bir hassasiyeti de kendilerini hep buraların hâdimi olarak görmeleridir. Bir yere hâkimlik değil de, hâdimlik yani hizmetçilik yapan hiç oraya hâkimiyet sembolü olan bayrağını asar mı? Elbette asmaz. Osmanlılar da öyle yapmış ve Yavuz Sultan Selim'den Sultan Abdülaziz'e kadar Mekke ve Medine'de kale burçlarına hiçbir zaman herhangi bir bayrak ya da sancak asmamışlardır. Çünkü buralar Peygamber memleketidir. Ancak Sultan Abdülaziz Han'ın saltanat yıllarında yabancı güçlerin Osmanlı toprakları üzerindeki faaliyetleri artınca siyasi sebepler nedeniyle bir Osmanlı bayrağı dalgalandırılmaya başlamıştır.

GÜZEL İNSANLARIN TAÇLANDIRDIĞI TEPE: EBÛ KUBEYS

Mescid-i Haram'ın dış duvarları etrafından ilerlemeye devam ediyoruz. Sağ tarafımızda, oldukça dik bir tepe yükseliyor. Üzeri tamamen granit plakalar ile kaplanmış olan bu tepenin adı Ebû Kubeys. Ebû Kubeys deyince aklımıza nice hatıra geliyor. Bugün bu kaplanmış hâliyle ve üzerindeki binalar ile gözümüze bir tepe gibi gelmeyen bu yerde zamanında neler neler meydana gelmiş. Grubumuz ile tepenin yanında duruyor ve tarihi olayları yeniden hatırlayarak o günlere gitmeye, hadiseleri gözümüzde canlandırmaya çalışıyoruz. Aklımıza ilk gelen kişi Hz. İbrahim. Kâbe'yi oğlu Hz. İsmail ile birlikte inşa edip, tavaf yapılırken işaret olması için Kâbe'nin köşesine bir işaret taşı koymak istediğinde gözüne bu tepeden bir ışık huzmesi çarpmıştı. Çünkü cennetten gelen bu taş ışıl ışıl parlamakta, üzerinden yansıyan ışıklar Mikad sınırlarına kadar uzanmaktaydı. Hz. İbrahim'in bu tepeye tırmanışını

Ebû Kubeys'in üzerinde bulunan Şakk-ı Kamer Makamı

ve Hacerü'l-Esved'i bu tepede bularak Kâbe'ye yerleştirişini hayal ediyoruz.

Bir keresinde de Efendimiz yine bu tepe üzerinden mübarek parmakları ile gökyüzündeki ayı ikiye bölme (Şakk-ı Kamer) mucizesini gösteriyor.

Bu tepenin eski resimlerinde, üzerinde ters V şeklinde basamaklı bir yapı görülüyor. Daha öncesinde de Osmanlılar bu mucizenin meydana geldiği yere bir Şakk-ı Kamer Mescidi inşa etmişler. Tepe üzerinde bir de Mescid-i Bilâl varmış. Bu mescidin fotoğrafları olduğu için onu daha iyi tanıyoruz. Mekke'nin fethinde İslâm ordusu şehre girdiğinde Peygamber Efendimiz Hz. Bilâl'in yüksek bir yere çıkıp ezan okumasını istemiş. O da Ebû Kubeys'in tepesinden okumuş. Efendimiz'in müezzininin anısına onun adını taşıyan bir mescid kısa bir süre öncesine kadar o tepeyi süsleyegelmiş. İşte Ebû Kubeys'in zihnimize çağrıştırdığı hatıralardan birkaçı şunlardı.

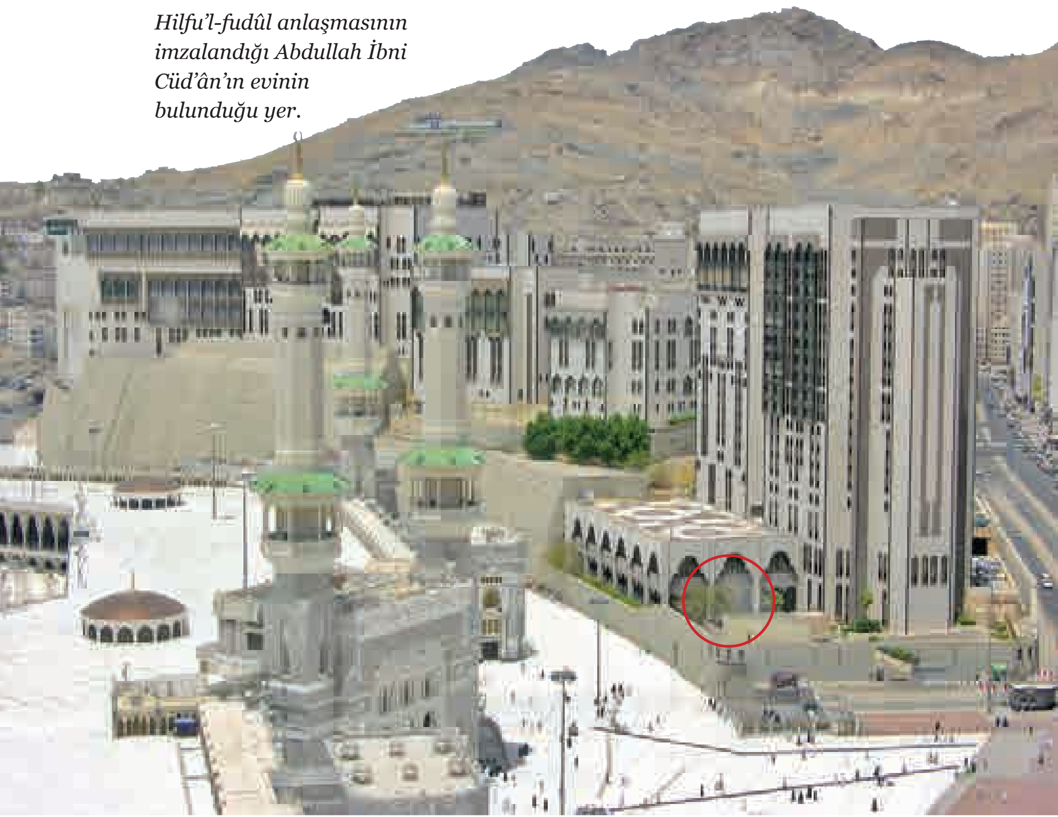

Bugün üzerinde devlet konukevi binasının bulunduğu Ebû Kubeys Tepesi

FAZİLETLİLERİN YEMİNİ

Ebû Kubeys'in Ecyad tarafındaki başlangıç kısmı da aslında tarihe tanıklık eden çok önemli bir yer. Bugün devlet misafirhanesi olarak kullanılan Ebû Kubeys'in eteklerindeki, duvarlarla çevrili içi yeşillik alan aslında geçmişte Abdullah b. Cüd'ân'ın evinin olduğu yerdi. Meşhur Hılfu'l-fudul anlaşması da burada imzalanmıştı. "Faziletlilerin Yemini" manasına gelen bu sözleşmeye göre, Kureyş'in büyüklerinden bu ittifaka katılanlar, zulme uğrayanların müdafaacısı olacaklardı. Haksızlığa uğrayanların hakları aranacaktı. Çok az sayıda üye kabul eden bu birlik, daha 20 yaşlarında olmasına rağmen Hz. Muhammed'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de üyeliğe kabul etmişti. Peygamber Efendimiz buraya üye olmakla devamlı iftihar etmiştir. Efendimiz'den sonra da bir süre yaşamını sürdüren birlik yeni üye kabul etmemesi sebebiyle uzun ömürlü olamamıştır.

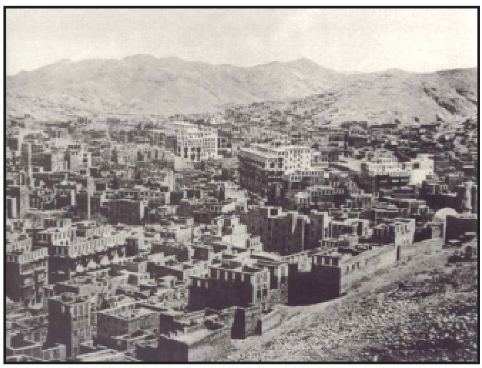
Hilfu'l-fudûl anlaşmasının imzalandığı Abdullah İbni Cüd'ân'ın evinin bulunduğu yer.

İlk Suud Kralı Abdülaziz tarafından Peygamberimizin doğduğu evin olduğu yere yaptırılan kütüphane binası. Binanın arkasındaki tepe, Eski Benî Hâşim mahallesi olup Peygamberimizin amcası Ebu Talib ve dedesi Abdülmuttalib'in evleri de buradadır.

BENÎ HÂŞİM MAHALLESİ

Resmin sağındaki beyaz kubbeli cami görünümlü yapı, Efendimiz'in doğduğu ev olup, Osmanlılar, yanına bir minare, üzerine bir kubbe ekleyerek mescid hâline getirmişlerdir.

Ebû Kubeys'in devamında da beyaz bir bina ile karşılaşıyoruz. Burası bir kütüphane binası. Kral Abdülaziz tarafından yaptırılmış. Osmanlılar döneminin siyah beyaz resimlerine baktığımızda bu binanın olduğu yerde kubbeli bir mescid görüyoruz. Çünkü burası Peygamber Efendimiz'in kâinatı şereflendirdiği mekân. Burası Hz. Âmine'nin Efendimiz'i dünyaya getirdiği yer. Burada Mehmet Akif'in Bir Gece adlı şiirinin ilk mısralarını terennüm ediyoruz.

Ondört asır önce yine böyle bir geceydi
Kumdan ayın ondördü bir öksüz çıkıverdi
Lâkin o ne hüsrandı ki hissetmedi gözler
Kaç bin senedir hâlbuki bekleşmedelerdi

Bu beyaz bina vesilesiyle Efendimiz'in çocukluğunun geçtiği bu mekânları tefekkür ederken hemen yukarısında uzanan mahallelere de göz atmayı ihmal etmiyoruz. Buraları Benî Hâşim mahallesi. Peygamber Efendimiz'in akrabaları burada yaşamışlar. Aklımıza o çetin günler yani müşriklerin iyice azıtarak, Peygamber Efendimiz ve akrabalarını mahkûm etmeye çalıştığı günler geliyor. İlk müslümanlar'ı sindirmek için onları boykot kararı alıyorlar. Benî Haşim'le kimse alışveriş yapmayacak, onlardan kız alıp verilmeyecek, onlara bir kuru ekmek bile uzatılmayacaktı. Bu boykot tam üç yıl sürdü. Bu sıkıntılı yıllarda Peygamber Efendimiz'in mübarek eşleri Hz. Hatice malını öyle bir dağıtmıştı ki kendisi bu sırtlarda bir çadır içerisinde açlık içinde vefat etmişti. Yine Peygamber Efendimiz'in amcası Ebû Tâlib de bu mevkide vefat etmiştir.

2004 yılında ziyarete açılan Mekke Müzesi

MEKKE MÜZESİ

İkindi sonrası programımızda Mekke müzesini ziyaret etmek vardı. Mekke müzesini ilk ziyaret ettiğimde bir hayli şaşırmış ve sevinmiştim. Çünkü tarihi eserlerin bir kısmının korunarak bu şekilde sergilenmesi arzu ettiğim bir şeydi. Müzeyi gezerken gördüğüm ecdat yadigârı birtakım eserler beni bambaşka iklimlere götürmüştü. Bu defaki ziyaretimde ise bu güzellikleri başkalarıyla paylaşacaktım. Bizi müzeye götüren otobüsün şoförü doğma büyüme buralıydı ve Mekke'nin yerlisiydi. Mekke'nin hemen her şoförü gibi o da otobüsü gözü kara sürüyordu. Sohbetimiz esnasında kendisine Türkiye'den geldiğimizi söyleyince hemen Osmanlı'yı hatırladı ve "Benim babam İkinci Abdülhamid'in parasını görmüş. Onun buradaki yaptıklarından çok istifade etmiş." diyerek onları hayırla yâd etmeye başladı. Sözünü "Osmanlı sağlam müslümandı." diyerek bağladı.

Az sonra müzeye geldik. Burası Kâbe örtüsünün dokunduğu binanın hemen yanında bulunuyor. Giriş ücretsiz ve eğer bir grup ile geldiyseniz içeriye ancak randevu ile girebiliyorsunuz. İlk girişte sizi Mescid-i Haram içerisine tarih boyunca yerleştirilmiş taş ve tuğla kitâbeleri gibi mimarî unsurlar karşılıyor. Özellikle hemen her yerde Osmanlı ile alakalı bir şeyler görebili-

yorsunuz. Kanûnî Sultan Süleyman, İkinci Selim, Üçüncü Murat başta olmak üzere, Birinci Abdülhamid ve Sultan Abdülmecid'e kadar birçok padişaha ait hatıralar var. En dikkat çeken şeylerden birisi, Kâbe'nin bir dönem içinde bulunmuş ve çatısını taşımış olan ahşap pâye. Yaklaşık 1500 yaşında olduğu tahmin edilen bu pâye Hz. Ebûbekir'in torunu Abdullah b. Zübeyir tarafından Kâbe'nin içine yerleştirilmiş. Emevi kumandanlarından zalimliği ile meşhur Haccac, Kâbe'yi kuşattığında mancınıklarla Kâbe'ye zarar vermiş Hz. Abdullah da zarar gören yerleri sonra tamir ettirmiştir. Bu tamir sırasında Kâbe içindeki altı sütun üçe indirilerek yenilenmiştir. İşte bu ahşap pâye o günlerden kalma. Duvarda Yesârizâde'ye ait çok güzel bir kitâbe ile karşılaşıyoruz. Bir de kuyu var müzede. Kâbenin yanında yüzyıllarca duran meşhur tarihi zemzem kuyusu bu. Günümüzde kuyunun olduğu yerde elektronik bir sistem olduğu için asıl kuyu müzeye getirilmiş.

Üçünü Murat'ın, Mescid-i Nebevî'nin minberi için yaptırdığı kapının karşısında duruyor ve İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda bulunan Hırka-yı Saadet için yaptırdığı altın muhafazayı hatırlıyorum. Osmanlı sultanlarının buralara hizmet konusunda birbirleri ile yarıştıklarını anlıyorsunuz bu nadide eserleri gördükçe.

Yavuz'un, hutbeyi okuyan hatibin Hâkimü'l-Haremeyn demesi üzerine ok gibi yerinden fırlayıp "Hâkimü'l-Haremeyn değil Hâdim-ü'l-Haremeyn deyin biz buraların ancak hizmetçisi olabiliriz." sözlerini ardından gelenler çok güzel özümsemişler ve buralara gerçekleştirdikleri hizmetleri ile de vefa hislerini tablolaştırmışlardı. Müzedeki her bir parça aklımıza nice farklı sima ve zaman dilimi getiriyor. Kâbe'nin muhteşem bir kapısı ve onu yaptıran Aziz Mahmud Hüdâi'nin talebesi Dördüncü Murat, bir dönem Mescid-i Haram'ın duvarlarını süsleyen mermer bir kitâbe ve bânisi Dördüncü Mehmet, altın bir Kâbe anahtarı ve onu buralara hediye eden cennetmekân İkinci Abdülhamid Han ve Peygamber Mescidi'ne hediye edilen altın bir saat ve hediyeyi gönderen Sultan Abdülmecid.

MEKKE MÜZESİNDEN DETAYLAR

1
2. Abdülhamid'in yaptırdığı Kâbe anahtarı

2
4. Mehmet'in Mescidü'l-Haram'da bulunan tamir kitâbesi

3
Abbasi Halifesi Ebû Cafer el-Mansur'un metafta yaptırdığı tamir kitâbesi h.631

4
3. Murat'ın Mescidü'l-Haram'a ait tamir kitâbesi

5

Osmanlı padişahları tarafından
İstanbul'dan Mekke'ye gönderilen ve
Kâbe'nin içine girmekte kullanılan
Kâbe rampası

6

H. 65 yılına ait Kâbe sütunlarından bir parça

7 **14**

Sultan 3. Murat tarafından
Mescid-i Nebevî'ye yaptırılan altın yaldızlı,
kündekârî minber kapısı

8

4. Murat Han'ın yaptırdığı Kâbe kapısı

9

Sultan 1.Abdülhamid Han tarafından
yaptırılan zemzem kuyusuna ait
pencere alınlığı

13

Sultan Abdülmecid tarafından Mescid-i Nebevî'ye hediye edilen masa saati

12

Hz. Ebubekir'in torunu Hz. Abdullah b. Zübeyr tarafından gerçekleştirilen Kâbe tamiratında Kâbe içindeki sütunlar üçe indirilirken içerisine konulan ahşap sütun.

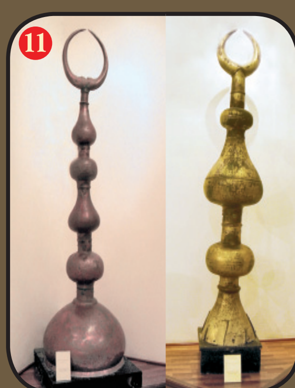
11

Osmanlılar döneminde Mescid-i Haram'ın köşelerinde bulunan minarelerin alemleri

10

Mescidü'l-Haram'daki bir yangın sonrası burayı tamir ettiren Memlük Sultanı Nasır b. Berkuk'a ait tamir kitâbesi h.804

15

Abbasi Halifesi
Mehdi döneminde Mescid-i Haram'ın
metafının son genişletmesinde yapılan
üçlü revak sıralarını taşıyan
sütunlardan birisi

16

Hicr-i İsmail'de bulunan
Hz.Hâcer ve Hz.İsmail'in kabirlerine ait
3. Selim döneminde yaptırılan zeytin ve
hurma motifli mezar taşları

17

Sultan 3. Murat tarafından
yaptırılan Altınoluk

18

Tarihi Osmanlı zemzem kuyusu

MEKKE DAĞLARI VE ŞAHİT OLDUKLARI

Bugün grubumuzla sözleştiğimiz üzere sabahın erken saatlerinde buluştuk.

Mekke içinden ayrılıp şehri çok iyi görebileceğimiz bir tepeye çıktık. Karşımızda birtakım dağ sıraları var. Sağdan itibaren bakacak olursak, en başta Cebel-i Handeme'yi görüyoruz.; Ebû Kubeys Cebel-i Handeme silsilesinin sadece bir bölümü. Onun karşısında Keykuvan Dağları denilen dağ sırası var, ortadaki vadiye de Vadi-i İbrahim deniyor. Burası Hz. İbrahim'in hanımı Hz. Hâcer'i getirip bıraktığı vadi. Sonrasında vadinin tam ortasından zemzem çıkmış ve Kâbe'nin de bu vadinin tam ortasına inşası ile birlikte burası özel bir yerleşim alanı hâline gelmişti.

Ortasında Kâbe'nin bulunduğu Vadi-yi İbrahim'i çeviren Mekke Dağları

Buradan Mescid-i Haram ve etrafını çeviren dağlar tüm detayları ile görülebiliyor. Aslında bu dağların etrafını çevirdiği Kâbe manzarasının büyüleyici görüntüsünü en iyi uydudan çekilmiş bir kareden izlemek gerekir. Burada her bir dağ sanki namaz kılacak bir insan gibi yönünü Kâbe'ye dönmüş ve başını yere koymuş gibidir. Bu dağların hepsi dikine olarak Kâbe'ye doğru bakmaktadır.

Kâbe etrafındaki dağ sıralarından her biri yönünü Kâbe'ye çevirmiş olarak uzanmaktadır

Kâbe'nin sırtını dayadığı tepelerden bir tanesi Ecyad Bölgesi'ne giriyor. Ecyad deyince daha çok yıkılan kalemizi hatırlıyoruz. Kalenin üzerinde bulunduğu tepenin adı Cebel-i Bülbül iken Ecyad ismi kalenin de bulunduğu bölgenin adıymış. Burası bir

zamanlar Araplar'ın at yetiştirdikleri bir yermiş. "Ciyad" at manasına geldiği için Ecyad kelimesiyle güzel atları kastediyorlarmış.

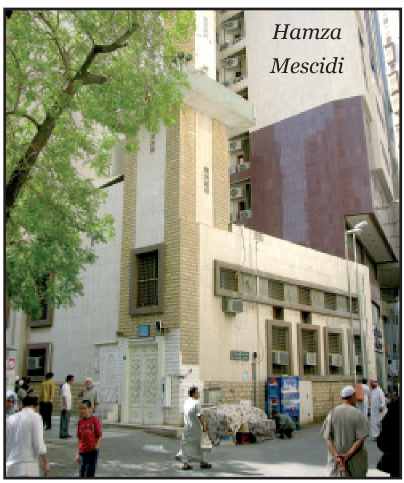
Hemen arkamızda Mesfele var. Burası Hac mevsiminde Türk kafilelerinin konakladıkları mekân. Eskilerin anlattığı kadarıyla bundan daha kısa bir süre öncesine kadar Mekke bu kadar büyük değilmiş. Hatta bugün yüzlerce evin bulunduğu Mesfele'den, o günlerde ıssızlığı sebebiyle geçmeye korkarlarmış.

Bu yükseklerden bakınca Kâbe'nin tarih boyunca neden bu kadar çok sel baskınına maruz kaldığını insan daha iyi anlıyor. Bir defasında gerçekleşen bir selde Hz. İbrahim'in mübarek ayak izlerinin bulunduğu kaya parçası bu selin akıntısına kapılarak Mesfele'ye kadar sürüklenmiş.

Bulunduğumuz yerin Peygamber Efendimiz'in hayatına bakan ayrı bir anlamı da var. Efendimiz küçüklüğünde buralarda çobanlık yapmış, koyun gütmüş ve insanı idare sanatı adına çok önemli olan sevk anlayışını daha çocukluğunda kavramaya çalışmıştı.

SAHABE EVLERİ

Buradan Mekke'ye doğru bakarken Mescid-i Haram'ın yanında Hilton Oteli görülüyor. Bu otelin olduğu yerin aslında Hz. Ebûbekir'in evi olduğunu aktarmıştım. Hilton'un bir alt sokağında da Hz. Hamza'nın evi bulunuyordu. Osmanlılar Hz. Hamza'nın evini korumak için burayı mescid hâline getirmişler. Bu mescid kısa bir süre önce Hint Mimarisi ile yenilenmiş ve mescidin adı hâlâ Mescidü'l-Hamza olarak devam ediyor. Buranın hemen solunda bulunan tepenin adı Cebel-i Ömer yani

Hz. Ömer tepesi. Bu tepeye Hz. Ömer'in isminin verilmesi de bir zamanlar Hz. Ömer'in evinin bu tepede bulunuyor olmasından kaynaklanıyor.

OSMANLI VE OSMANLI'NIN MUKADDES BELDELERE MUHABBETİ

Cebel-i Ömer'in sağ arkasında bir kısmı beton plakalar ile kaplanmış yamalı bir tepe görülüyor. Burası Dördüncü Murat döneminde Kâbe yeniden inşa edilirken kullanılmak üzere taşlarının kesilerek kullanıldığı tepe. Burası bize 1610'lu yılları hatırlatıyor.

Büyük bir sel baskınında Kâbe ilk kez bu derece hasar görür ve üç duvarı birden yıkılır. Osmanlı tahtında Peygamber Efendimiz'e düşkünlüğü ile bildiğimiz büyük sultan Birinci Ahmet var. Padişah, Sultanahmet Camiini önce altı minareli yaptırmayı düşünmüş sonra aynı sayıda minaresi bulunan Kâbe'ye saygısızlık olacağı endişesiyle Mescid-i Haram'a yedinci bir minare ekletmiş ve nihayet Sultanahmet'i altı minareli olarak yaptırmıştır. Zamanın ileri gelen ilim adamlarını toplayan birinci Ahmet,

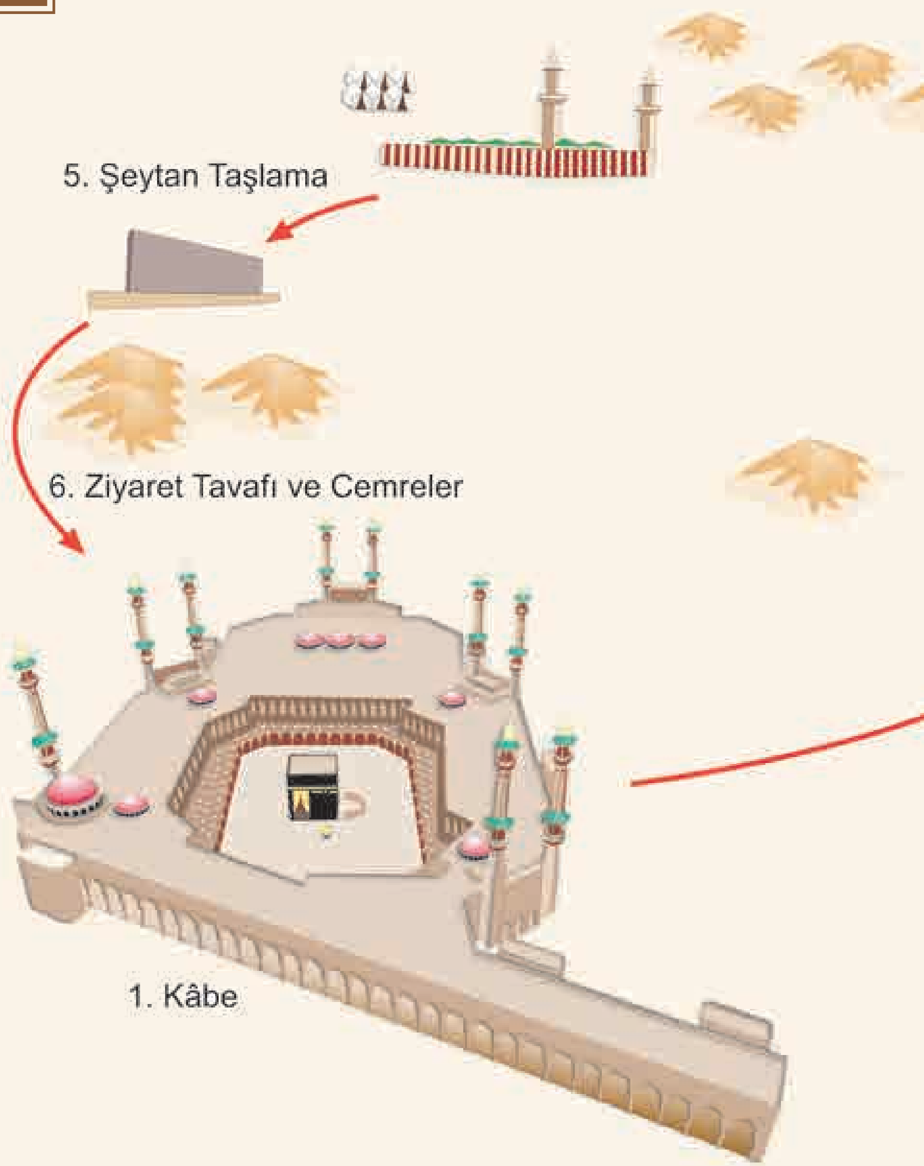
1629 yılında 4. Murat'ın emriyle gerçekleştirilen Kâbe'nin yenilenmesi sırasında taşları kullanılan dağdan bir manzara

I. Ahmet

Kâbe'nin tamirini konuşurken bir konuda âlimlerin fikrini almak ister ve: "Kâbe'yi yeniden inşa ederken bir taş altın bir taş gümüş kullanarak Kâbe'yi inşa etsek münasip olur mu?" diye sorar. Âlimler "Hünkârım Allahu Teâlâ isteseydi Kâbe'yi zebercetten yaptırırdı. Böyle yaptırmadığına göre bize de değiştirmemek düşer." şeklinde cevap verir. Fakat Kâbe'yi yeniden inşa ettirmek Birinci Ahmet'e nasip olmaz. Kendisi yirmi sekiz yaşında aniden vefat eder. Büyük oğlu genç Osman da yeniçerilerle uğraşmaktan Kâbe inşaatına fırsat bulamaz. Bu önemli vazife küçük oğlu Dördüncü Murat'a kalır. Sultanın emri ile Kâbe'nin etrafına 600 hafız hâlelenir ve gece gündüz kesintisiz bir şekilde okunan hatimler eşliğinde Kâbe taş taş yenilenerek bugünkü hâliyle inşa edilir. Hatta bu inşaatta kullanılacak her bir taş tek tek incelenmiş ve yine her bir taş ulemaya tek tek sorularak yerleştirilmiştir.

5. Şeytan Taşlama
6. Ziyaret Tavafı ve Cemreler
1. Kâbe

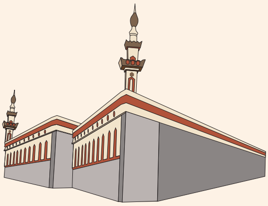
HAC VE UMRE ALANLARI

1- Mekke ve Terviye Günü:

Hac ibadeti Zilhicce'nin 8. günü, yani arife gününden bir gün önce başlar. O gün sabah namazı Mekke'de eda edilir. İki rekât ihram namazı kılınır. Hac yapmaya niyet edilerek telbiye getirilir. Böylece ihram yasakları da başlamış olur. Kişiler arzu ettikleri taktirde haccın vacip olan say'ını da yapabilirler.

2- Mina Ve Hayf Mescidi:

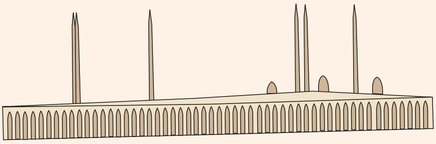
Zilhicce'nin 8. günü bu yapılanlardan sonra Mina'ya gitmek sünnettir. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Terviye günü denilen bu günde Mina'ya gitmiş ve burada beş vakit namaz kılmıştır. Bu namazlar o günün öğle, ikindi, akşam, yatsı ve ertesi gününün (arife günü) sabah namazlarıdır. Efendimiz 'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çadır kurdurarak içinde bu namazları eda ettiği yerde bugün Hayf Mescidi bulunmaktadır. Günümüzde Hac dönemindeki yoğunluk nedeniyle bu sünnet yerine getirilmeyip doğruca Arafat'a gidilmektedir.

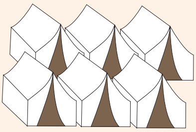
3- Arafat ve Nemire Mescidi:

Zilhicce'nin 9. günü (arife günü) Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Nemire'ye çadır kurulmasını talep etmiştir. Burası Arafat sınırları içinde bulunan ve bugün üzerinde Nemire Mescidi'nin bulunduğu mekândır. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün öğle vaktinde burada öğle ve ikindi namazlarını cem-i takdim ile eda etmişlerdir. Sonra Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* devesine binerek Arafat meydanındaki yüzbine yakın sahabeye veda hutbesini irad etmiş ve arkasından da Cebel-i Rahme'nin yanına giderek yüzünü kıbleye dönmüş ve Arafat vakfesini yerine getirmişlerdir. Bugün bütün hacı adayları da öğle ve ikindi namazlarını birlikte eda eder ve ardından Arafat vakfelerini yapar, akşama kadar Arafat'ta kalır, güneş battıktan sonra da Müzdelife'ye doğru hareket ederler.

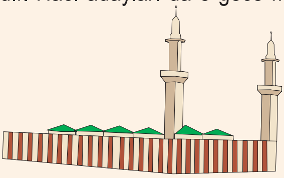

4- Müzdelife ve Meşarü'l-Haram Mescidi:

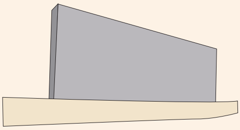

Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Müzdelife'ye vardıklarında bugün Meşarü'l-Haram Mescidi'nin bulunduğu yerde akşam ve yatsı namazlarını, yatsı vaktinde cem-i te'hir ile kılmışlar ve bu mescidin hemen karşısındaki Cebel-i Kuzah'ın (Kuzah dağı) üzerinde sabaha kadar ibadetle meşgul olmuşlardır. Hacı adayları da o gece Müzdelife'ye gelerek namazlarını bu şekilde eda eder ve gecelerini ibadetle ihya ederek sabah namazı sonrasında Müzdelife vakfelerini yaparlar. Bu arada Müzdelife'de, şeytan taşlamak için kullanılacak taşlar toplanır. Güneş doğmadan Mina'ya doğru harekete geçilir.

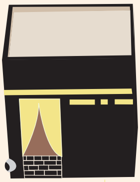
5- Cemerât ve Şeytan Taşlama:

Bayram sabahı Mina'ya gelen hacı adayları burada Akabe Cemresi'ni (Büyük Şeytan) taşlar ve yedi adet taş atarlar. Sonra kurbanlar kesilir, tıraş olunur ve böylece ihramdan çıkılır.

6- Mekke ve Ziyaret Tavafı:

Yine bayramın birinci günü, imkân bulan hacılar ziyaret tavaflarını gerçekleştirirler. Daha önce yapmayanlar vacip sa'ylarını da yerine getirirler. Bayramın 2. ve 3. günleri küçük, orta ve Akabe (büyük) cemrelerine yedişer taş daha atılır. Hacı adayları tüm bu vazifelerini tamamladıktan sonra, Mekke'den ayrılmadan önce bir de veda tavafı yaparlar. Böylece hac ibadeti içindeki tüm şartlar yerine getirilmiş olur.

Bulunduğumuz yerden zemzem suyuna ait bazı depolar da görülebiliyor. Zemzem ana kaynağından çıktığı gibi direkt içilmiyor. Önce dağların altında hazırlanmış büyük depolara alınıp orada dinlendiriliyor, sonrasında da mor ötesi ışınlardan geçirilerek mikroplara karşı taranıyor, bundan sonra dağıtımı yapılıyor.

Mekke manzalarının bize hatırlattığı bu tüm detayları görüp inceledikten sonra buradan ayrılıyor ve hac güzergâhında mutlaka uğranan birkaç ziyaret mahalline doğru ilerliyoruz. Bunlardan yolumuza en yakın olanı Mina.

PEYGAMBER EFENDİMİZ'İN VEDA HACCI

Hac mevsiminde insanların muhakkak uğraması gereken birkaç yerden birisi de Mina'dır. Normalde hacılar Peygamber Efendimiz'in de Veda Haccı''nda yaptığı gibi Zilhicce'nin 8.günü, yani Kurban Bayramın'dan iki gün önce sabah kalkar, boy abdesti alır, ihrama niyet eder ve sabah namazlarını Mekke'de kıldıktan sonra Mina'ya doğru hareket ederler. Burada kılınacak beş vakit namaz vardır. O günün öğle, ikindi, akşam, yatsı ve ertesi günü-

Mina'da bulunan ve Efendimiz'in Veda haccında beş vakit namaz kıldığı mevkiye inşa edilen Hayf Mescidi

nün sabah namazlarını burada kılarak oradan Arafat'a geçerler. Peygamber Efendimiz'in Mina'da bu namazlarını kıldığı yerde bugün Hayf mescidi vardır. Bugün yenilenmiş olan bu mekânın Osmanlılar dönemindeki hâlini incelediğimizde duvarlarla çevrili mescidin ortasında çadır şeklinde bir ikinci yapı daha görmekteyiz. Burasının Efendimiz'in namazlarını kıldığı yer olması dolayısı ile belirlendiği söylenmektedir.

RESÛL VE NEBİLERLE KUŞATILMIŞ BİR ALAN

Mina'daki Hayf mescidinin içinde bulunan bu çevrili alan için bazı kaynaklar Nuh Peygamber'in kabrinin bulunduğu yer demektedirler. Böyle bir rivayet bizi hiç de şaşırtmıyor. Çünkü

Mina Hayf Mescidinin Osmanlılar dönemindeki hâli. Ortasındaki yapı Efendimiz'in Veda haccında beş vakit namaz kıldığı çadırı simgeliyordu.

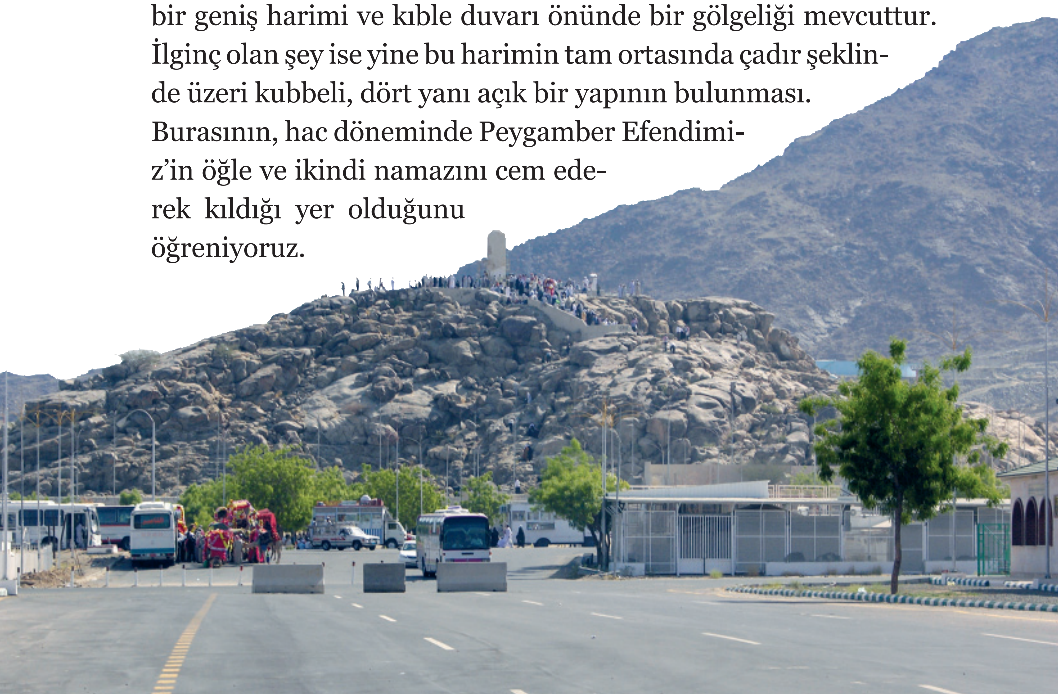
Harem bölgesinde birçok peygamberin yattığı farklı kaynaklarda zikrediliyor. Hacerü'l- Esved ile Makam-ı İbrahim arasında otuz dokuz peygamberin yattığı ya da Safa ile Merve Tepeleri arasında yetmiş peygamberin kabrinin bulunduğu yaygın kanılardan biri-

dir. Bir rivayette de Hz. Harun'un kabrinin Uhud Dağı tepesinde olduğu zikredilir. Nice peygamberin hatıraları ile kucaklaştığımız bu yerlerde elbette ki bizi en çok etkileyen şey Efendimiz'in mübarek ayaklarını bastığı yerlerde dolaşmak ve bu izleri sürmeye çalışmak.

ARAFAT VE VAKFE

Peygamber Efendimiz Veda Haccı''nda Mina'dan ayrılmadan önce bazı sahabelere, Nemire'ye gitmelerini ve çadır kurmalarını söyler. Nemire Arafat'ta, Cebel-i Rahme'nin yanında uzanan bölgenin adıdır. Nitekim sahabeler denileni yaparlar ve Peygamber Efendimiz bu çadıra gelerek Zilhicce'nin 9.günü öğle ve ikindi namazlarını cem ederek burada kılar ve daha sonra devesinin üzerine çıkarak burada Veda Hutbesi'ni okur.

Güzergâhımız üzerinde bulunan Müzdelife'ye giderken önce Arafat'a uğruyor ve Nemire Mescidi'ni ziyaret ediyoruz. Bugün yenilenmiş devâsa binası ile gözümüzün önünde duran bu yapının Osmanlılar dönemindeki inşaatına baktığımızda yine bizleri şaşırtan bir mimarî detay ile karşılaşıyoruz. Arabistan'daki tüm Osmanlı yapıları gibi bu yapının da dört avlu duvarı şeklinde bir geniş harimi ve kıble duvarı önünde bir gölgeliği mevcuttur. İlginç olan şey ise yine bu harimin tam ortasında çadır şeklinde üzeri kubbeli, dört yanı açık bir yapının bulunması. Burasının, hac döneminde Peygamber Efendimiz'in öğle ve ikindi namazını cem ederek kıldığı yer olduğunu öğreniyoruz.

Arafat'ta bulunan Nemire Mescidi'nin Osmanlılar dönemindeki hâli. Ortadaki yapı Efendimiz'in Veda haccında öğle ve ikindi namazını birleştirerek eda ettiği çadırı simgeliyordu

Osmanlı, bu Peygamber izinin kaybolmaması için bu şekilde bir mimari düzenleme ile burasını belirlemiştir.

Nemire Mescidi'nin Peygamber Efendimiz'in Veda Hutbesi'ni okuduğu yer olduğunu söylemiştik. Arafe günü Efendimiz namazını kıldıktan sonra devesine binerek Nemire yanında, devesinin

Arafat'ta Cebel-i Rahme'nin üzerinde bir zamanlar Hz. Adem ve Hz. Havva'nın buluştuğu yeri simgeleyen bir mescid vardı

üzerinde vermiştir bu hutbeyi. Efendimiz'in her bir sözü, amcası Hz. Abbas, amcasının oğlu Fadl, İbn Mektum ve diğer bazı sahabeler tarafından tekrar edilerek orada bulunan yüzbin civarındaki kalabalığa aktarılmıştır. "Arab'ın Acem'e Acem'in Arab'a üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir." denilen, kadınların haklarının ifade edildiği ve en sonunda da "Size dini tebliğ ettim mi?" çağrısına toplu hâlde "Ettin" demeleri üzerine başını semalara kaldırıp tam üç kez "Şahit ol ya Rab" dediği yerler bulunduğumuz alandır.

Programımıza Efendimiz'in yaptığı gibi Cebel-i Rahme'ye doğru ilerleyerek devam ediyoruz. Hac döneminde milyonlarca insanın toplandığı yere geliyoruz. Hac vakfedir ve farzdır. Vakfenin olmadığı bir hac ibadeti kabul olmayacaktır. Bundan dolayı buraya kısa bir süre de olsa gelmek ve burada vakfe yapmak çok önemlidir. Peygamber Efendimiz de Veda Haccı'nda Cebel-i Rahme'ye gelmiş ve burada vakfe yapmıştır. Yalnız burada vurgulanması gereken bir detay var. Peygamber Efendimiz vakfe için hiçbir zaman Cebel-i Rahme'ye çıkmamıştır. O vakfesini, Cebel-i Rahme'nin kıble tarafında durup, sırtını dağa, yüzü-

Hac'da arafe günü vakfe anı

Cebel-i Rahme'nin üzerinden Nemire Mescid'i manzarası. Veda haccında, Nemire ile Cebel-i Rahme arasında, Efendimiz'in sahabeye veda hutbesini okuduğu yer.

nü kıbleye çevirerek yapmıştır. Bundan dolayı vakfeyi bu dağın üzerine çıkıp da yapmak gibi bir zorunluluk yoktur.

Bu arada vakfe ile ilgili olarak Necip Fazıl'ın Hac hatıralarından şu satırları sizlerle paylaşmak isterim: "Vakfe için Arafat'a geldik. Orada binlerce insan vakfede idi. Bir çoğu saatlerce orada duruyor, bir şeyler okuyor, bir şeyler söylüyor ve vakfe yapmaya çalışıyordu. Benim vakfem birkaç dakikayı geçemedi, yandım, dayanamadım.

Veda haccında Peygamber Efendimiz'in Arafat vakfesini yaptığı mekân

Allah'ın huzurunda uzun süre duramadım." İşte vakfeyi gerçek manada anlamış bir yüce gönül. Vakfe Allah'ın huzurunda durmak demektir. Ama duya duya, hissede hissede durmak. İşte vakfe budur.

CEBEL-İ RAHME'DE OSMANLI İZLERİ

Günümüzde Cebel-i Rahme'nin en üst kısmında beyaz boyalı bir taş var. Burası Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın buluştukları yeri simgeliyor. Osmanlılar döneminde bu mübarek tepenin başında inşa edilmiş bir mescid varmış. Bugüne kalan ise tepenin eteklerinde görülebilen iki adet çeşmeden başka bir şey yok. Evet İstanbul'da gezerken ecdadın dört bir yanda yaptırdıkları çeşme ve sebiller ile çevreyi bir su medeniyeti hâline getirdiklerini müşahade ediyoruz. İşte bu güzel anlayışı oralara da götüren ecdadımız suyun altın ile tartıldığı o coğrafyaları da bu nimetten mahrum bırakmamışlar. Buralarda da dört bir yanı çeşme ve sebiller ile süslemişler. Arafat'ta, Cebel-i Rahme'nin dibinde görebileceğimiz iki güzel Osmanlı çeşmesi de bu anlayışın bir yansıması olarak orada durmaktadır.

Mihrimah Sultan'ın yaptırdığı su kemeri üzerinde bulunan ve Cebel'i Rahme'ye su akıtan Osmanlı çeşmeleri

2005 yılı Temmuz ayında toprak altında kalan, Cebel-i Rahme'nin sağ kenarındaki Osmanlı çeşmeleri

Her birinin yirmişer oluğu olan bu mermer çeşmelerden bir zamanlar şırıl şırıl sular akarmış. Ekibimiz ile birlikte Cebel-i Rahme'ye yaklaşıyor ve ecdat yadigârı çeşmeleri incelemeye başlıyoruz. Artık suları akmıyor, muslukları yok olmuş sadece bir tanesinin mermer oluğu kalmış. Çeşmelerden akacak suyu taşıyan üst kısımdaki su yolları yıkılmış. Bu üzücü manzarayı izliyor ve mahzun oluyoruz. O gün Cebel-i Rahme'nin civarında dozerlerin yoğun bir çalışması var. Zemini betonlaştırma gayesiyle yer düzlemesi yapılıyordu.

Zübeyde Hanım ve Mihrimah Sultan'ın eseri Ayn-ı Zübeyde suları Arafat'ı serinletirken

Buraların düzenlenmesi gerçekten çok güzeldi. Çalışmaları sevinçle takip ettik.

Ertesi günü bir münasebetle yeniden Arafat'a geldiğimde üzerinde bir tek mermer oluğu kalan Osmanlı çeşmesinin üzerine tonlarca toprak yığılmış olduğunu gördüm. Artık Arafat'taki Cebel-i Rahme'de bir tek Osmanlı çeşmesi kalmıştı. Son kalan mermer oluğa ulaşabilmek için parmaklarımızla dakikalarca taşları kazımaya çalıştık ama olmadı.

Cebel-i Rahme'nin üzerine çıkmaya çalışıyoruz. Yollar dilencilerle dolu. En yukarıya Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın buluştukları rivayet olunan taşın olduğu yere ulaştık. Onların ilk kez karşılaştıkları yer olarak tepenin zirvesinin biraz alt tarafındaki küçük düz bir kısım gösteriliyor. Arafat etrafında bir sürü deveci alabildiğine süsledikleri develeri ile durmadan müşteri arıyor ve etrafımızda dolanarak bizi develere binmeye davet ediyorlar. Sonunda biz de deveye binmeye karar veriyoruz. Deveye binmek gereçekten çok zevkli ama binmesi ve inmesi biraz problemli. Çünkü deve oturduğu yerden kalkarken şöyle bir öne düşüyor, otururken de arkaya doğru yatıyor. Bu hareketinde yukarıda gafil olarak duruyorsanız burun üstü

Hz. Adem ve Hz. Havva'nın buluştuğu rivayet edilen mekân

gidiyorsunuz. Allah'tan bizim kafiledekilere bir şey olmadı. Keyifli keyifli Cebel-i Rahme'yi dolandık ve indik.

VEYSEL KARÂNÎ DE ARAFAT'TAYDI

Arafat'ı gezerken Veysel Karânî'yi hatırlıyoruz. Biz Anadolu insanlarının çok düşkün olduğu bu güzel insan, Peygamber Efendimiz'in zuhurunu duyunca yaşadığı yer olan Yemen'de artık duramaz ve annesinden aldığı izinle buralara kadar gelir. Ama annesinin bu konuda bir tenbihi vardır. Yaşlıdır, yalnız başına uzun süre kalamayacaktır. Bu sebeple Medine'ye gidip hemen dönmesini ister. Nitekim öyle yapar Veysel Karânî. Medine'ye gelir fakat Peygamber Efendimiz'in seferde olduğunu öğrenir. Kâinatın Efendisi'ni göremez. Annesine verdiği sözü tutma adına aynı gün geriye döner. Ama Peygamber Efendimiz sefer dönüşü kendisini ziyarete gelen bu samimi gencin varlığından haberdar olur ve "Ben yokken kim geldi?" diye sorar. Oradakilere bu gencin hayrından bahsedip bir de vasiyette bulunur: "Benden sonra o genci bulun selamımı iletin, bu hırkamı da kendisine verin." Efendimiz özellikle de ümmetine dua etmesini ister Veysel Karanî'den. Sahabe efendilerimiz de Hz. Peygamber'in bu arzusunu Arafat'ta yerine getirirler. Bir hac döneminde Hz. Ömer ve Hz. Ali, Veysel Karânî'nin Medine civarına geldiğini öğrenince buralara gelir ve onu Arafat'ta deve güderken bulurlar.

Veysel Karanî Hazretlerinin Yemen-Zebit'teki kabri şerifleri

Peygamberimiz'in selamını ve emanetlerini iletirler. Ardından da ümmetine dua etmesini istediğini kendisine söylerler.

MÜZDELİFE'DE PEYGAMBER HATIRALARI

Hacıların Zilhicce'nin 9. günü akşama kadar kaldıkları bu yerde bir süre kaldıktan sonra bu kez Müzdelife'ye doğru yol almaya başladık. Hacılar Kurban Bayramı'ndan bir gün önce hava kararırken Arafat'tan Müzdelife'ye doğru yola çıkarlar. Onların bu Müzdelife yolculuğu Rabbimiz tarafından Bakara Sûresi'nde şöyle emredilir:

Müzdelife'de hacılar için yapılan Osmanlı Kuyuları

"Arafat'ta vakfeden ayrılıp sel gibi Müzdelife'ye doğru akın ettiğinizde, Meşârü'l-Haram'da Allah'ı zikredin. O size nasıl güzelce hidayet ettiyse, siz de öyle güzel bir şekilde O'nu zikredin. Bilirsiniz ki, O'nun yol göstermesinden önce siz yolu şaşırmış kimselerdendiniz." *(Bakara, 2/198)*

Peygamber Efendimiz Veda Haccı'nda, arefe gecesi Müzdelife'ye gelir ve orada akşam ve yatsı namazını cem ederek

Peygamber Efendimiz'in Veda haccında, akşam ve yatsı namazlarını cemederek eda ettikleri yere inşa edilen Meşarü'l Haram Mescidi

kılar. Bugün Peygamber Efendimiz'in bu namazı kıldığı yer Meşârü'l-Haram Mescidi'nin bulunduğu yerdir. Efendimiz o gece namazı kıldığı yerin hemen yakınında bulunan Cebel-i Kuzah'ta Müzdelife vakfesini yapmış ve orada gecelemiş. Biz de Müzdelife'ye gider gitmez önce Meşârü'l-Haram Mescidi'ni geziyoruz. Bu mescidin hemen yanından arabalar için yol geçiyor. Bu yolun hemen yanında bulunan tepe de işte bu Kuzah Tepesi. Üzerine çıkamasak da Efendimiz'in şereflendirdiği bu mübarek mekânın yanına kadar gidip orada dua ediyoruz. Peygamber Efendimiz'in Müzdelife vakfesini yaptığı Cebel-i Kuzah, eskiden beri ayrı bir önemi olan bir yermiş. Buranın tepesinde Cahiliye döneminden beri hep bir ateş yanarmış. Bu ateş ile hem o bölgeyi aydınlatmaya hem de ısıtmaya çalışıyorlarmış. Rivayet edildiğine göre dört halife döneminin sonuna kadar orada o ateş yanmaya devam etmiş.

Müzdelife'den Mina yolunda yolculuğumuza devam ediyoruz. Yanından geçtiğimiz kayalıkta bir zamanlar görenlerin ilgisini çeken farklı bir kaya vardı. Baktığınız zaman elini kaldırmış bir insanı andırıyordu bu kaya parçası. Mekkelilerin dediğine göre bu bir çobanmış ve Efendimiz'in hicretinde O'nun yerini gösterirken taşlaşmış. Burası meşhur olunca fazla ilgiden endişe edenler tarafından kaya ve üzerinde bulunduğu tepe ortadan kaldırılmış.

Müzdelife'de Meşarü'l-Haram ve karşısında Cebel-i Kuzah (Kuzah Dağı)

Bu yolun devamında yine ilginç bir yere geliyoruz. Burası da Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'i kurban etmeye götürdüğü yer. Bu özel mekânı gösteren sadece küçük beyaz bir taş var. Tam bir bağlılıkla işte tam burada babasına kendisini teslim etmiş Hz. İsmail. Babası da Allahu Teâlâ'ya verdiği söze binaen onu kurban etmeye azmeder fakat az sonra Cebrail (aleyhisselam) kurban edilmek üzere bir koç getirir ve Hz. İsmail yerine burada o koç kurban edilir. Bu koçun başı yüzyıllar boyunca Kâbe'nin içinde saklanmıştır. Hatta Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'nin içine girdiğinde, bu koç başını duvarda asılı görüp Osman b. Talha'ya, onu keşke böyle herkesin göreceği bir yere asmasanız diye ikaz etmiştir. Yıllar sonra Haccac'ın Mekke kuşatması sırasında mancınıklarla atılan taşlardan Kâbe'de yangın çıkmış, bu koçun başı çıkan yangında telef olmuştur.

Ebrehe'nin Fil Ordusunun son konaklama yeri olan Vadi-yi Mugammes

EBREHE'NİN FİL ORDUSU VE İZLERİ

Arafat hududunu çıktıktan 5 kilometre sonra etrafımızda yeni bir düzlük buluyoruz. Sehlül Kebir'e giden yolun 6. kilometresindeyiz. İşte burası tarihte önemli bir olaya tanıklık etmiş olan Vadi-yi Mugammes'tir. Günümüzde Vadi-yi Nar da denen bu yer Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak üzere topladığı fil ordusunun son konaklama yeridir. Rivâyetlere göre, Habeşistan yöneticilerinden Ebrehe bu toprakların cazibe merkezi olan Kâbe'yi yıkmayı kafasına koymuştur. Böylece buralarda kurulan zengin pazarlar kendi ülkesine kayacaktır. 60 bin kişilik bir ordu toplar. Ordusunu dönemin en önemli savaş araçları olan fillerle donatır. O günlerde Mekke şehrinin nüfusu on bin kadardır.

Mina sınırlarını belirleyen mavi tabelaların dışında kalan ve Ebrehe ordusunun helak edildiği mekânlar.

Ebrehe, dev ordusunu dağlardan aşırtarak bu düzlüğe getirir. Artık Kâbe'ye bir konaklama mesafesindedirler. Halk panikler ve şehri boşaltır. İşte bu kritik zamanda önümüzde uzanan vadide iki önemli olay cereyan eder. Bunlardan biri O dönemin Mekke Reisi olan Abdülmuttalib'in Ebrehe ile görüşmek üzere buraya gelmesidir. Ebrehe, Abdülmuttalib'i kabul ederken, onun ayaklarına kapanarak Mekke'yi istilâ etmemesi için kendisinden af dileyeceğini sanmaktadır. Hâlbuki Abdülmuttalib bunları yapmadığı gibi sadece bir önceki konak ile burası arasında otlayan ve Ebrehe'nin askerleri tarafından gasp edilen develerini ister. Ebrehe çok şaşırır ve Abdülmuttalib'e "Ben senin şehre girmemem ve Kâbe'yi yıkmamam için talepte bulunmaya geldiğini sanmıştım." der. Abdülmuttalib'in

cevabı manidardır: "Ben develerimin sahibiyim. Onları korumak benim görevim. Bu nedenle onlar için geldim. Kâbe'nin sahibi kim ise orayı O koruyacaktır." Ebrehe az ileride Harem hududlarına girmeden Müzdelife ile Mina arasındaki vadide Ebabil Kuşlarını görünce sanıyorum bu sözlerin asıl manasını kavramıştır. Tabi o zaman iş işten geçmişti.

Vadi-yi Mugammes'te meydana gelen bir diğer olay ise Ebrehe ordusunun önünde giden devasa filin burada çökmesidir. O kadar uğraşmalarına rağmen fili bir daha hareket ettirememiş ve onu bırakarak yollarına devam etmişlerdir.

Fil vakasından yıllar sonra meydana gelen bir olayda, Peygamberimiz yanındakilere bu vakayı hatırlatmıştır. 628 yılında Peygamber Efendimiz 1400 sahabesi ile haccetmek üzere Mekke'ye doğru yola çıkar. Artık Mekke'ye iyice yaklaşmışlardır. 30 km. kala Hudeybiye denilen yerde Peygamber Efendimiz'in devesi Kusva çöker. Sahabeler devenin neden çöktüğünü düşünürlerken Peygamber Efendimiz onlara: "Fili hapseden benim devemi de hapsetti."[14] demiştir.

İşte karşımızda uzanan yerler ıssız, üzerinde doğru dürüst bir yeşilliğin olmadığı, gazab-ı ilâhînin indiği ve Fil Sûresi'nde anlatılan ordunun son konaklama yerleri idi. Gözlerimiz bu tablo içinde develeri için gelip Ebrehe'ye müthiş ders veren Abdülmuttalib'i ve yere çakılıp da kalkmayan büyük fili aradı. Sonra başımızı çevirip Mina ile Müzdelife arasında küçücük kuşlar tarafından işgal ordusunun helâk edildikleri vadiye doğru baktık. Sûrenin anlatımıyla yenik ekin yığınları hâline getirildikleri yere...

MEKKE PANAYIRLARINDA O'NU ARIYORUZ

Ziyaret güzergâhımızda şimdi sırada Araplar'ın meşhur pazarlarından biri olan Zü'l-mecaz panayırı var. Açıkçası giderken bu kadar etkileneceğimi düşünmediğim bir yerdi burası. Okul döne-

[14] Buhârî, şurût 15; Ahmet b. Hanbel, Müsned 4/323, 329

minde ders kitaplarında daha çok Ukaz Panayırı'nı duyduğumuz için diğerlerini pek bilmiyoruz. İşte Zü'l-Mecaz da Ukaz gibi bir panayır ve pazar yeri. Bizi etkileyen şey ise Efendimiz'in Hakk'ı tebliğ için buralara kadar gelebilmiş olduğunu görmemiz. Ukaz ve diğer panayırların Kâbe yakınlarına kurulan köy pazarları gibi olduğunu hayal etmiştik hep. Hâlbuki şimdi gözümüzün önünde uzanan bu pazar Mekke'den kırk km. uzaklıkta bir yerde. Ukaz Panayırı'nın Mekke'ye uzaklığı ise bunun tam iki katı. Yani tam seksen km. Cahiliye döneminde son derece canlı olan bu pazar, dört halife devri sonrasında ortaya çıkan Hariciler'in saldırganlıkları nede-

Cahiliye döneminde Zü'l-mecaz panayırının kurulduğu mekânlar ve buradaki dükkân kalıntıları

niyle güvenlik sıkıntısı yaşamış ve eski önemini kaybetmiş. Osmanlılar, Efendimiz'in hatıralarını barındıran bu çarşıya ayrı bir ihtimam göstermişler. Dükkânlarını yenilemişler ve pazarı yeniden canlandırmaya çalışmışlar. Osmanlı'nın bakımdan geçirdiği ve ihya ettiği bu dükkânların bir kısmı yıkılmış, bir kısmının ise sadece kubbeleri hasar görmüş bir vaziyette hâlâ durmakta. Bu çarşı yakınlarında, Osmanlı yapısı bir de köprü bulunuyor. Ukaz Panayırı günümüzde Hüseyin Şerif'in özel arazisi içinde bulunuyor.

Ukaz ve bizim ziyaret ettiğimiz Zü'l-Mecaz panayırlarından başka Mekke-Medine yolu üzerindeki Cümum'da Mecenne pazarı bulunur. Burada da dükkân binalarının bazıları ayakta durmaktadır. Mekke ve civarındaki bu pazarların dışında Efendimiz'in gittiği çok daha uzak yerlerden de bahsediliyor. Bunlardan biri de Mekke'ye 700 km. uzaklıktaki el-Hubeşe'dir. Mekke-Yemen yolu üzerinde bulunan bu panayıra Efendimiz Hz. Hatice'nin kervanlarını idare maksadı ile gitmiş. Oraya gittiğini gören kişilerin rivayetine göre, burada Efendimiz idare ettiği kervan için kumaş alırken görülmüş.

Mekke ve civarındaki pazarları konuşarak arabadan iniyoruz. İzlediğimiz asfalt yolun kenarından biraz daha içeriye girdiğimizde etrafı tellerle çevrili bir alan karşılıyor bizi. İşte burası Zü'l-Mecaz pazarı. Burası tam bir çöl... Bir zamanlar buralarda pazar kurulduğunun tek alâmeti, çöl içerisindeki parça parça taş yığınları. Bu taş yığınlarının her birinin yerinde birer dükkân olduğunu öğreniyoruz. Etrafının teller ile çevrilmesinin sebebi de koruma altına alınmış olmasından kaynaklanıyor. İleride buralarda iyileştirme projeleri gerçekleştirmeyi düşünüyorlarmış. Bu haber bizleri sevindiriyor.

Bir zamanlar çevrenin en zengin ve soyluları köleleriyle birlikte buralara alışverişe geliyordu. Tüccarlar ve sürü sürü develer vardı dört bir yanda. Herkes kendi derdindeydi. Kimi mal satmak

ve para kazanmak, kimi de çevresindeki malları ucuza kapatmak için uğraşıyordu. Satılan şeyler içinde neler neler vardı. İnsan bile alıp satıyorlardı. Herkesin kendi işiyle meşgul olduğu bu pazarda çadır çadır dolaşan bir kişi vardı. Onu bu güneşin altında Mekke'den buralara kadar getiren şey ne mal ne de para sevdasıydı. Onun bir tek derdi vardı ki o da insanlığın kurtuluşu ve selametiydi. İnsanlara bu dünyaya getiriliş gayelerini hatırlatmak gerekiyordu. Birbirlerini üzmeden, kırmadan yaşayabilmenin ve asıl hayatı kazanabilmenin yollarını onlara göstermesi gerekiyordu. İşte O'nu bu kızgın kumlara bata çıka getiren dert bu dertti. Ümmeti için neler neler yapmıştı. Zü'l-Mecaz panayırı da O'nun bu niyetle ziyaret ettiği yerlerden sadece bir tanesi idi.

EFENDİMİZ'İ ANLAYAMAMIŞ BİR ZAVALLI: EBÛ LEHEB

O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir çadıra giriyor, orada âşina bir sima arıyor, bulunca da gönlünün ilhamlarını boşaltıyordu. Bıkmadan usanmadan, insana yakışır şekilde yaşamanın yollarını göstermeye çalışıyordu. Ama her çadırdan çıktığında kendisini adım adım takip eden bir başka kişi giriyordu. Oradakilere, az önce gelen kişinin ne anlattığını soruyor ve ardından da "Siz O'na aldırmayın. Bizim yeğenimizdir, o (haşa) meczuptur." diyordu.

Ebû Leheb'in cesedinin atıldığı dağ ve yüzyıllarca bu dağa fırlatılan taşlardan oluşmuş tepe

Efendimiz'i takip eden bu kişi ağzına ne gelirse söylüyor, iftiranın en iğrençlerini sıralıyor ve oradakileri yeterince zehirlediğine kanaat getirince de geldiği gibi oradan uzaklaşıyordu. Onun arkasından öylece bakakalanlardan biri diğerine soruyordu; "Bu gencin arkasında dolaşan sarı saçlı, mavi gözlü kişi de kim?" Diğeri cevap veriyordu, "Amcasıymış galiba..."

Evet, bu kişi Peygamber Efendimiz'in amcası Ebû Leheb'ten başkası değildi. Efendimiz'in tebliğini karalama adına üşenmeden O'nun gezdiği her yere gidiyor ve insanların üzerinde O'nun oluşturduğu olumlu havayı kırmaya çalışıyordu.

Efendimiz'e bu kadar yakın olup da onu anlayamamak ne büyük hüsrandır. Gerçekten kendisine yazık etmiş bir kişiydi Ebû Leheb ve en sonunda hakkında Tebbet Sûresi nazil olmuştu.

Âyetlerle onun ahiret hayatında nasıl yaşayacağı anlatılırken, kendisinden sonra gelen insanların laneti de hep onun üzerinde olacaktı. Nitekim Mekke'de Şâri Ebû Leheb, yani Ebû Leheb caddesi adı verilen bir yer vardır. Bunu duyunca, "Ebû Leheb'in adını bir caddeye mi vermişler?" dediğinizi duyar gibi oluyorum. Elbette, hayır! Böyle resmi bir cadde ismi yok. Ebû Leheb'in evi burada olduğundan halk buraya bu ismi kendisi yakıştırmış. Ebû Leheb, Efendimiz'in hicretinden kısa bir süre sonra buradaki evinde ölmüştür. Çocukları onu evlerinin arkasındaki kısma defnederler fakat Ebû Leheb'in naaşını toprak bir türlü kabul etmez. Cesedin kokusu her geçen gün artar ve neredeyse bütün mahalleyi kaplar. İnsanlar Ebû Leheb'in oğullarına, babalarının cesedini ortadan kaldırmalarını söylerler. Bunun üzerine çocukları, babalarının cesedini evlerinin hemen arkasında yükselen tepenin arkasına götürürler. Buraya terk edilen cesedin kurda kuşa yem olduğu rivayet edilmektedir. Bu mevkiinin Ebû Leheb'le ilgisini bilen her bir insan, sonraki zamanlarda buradan geçerken bu tepeye doğru bir taş fırlatmayı âdet edinmiştir. Zamanla atılan bu taşlar, tepenin bağrında, küçük taş parçalarından oluşan ikinci bir tepe meydana getirmiştir.

"Allah bizleri Efendimiz'in getirdiği güzelliklerden uzak etmesin." duaları ile arabamıza biniyor ve çölde ilerlemeye devam ediyoruz. Her iki yanımız sapsarı kumlarla çevrili. Aralarda küçük yeşillikler var. Bazen bir iki çadır ile karşılaşıyoruz. Bu çadırların yanlarında sakin sakin dolaşan develer ya da birkaç keçi otlatan çobanları görüyoruz. Arabanızı durdurup bu çöl çobanlarıyla konuşup, onlardan deve sütü satın alabilirsiniz. Denemenizi tavsiye ederim. Taze taze yeni sağılmış, yağı alınmamış deve sütü çok hoşunuza gidecektir umarım.

GÖNÜLLERE SU SERPEN ECDADIMIZ

Çevremizi inceleye inceleye Huneyn Vadisi'ne doğru yaklaşıyoruz. Az sonra Huneyn Savaşı'nın yapıldığı yere varmış olacağız. Bu arada Taif şehrine giden yolu da görüyoruz. Zeylü'l-Kebir denilen Taif-Riyad yolu üzerinde ilerlerken yolun sağ tarafında kemerli bir yapı dikkatimizi çekiyor. Merak edip ne olduğunu soruyoruz ve bir Osmanlı su kemeri olduğunu öğreniyoruz. Kim yaptırmış diye merak edince Kanûnî Sultan Süleyman ismi çıkıyor karşımıza. Hey koca Kanûnî... Sen ne güzel bir insansın. Padişah olur olmaz İstanbul'da artan nüfus ile birlikte baş gösteren su sorununu halletmek için kolları sıvamıştın. Mimar Sinan'la bu konuda ne görüşmeler yapmış, suyun gelebilmesi için ne feda-

kârlıklara katlanmıştın. O kadar işinin arasında defalarca Eyüp sırtlarına gidip Mimar Sinan'ın çalışmalarını yakından takip etmiştin. Nihayetinde Kırk Çeşme Suları'nı İstanbul'a getirtmeye muvaffak olmuştun. Taksim Meydanı'nın adını aldığı, o meydanın göbeğindeki Su Maksemi'ni yaptırmış, buradan taksim edilen suyu her bir köşeye dağıttırmıştın. Çünkü sizler Peygamber Efendimiz'i çok seviyor ve hep O'nun yolundan gitmeye çalışıyordunuz. O, insanlara su dağıtılmasının ehemmiyetini defalarca anlatmıştı sahabelerine. O'na lâyık olmaya çalışan bir ümmet olarak bu güzel hizmetleri demek buralara kadar getirdiniz. O şefkat anlayışınızdan buradaki çöller de demek nasiplerini aldı.

Kanuni S. Süleyman'ın yaptırdığı su kemerleri

Kanûnî'nin su kemerlerini duyar da durabilir miyiz? Yanına kadar gittik. Yoldan yaklaşık yüz-yüz elli metre kadar içeride kilometrelerce uzanan bir su kemeriydi bu. Kesme taştan çok muntazam bir şekilde inşa edilmişti.

O zamanlar Mekke'ye gelen hacı sayısı her geçen sene daha çok artıyordu. Buradaki su problemini halletmek üzere Kanûnî

Sultan Süleyman, Huneyn Vadisi'nden Mekke'ye su nakli için yaptırmıştı su kemerlerini. 70 kilometrelik bir yolu katederek ilerliyordu bu su yolu.

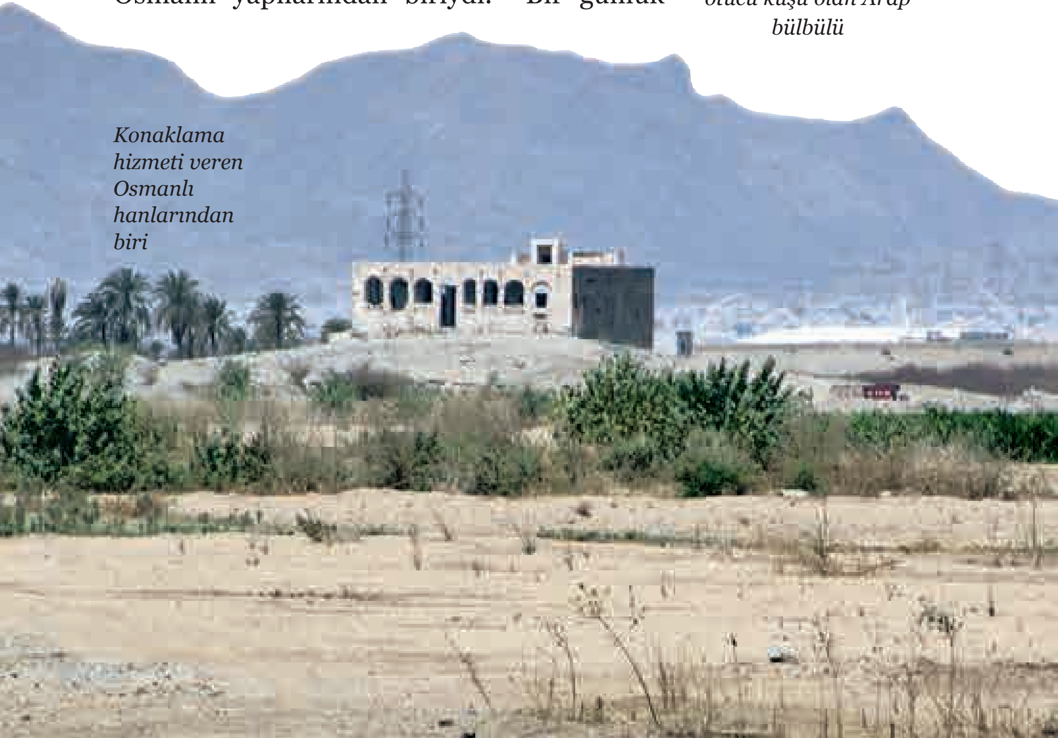
Kanûnî Sultan Süleyman'ın su ile ilgili başka projelerinin de olduğunu biliyoruz. Mekke'nin su problemini tam olarak çözmek için Hudeybiye taraflarında bulunan Hadda Köyü'ndeki suyu da taşımak ister. Fakat arazinin yüksekliğinden dolayı meyil yapılamadığı için ve şu an ki pompalama sistemleri olmadığı için bunu başaramaz.

Ancak "Mekke'ye götüremiyorsak götürebileceğimiz bir başka yere taşırız." der ve buradaki suyu Cidde'ye ulaştırır. Söylenilene göre bugün Kanûnî'nin taşa kazdırdığı bu su kanalları Hadde'de hâlâ durmaktaymış.

Bu su kemerlerini incelerken az ileride bir de yolcu konaklama menzili görüyoruz. Tam bir kasır büyüklüğündeki bu yapı, yolculuk yapanların barınmaları için inşa edilmiş Osmanlı yapılarından biriydi. Bir günlük

Bölgenin en yaygın ötücü kuşu olan Arap bülbülü

Konaklama hizmeti veren Osmanlı hanlarından biri

konaklama aralarında bu tarz yapılar inşa edilir ve hem yolcuların ihtiyaçlarının giderilmesini hem de güvenliklerini sağlardı.

Çevresine hayat veren Osmanlı su kanalları

Su kemerlerine sırtımızı yaslayıp bir de hatıra fotoğrafı çekelim derken uzakta bulunan bir çalıdan bir şeylerin kımıldadığını fark ediyoruz. Dikkatle bakınca bunların Arap Bülbülleri denilen kuşlar olduğunu keşfediyoruz. Sivri uzun gagaları ve siyah tüyleri ile kendilerini hemen ele veriyorlar. Bu sıcakta yaşama imkânı vermiş Rabbimiz onlara. Yaşama ve buraları şenlendirme vazifesi...

Yanımızdakiler Kanûni'nin su kemerlerinden hâlâ oluk oluk su aktığından bahsetmişlerdi. Neredeyse 450 yıl önce yaptırılan su kemerlerinden hâlâ su akdığını duymak bizi oldukça şaşırttı. Şaşkınlığımızı ifade edince, isterseniz kendi gözlerinizle görün dediler ve arabanın direksiyonunu sağa kırdılar. Burası Mekke'den çıktıktan yaklaşık 50 km. sonra karşınıza çıkacak olan ilk köydür. Köyün girişinde otlar ve yeşillikler ile kaplı güzel bir alana geliyoruz. Gerçekten de yerde taştan yapılma bir kanal görüyorum. İçinden su aktığı gibi çevresini de cennete çevirmiş bir su bu. Kanûnî'nin getirdiği su hâlâ buralara hayat vermeye ve tabiî ki yaptığı hayırların sevaplarını Kanûnî'ye göndermeye devam ediyor.

TAİF'İN ÇİLELİ YOLLARI

Mekke'den epey uzaklaşmış durumdayız. Az önce ayrıldığımız köyden pek de fazla uzaklaşmadan yolumuz sola doğru dönüyor. Fakat yolun hemen önünde beliren dağların arasında da bir başka patikanın uzandığını görüyoruz. Burası Peygamber Efendimiz'in Taif'e giderken kullanıdığı yol. Heyecanla arabadan inerek yolun dışına çıkıyor ve kayalıkların üzerinden Efendimiz'in Taif yolunu daha iyi görmeye çalışıyoruz. Birkaç arkadaşla, ileriye gidip o güzel insanın şereflendirdiği yolu daha yakından görelim diyoruz. Dikkatlice atılan adımlarla keskin kayalıkların arasından ilerliyoruz. Başlarımızda bizi güneşten koruyacak sağlam başlıklar, gözlerimizde en karasından gözlükler var ama güneş bizi perişan ediyor. Daha fazla ilerliyemiyor ve ulaşabildiğimiz en yüksek yerden dağların arasından kıvrıla kıvrıla uzanan bu yola doğru bakıyoruz. Buralara şahit olup da hislenmemek mümkün değil. "Sen ne güzelmişsin ey Resûller Resûlü. Meğer sen ümmetine ne düşkünmüşsün. Biz klimalı arabamızdan çıktıktan sonra dışarıda beş dakika duramazken sen Mekke'den Taif'e, 80 kilometrelik bu yolu yayan bir şekilde hem de tam iki günde aşmıştın. O kadar sıkıntı ile aşmaya çalıştığın bu yolun sonunda keşke seni en serin mekân-

larda, en soğuk sularla, en leziz yiyeceklerle karşılasalardı. Ama onlar Sen'in getirdiğin güzelliklerin farkında bile değillerdi. Sen onları kurtarmak, onlara hayat olmak için gelmiştin, onlar ise seni taşlamışlardı..."

Hz. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, peygamberliğinin 10. yılı, şevval ayının 27. günü varmıştı buraya. Yeşil güzel bir yerdi Taif. Efendimiz burada on gün kaldı ve insanları İslâm'a davet etti. Davete icâbet etmedikleri gibi ayak takımından bazı insanları da kandırarak Efendimiz ve yanındaki Hz. Zeyd'i taşlattılar. Onlar Efendimiz'in kıymetini bilmiyorlardı ama Allah, sevgili kuluna bir başka güzel insan eliyle Taif'in o ünlü üzümlerinden ikram ettirecekti. Bu genç, Addas adında bir kişi idi. Peygamberimiz Taif'teki bu üzücü hadiselerden sonra yanında bulunan Hz. Zeyd'le birlikte onun üzüm bağına konuk olmuş ve onun ikramı olan suyu içerken besmele çekmişti. Addas karşısındakilerin tek bir Allah'a inandıklarını görünce meraklanmış ve kendisinin de Ninovalı olduğunu söylemesi ile Peygamberimiz: "Kardeşim Yunus Peygamber'in memleketinden."[15] demişti. İşte bu diyaloğun geçtiği o bağlar hâlâ duruyor Taif civarında. Belki de yine üstü başı tozlu, ayakları kan içinde de olsa o güzel Peygamber'in yeniden gelerek buradan üzüm yemesi için yollarını gözlüyordur.

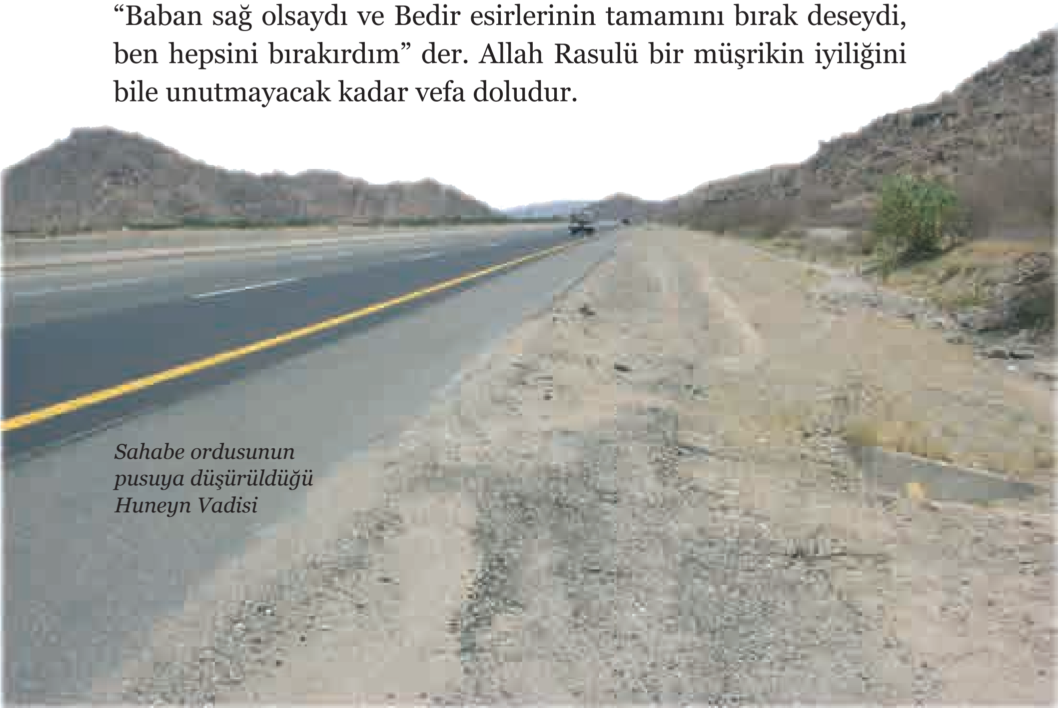
TAİF DÖNÜŞÜ

Taif'e doğru uzanan bu meşakkatli yolu aşarak oralara varmak bir sıkıntı olduğu gibi buradan dönüşte Mekke'ye girmek de ayrı bir sıkıntı idi Efendimiz için. Zira O artık İslâm'ı açıktan anlatı-

[15] *Beyhakî, Delâilü'n-nübüvve 2/288*

yor ve Mekke'deki müşrikler kendisine bir zarar vermek için fırsat kolluyorlardı. Ayrıca Taif'te olanlar Mekke'de de duyulmuştu. Buradaki kötü niyetliler de bu hadiselerden yüz bularak işi ileriye götürebilirlerdi. Efendimiz, Taif dönüşünde Cebel-i Nur'a kadar gelmişti. Mekke önlerinde uzanıyordu. Hz. Zeyd, Efendimiz'e dönerek; "Şehre nasıl gireceğiz ya Resûlallah?" diye sordu. Bunun üzerine Efendimiz, orada çobanlık yapan Abdullah b. Urâkıd'a seslenerek: "Süheyl b. Amr'a söyle beni himayesine alsın" der. Süheyl bunu kabul etmeyince Benî Mahzum'dan birisinin adını söyler o da reddeder. Üçüncü olarak Mutim b. Adiyy'e söyler. Ona haber gönderir ve o da kabul eder. Hz. Peygamber Mekke'ye girdiğinde Kâbe'yi tavafa başlar. Tavaf sırasında Ebû Cehil onları görür ve yanlarına gelip Mutim b. Adiyy'e: "Kefili misin yoksa tâbisi misin?" diye sorar. Mutim: "Benim korumam altındadır." deyince de: "Senin koruman altında olana biz de dokunmayız." der. İşte Mekke o günlerde böyle tehlikeli bir durum arz ediyordu ve Efendimiz bu zor şartlar altında bile tebliğini sürdürmeyi ihmal etmiyordu.

Aradan yıllar geçer ve Bedir Savaşı sonrasında Mutim b. Adiy'in oğlu esir düşmüştür. Peygamberimiz onun yanına gider ve "Baban sağ olsaydı ve Bedir esirlerinin tamamını bırak deseydi, ben hepsini bırakırdım" der. Allah Rasulü bir müşrikin iyiliğini bile unutmayacak kadar vefa doludur.

Sahabe ordusunun pusuya düşürüldüğü Huneyn Vadisi

GÖNÜLLERE İSTİKÂMET KAZANDIRAN VADİ: HUNEYN

Arabamızın üzerinde gittiği asfalt yol dümdüz bir arazi üzerinde uzanıyordu. Ne de olsa çöl toprakları arasından ilerliyorduk. Ancak bir müddet sonra kayalık bir arazide gitmeye başladık. Derken iki yanımızda birden yüksek ve bir o kadar da dik iki tepe beliriverdi.Burası Huneyn Vadisi idi.

Huneyn deyince öncelikle aklımıza Mekke'nin fethi, İslam Ordusu'nun Mekke'ye girişi ve burayı putlardan temizlemeleri geliyor. Mekke halkı zaten Hudeybiye sulhünden bu yana kalben ısınmışlardı İslâmiyet'e. Mekke fethi kalplerdeki ufak tefek endişeleri de izale etmişti. Fakat ya dışarıdakiler? Mekke dışında yaşayan kabileler daha ne İslâm'ı, ne de müslümanları tanıyorlardı. Ön yargı had safhadaydı. Buna bir de bir türlü uslanmaz kışkırtıcıların desiseleri eklenince, dışarıda büyük bir şer ittifakı oluştu. Ortalığı velveleye verenler: "Kureyş savaşmaktan ne anlar. Medine'den gelenler bir de bizi görsünler." diyorlardı.

Mekke dışındaki en büyük iki kabile Sakif ve Havazin Mekke'deki müslümanlara karşı bir araya gelerek 20 bin kişilik bir ordu toplamışlardı. Askerler kaçmasın diye kadın, çocuk ve davarlarını da yanlarına almışlar ve Huneyn'de toplanmışlardı. Kâinatın Efendisi bu şer birliği dağıtma adına askerlerinin başına geçmiş ve buraya doğru sefere çıkmıştı. İslâm ordusu Huneyn'e doğru ilerlediği sırada Havazin Kabilesi'nin askerleri daha önce gelmiş ve vadiyi tutmuşlardı.

Hicretin 8. senesi, Şevval ayının 5. günü İslâm ordusu Mekke'den ayrıldı. Müslümanların sayısı 12 bin kişiydi. Ordu içinde: "Biz artık sayı olarak çok kalabalığız. Mekke'yi de aldık. Bundan böyle kimse bizim önümüzde duramaz." gibi düşüncelere kapılanlar vardı. Muvaffakiyetin yalnız ve yalnız Allah'tan olduğu düşüncesi unutulur gibi oldu. İşte her şey o anda gerçekleşti. İslâm Ordusu vadiye girer girmez dört bir yandan üzerlerine ok yağmaya başladı. Müslümanlar böyle bir şeyi beklemedikleri

için paniklediler. Dört bir yana doğru kaçışmaya başlamışlardı. Muvaffakiyetin sadece Allah'tan olduğu dersi verilmişti âdetâ o sırada. Sayıca üstünlük ya da başka bir şey değildi önemli olan. Bedir'de çok daha az iken Allah müminleri galip kılmamış mıydı? İşte bu panik anında sarsılmadan ve tüm metaneti ile duran kişi yine Hz. Peygamber oldu. Yanındakilere, dağılanları belli isimler adı altında çağırmalarını istedi. “Ey Ensar! Ey Muhacirler!” nidaları eşliğinde bir bir toplanmaya başladı sahabeler. Neticede muvaffakiyet yine İslâm ordusunun olmuştu. Müşrik kabileler yenilerek dağıldılar.

İçinde bulunduğumuz vadi, bu tarihi olayı ve o gün sahabelere verdiği dersi fısıldıyordu sanki bizlere. “Her şeyin Allah'tan olduğunu unutmayın. Sayıca azız diye üzülmek ya da fazlayız diye sevinmek, fakirlik, zenginlik vs. bunlar değildir önemli olan. Asıl önemli olan Allah'a lâyıkıyla tevekkül edebilmek, O'na itimad edebilmektir. Bu seviyede kalırsanız sırtınız yere gelmez.”

KALPLERİN FETHİ BAŞLIYOR: HUDEYBİYE

Mekke'den bu kadar uzaklaştıktan sonra artık geriye dönme zamanı gelmişti. Huneyn'den geriye dönecek ve az ileride bir başka yola saparak Mekke'den 30 km. kadar ileride bulunan Hudeybiye'ye gidecektik. Hudeybiye denince hafıza kayıtlarımızda nice şeyi yeniden hatırlıyoruz.

Mekke'den Medine'ye hicret edeli 6 yılı bulmuştu. Muhacirler doğdukları, acı tatlı nice olayı yaşadıkları topraklara hasrettiler. Hepsinden önemlisi kalplerde bir Kâbe özlemi vardı. Artık ona yönelerek namaz kılıyor ama yıllardır kendisini göremiyorlardı. Sonunda Kâinatın Efendisi'nden uzun zamandır bekledikleri müjdeyi aldılar. O sene Mekke'ye hacca gideceklerdi. Bir sevinç rüzgârı dalgalandı Medine sokaklarında. Herkes hazırlık yapmaya başladı. Ve bir sabah yola çıktılar Seniyyetü'l-Veda tarafından. Uzun ve meşakkatli bir yol izleyerek Hudeybiye'ye kadar gelmişlerdi. Artık Mekke'ye çok az bir mesafe kalmıştı. Ama Peygam-

ber Efendimiz'in devesi nedense burada durmuş ve daha ileriye geçmemişti. Peygamberimiz bunun üzerine: "Fili bağlayan benim devemi de bağladı."[16] diyerek fil vakası öncesinde Harem sınırları önünde durup ileriye yürümeyen fili hatırlatmıştı. Biz de orayı görmek için yola çıkmıştık.

Mekke'den yaklaşık 20 km. sonra şehre en uzak harem hududu olan Hudeybiye Haremi bulunur. Bu sınırdan da umre yapılabiliyor. Efendimiz bu sınır dışında üç hafta kadar konakladığı hâlde sahabeleri ile Hudeybiye hududu içinde namazlarını eda etmişlerdir. Bunun sebebi de Harem sınırları içerisindeki her bir ecrin yüzbin adet derecesinin bulunmasıdır. Peygamber Efendimiz'in bu sünnetinden dolayı İslâm âlimleri: "Harem hududları içerisinde nerede yapılırsa yapılsın her bir ecre yüz bin derece vardır."[17] hükmüne varmışlardır.

HUDEYBİYE HUDUDUNDA ECDÂD İZLERİ

Hudeybiye Mikadı'nın bulunduğu yerdeki Harem hududunu gösteren işaret taşlarını görünce duruyoruz. Çünkü burada hem günümüzde yapılmış yeni hudut işaretleri hem de Osmanlılar'a

[16] Buhârî, şurût 15; Ahmet b. Hanbel, Müsned 4/323, 329
[17] İbn Mâce, ikâmetu's-salât 195

ait hudut taşları mevcut. Hudut taşlarının yanında bulunan bir Osmanlı çeşmesi de dikkatlerimizden kaçmıyor. Gerçekten çok güzel bir yapı. Üzerinde de bir zamanlar Osmanlı'ya ait bir kitâbe bulunduğu anlaşılıyor. Zamanında Kral Abdülaziz tarafından restore edilmiş. Üzerine de yeni bir kitâbe eklenmiş. Artık suyu akmayan bu çeşmeyi inceledikten sonra çeşmenin yanında bulunan tarihi kuyunun başına geliyoruz. Son derece büyük ve derin bir kuyu bu. Burası çöl olmasına rağmen Allah'ın hikmeti kuyunun içinde su görülüyor. Kuyunun içinde gördüğümüz güvercinler de bizi şaşırtıyor. Zavallı hayvanlar öğle sıcağında etrafta sığınacak hemen hiçbir gölge yer bulamadıkları için kuyunun içine girmişler. Çünkü dışarıdaki 50 derece sıcaklığa göre kuyu gayet serin ve suyu da var.

Osmanlı çeşme ve kuyuları

Bu kuyuyu inceledikten sonra yolumuza devam ediyoruz. Birkaç km. sonra Hudeybiye'de olacağız. Önümüzde uzayan asfalt yoldan sola dönüyoruz. Fakat bu dönüşü

Hudeybiye harem sınır taşları ve yanında bulunan Osmanlı çeşme ve kuyuları

yaparken sakın yana doğru açılan bir yola saptığımızı falan düşünmeyin. Çünkü Hudeybiye Anlaşması'nın olduğu mevkiye doğru herhangi bir yol yok. Kumların üzerinde ilerlemeyi sürdürüyoruz. Birkaç yüz metre gidiyoruz ki birkaç ağaçtan oluşan bir öbeğin önünde duruyoruz. İşte burası Hudeybiye...

ÇÖLÜN ORTASINDA BİR ANLAŞMA

Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 1400 sahabe ile tam üç hafta konakladıkları bu yere baktığımızda, buranın son derece stratejik bir konuma sahip olduğunu görüyoruz. Çünkü Mekke'den gelecek herhangi bir kişinin görünmeden buraya yaklaşması mümkün değil. Peygamber Efendimiz'in yerleşme sonrasında ilk işi Mekke'ye bir elçi göndererek niyetlerini aktarmak olur. Bu amaçla da Hz. Osman seçilir. Buralara savaşmak için değil sadece haccetmek için geldiklerini anlatmak üzere Mekke'ye doğru yola çıkan Hz. Osman'ın ayrılmasından bir süre sonra "Müşrikler Hz. Osman'ı şehit ettiler!" şeklinde acı bir haber alınır. Bu haber sahabelerin arasında bir infial meydana getirir. Peygamber Efendimiz

Hudeybiye anlaşmasının imzalandığı mekânlar

orada bulunan bir ağacın altında tüm sahabeden biat alır. Bu biata 'Rıdvan Biatı' denmektedir. Bir süre sonra haberin asılsız olduğu anlaşılır ve Mekke'den gelen elçiler ile görüşmeler başlar. Gelen birkaç elçi ile anlaşmaya varılamaz. Çünkü hepsi de kendi katı çizgilerinden taviz vermek istemezler. Görüşmelerin tıkandığı bir sırada Mekke yönünden görüşme yapmak üzere gelen bir kişi görünür. Peygamber Efendimiz gelen kişinin kim olduğunu sorar. "Süheyl b. Amr" derler. Efendimiz "İşte anlaşmaya varabilecek bir kişi." diye mukabelede bulunur. Gerçekten de Süheyl b. Amr birçok müşrike göre daha mülayim bir insandır. Nitekim görüşmeler olumlu bir çizgide devam eder ve anlaşmaya varılır. Sadece birkaç konuda sinirler gerilmiştir. Bunlardan bir tanesi anlaşmanın başında geçen "Allah'ın Rasûlü Muhammed" ibaresidir. Süheyl "Biz bunu kabul etseydik zaten bu anlaşmaya gerek kalmazdı." der. Efendimiz maddeleri yazan Hz. Ali'den bu ibareyi silmesini ister. Fakat Hz. Ali'nin eli buna varmaz. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz bizzat kendi eli ile ibareyi silerek yerine "Abdullah oğlu Muhammed" yazdırır.

Anlaşmanın en kritik anı imza aşaması olmuştur. Çünkü anlaşma henüz imzalanmıştı ki Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebû Cendel, ellerinde zincirlerle çıkageldi. Kendisini Peygamber Efendimiz'in yanına atıp "Kurtar beni ya Resûlallah" dedi. Babası Süheyl, oğlunu İslâmiyet ile şereflendi diye zincire vurmuştu. Hz. Peygamber Süheyl'den Ebû Cendel'i kendisine vermesini istedi. Ama Süheyl bunu kabul etmedi. Çünkü anlaşma maddelerinden biri de "Müslümanlardan bir kişi müşriklere sığınırsa geri verilmeyecek, fakat müşriklerden bir kişi müslüman olduğunda teslim edilecek." ibaresi idi. Peygamberimiz göz yaşları içinde Ebû Cendel'i geri verdi. Gerçekten de anlaşmanın maddeleri görünüşte müslümanların aleyhine gibiydi fakat kader bu maddeleri kısa bir süre içinde müslümanların lehine çevirdi ve görülmemiş bir fütuhat gerçekleşti.

GERÇEK FETİH KALPLERİN FETHİYDİ

Müminler Hudeybiye'ye gelirken yolda Fetih Sûresi nâzil olmuştur. Görünüşte bir fetih yok gibidir. Ağır şartlar içeren bir anlaşma yapılmıştır. Fakat Hudeybiye Anlaşması'nın bir maddesi "O sene hac yapılmayacak fakat gelecek seneden itibaren her sene üç gün müslümanlar Mekke'ye gelerek haccedebilecekler." ibaresidir. İşte bu üç günlük birliktelik, müslümanlarla müşriklerin arasındaki buzları eritmiş ve kısa sürede İslamiyete girenlerin sayısı çığ gibi artmıştır. Hudeybiye döneminde 3000 civarında bulunan müslümanların sayısı, tam 3 sene sonra Efendimiz'in veda hutbesinde 120000'e çıkacaktır. Bu tablodan anlaşılan odur ki İslâmiyet'e göre gerçek fetih kılıç ile yapılan fetih değil kalplerin fethidir.

Hudeybiye Kuyusu

Hudeybiye'nin en can alıcı sahnelerinden birisi de buradaki üç haftalık konaklamanın son günlerinde yaşanan hadisedir. Anlaşmaya göre o yıl hac yapılmayacaktır. Efendimiz sahabelerine, kurbanlarını kesmelerini, Mekke'ye girmeden Medine'ye geri döneceklerini söyler ancak sahabelerde hiç hareket yoktur. Hiçbiri kurbanını kesmeye yönelmez. İşte tam bu sırada Efendimiz, çadırına girer ve eşi ile bu konuda istişare eder. Efendimiz'in bu davranışı bize önemli bir hakikati anlatmaktadır. O ahlâkın en güzeli ile ahlâklanmış olduğu için eşinin görüşlerine değer veren bir insandı. Nitekim eşi de: "Siz kurbanınızı kesin ya Resûlallah, sahabe sizi arkanızdan takip eder." der ve gerçekten de Peygamber Efendimiz'in kurbanını kesmesinden sonra tüm sahabeler kurbanlarını kesmişlerdir.

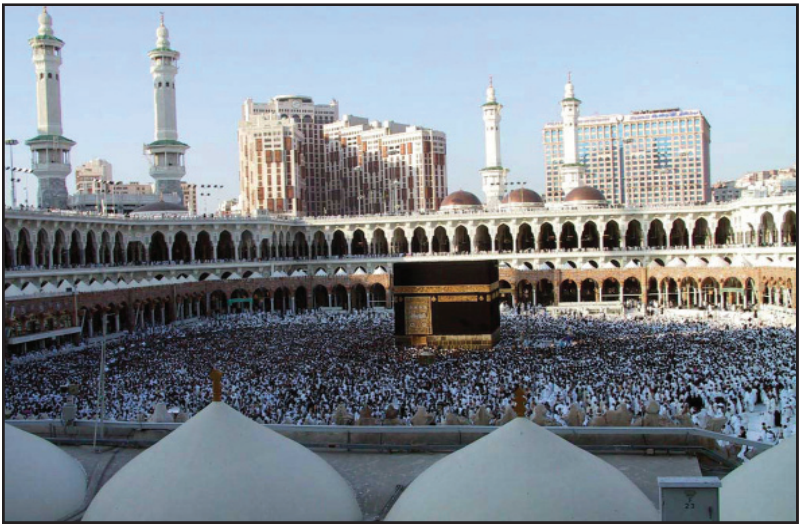
HUDEYBİYE MESCİDİ

Hudeybiye Anlaşması'nın olduğu yerde gözlerimiz başımızı sokacak ve dua edip belki de namaz kılacak bir gölgelik arıyor, fakat bulamıyoruz. Osmanlılar döneminde burada Hudeybiye Mescidi adında bir mabed inşa edilmişti. Bu mescidin yenilenmek üzere yıktırıldığını ve yerine yenisi yapılacakken temel seviyesinde kaldığını öğreniyoruz. Bu temeller bugün Hudeybiye'de hâlâ görülebiliyor. Bu mevkide ayrıca Hudeybiye Kuyusu denilen bir tarihi kuyu da hâlâ varlığını sürdürmekte.

Yıkılan tarihî Hudeybiye mescidinin yerine yapılacak olan yeni mescidin temel seviyesinde kalan izleri

Bu bölgeden ayrılırken boyunları bükük, yıllardır göremediği Kâbe'ye bu kadar yaklaşmışken şehre giremeyen sahabelerin

burukluğunu hatırlayıp hisleniyoruz. Bütün yaşanan olaylardan sonra onların Efendimiz'e gösterdikleri itaat ve çok arzu ettikleri yere 500 km. yol katedip 30 km. kadar yaklaşmışken geri dönmeleri. Herhâlde sahabe olmanın önemli şartlarından biri de her şeye rağmen itaat etmek olsa gerek.

MEĞER NEYMİŞ SEMÛRE AĞACI

Yolda giderken seyrek de olsa sağımızda ve solumuzda ağaçlar görüyoruz. "Buralarda Semure Ağacı var mı?" diye bir soru atılıyor ortaya. Bir arkadaşımız "Seyrek de olsa vardır." diyor ve az sonra yolun kenarındaki bir ağacı göstererek "İşte bu ağaç Semûre'dir." diye işaret ediyor.

Semûre Ağacı Peygamber Efendimiz'in çok sevdiği bir ağaçmış. Yolculukları esnasında ne zaman bu ağacı görse altında bir miktar dinlenir iki rekât namaz kılarmış. Az önce ayrıldığımız Hudeybiye'de, Peygamber Efendimiz'in sahabeleri ile gerçekleştirdiği Rıdvan Biatı yine bir Semure ağacı altında gerçekleşmiş.

Medine yıllarında Efendimiz ordusu ile Bedir Savaşı'na giderken Vadi-yi Akik'te yine bir Semure ağacı altında dinlenmişler.

Hatta Hz. Ömer'in oğlu Abdullah b. Ömer ömrü boyunca bu ağacı sulamaya devam etmiş. Yine Bizans'a karşı gerçekleştirilen Tebûk Seferi'ne giderken de sekiz farklı yerde dinlenmişler. Bu mola yerlerinin hepsi de Semure ağacı olan alanlarmış. Bugün bu sekiz konaklama yerinden sadece bir tanesi biliniyor. Burada Efendimiz'in istirahat ettiği yerin üzerinde de Mescidü'l-Tevbe adlı bir mescid var. Tebûk yolundaki istirahatlerden bir tanesinde Efendimiz bir Semure ağacı altında dinlenirken, Gavres adındaki düşman askeri Efendimiz'in yanında asılı duran kılıcını alıp, "Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?" diye seslenir. Efendimiz öyle bir "Allah!" der ki Gavres'in elindeki kılıç düşer. Efendimiz bu kez bu düşen kılıcı alarak "Şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?"[18] diye seslenir. Bu meşhur olayın da bir Semure ağacının altında olduğunu öğrenince şoförümüze "Gördüğün ilk Semûre ağacının altında dur da fotoğrafını çekelim." diye sıkı sıkı tembih ediyoruz.

[18] Buhârî, meğazî 31

KUSVA'YI HATIRLATAN MEKKE DEVELERİ

Bu topraklarda gezerken buranın insanının yaşadıklarını bilmek ve bir nebze olsun yaşamaya çalışmak tarihteki hadiseleri anlamada büyük fayda sağlar. Mesela çöl denilince akla ilk gelen şeylerden biri devedir. Bedevinin en yakın arkadaşıdır deve. Çöl insanının hayatında vazgeçilmez bir figürandır.

Mübarek devesi Kusva Efendimiz'e hicret yolculuğunda binek-lik yapmıştır. Yine Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medine'ye girdikten sonra herkes kendisini misafir etmek isteyince devesini serbest bırakmış ve önünde çökeceği evde misafir kalacağını açıklamıştır. Mekke'ye hac için giderken aynı deve Hudeybiye'de kalkmamak üzere çökmüş ve Efendimiz'in; "Fili bağlayan benim devemi de bağladı."[19] demesine sebep olmuştur. Mekke Fethi sonrası Muaz b. Cebel Hazretleri'ni Yemen'e gönderirken ona kendi devesini vermesi ve "Devem sana güven verir. Onun çöktüğü yere mescidini kur." demesi gibi hadiseler Kur'ân'da yaratılışına dikkat çekilen[20] devenin o günkü şartlarda hayatın vazgeçilmez bir unsuru olduğunu gösteriyor.

Devenin bu öneminden dolayı bu mübarek hayvanı daha yakından görme ve

---

[19] Buhârî, şurût 15; Ahmet b. Hanbel, Müsned 4/323, 329
[20] Gâşiye sûresi, 88/17

tanıma arzusu içimize doğdu. Mekke - Hudeybiye arasında deve çiftlikleri var bilgisini almıştık. Gördüğümüz ilk deve çiftliğine gitme kararı aldık. Az sonra bir tanesine vardık. Yolun az ilerisinde kurulu birkaç çadır ve onların ilerisinde de etrafları çitlerle çevrili develer vardı. Yanlarına yaklaştık. Çitin dış tarafına iyice yaklaştığımızda develer yiyecek vereceğimizi düşünerek bize doğru yöneldiler. İrili ufaklı 30 kadar deve vardı burada. Gözümüz sürünün içindeki birkaç yavru deveye takıldı. Her şeyin küçüğü gibi bunlar da harika şeylerdi. Birazdan çadırdan çıkan uzun boylu siyahî kişi, selam vererek yanımıza yaklaştı. Arapça bilen arkadaşlarımız vasıtası ile deve sütü içmek istediğimizi söyledik. İsteğimizi olumlu karşıladı ve az öteden aldığı bir tasla çitin içine geçti. Oradaki en boylu develerden birine yaklaştı. Devenin arka bacaklarının arası sarılı idi. Meğer bu deve bir anne imiş ve yavrusu yerli yersiz sütünü içmesin diye annenin memesini bağlamışlar. Çoban memeyi örten bezi açınca hemen oradaki minik develerden biri koştu ve annesinin memesine uzanarak emmeye başladı. Az sonra adam da elindeki tası anne devenin diğer memesinin altına uzatarak oradan sağmaya başladı. Bir ayağını ustaca kıvırarak dizini masa gibi kullanıyor ve kıvır-

dığı dizin üstüne koyduğu tası sağmaya çalıştığı süt ile dolduruyordu. Hepimiz bu manzarayı şaşkınlık ve ilgi ile izliyorduk. Ben merakla yanımdakilere, “Neden yavrunun da içmesine izin veriyor?” diye sordum. Aldığım cevap ibret doluydu. Eğer yavruya süt içmesi için izin vermezse anne memesine süt bırakmıyormuş. Yani çobanın süt sağabilmesi için yavrunun süt içmesi gerekiyor. Anne deve, Allahu Teâlâ’nın bir sevk-i ilâhîsi olarak sadece yavrusu süt içeceği zaman memesine süt gönderiyor.

Dişi deveden süt sağan bedevi çobanlar ve deve sütü içen misafirler

İLK İŞKENCELER VE EBDAH VADİSİ

Mekke'ye iyice yaklaştığımız bir sırada karşı tepede bir Osmanlı Murakabe binası görüyoruz. Ecdadın bu mübarek şehri korumak için yaptırdığı gözetleme yerlerinden birkaçı hâlâ ayakta. Tepenin yanında uzanan vadiye Ebdah Vadisi deniliyor. Bir zamanlar buralar Mekke'nin dışında kalan ıssız yerlermiş. Bundan dolayı da İslamiyet'in ilk yıllarında savunmasız müslümanları müşrikler buraya getirir ve akıl almaz işkenceleri burada yaparlarmış. Aklımıza Yasir Ailesi geliyor. Hz. Ammar, sonra annesi Hz. Sümeyye ve babası Hz. Yasir müslüman olmuşlardı. Ardından oğullarının gözleri önünde her ikisi de feci işkenceler altında şehit edilmişlerdi. O yüce ruhlara fatihalar gönderiyoruz.

EFENDİMİZ'İN HZ. HATİCE İLE BULUŞTUĞU YER

Murakabe binasını görünce bu tepenin eteklerinde bulunan ve Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile buluştukları yer olan İcâbe Mescidi'ni hatırlıyoruz. Grubumuz burada dua etmek istiyor. Burada yapılan dualara icâbet edileceği düşünüldüğü için bu mevkiye İcâbe, buraya yaptırılan mescide de İcâbe Mescidi

Osmanlıdan kalma Murakabe binaları

denmiş. Bugün yenilenmiş binasıyla beyaz, tek kubbeli bir yapıdır İcâbe Mescidi. Üzerinde üç adet kitabe var. Bunlardan ilki Emevilere, diğeri Osmanlı padişahı Birinci Ahmet'e ait olup sonuncusu da günümüzde konmuştur.

Peygamber Efendimiz, nübüvvetinden önceki dönemde artık Mekke'de duramaz. Yalnız kalabileceği yerler arar. Bu amaçla da sık sık Nur Dağı'na çıkıp, buradaki Hira Mağarası'na çekilir. İlk zamanlar üç, beş gün ya da bir hafta burada kalırken, peygamberliğin gelmesine yakın zamanlarda artık birkaç ay dağdan inmediği olur. İşte bu uzun kalışlarında Hz. Hatice, Efendimiz için hazırladığı yiyecek torbasını yanına getirmek için yola çıkar, Efendimiz de dağdan aşağıya inerek burada buluşurlarmış. Çünkü Peygamberimiz azık almak için bile şehre girmek ve şehrin tozuna bulaşmak istemez. Zira O kendisine verilecek o son peygamberlik vazifesine hazırlanmaktadır.

Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın Arafat'ta, Cebel-i Rahme'de buluşmaları gibi Efendimiz'in de

İcabe Mescidi ve mescidin duvarındaki üç farklı zamana ait tamir kitâbeleri

Hz. Hatice ile buluştukları bu yer önemli sayılarak değer verilmiş ve dua makamı hâline gelmiştir. Burada el açıp uzun uzun dua ediyoruz. Dua ederken mescidin duvarındaki Birinci Ahmet'e ait olan kitâbeyi inceliyoruz. Bu peygamber aşığı Osmanlı Sultanı hacca ya da umreye bir kez olsun gelemediği hâlde bu mescidin varlığından haberdar ve günümüzden tam 395 sene önce bu mescidi tamir ettirebiliyor. Hâlbuki bugün Türkiye'den gidip "Ben 15 defa umre yaptım." diyenlerin içinde bile bu mescidin varlığından habersiz pek çok insan var. Osmanlı'nın âlicenaplığı bizi birkez daha hayret ve hayranlığa sevkediyor.

Bİ'R-Î TUVA: PEYGAMBERİ GÖRMÜŞ BİR KUYU

Tuva kuyusu

Şu an bulunduğumuz yer birtakım tarihi yapılara da ev sahipliği yapıyor. Mescid-i İcâbe'nin az ilerisinde bulunan bir kuyu Peygamber Efendimiz'in bir dönem uğradığı ve istirahat ettiği bir yer. Kuyunun adı Tuva ve buraya Arapça adıyla Bi'r-i Tuva (Tuva Kuyusu) diyorlar. Kâinatın Efendisi milâdi 630 yılında Mekke'nin fethi için yola çıktığında şehre girmeden iki gün önce Cumuh denilen yerde, son gecede burada gecelemiş. Tuva Kuyusu yanında istirahat etmiş sonrasında bu kuyudan boy abdesti almış, sabah namazlarını da burada eda ederek Mekke'ye bu yoldan girmiştir.

TEVAZU SULTANI GELİYOR

Efendimiz'in Mekke'ye girdiği bu mukaddes yolu adımlıyoruz. Hz. Âişe, fetih günü Efendimiz'in bir merkubun üzerinde Mekke'ye girişini şöyle anlatıyor. "Mekke'ye girerken üzerine

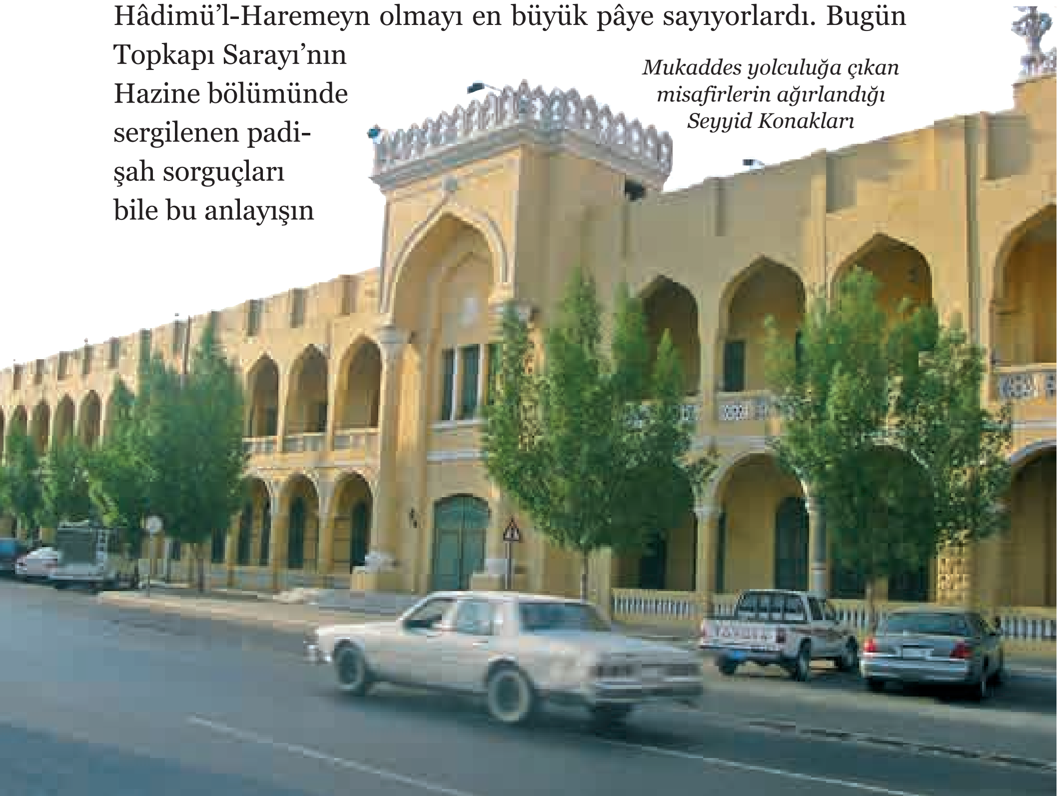
Peygamber Efendimiz'in Mekke'nin fethinde şehre girerken kullandığı ve bugün de aynı isimle adlandırılan fetih yolu

bindiği merkubun semerine, neredeyse alnı değecek şekilde giriyordu." Efendiler Efendisi, mütevazı kişiliği ile bir zamanlar binbir eza cefa gördüğü ve ardından terk etmek zorunda kaldığı bu şehre şimdi muzaffer bir kumandan olarak giriyordu ama nasıl bir tevazu ile giriyordu. Bu tevazu örneği az da olsa ileride yeniden yaşanmıştı elbette fakat bunu yaşayan ve yaşatanlar hep Peygamber Efendimiz'in yolundan gidenler olmuştu. Mısır seferinden dönerken İstanbul'a gündüz girmeyen ve halk bu muvaffakiyeti bizden bilir ve alkışlar diye Üsküdar'da bekleyerek şehre gece giren Yavuz, Mohaç Meydan Muharebesi'nde dünyanın en büyük ordularını iki saat içinde yok eden ve dönüşte "Bu zaferle kalbime gurur girdi. Bu gece yatağımı dehlize serin." diyen Kanûnî canlanıyor zihnimizde. Kudüs'ü alıncaya kadar 30 sene çadırda yatan Selahaddinler, İspanya fethi sonrasında "Unutma dün bir köleydin, bugün muzaffer bir kumandansın yarın toprağın altına girip hesap vereceksin." diye kendisini hesaba çeken Tarık b. Ziyadlar ve daha niceler. Onların hepsi bu güzeller güzelinden almışlardı boyalarının rengini ve dünyaya hayat olmaya çalışmışlardı ömürleri boyunca.

MEKKE'DEKİ OSMANLI

Mekke ve Medine civarında Osmanlı'nın tamir ettiği nice yapı bulunduğu gibi, bizzat kendileri tarafından yapılan hayır eserleri de bir hayli fazladır. Her bir paşa ya da hanımefendi, imkânlarının bir kısmının bu mukaddes topraklara nasip olmasını isterdi. Osmanlı'da hiçbir padişah yoktur ki burada bir yerleri tamir ya da ihya etmiş olmasın. Şu an bulunduğumuz bu yerde İcâbe Mescidi gibi Osmanlı'nın tamir ettirdiği yapıların yanında bizzat temelden kendilerinin yaptırdıkları eserler de vardı.

Mescid-i İcâbe'nin arka sokaklarında bulunan bir Osmanlı yapısı bulunuyor. Burası son Osmanlı Valisi Osman Nuri Paşa'nın kaldığı Vilâyet Konağı. Hâlâ o orijinal mimarîsi ile yerinde duran bu yapı, cumbaları, kepenkli pencereleri ile görenlere kimliğini hemen aktarmaktadır. Bu yapıya insanlığın faydasına kurulmuş bir hayır eseri gözüyle bakmak gerekir. Çünkü Osmanlılar buraya hükmetmek, yönetmek için değil, hâdimlik için gelmişlerdi. Tepedeki en yetkili kişi olan padişahtan Mekke Valisi'ne kadar hepsi Hâdimü'l-Haremeyn olmayı en büyük pâye sayıyorlardı. Bugün Topkapı Sarayı'nın Hazine bölümünde sergilenen padişah sorguçları bile bu anlayışın

Mukaddes yolculuğa çıkan misafirlerin ağırlandığı Seyyid Konakları

en güzel örneklerinden biridir. Dikkatle bakıldığında bu sorguçların üzerinde birtakım tüyler görülmektedir ki izahı şudur: Mekke ve Medine'de mukaddes mabetler tavus kuşu tüyünden yapılan süpürgeler ile süpürülürmüş. Sonra bu süpürgeden birkaç telek İstanbul'a gönderilir ve padişahlar da bu tüyleri sorguçlarına takarak, "Bizler senin evinin hâdimleriyiz ya Rabbi!" der ve öyle dolaşırlarmış.

Osmanlı Vilayet Konağı karşısındaki ecdat yadigârı sebil

Konağın tam karşısında yine bir Osmanlı sebili bize göz kırpıyor. Bugün her ne kadar suyu akmasa da güzel bir restorasyon geçirmiş olan sebili böyle temiz ve sağlam hâlde görmek bizi mutlu ediyor.

Sebilin az ilerisinde de yine bir başka Osmanlı yapısı ile, Seyyid Konakları'yla karşılaşıyoruz. İki katlı revaklı bir ön cepheye sahip olan, yüksekçe taçlı bir ana girişten içeriye geçilen bu yapı da son derece görkemli bir şekilde inşa edilmiş. Yapılma gayesi yine çevreye hayırhah olma çabasının bir neticesi. Hacca, umreye gelenlerin ücretsiz barınabilmeleri için düşünülmüş. Kral Abdülaziz burayı bir süre ikâmet yeri olarak kullanmış. Mekke'deki Osmanlı eserleri elbette ki sadece bunlardan ibaret değil. Eyüp Sabri Paşa'nın Miratü'l-Haremeyn'ne ya da

Sinan Paşa'nın eserlerine şöyle bir bakarsak daha neler neler göreceğiz. Mescid-i Haram'ın hemen yanındaki dört kubbeli Kanûnî Sultan Süleyman eseri Süleymaniye Medreseleri'nden, İkinci Mahmud'un hanımı Bezmiâlem Valide Sultan'ın yaptırdığı Guraba Hastaneleri'ne kadar birçok eser Mekke ve Medine'de yer almış.

Bugün ise bu hizmet eserlerinden pek azı ayakta. Aynen ülkemizde olduğu gibi hızlı ve düzensiz gelişen şehirlerde ne yazık ki tarih ikinci plana atıldığı için bir türlü korunamıyor. Ayakta kalan eserlerin geleceği ise meçhul. Bugün ayakta kalan eserlerden bazıları Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine ait. Mekke'nin Meydan-ı Kışla (Kışla Meydanı) denilen yerinde Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın yaptırdığı kışla binaları varmış. Bugün fotoğraflardan görebildiğimiz bu yapıların bir kısmı hac döneminde misafirhane olarak da kullanılıyormuş. 2005 yılı itibari ile bu binalardan, yol yapım çalışmaları sonrasında sadece iki küçük parça ayakta kalabilmiştir. Ayrıca yine İkinci Abdülhamid Han'ın yaptırdığı ve misafir ağırlamak için düşünülmüş Haseki evlerinden de birkaç tanesi ayakta durmaktadır.

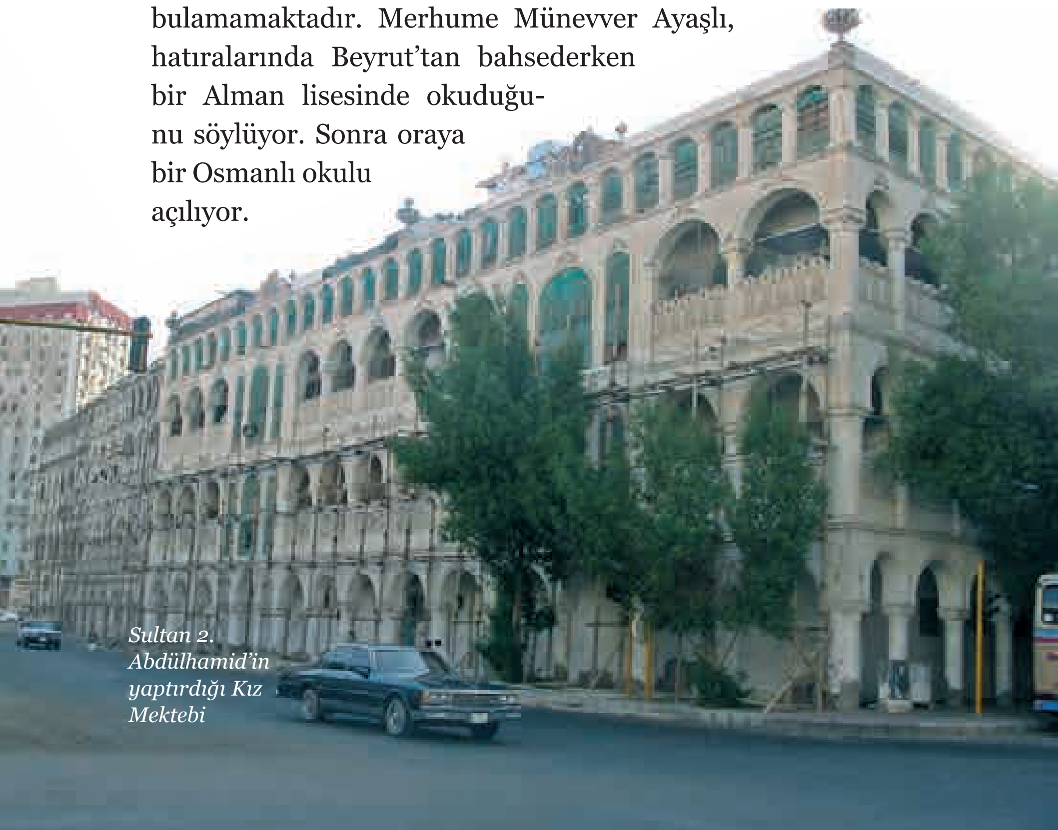
Mescid-i Haram'a bitişik Kanuni'nin Süleymaniye Medresesi ve minaresi

ONLARI GÜÇLÜ YAPAN EĞİTİM SEFERBERLİĞİYDİ

Sultan İkinci Abdülhamid Han tarafından yaptırılan binalardan birisi de bir kız mektebidir. Bu yapıyı görür görmez Osmanlı'nın son dönemlerindeki çırpınışlarının, özellikle İkinci Abdülhamid döneminin gayretlerinin ne kadar büyük olduğunu çok daha iyi anlıyorsunuz.

Osmanlı'nın en parlak yıllarına baktığınızda da en çok okulu o yıllarda açtıklarını görürsünüz. Kanûnî'den Rüstem Paşa'ya, Semiz Ali Paşa'dan Mihrimah Sultanlara ve diğerlerine. Âdetâ bir eğitim seferberliği vardır ve bu nedenle de yaşadıkları dönem altın dönem olmuştur. En çok okulun açıldığı bir diğer dönem ise İkinci Abdülhamid Han dönemidir. Mekke de bu seferberlikten nasibini almıştır. Karşımdaki bina bugün nice özel koleje taş çıkaracak kadar görkemli duruyor.

Fakat o devir kaht-ı rical (adam yokluğu) dönemidir ve Osmanlı, müesseselerin başına iyi idareciler ve öğreticiler bulamamaktadır. Merhume Münevver Ayaşlı, hatıralarında Beyrut'tan bahsederken bir Alman lisesinde okuduğunu söylüyor. Sonra oraya bir Osmanlı okulu açılıyor.

Sultan 2. Abdülhamid'in yaptırdığı Kız Mektebi

Okulun müdiresi Halide Edip Adıvar. Münevver Ayaşlı şöyle diyor: "Bu okula iki ay zor tahammül ettim. Çünkü başımızdakilerin eğitimle bir alakaları yoktu. İşleri güçleri Avrupa'daki moda vb. şeylerdi. Beyrut valiliği yapan babama rica ederek çocuk hâlimle yine kendimi o yabancı okula yazdırdım."

YÜREKLERİ YAKAN VE GÖNÜL FERAHLATAN İKİ OLAY

Osmanlı hatıralarına şöyle bir göz attıktan sonra yeniden İcâbe Mescidi'nin yanına geliyoruz. Mescid'in hemen karşısında Mekke Belediye binası var. Az ileride de Kral Abdülaziz Mescidi yer alıyor. Bu iki yapının arasına Hayrü Benî Kinane deniyor. İslam Tarihi'nde bu mevkinin de özel bir önemi var. Burada bir acı ve bir o kadar da üzücü, bir de güzel ve mutlu edici iki olay yaşanmış.

Üzücü olan şey, Mekkeli müşriklerin Müslümanları boykot kararını burada almış olmaları. İslamiyet'in daha yeni yeni yeşerdiği yıllardır. Müşrikler ellerindeki imkânların gideceği endişesi ile ne yapacaklarını şaşırmış bir vaziyette ve alabildiğince hırçındır. Bu sırada korkunç bir planı harekete geçirerek Hz. Peygamber'in akrabaları ve çevresini boykot kararı alırlar. Maddeleri son derece ağır olan bu boykota göre artık Haşimoğulları ile kimse alışveriş yapmayacak, onlarla evlilik gerçekleştirmeyecek, onlara bir kuru ekmek bile uzatmayacaktı. İşte bu kararları tam üç yıl acımasızca uyguladılar. Efendimiz ve yanındakiler müşriklerin zulmüne bu süre zarfında sabretmek zorunda kaldılar. Cebrî bir şekilde hem toplumdan uzaklaştırılıp, hem de aç bırakıldılar. Az sayıdaki insaf ehlinin yardım etme çabaları da engellendi.

Bu acı günlerden bir hatırayı Sad b. Ebî Vakkas anlatıyor: "Günlerdir ağzıma bir şey koymamıştım. Yerde bir deri parçası buldum. Onu temizleyerek ağzımda emdim ve bana üç gün gıda oldu."

Bu boykot günlerini daha da çekilmez kılan iki üzücü olay daha gerçekleşmiştir bu zaman diliminde. Peygamber Efendimiz'i daha nübüvvetin ilk günlerinden beri sağlam bir inançla destekleyen Hz. Hatice ve öksüz ve yetim kaldığı çocukluk günlerinden

beri kendisini her türlü tehlikeden korumaya çalışan Ebû Tâlib vefat etmişti.

Burada meydana gelen güzel hadise ise şudur. Mekke'nin fethi ile şehri şereflendiren Kâinatın Efendisi Mekke içinde işte tam burada askeri ile birlikte ikâmet etmiştir. Kendisine neden bir evde kalmadığı sorulduğunda "Akîl bize kalacak ev mi bıraktı?"[21] şeklinde cevap vermiştir. "Burada neden kalıyorsunuz?" diye soranlara da "Allah'ın takdiri olan bir tarihi vakayı ispat için" yani Allahu Teâlâ'nın bizi buraya bir zaferle getirdiğini ispat için demiştir. Evet aslında her iki olay arasında bu şekilde bir bağlantı olduğunu görüyoruz. Efendimiz, o hassaslardan hassas insan, acılı boykot günlerini hiç unutmamıştı. En sevdiği iki insanı bu dönemde kaybetmişti. Ama şimdi muzaffer bir kumandan olarak

Fetihten sonra Efendimiz'in ikamet ettiği belde

[21] Ebû Davûd, ferâiz 10

Mekke'ye girmiş ve zulmeden herkesi de affetmişti. Ama yine de bir cevabı olmalıydı. Boykot kararının alındığı bu yerde ordusu ile birlikte kalarak vermesi gereken cevabı böyle veriyordu.

FİTNEYİ SÖNDÜREN PEYGAMBER FERÂSETİ

Efendimiz Ramazan ayının 20'sinden Şevval'in 8'ine kadar burada kalacak ve sonrasında da Mekke dışında toplanan müşrik kabileler üzerine yürümek amacıyla Huneyn'e doğru ilerleyecekti. Huneyn savaşının galibiyetle bitmesi sonrasında Cirâne'de ganimetler dağıtıldı. Yeni müslümanlara teşvik amacıyla fazla ganimet verilmesi birtakım hoşnutsuzluklara sebep olmuştu. Özellikle Ensar arasında, "Resûlallah dostlarını, kendi komşularını buldu. Onlara daha fazla verdi, bize vermedi." diyenler olmuştu. Bunun üzerine Efendimiz Sad b. Ubade'yi göndererek ensarı toplamasını istedi ve toplanan ensara şu tarihi konuşmayı gerçekleştirdi, çıkması muhtemel bir fitnenin önünü aldığı gibi ensarın da gönlünü almış oldu.

"Diyeceksiniz ki senin sığınacak yerin yoktu biz seni koruduk. Ben de derim ki Allah beni Peygamber olarak göndermeseydi sizler hâlâ eski savaşınızda devam edecektiniz. Onlar malları ile birlikte belki Mekke'ye döneceklerdir. Fakat ben sizinle birlikte Medine'ye döneceğim..."

Efendimiz bu konuşma sonrasında Mekke'ye bir daha uğramadan Cirâne yolundan Medine'ye doğru yola çıkmıştır.

Efendimiz'in şereflendirdiği bu topraklar O'na ait nice hatırayı saklıyorlar bağırlarında. Bu hatıralarda bizler O'nun çektiği sıkıntıları, insanlara karşı gösterdiği tahammülü, sevgiyi ve nice fedakârlıkları bir bir görme imkânı buluyoruz. İşte Cirâne'de yaşadıkları ve çok sevdiği Mekke'ye bir daha dönemeden Medine'ye göçmesi. Tüm bunları görünce daha iyi anlıyoruz ki İslamiyet gibi bir güzelliğin yaşanılır hâle gelmesinde başta Efendimiz olmak üzere nice yüksek şahsiyetler ciddi imtihanlar vermişler.

SEYYİD SOFRASINDA BİR AKŞAM

Mekke'nin merkezine döndük ve önce ikindi ardından da akşam namazını Mescid-i Haram'da kıldıktan sonra yine Türk Mescidinde (müezzin mahfelinin altı) toplandık. Hem Kâbe'yi tefekkür ediyoruz, hem de buralara ait değerlendirmelerde bulunuyoruz. Hepimizde tatlı bir heyecan var. Çünkü o akşam için farklı bir ziyaret gerçekleştireceğiz. Medine'de bir akşam Ensar'dan bir aileye konuk olmuştuk. Bizimle bu ziyarete katılanlar çok memnun kalmışlardı. Mekke'de de Efendimiz'in soyundan seyyitlerin olduğunu öğrenince bir akşam da onları ziyaret etmek istedik. Öğrendiğimize göre ehl-i beytten olan bu âlim zatlar her hafta toplanarak hadis dersi yapıyorlarmış. Biz de böyle bir toplantıya katılacaktık. Yatsı namazı sonrası Mekke içinde, yüksek bir tepenin sırtlarındaki bir eve gittik. Buralar aşağıya göre bir hayli havadardı. Evin girişinden merdivenle üst katta bulunan geniş bir taraçaya çıktık. Orada minderlere kurulmuş elliye yakın kişi vardı. Sarıklı, takkeli, başı açık, yazmalı farklı kıyafetlerde kişiler. Biz de üstümüzdeki kısa kollu tişörtlerle gidince tam bir renklilik oldu. Tam karşıda, bir sedirin üzerinde oturan beş - altı kişi vardı. Herkes bu kişilerin arasında oturan ve hadis dersi yapan kişiyi dinliyordu. Tabi ders dili Arapça olduğu için çoğumuz anlatılanları anlayamıyorduk. Konu-

Seyyid ve öğrencisi

şan kişi bir hayli uzağımızda idi fakat farklı bir görünüşü vardı. Omzunda yeşil bir örtü vardı. Herhâlde bu yeşil örtü Efendimiz'in soyundan geldiğinin bir emaresiydi. Çünkü Osmanlı zamanında Efendimiz'in soyundan olanlar yeşil kavuk takar ve yeşil cübbe giyerlerdi. Onlara toplum içinde sonsuz bir hürmet gösterilirdi. Osmanlı padişahları tahta çıkarken onların elinden kılıç kuşanırlar ve vazifeye öyle avdet ederlerdi.

Az sonra hadis dersi sona erdi ve herkes çevresindekilerle halkalar oluşturmaya başladı. Meğer yemek sinileri gelecekmiş. Biz de yanımızdakilerle halka olduk. Geniş siniler içerisinde pilav geldi. Sarı renkli bu pilav Özbek pilavına benziyordu. Yanında da tabak tabak meyveler vardı. Bu güzel yemekten sonra insanlar yavaş yavaş dağılırken biz sohbeti yapan bu güzel insanların yanına doğru gittik. Dersi yapan kişi Seyyid Ömer Geylâni adındaki kıymetli bir zâttı. Kur'an-ı Kerim üzerine bir de tefsiri varmış. Yanına gelen herkesle özel olarak ilgileniyor ve hiç kimseyi kırmamaya çalışıyordu. Eğer bu kişi seyyittir denmeseydi bile bu zat topluluk içinde fark edilirdi. Çünkü her açıdan farklıydı. Bizi yanına buyur etti. Selam verdik ve oturduk. Kendimizi tanıtıp, Türkiye'den geldiğimizi söyledikten sonra tatlı bir hasbihale başladık.

Sohbetimizin konusu bir aralık Osmanlı'ya kaydı. Kendisi konuşması içinde Türklerin tarih boyunca İslamiyet'e bayraktarlık yaptığından, onu korumayı kendilerine en önemli görev bildiklerinden bahsetti. Sonra kendisinin Efendimiz'in soyundan geldiğini hatırlatarak, ehl-i beyte düşen vazifelerin neler olduğunu sorduk. Cevabı "İslamın tebliğinde en büyük vazife ehl-i beyte düşüyor. Ehl-i beyt İslamiyet'i iyi öğrenmeli, iyi yaşamalı ve dünyaya en güzel şekilde yansıtabilmeli. Asıl ehl-i beyt İslam'ı yaşayan ve Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ahlâkını hayatına hâkim kılan, Allah Resûlü ile irtibatını devam ettirendir. İstikamet içerisinde olan ve bu istikametini bozmayandır. Değişmeyen değiştirmeyendir." şeklinde oluyor.

Sohbetimizi "Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin."[22] hadis-i şerifini hatırlayarak bitirdik. Görüşmemiz esnasında, Seyyid Ömer ve yanındakilerin, bir ay sonra İstanbul'da düzenlenecek Risale-i Nur Sempozyumu'na katılmak ve Bediüzzaman ile ilgili görüş bildirmek üzere Türkiye'ye geleceklerini öğrendik. Bunun üzerine onları Topkapı Sarayı'nda gezdirme sözü verdik. Bir ay sonra İstanbul'daki bu buluşma gerçekleşti. Seyyidler ve misafirleriyle hep beraber Topkapı Sarayı ziyaretimizi gerçekleştirdik.

Seyyidlerle Topkapı Sarayı gezisinden bir manzara

Seyyidleri bu ziyarette en çok etkileyen şeyler sarayın dört bir yanına ecdâdın nakşettiği âyet-i kerimeler ve hadis-i şerifler oldu. Bizi en çok etkileyen şey ise onların, Efendimiz'in emanetlerinin bulunduğu Hırka-yı Saadet Dairesi'ne girerken daha en dışarıda ayakkabılarını çıkararak içeriye çıplak ayakla girmeleri oldu.

---

[22] *Tirmizî, birr 16*

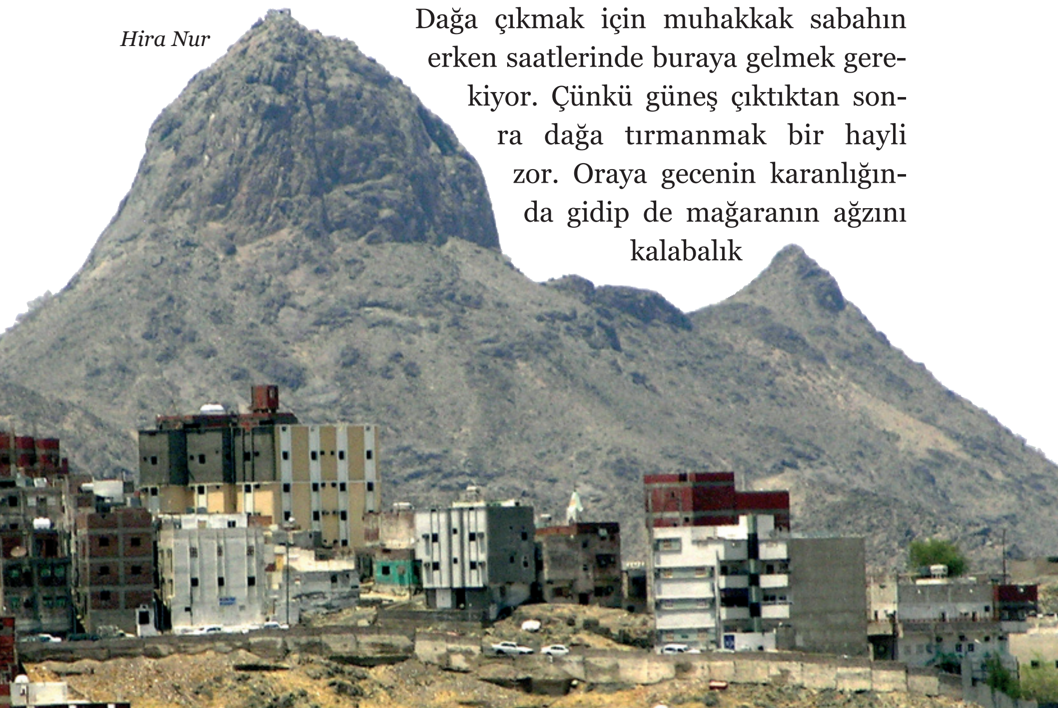
NUR DAĞI'NA DOĞRU

Ertesi sabah yine program çok erken başladı. Sabah namazı ile birlikte ziyaretlere başladık ki güneş kendisini gösterdiğinde programı bitirmiş olabilelim. Otobüslere binerek bir mübarek dağa doğru ilerliyoruz. Burası nübüvvetin gelmesine az bir zaman kala Efendimiz'in bir nevi uzlete çekilerek risalete hazırlandığı yer. Önceleri birkaç gün kaldığı bu yerde, sonraları birkaç ay kalmaya ve şehre inmemeye başlıyor Efendimiz. Hz. Hatice her gün endişeli gözlerle Nur Dağı'nı süzüyor. Acaba sağlık sıhhati iyi mi? Acaba başına bir şey gelir mi diye.

Nur dağı sarp kayalık bir dağ. Üst kısmı oldukça sivri. Peygamber Efendimiz'in şereflendirdiği mübarek mağara da işte tam bu zirve noktada. Oradan Mekke ayrı bir güzel görülüyor. Mekke'yi ve Nur Dağı'nı önünüze aldığınızda dağın şehre nasıl hâkim olduğunu çok daha iyi görebilirsiniz.

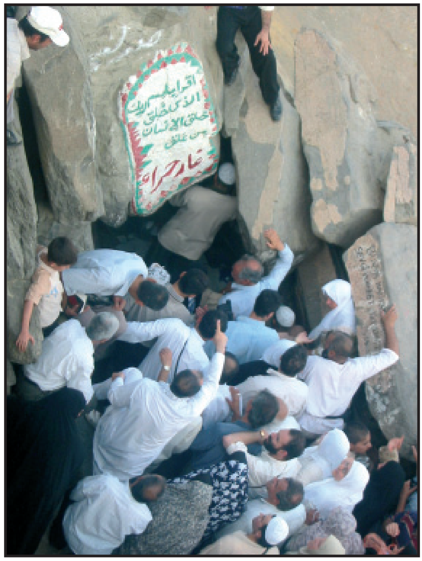
Mağara denince insanların aklına derin bir kaya oyuğu geliyor fakat burası üç dört tane kayanın baş başa vermiş hâli. Peygamberlik burada geliyor Efendimize. İlk defa "oku" emrini buradan alıyor şanı yüce Nebi.

Dağa çıkmak için muhakkak sabahın erken saatlerinde buraya gelmek gerekiyor. Çünkü güneş çıktıktan sonra dağa tırmanmak bir hayli zor. Oraya gecenin karanlığında gidip de mağaranın ağzını kalabalık

Hira Nur

bulursanız sakın üzülmeyin. Çünkü güneş yükselmeye başladığı gibi insanlar da dağılmaya başlıyor ve mağara tenhalaşıyor. Sabahın erken saatlerinde enteresan bir olaya şahit oluyorsunuz burada. Bu mübarek mekâna, insanların yanında bir de maymunlar geliyor ziyarete. 2000 yılından beri buraya dadanan bu hayvanların gelme sebepleri tabiî ki yiyecek bir şeyler bulmak. Onları buraya kim saldı ya da sevketti bilemiyoruz. Zaten çok da durmuyorlar. Sağolsun insanlarımızın yerlere attıkları yiyecekleri topluyor, karınlarını doyurup çekip gidiyorlar. Ama dağda bulundukları bu kısa süre içinde çantalarınıza iyi sahip çıkın. Çünkü yanınızdan kapıp götürebiliyorlar. Bu gidişimizde orada namaza duran bir arkadaşın çantasını kaparak bir kayanın tepesine çıktıklarını ve çantayı açıp içindekileri etrafa birbir nasıl saçtıklarını görenlerden dinlemiştim.

Hira Nur'da Efendimiz'in vahiyle ilk kez müşerref olduğu mekân.

HİCRET YOLUNDA BİR MAĞARA

Gurubumuzla Hira'yı konuştuktan sonra bu kez bir başka dağa, Sevr'e doğru gidiyoruz. Burası Peygamber Efendimiz'in Mekke'den Medine'ye hicret ederken üç gece kaldığı yer. Konum olarak Mekke ile Medine arasında değil. Aksine, Medine istikâmetinin tam tersinde bulunuyor. Çünkü Efendimiz hicret esnasında takip edenleri şaşırtmak için ters istikâmete doğru hareket etmiş. Tabi yanında sadık arkadaşı Hz. Ebûbekir de var. Hatta bu sıkıntılı

yolculuğun ilk mağara günlerinde Hz. Ebûbekir'in kızı Hz. Esma, hem de hamile hâliyle arkalarından izleri kaybolsun diye koyun güdüyor. Güttüğü koyunların sütünden de hem Efendimiz'e hem de babası Hz. Ebûbekir'e ikram ediyor.

İşte şimdi bu mübarek dağın tam önündeyiz. Nur dağına göre çok daha sarp ve dik bir yapısı var. Buraya çıkmak Nur Dağı'na çıkmaktan çok daha zor. Saat olarak diğerinin tam iki katı zamanda tırmanabiliyorsunuz. Yani bir buçuk saatte. Tırmanma esnasında birçok yerde pes eder gibi oluyor insan. Acaba devam etmeyip geri mi dönsem diye. Hele gündüz güneş altında bu tırmanış mümkün değil. Ama birden düşünmeye başlıyoruz. Müşriklerin gözleri bu kadar mı dönmüştü? Efendimiz gibi bir insanlık abidesinden nasıl olmuştu da bu kadar nefret edebilmişlerdi? Onu öldürmek üzere her kabileden bir genç seçmişler ve gece yatağına kadar yaklaştırmışlardı onları. Hâlbuki yatakta Hz. Ali yatıyordu. Dört bir yanda O'nu arıyorlardı. Yapılan eza ve cefalar sonrasında memleketini terk eden bir kişiden ne istiyorlardı.

Sevr Dağı

Bizim bugün çıkmakta zorlandığımız bu dağa O’nu bulma ümidiyle tırmanmışlardı. Bulma umudları çok zayıf olduğu hâlde onları buralara kadar çıkartan şey acaba neydi? İşte insan bu meşakkatli tırmanışta tüm bunları tek tek düşünüyor.

En tepeye vardığınızda o mukaddes mağara ile karşılaşıyorsunuz. Gözleriniz bir örümcek ağı arıyor. Yuvasında yatan bir güvercin bulmaya çalışıyorsunuz. Örümcek ağını toplayıp çoktan ayrılmış buralardan ama hâlâ güvercin görebiliyorsunuz. Çünkü bu mağara yakınında yer edinen birtakım satıcılar oraya bir güvercinlik kurmuşlar. Güvercinlere baktıkça o tarihi gün canlanıyor zihinlerimizde.

Sevr Dağı üzerindeki mukaddes mağara ve bugün yine aynı yerde beslenmekte olan güvercinlerden biri

Sevr mağarası alabildiğine dar. Müşrikler iyice yaklaşmışlar. Mağaranın ağzına geldiklerinde mağaranın önündeki yuvasından can havli ile bir yaban güvercini havalanıyor. İnsanları görünce ürkerek uçan bir kuş, hiç mağarada bir başka insan varken yumurtaları üzerinde yatar mı? Mağaranın ağzına dikkatle baktıklarında bir örümcek ağı ile kaplı olduğunu görüyorlar. Bu durumda içeride birinin olması mümkün değil. Ağ hiç bozulmamış ve sanki yıllardır orada duruyormuş gibi bir hâli var. Evet örümcek ve güvercine söz geçiren onları da korumuştu.

Üç gece burada kalan Efendimiz yanındaki Hz. Ebûbekir ile birlikte dağa ön yüzünden tırmandıkları hâlde arka yüzünden aşağıya inerler. Aşağıda onları Hz. Ebûbekir’in yardımcıları Abdullah b. Ureyfıd ve Amr b. Buheyre beklemektedirler. Ellerinde Efendimiz ve Hz. Ebûbekir’e vermek üzere develer

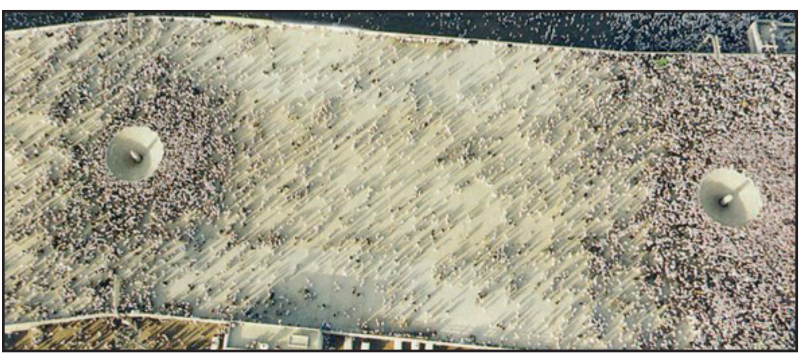
vardır. İşte bundan sonra peygamberimiz hicret arkadaşı ile birlikte uzun ve meşakkatli bir yolculuğa başlayacaktır. Bu yolculuk Kakiye-Liid-Şumeysi yani şimdiki Hudeybiye-Usvan-Budeyd-Huleyd zincirlemesi şeklinde devam edecektir.

ARAFAT'TA HZ. ÂDEM VE HAZRETİ HAVVA OLMAK

Arafat'tayız. Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın buluştukları bu yerde bir arkadaşımızın yaptığı bir uygulamayı hatırlıyoruz. İlk iki insan nasıl cennetten çıkarıldıktan sonra ilk kez birbirlerini burada gördüler ve Allah'a burada yalvardılar ise aynen onlar da böyle bir uygulama gerçekleştirmişler. Arkadaşımız, önce grubundaki erkekleri çıkarmış Cebel-i Rahme'ye ve beyler orada Allah'a dua dua yalvarmışlar eşleri için. Ardından eşleri gelmiş o noktaya. Yenge hanımlar da eşlerinin yanına gelerek dualarına iştirak etmişler. Yani Hz. Âdem ve Hz. Havva gibi bu tepenin başında buluşma provası yapmışlar. Orada da beraberliklerinin hayrı için dua etmişler.

ŞEYTANLARI TAŞLAMAK

Umreye gelen ziyaretçiler genelde yarım günlük bir programla gezdirilirler ve bu gezi güzergâhında daha çok hac mevsiminde hacıların uğradıkları yerleri görürler. Bu ziyaretlerde uğranan yerlerden biri de Cemerât yani şeytan taşlama yeri. Birçok

Cemerâtta şeytan taşlama yeri

Şeytanları temsil eden sütunların eski hâli

insanın merak ettiği bu yerde şeytanı sembolize eden üç sütun var. Hac mevsiminde insanlar son arefe akşamı Müzdelife'de topladıkları taşları ertesi günü ve diğer günler fasılalar hâlinde buradaki şeytan simgesi sütunlara fırlatıyorlar.

Geçen sene burada ilginç bir olay yaşamıştık. Buraya geldiğimizde baktık ki sembolik şeytan sütunları yok. Sebebini sorduğumuzda: "Çok yıprandılar tamire götürüldüler." demişlerdi.

Sütunlar hayli değiştirilmiş olarak yerlerine kondu. Öncesinde ince uzun bir yapıları varken daha enli hale getirildiler. Bu da taşlamada kolaylık sağlıyor.

Burada üç tane sütun var. Büyük, orta ve küçük şeytanı temsil ediyorlar. Sebebi ise Hz. İbrahim dönemindeki bir olaydan ötürü. Hz. İbrahim Rabbine verdiği sözü tutmak için oğlu Hz. İsmail'i kurban etmeye götürürken şeytan önce Hz. İsmail'e, sonra annesi Hz. Hâcer'e, son olarak da babası Hz. İbrahim'e vesvese vermeye ve onları Allah'a itaatsizlik yapmaya zorlamıştır. Ama her biri şeytanı reddetmiş ve taşlamıştı. İşte bu hadisenin bir provasını da hacılar hac mevsiminde yapıyor.

Şeytan taşlama hadisesi çok farklı bir tecrübe. Binlerce kişi aynı anda ortadaki küçücük bir sütunu taşlamaya çalışır. Bu sırada izdiham olabiliyor. Eskiden bu sütunlar sadece zeminden taşlanabilirken, şimdi üç farklı kattan taşlanabiliyor.

Eskiden şeytanlar tek kattan taşlanır, atılan taşların yığılmasıyla sembolik sütunlar görülmez hâle gelirdi

ŞEFKAT KAHRAMANI ZÜBEYDE HANIM VE MİHRİMAH SULTAN

Zübeyde Hanım ve Mihrimah Sultan'ın farklı zamanlarda inşa ettikleri Ayn-ı Zübeyde surları

Kısa ziyaretlerin sonunda yeniden dönüş yolundayız. Bu sırada yolumuzun solunda uzanan dağların eteklerinde, kıvrım kıvrım uzanan ve Ayn-ı Zübeyde sularını Mekke'ye taşıyan su kemerlerini görüyoruz. Bu suları önce Abbasi Halifesi Harun Reşid'in

hanımı Zübeyde Hanım yaptırmış, aradan geçen yüzyıllar içinde tamamen yıpranmış ve kullanılamaması üzerine devrin padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan yeniden yaptırmış. Grubumuza geçen sene buralara geldiğimde bu su kemerlerinden çok etkilendiğimi, İstanbul'daki yapılarından da yakından tanımamam dolayısı ile dünyaya gelen kızıma Mihrimah adını verdiğimizi aktardım.

Bu arada bir hanımefendi bir şeyler söylemek için izin istedi. Mikrofonu kendisine uzattık. Dedesi yıllar önce buralara gelmiş ve bu su kemerlerini görünce çok etkilenmiş. Bunları Zübeyde Hanım'ın yaptırdığını öğrenince "Bundan sonra ilk doğacak kız torunuma Zübeyde adını vereceğim." demiş ve bundan dolayı kendisine Zübeyde ismi verilmiş.

Mescidü'ş-Şecere (Ağaç Camisi)

SENİ AĞAÇLAR BİLE TANIYOR

İkindi namazı sonrasında otel önünde buluşuyor ve yola çıkıyoruz. Vakit bir hayli ilerlemiş. Vaktimiz çok yok. Buralarda hava çok erken aydınlanırken ikindi sonrasında hemen karariveriyor. Namazdan da hızlı çıkmak mümkün değil. Mescid-i Haram'da bir namazdan çıkmak bile bazen yarım saat sürebiliyor. Arabamızın hareketi ile birlikte gideceğimiz yerler hakkında fikir mütaalalarına başlıyoruz.

Vaktin darlığı sebebiyle sadece iki yere uğrayacağız. Bunlardan ilki Mekke'nin içindeki büyük ve tarihi kabristan Cennetü'l-Mualla. Sonrasında Akabe'ye kadar uzanacağız. Aslında Cennetü'l-Mualla'ya Mescid-i Haram yanından yürüyerek de gidilebilir. Merve Tepesi'nin karşısında Peygamber Efendimiz'in doğduğu eve yüzünüzü dönerseniz sırtınızın baktığı tarafta bir yol ileriye doğru uzanmaktadır. Bu yolu takip ettiğinizde hem Cennetü'l-Mualla'ya varır hem de bu yol üzerindeki birkaç tarihi mekânı da görme fırsatı elde edersiniz.

Eskiden Benî Hâşim mahallesinin bulunduğu bu dağa sırtınızı verip, Merve Tepesi'ni solunuza alarak önünüzde uzanan yolu takip ettiğinizde öncelikle yolun solunda Şecere adında bir mescid karşılar sizi. Mescidü'ş-Şecere'nin bulunduğu yer Efendimiz ile ilgili bir hatıranın muhafaza edildiği yerdir. Arapçada şecere, ağaç demektir. Yani bu mescidin adı ağaç mescididir.

Peygamber Efendimiz bir gün burada iken bazı müşrikler mucize göstermesini istediklerinde O, mübarek parmakları ile tam bu mevkide duran bir ağaca gelmesi için işaret eder. Ağaç köklerini sökerek ilerler ve tam Efendimiz'in önüne gelince O'nun peygamberliğini tasdik eder. İşte bu mucizenin gösterildiği yer sahabeler tarafından hiç unutulmamış, ağaç Efendimiz'in hatırlandığı bir sembol gibi yıllarca orada kalmıştır. Sonrasında ağacın kuruması ve dökülmeye başlaması ile bu mekânın kaybolmaması için buraya bir mescid inşa etmişler. Adına da ağaç mescidi demişler. Bu olayla bizler Efendimiz'in mübarek parmaklarıyla işaret buyurduğunda ayın ikiye bölünmesi, avucuna aldığı taşların zikretmesi, bulutların O'na gölge yapması gibi ağaçların bile kendisini tasdik ettiğini hatırlıyoruz.

Şecere Mescidi'nin bugünkü mimarisi birkaç yıllık olup daha önceleri tarihi bir Osmanlı Mescidi görünümündeydi.

MEKKE'DEN İSTANBUL'A EFENDİMİZ'İN RÂYE'Sİ

Şecere Mescidi'nin tam karşısında, araba yolunun ötesinde hemen hemen aynı görünümde bir başka mescid ile karşılaşıyoruz. Adı Mescidü'r-Râye. Râye sancak, bayrak manasına geliyor. Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethi için şehre girdiğinde tam şehrin girişi olan bu yerde durarak elindeki Ukab adı verilen mübarek sancağı buraya dikmişler. Ukab, kartal manasına gelen bir kelime. Efendimiz'in siyah sancağına verilen bir isim bu. Sancak günümüzde İstanbul'da Topkapı Sarayı'ndaki Mukaddes Emanetler'in arasında gümüş bir muhafaza içinde sergileniyor. Mukaddes Emanetler adlı eserde ilk kez resmi yer alan bu mübarek Peygamber sancağı neler neler görmüş. Önce Mekke'nin fethini görmüş. Sonra Hz. Ali'nin elinde dalgalanarak Hayber'e gitmiş ve bu mübarek fethi görmüş. Peygamber Efendimiz bu sancağı, Mute destanını yazmak üzere giden sahabelere de vermiş. Önce Zeyd b. Hârise, sonra Cafer-i Tayyar, ardından Abdullah b. Revaha taşımış bu kutlu sancağı. Üçü de ard arda şehit olunca Hâlid b. Velid Hazretleri alır sancağı eline ve destana son noktayı koyar.

İşte bu mübarek mekân bizi İstanbul'dan Mûte'ye Hayber'e ve daha nice yerlere götürmüştü.

Sancak

Sancak camisi (Mescidü'r-Râye)

Cin Mescidi

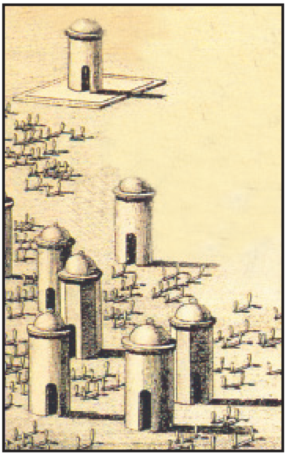
CİNLERİN BİAT ETTİĞİ YER

Mescidü'l-Şecere tarafından devam ettiğinizde kısa bir süre sonra benzer bir mescid ile daha karşılaşacaksınız. Aynı mimari tarzda ve yeni üslupla tasarlanmış bu mescidin de belki kendisi çok yeni ama adı Efendimiz dönemine kadar gidiyor. Mescidin adı Cin. Evet burası Mescidü'l-Cin. Bu adı almasının sebebi Efendimiz'in Taif yolculuğu ile ilgili.

Mekke'den 80 km. uzaklıkta bulunan bu şehre giden Hz. Peygamber, buralarda taşlanmıştı. Gönlü kırık bir vaziyette geriye dönerken Batn-ı Nahl'de durur ve işte tam bu mescidin olduğu yerde ibadete çekilerek Rabbine teveccüh eder. İşte bu sırada Efendimiz'in gönlünü alacak bir hadise meydana gelir. Kendisine cinler gelir ve kendisine iman ederler. İşte cinlerin bu ziyaret yerleri sahabeler tarafından belirlenmiş ve buraya bir mescid inşa edilerek adına Mescidü'l-Cin denmiştir.

CENNETÜ'L-MUALLA'DA TEFEKKÜR

Cin Mescidi'nin çapraz karşısında aslında zamanında vadi hâlinde olan iki cepheli bir yer, duruyor. Dikkatle bakıldığında üzerinde küçük tümseklerin görülebileceği bu yer, Mekke'nin en önemli kabristanı olan Cennetü'l-Mualla'dır. Eski yıllarda Mekke şehrinin dışında olan bu kabristan artık şehrin içinde kalmış. Kabristan'ın tam ortasından ana yol geçiyor. Bir yönden faydalı da olmuş. Çünkü Arabistan'da kadınlar kabristanlara giremedikleri için üstten geçen yolun iki kenarına dizilerek kabrista-

Cennetü'l-Mualla'nın eski bir gravürü. En yukarıdaki türbe Hz. Haticeye aittir.

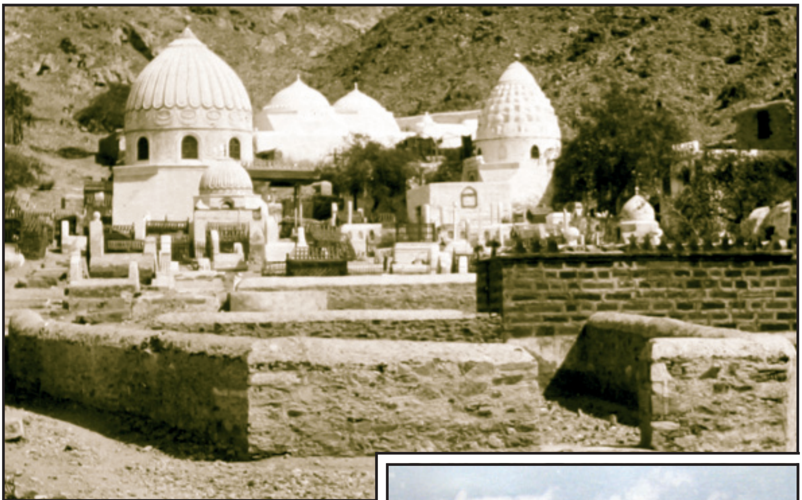
nı inceleme ve oradan dua etme fırsatı buluyorlar. Suudî Arabistan'da kabristan anlayışı biraz farklı olduğu için Türkiye'de gördüğümüz şekilde bir yer aramamanız gerekiyor. Kabirlerin başında mezar taşları yok. Sadece bir işaret taşı var. Çoğu kişi dedesinin kabrinin yerini tam olarak bilmez. Çünkü ölen kişilerin naaşları dört duvar beton plakaların içerisine konup ağzı kapatılıp az bir toprak atıldıktan sonra bir süre bekler ve içeride bir şey kalmadığına kanaat getirildiğinde aynı yere başka kişiler defnedilir.

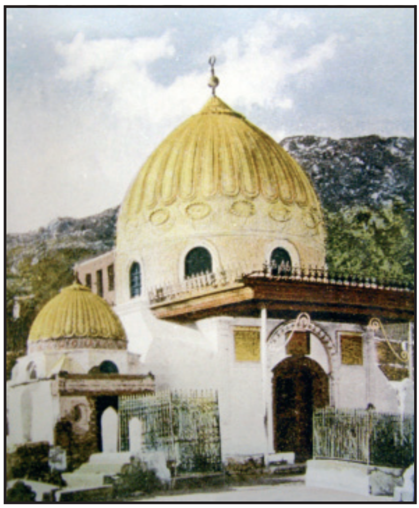
Cennetü'l-Mualla'ya doğru ilerleyip yol kenarındaki yerimizi alıyoruz. Aslında içeriden de bakılabilir ama buradan çok daha detaylı görülebiliyor. Önce yolun üst tarafındaki bölüme bakıyoruz. Burada dağa doğru sırtını vermiş ve etrafı yeşil demirlerle çevrili bir bölüm var. İşte burası Efendimiz'in yakınlarının defnedildiği bir yer. Burada Efendimiz'in biricik eşleri Hz. Hatice, Mekke'de vefat eden iki oğlu Kâsım ve Abdullah, amcası Ebû Tâlib, dedesi Abdülmuttalib yatıyor.

Cennetü'l-Mualla'nın bugünkü görünümü

Cennetü'l-Mualla'nın eski görünümü ve Hz. Hatice'nin türbesi

Cennetü'l-Mualla'nn eski fotoğraflarında muhteşem kubbelerle süslü türbe binaları görmek mümkün. Özellikle Hz. Hatice için inşa edileni çok dikkat çekici.

Mekkelilerin Hz. Hatice için her sene burada mevlid programları yaptıklarını öğreniyoruz. Hatta senenin belli günlerini paylaşan birtakım varlıklı kişiler bu zamanlarda Hz. Hatice için hatimler indirtip yemek dağıttırıyorlarmış.

Eyüp Sabri Paşa, Miratü'l-Haremeyn adlı eserinde Hz. Hatice'nin yanında tabiinin büyüklerinden Fudayl b. İyad'ın da kabrinin bulunduğundan bahseder. Ama bugün hiçbirisi yok. Yoldan dikkatle duvarların içini izliyoruz. Kapalı alanda sol köşede bir

Cennetü'l-Mualla'da Hz. Hatice'nin kabrinin bulunduğu yerdeki küçük ağaç

çalı parçası görülüyor. Hz. Hatice'nin kabrinin burası olduğu söyleniyor. Oraya bakarken onun Efendimiz'i tanıması, O'na kervanlarını emanet etmesi, izdivacı, elinde avucunda ne varsa O'nun önüne sermesi, İslâmiyet'e ilk giren kişi olması ve daha neler neler aklımıza geliyor. Yıllar sonra Hz. Âişe Efendimiz'e: "O'nu hiç unutmuyorsun." der. Hz. Peygamber de: "Kimsenin bana inanmadığı zamanda o bana inanıyordu." diye cevap verecektir. Dua dua bu mübarek annemizin ruhunu şad etmeye çalışıyoruz. Çile dönemini iliklerine kadar hisseden fakat gül devrini göremeden vefat eden bu büyük kadın için ne kadar dua etsek azdır.

ÇİLELİ BİR ANNE VE OĞLU

Cennetü'l-Mualla'nın hemen yol altında kalan kısmında ise Hz. Peygamber dönemine ait iki önemli kişi daha yatıyor. Bunlar Hz. Ebûbekir'in kızı Hz. Esmâ ile oğlu Abdullah b. Zübeyir; Hz. Esmâ ki, Peygamberimiz ve babası Hz. Ebûbekir hicret yoluna çıktıklarında mağarada gizlenirken onların arkalarında koyun

Hz. Esma ve oğlu Abdullah b. Zübeyr Hazretlerinin kabirleri

gütmüş, onlara süt taşımıştı. Bunu yaparken hamileydi. O çok sevdiği kişilerin arkasından kendisi de Medine'ye hicret etmiş ve yavrusunu Medine'de dünyaya getirmiştir. Yavrusu Abdullah b. Zübeyir'dir. Böylece Medine'ye hicret eden muhacirler arasında ilk çocuk dünyaya getiren hanım Hz. Esmâ, Medine'de dünyaya gelen ilk muhacir çocuk da Abdullah b. Zübeyir olmuştur.

Çile devrini gül devri, gül devrini de yine bir çile devri takip eder. Dört halife devrinin o cennet kokulu günleri sona erip Emevi saltanatı başlar. Şahsî kararlar, menfaatler, dini karıştırma düşüncesindeki dessaslar iş başındadır. Hz. Muaviye'nin oğlu Yezid döneminde işler iyice sarpa sarınca Hz. Ebûbekir'in hassas torunu Abdullah b. Zübeyir daha fazla dayanamaz ve yönetimi tanımadığını ilan eder. Baştakiler şaşırır ve onunla uğraşmak isterler fakat muvaffak olamazlar. Daha sonra tahta geçen Halife Abdülmelik emir verir ve zâlim Haccac Mekke'yi kuşatarak mancınıklarla döver ve bu güzel sahabeyi şehit eder.

O'NA SÖZ VERİLEN YER: AKÂBE

Bugünkü programımızda son durağımız Akâbe. Akâbe deyince de hepimizin aklına meşhur Akâbe biatları geliyor. Peygamber Efendimiz'in Medineliler ile buluştuğu ve onlara İslamiyet'i tebliğ ederek sözleştiği yer.

Mekke'den çıkarak Mina'ya doğru ilerliyoruz. Mina yakınlarındaki bir bölge burası. Peygamber Efendimiz, Medine'ye hicretten tam iki yıl önce bugünkü büyük şeytanı sembolize eden sütunun bulunduğu dağda Medine'den hac için gelen altı kişi ile görüşür.

Hz. İbrahim'in dininin bir uzantısı olarak cahiliye döneminde de insanlar Kâbe'yi ziyarete gelip hac yapıyorlardı. İşte bu ziyaretler sırasında altı kişi Efendimiz'le tanışır ve O'nun çağrısını kabul ederler. Bir sene sonra yine Akâbe'de buluşurlar. Bu kez sayıları on iki olmuştur. Fakat bu buluşmada Efendimiz onların yanına Mekke'den genç bir sahabe olan Mus'ab b. Umeyr'i de verir. Mekke'nin en zengin ailelerinden birinin oğlu olan bu

genç, o kadar alımlıdır ki sokaklardan geçerken insanlar pencerelere çıkıp onu takip ederlerdi. Ama o, gönlünü İslâmiyet'le şereflendirdiği andan itibaren ailesi tarafından reddedilir ve üzerine giyecek doğru düzgün bir elbise bile bulamaz. Dünyayı elinin tersi ile itmiş olan bu genç on iki kişilik Medine grubu ile Medine'ye doğru ilerler. Orada inancını hem tebliğ hem de temsil edecektir. Burada bulunduğu bir yıl içinde başına neler neler gelir. Defalarca tehdit edilir. Yanına her gelen önce kılıcını çekerek yaklaşır. Hakaretlerle karşılanır. Fakat her defasında o tatlı ve yumuşak seslenişi ile "Gel otur ve beni dinle eğer kabul etmezsen bana istediğini yapabilirsin." der. Bu ince üslup kimleri dize getirmemiştir ki. Medine'nin iki büyük kabilesinden birinin reisi olan Sad b. Muaz elinde kılıcı ile gelirken onun o sıcak atmosferinde eriyip kaybolur. Oradan kalkarken artık o, eski Sad değildir. Musab bir sene sonra yeniden aynı yere, ama bu kez tam 72 kişiyle beraber döner.

ABBASİ VE OSMANLI BİRARADA

Mina yakınlarındaki Akâbe'ye geldik. Bir dağın eteklerinde durduk. Yürümeye başladık ve karşımıza küçük fakat bir o kadar da şirin bir yapı çıktı. Klâsik bir mimarî ile inşâ edildiği her hâlinden belli olan bu yapıda, yöresel mimari izleri de ön plana çıkıyordu. Arabistan'da Efendimiz döneminden beri mescitler-

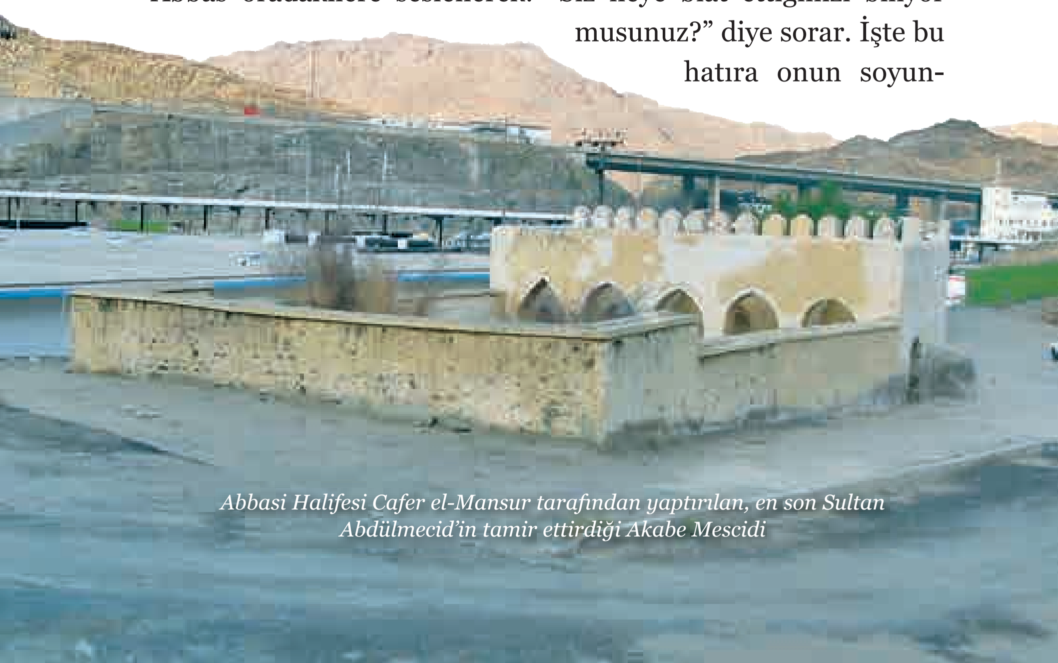

Akabe Biatlarının yapıldığı yeri temsil eden Akabe Mescidi

de geniş avlular önemli bir yer tutar. Avlunun önünde, kıbleye doğru kapalı dar bir alan olur ki, namazlar buradan itibaren kılınmaya başlar. Mescidin dört bir tarafını çeviren dış duvarların üzerinde de şekilli dendanlar (dişler) olur. Karşımızdaki mescitte de bu özelliklerin tümü vardı. Mescidin adı bulunduğu yer dolayısı ile Akâbe'ydi. Tam burada Efendimiz Medinelilerle buluşmuş ve onlarla biatlaşmıştı. Mescidin etrafında dolaşırken üzerinde bulunan birtakım kitâbeler dikkatimizi çekti. İlk iki tanesini okuyamıyoruz. Çünkü atik yazı denilen eski sanatlı kûfî ile yazılmış. Fakat yan duvarda küçük bir kitâbe daha anlaşılır olduğu için bu yazıyı okuyabiliyoruz.

"Bismillahirrahmanirrahim ve sallallahu alâ seyyidina Muhammed'in ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn. Emâre biimâretihi seyyiduna ve mevlâna'l-imamu'l-müfteradu't-taâti alâ kaffeti'l-enâmi Ebu'l-Cafer el-Mansûr el-Mustansır Billâh Emirü'l-Müminin eazzallahu ve ensarehu..."

Bu satırlardan anladığımız kadarı ile bu mescidi buraya Abbasi Halifesi Cafer el-Mansur yaptırmış. Peki neden Abbasiler? Çünkü burası Akâbe ve Akâbe biatında Efendimiz yalnız değildi. Yanında amcası Hz. Abbas da bulunuyordu. Bu biatlaşma esnasında Hz. Abbas oradakilere seslenerek: "Siz neye biat ettiğinizi biliyor musunuz?" diye sorar. İşte bu hatıra onun soyun-

Abbasi Halifesi Cafer el-Mansur tarafından yaptırılan, en son Sultan Abdülmecid'in tamir ettirdiği Akabe Mescidi

Akabe Mescid'i üzerinde bulunan Cafer el-Mansur'a ait inşa kitâbesi

dan gelen bu halifeler tarafından yaşatılmak istenmiş ve Cafer el- Mansur tarafından Akâbe mescidi inşâ edilmiştir. Bu mescidi son kez tamir ettiren kişi İstanbul'da Ortaköy (Büyükmecidiye), Küçük Mecidiye, Teşvikiye gibi camileri ve daha nice hayır eserini yaptıran Sultan Abdülmecid Han. Şu an karşımızda duran yapı onun döneminde ihya edilmiş hâli ile duruyordu.

KÂBE SEVDALISI YALOVALI BİR AMCA

Kaldığımız otele geri dönüp otele girmeye niyetlendiğimiz bir sırada Yalovalı bir amca ile tanıştık. 17 yıldır burada yaşıyormuş. Grubumuza rehberlik yapan hocamız yaşlı amcaya: "Bana anlattıklarını ona da anlatır mısın?" diyerek beni işaret etti. Amca "Herkese anlatılmaz." diyerek geçiştirdi. Daha sonra öğrendiğimize göre hocamız arabadan indiğinde bu amca kendisine doğru yaklaşmış ve "Evlâdım kimsiniz, nerelisiniz?" diye sormuş. Hocamız da "Asıl sen nerelisin amca?" demiş ve aralarında bir yakınlık kurarak sohbet etmeye başla-

mışlar. Sohbetleri esnasında yaşlı amcamız buralara geliş hikâyesini şöyle anlatmış:

"Oğlum ben Yalova'nın filan köyünde yaşıyordum. İçime buraların ateşi düştü. Kâbe'yi görme arzusu içimde dayanılmaz bir hâl aldı. Az bir param vardı. Onu yanıma aldım ve düştüm yollara. Gölcük'e geldiğimde param bitmişti. Kendimi bir camiye attım. Bir yandan ağlıyor bir yandan da Rabbim'e yalvarıyordum. Birden caminin kıble duvarları açıldı. Kâbe göründü ve bana seslenerek "Seni buraya alacağız üzülme." dedi.

Amcanın anlattığı olay sır kapısının aralandığı bir an gibi gözüküyor. Bu tür vakalar akıl gözü ile değil de kalp gözü ile görülecek ve anlaşılabilecek şeyler. Kendisine buralarda araştırma yaptığımızı Peygamber Efendimiz'in izini sürdüğümüzü söyleyince tebessüm etti ve "Bu gece saat on bir buçuk da Fetih Kapısı'nın önüne gelin size göstereceklerim var." dedi ve yanımızdan ayrıldı.

Hocamla şaşkın bir şekilde birbirimize baktık. Evet Mekke gerçekten farklı bir şehir ama sadece Kâbe ve diğer mukaddes emanetleri ile değil, üzerindeki yaşayanları ile de farklı bir şehir. Kim bilir bizim bilmediğimiz ne gönül ehli kişiler buralarda dolaşıyordur.

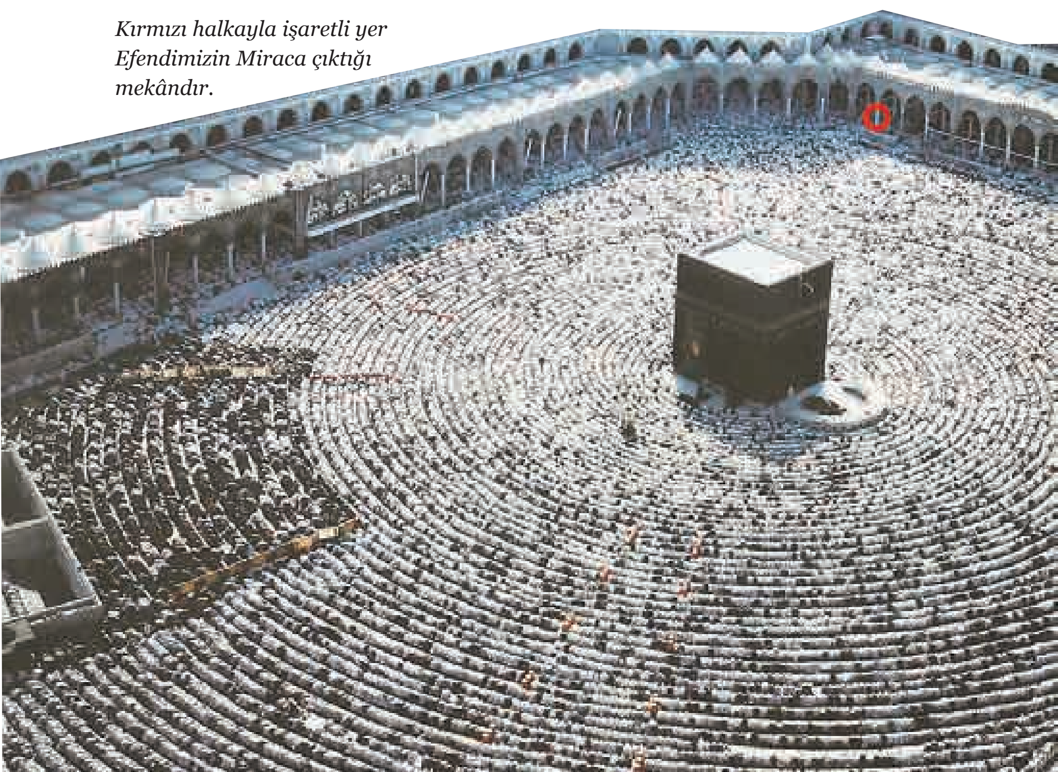
KIRMIZI SÜTUN'UN SIRRI

Buralarda vakit çok hızlı geçiyor. Yatsı namazını eda edince Mescid-i Haram'da biraz daha oyalandık ve dışarıya çıktık. Sözleştiğimiz üzere amcayla buluştuk. Meğer kendisi Mescid-i Haram'ın teknik işlerinden sorumlu bir kişi imiş. Hep beraber Mescid-i Haram'a girdik. Bizi Kâbe'nin Yemen'e bakan köşesinin (Rükn-ü Yemânî) tam karşısındaki revakların altına götürdü. Burada avludan itibaren iki adet akantus yapraklı başlığı olan sütun var. Onlardan sonra ise Osmanlı başlığı taşıyan bir üçüncüsü yer alıyor. Bu sütunun altında durduk. "İşte burası Peygamber Efendimiz'in miraca çıktığı yerdir." dedi. Hepimiz şaşkın bir hâlde bu yaşlı amcayı izliyorduk. Konuşmasına devam etti. "Osmanlılar burayı çok iyi biliyorlardı ve bu mukaddes yeri işaretlemek için

buradaki sütunu değiştirdiler ve kırmızı mermerden bir sütun diktiler. İşte bakın Abbasi Halifesi Mehdi'den kalan tüm revak sütunları beyaz iken bu kırmızıdır." dedi. Gerçekten de dediği gibi idi. İnsanlar bu sütunu bilip özel bir ihtimam göstermesinler diye sütun mermer renginde boyanmıştı. Fakat tırnağınızla hafif dokunsanız altından kırmızı renkli mermer ortaya çıkıyordu. Bu sütunun arkasında bulunan iki sütun için de "Bunların arasında Efendimiz'in göğsü yarılmış ve miraca çıkmaya hazırlanmıştır." dedi. Bunlar gerçekten enteresan şeylerdi.

Bu zatın anlattıklarını daha önceki bilgilerimizle kıyaslayınca doğruluğuna kanaat getirdik. Çünkü rivayetlere göre Peygamberimiz Mirac'a amcasının kızı Ümmü Hani Hazretleri'nin evinde çıkmıştı. Peygamberimiz genellikle namazlarını Mescid-i Haram'da bulunan Rükn-ü Yemânî ile Hacerü'l-Esvet arasında kılardı. Böylece yönünü hem Kudüs'e hem de Kâbe'ye dönmüş olurdu. Ümmü Hani Hazretleri "Ben evimden, Hz. Peygamber'in namaz kılarken sesini duyuyordum." diyor. Bulunduğumuz yer Rükn-ü Yemânî'nin tam karşısı. Anlatılanlarla mekân birbirini tamamlıyor.

Kırmızı halkayla işaretli yer Efendimizin Miraca çıktığı mekândır.

İSLÂM'IN İLK ŞEHİT HANIMI HZ. SÜMEYYE

Mescid-i Haram'ın dış duvarları boyunca Yalovalı amcamızla beraber ilerliyorduk. Sırtımızı Safa Tepesi'ne vermiştik. Mescid-i Haram'ın dış avlusundan yolun karşısına geçtik. Karşı sırada yüksek duvarlarla çevrili bir alana doğru ilerledik. Doğrusu buralardan pek çok defa geçmiş ama bu duvarlara hiç dikkat etmemiştim. Çevrili alanın içini görmenin tek yolu küçük demir kapısının parmaklıkları arasından içeriye bakmaktı. Yaşlı amcamız bizi tam bu kapının önüne kadar getirdi ve "İşte bakın içeriye, orada Hz. Sümeyye'nin kabrini göreceksiniz" dedi. Merakla baktık. Gerçekten de duvarlar ile çevrili alanın içerisinde mermer lahitli bir mezar görülüyordu. Bu vesileyle İslâmiyet'in bu ilk şehit kadınını ve ailesini hatırladık.

Mekke'de ilk yıllar... Kâbe'deki putlardan gelir elde edenler, putlara karşı en küçük bir saygısızlığı bile kabul edemezken yeni çıkan söylentiler son derece canlarını sıkmıştı. Mekke'de artık putları kabul etmeyen, onları sadece taştan, tahtadan birer eşya olarak gören kişiler ortaya çıkmıştı. Onları susturmanın yolu tek tek yakalamak ve sindirmekti. Güçlü ve zengin olanlarına dokunamıyorlardı ama güçsüz ve fakirlere hadlerini bildirmeliydiler

kendi akıllarınca. Bu haince fikirlerini uygulamaya soktular. İlk hedefleri Mekke'nin yoksullarından Yasir ailesi oldu. Hz. Yâsir, eşi Sümeyye ve oğulları Ammar'ı sürükleyerek Mekke dışındaki ıssız bir vadide işkenceye tabi tutacaklardı. İşkencenin en şiddetli boyutlarını tek tek uyguladıktan sonra Hz. Yasir ve eşi Hz. Sümeyye'yi şehit ettiler. Böylece Hz. Sümeyye *(radıyallahu anha)* İslamiyet'in ilk şehit hanımı olarak tarihe geçti.

HZ. MEYMÛNE'NİN MUKADDES MEKÂNI

Son gün içimizde bir buruklukla adımlıyoruz Mescid-i Haram'ın beyaz mermerlerini. Çünkü yarın buralardan ayrılık var...

Bu son günümüzün son öğleden sonrası yine araştırma turuna çıkmak istedik. Ama bu kez Taif taraflarına değil, Medine yönüne doğru ilerleyecektik. İkindi namazı ile birlikte yola çıktık. Güneşin harareti daha az ama vaktimiz de oldukça kısa. Mekke'den çıkıyor ve Mekke-Medine otobanında ilerliyoruz. Önümüze Şerahbiye Hastahanesi geliyor. Hastahanenin ilerisindeki trafik ışıklarından yaklaşık bir km. sonra solda beyaz duvarlarla çevrili bir yapı ile karşılaşıyoruz. Buraya Vâdi-yi Serik diyorlar. Yolun karşısına geçiyor ve dört duvarla çevrili bu yere yaklaşıyoruz. İçeride sade-

Meymune annemizin kabri

ce küçük bir kabir görülüyor. Burası Peygamber Efendimiz'in eşleri Hz. Meymune'nin kabri.

Hudeybiye Anlaşması yapılıp 628 yılında hac yapamadan geriye dönen Efendimiz, ertesi sene aynı gaye için Mekke'ye geldiğinde, amcası Hz. Abbas, kendisine eşinin kardeşi ile evlenmesi teklifinde bulunur. Efendimiz bu teklifi kabul eder. Fakat bu izdivacın harem hududları içerisinde gerçekleşmesini arzu eder. Bu sebeple Mekkeli müşriklere, izdivâcın Mekke'de gerçekleşmesini istediğini, burada Mekke'ye yemek ziyafeti vereceğini söyler. İhtimal ki bununla Mekkeliler'in kalplerini kazanmayı da düşünmüştü. Ama müşrikler bu teklifi reddeder. Bunun üzerine Efendimiz zifafını işte tam bu bulunduğumuz yerde yapar. Düğün gecesi Vadi-yi Serik'te yani burada bulunan bir semure ağacının altında kurulan bir çadırda gecelenir. Semure ve bu mekân Hz. Meymûne'nin kaderinde önemli bir yer tutar. Zirâ Efendimiz'le burada zifafa giren Hz. Meymûne Hicri 51 yılında, Hz. Muaviye'nin hilâfeti döneminde buraya gelmiş ve hastalanarak burada yine bir semure ağacı altında vefat etmiştir. Kabri de yine buraya yapılmıştır. Osmanlılar döneminde burası yeşillik, sulak bir yermiş. İbrahim Paşa'nın Miratü'l-Haremeyn isimli eserinde Hz. Meymûne'nin kabrinin resmi mevcuttur. O resimde kubbeli bir türbe ve bir de sebil göze çarpar.

Mekke yerlileri Hz. Meymûne'yi her sene anıyor. Safer ayı içinde buraya toplanan çevre halkı annemiz için mevlid okutup, yemek dağıtıyor.

EFENDİMİZ'İN GECE İBADETİ

Kâinatın Efendisi'nin gece nasıl bir ibadet ile meşgul olduğunu, kıyamını, rükûsunu, secdesini ve göz yaşlarını Hz. Meymûne annemiz vesilesiyle öğreniyoruz.

Hz. Meymune'nin kabr-i şerifi

Efendimiz, Hz. Meymûne ile evlenince amcası Hz. Abbas ile bacanak olmuştur. Hz. Abbas'ın, Hz. Meymûne'nin ablası olan hanımından, ileride tercümanü'l-Kur'ân olarak meşhur olacak İbni Abbas dünyaya gelir. İbn Abbas Hz. Ömer'in oğlu Abdullah ile arkadaştır. İbn Ömer bu arkadaşlıklarından bahsederken şunları söylüyor: "Bizler Medine sokaklarında oyun oynarken Efendimiz'in, teyzesinin evine girdiğini gören İbni Abbas, oyunu bırakır koşa koşa O'nun ardından eve girerdi. Ben kapıda öylece kalırdım."

Çocuklar Efendimiz'i çok severlerdi. Peygamberimiz, Hz. Meymûne'ye misafir olduğunda İbn Abbas da bu fırsatı kaçırmaz ve o gece teyzesinde yatarmış. Her gece teheccüde kalkan yüce Peygamber'i İbn Abbas sabaha kadar takip edermiş. Bugün biz Efendimiz'in gece ibadetininin detaylarını bu küçük sahabeden öğreniyoruz.

SELÂMLARINI ÖTELERE DUYURABİLENLER

Tenim Mescidi'ni geçtikten sonra bir km. kadar ilerideki Teknoloji Koleji'ne geliyoruz. Bu okulun az ilerisinde duvarlarla çevrili bir kayalık alan görülüyor. İşte burası Hz. Hubeyb'in şehit edildiği yer.

Bir zamanlar buralarda ne acı sahneler cereyan etmişti. Medine'den gül kokusu yayılırken çevre kabilelerden İslâmiyet'i öğrenmek için talepler geliyordu. Peygamberimiz de İslâmiyet'i anlatması için onlarla birlikte sahabeler gönderiyordu. Uhud Savaşı yeni bitmişti.

Hz Hubeyb'in şehid edildiği mekân

Hz. Hubeyb'in şehid edildiği mekân

Müşrikler müsümanları bu şekilde meydan savaşları ile yenemeyeceklerini anlayınca onları tek tek ortadan kaldırmayı düşündüler. Bu maksatla da sinsi bir plan tertip ettiler. Müşriklerden olan Benî Lihyan kabilesinden bir grup, Medine'ye gelerek dini öğrenme adına muallim talep etti. Peygamber Efendimiz de en seçkin sahabelerinden sekiz kişiyi onlarla birlikte gönderdi. Medine'den Mekke'ye doğru bir hafta gittiler ve bu kabilenin toprakları içinde yer alan Reci Kuyuları'na geldiklerinde burada sahabelere pusu kurup, onları tek tek şehit ettiler. Aralarından sadece iki tanesini katletmeyip bulunduğumuz yere getirdiler. Onları Mekkeli müşriklere sattılar. Mekkelilerin maksadı ise bu iki güzide sahabeyi ağır işkenceler altında şehit etmekti. İlk sababeyi şehit ettikten sonra sıra Hz. Hubeyb'e gelir. Hubeyb *(radıyallahu anh)* müşriklerden iki rekât namaz kılmak için izin ister, onlar da verirler. Namazını bitirince neden hızlı kıldığını sorarlar. O da "Ölümden korktu da namazını uzattı demeyesiniz diye böyle yaptım." cevabını verir. Müşrikler: "Senin yerinde peygamberinin olmasını istediğini söyle seni serbest bırakalım." derler. Hz.

Hubeyb kükrer ve “Değil yerimde peygamberimin olmasını, O’nun ayağına bir kıymık tanesinin bile batmasına razı olamam.” der. Üzerine mızraklar gelirken Rabbine bir ilticası vardır Hz. Hubeyb’in “Ya Rabbi şu anki durumumu Efendime bildir ve selamımı O’na duyur.” Ardından bu kayalıklarda şu nida yankılanır: “Esselâmû aleyke ya Resûlallah!” O sırada Medine’de, Mescid-i Nebevî’de sahabeleri ile halka olmuş sohbet eden Efendimiz birden ayağa kalkar ve “Ve aleykum selam ya Hubeyb!” diye karşılık verir. Sahabeler şaşkınlık içinde sorarlar: “Ne oldu ya Resûlallah!”, Efendimiz’in cevabı gayet hüzünlü ve kısadır: “Hubeyb’i şehit ettiler.”

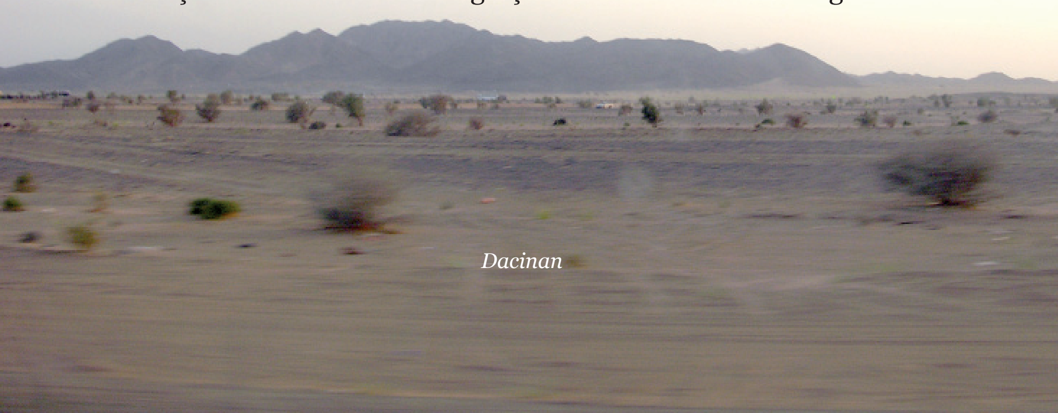
İşte tüm bu hadise önümüzde uzanan kayalıklarda cereyan etmişti. Dudaklarımız şehit sahabeler için duaya açılırken onların şefaatlerini dilemeyi de unutmuyoruz.

MİRAÇ YOLCULUĞUNA BİR DELİL

Mekke-Medine otobanında ilerlerken yine tarihî bir yere doğru yaklaşıyoruz. Bu güzergâhta, havayollarının tam karşısında Seniyyetü’l-Beydâ denilen önemli bir alan var. Burası da bizlere Efendimiz ile ilgili birtakım hadiseleri hatırlatıyor. Bunlar Peygamber Efendimiz’in Miracı ile ilgilidir.

Efendimiz Miraç yolculuğunda dört yerde inip namaz kılmıştır. Bunlar Tur-i Sina, Beytülahim ve Medine’dir. Mekke’den Kudüs’e Burak ile gitmiştir.

Kâinatın Efendisi Mirac’ın ertesi günü bunu Mekkelilere anlattığında: “Bu yolculuğu yaptığın konusunda bir delilin var mı? diye sorarlar. O da “Dönüş yolunda Dacinan’da (Mekke’ye altmış km. uzaklıkta bir mevki) istirahat eden bir kafile gördüm. Sularından içtim...” der. Giderler ve gerçekten de orada bir kafile görür-

Dacinan

ler. Dün gece suyunuzdan biri içti mi?” diye de sorarlar. Kafileden “Evet içti.” cevabını alınca duyduklarına inanamazlar.[23]

HUNEYN GANİMETLERİ VE CİRÂNE

Bu mevkide meydana gelen bir diğer olay ise Huneyn ganimetlerinin dağıtılmasıdır. Cirâne de denilen bu yerde, Kâinatın Efendisi savaş ganimetlerini dağıtırken Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman ihrama girerek Mekke’ye gitmiş ve umre yaparak geriye dönmüşlerdir. Cirâne’nin bir de meşhur kuyusu vardır. Efendimiz burada iken yere eliyle meshetmiş ve oradan çok tatlı bir su çıkmıştır. Kuyu bugün kapalı olsa da, Osmanlıların restore ettiği şeklini korumaktadır.

FETHE İKİ GÜN KALDI

Mekke-Medine otobanında ilerlerken Efendimiz ile ilgili hatıralar bir bir karşımıza çıkıyor. Artık otobandan ayrılmak üzereyiz. Bu kez, tam yolumuzun üzerinde küçük bir yerleşim merkezi daha uzanıyor. Burası Cumum. Eski adı ile Merruzzehran. Burada bulunan beyaz bir mescid yine Kâinatın Efendisi’ne ait bir hatırayı muhafaza için yaptırılmıştır:

Peygamber Efendimiz, 630 yılında Mekke’nin fethi için yola çıktığında şehre girmeden iki gün önce buraya gelir. On bin askeri ile burada konaklar ve her bir askerine bir ateş yakma emri verir. Her konuda olduğu gibi askerî sahada da fetanet sahibi olan Efendimiz, böylelikle Mekkelilerin kalplerine korku salmak ve fazla bir direnme olmadan şehre girmek istemiştir. Çünkü

[23] *İbn Kesîr, es-Sîretü’n-nebeviyye 2/97*

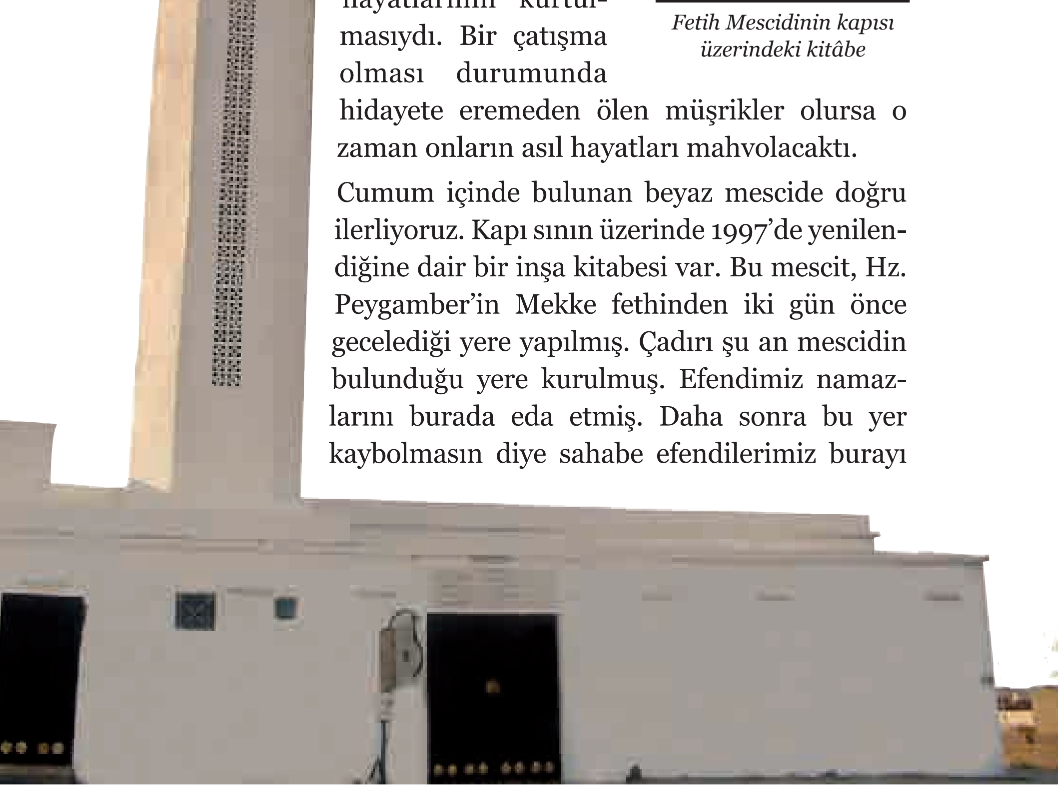
Efendimiz’in fetih yolunda konakladığı Cumum

Peygamber Efendimiz'in çadırının kurulduğu kutlu mekân

Fetih Mescidinin kapısı üzerindeki kitâbe

O'nun tek derdi; insanların gerçek hayatlarının kurtulmasıydı. Bir çatışma olması durumunda hidayete eremeden ölen müşrikler olursa o zaman onların asıl hayatları mahvolacaktı.

Cumum içinde bulunan beyaz mescide doğru ilerliyoruz. Kapı sının üzerinde 1997'de yenilendiğine dair bir inşa kitabesi var. Bu mescit, Hz. Peygamber'in Mekke fethinden iki gün önce gecelediği yere yapılmış. Çadırı şu an mescidin bulunduğu yere kurulmuş. Efendimiz namazlarını burada eda etmiş. Daha sonra bu yer kaybolmasın diye sahabe efendilerimiz burayı

belirlemiş ve üzerine bir mescid inşa etmişler. Mekke Fethi sırasında burada konaklandığı için bu mescide, Mescidü'l-Feth yani Fetih Mescidi deniliyor. Bu mescidi, ilk kez büyük bir ihtimalle Ömer b. Abdülaziz Hazretleri inşa ettirmiş olmalı. Çünkü kendisi, Medine valiliği yıllarında Efendimiz'e ait hatıraları yaşatmak için bu hatıraların yaşandığı birçoğunu mescitlerle donatmış.

EBÛ SÜFYAN'IN DİZE GELDİĞİ YER

Cumum'daki ziyaretimizin sonrasında araba ile birkaç km. kadar daha yol alıyor ve bir darboğaza geliyoruz. Buraya 'Madiyk Boğazı' deniliyor. Özelliği ise; Efendimiz'in Ebû Süfyan'ı hemen solumuzdaki cepheye oturtarak ona İslâm ordusunun geçişini seyrettirmesi. Ebû Süfyan'ın burada, İslâm ordusu içinde ne işi vardı acaba?

İslâm ordusu, Mekke'ye bir konak mesafede bulunuyordu. O gece on bin ateş yakılmıştı. Strateji gereği yakılan bu ateşler gerekli etkiyi yapmış; bu ateşleri gören Mekkeliler, her bir ateşi on asker şeklinde hesaplayarak karşılarında yüz bine yakın asker olduğunu düşünmeye başlamışlardı. Ebû Süfyan, müslümanların niyetlerini öğrenmek üzere Cümum'a kadar geldi. Burada Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbas'ın yanına giderek kendisini Hz. Muhammed ile görüştürmesini istedi. Hz. Abbas onu Peygamberimiz'e götürdü. Peygamber Efendimiz bu görüşme sırasında Ebû Süfyan'a: "Ebû Süfyan, hâlâ müslüman olmayacak mısın?" diye sordu.

Ebu Süfyan'ın İslam ordusunu izlediği sırtlar

O da “Bana biraz daha zaman tanı.” diye cevap verdi. Peygamber Efendimiz daha sonra Hz. Abbas’a, Ebû Süfyan’ı bu gece burada bekletmesini ve şehre ertesi gün göndermesini söyledi. Efendimiz Ebû Süfyan’ı bir gün orada bekletip ona Madiyk Boğazı’ndan geçecek olan İslâm ordusunu gösterecek ve onun son direncini de kıracaktı. Nitekim, ertesi gün Ebû Süfyan işte tam bu sırttan ordunun geçişini izledi. Mekke’ye döndüğünde de: “Öyle bir ordu ile geliyor ki, böyle sadık bir ordu, hiçbir dünya melikinde yoktur. Direnmenin hiçbir faydası olmayacaktır.” dedi. Peygamber Efendimiz’in arzusu yerine gelmişti. Şehre girişte hiçbir direniş olmadı ve böylece bir iki istisna olay dışında kan dökülmedi. O sabah İslâm ordusu farklı yönlerden, kollar hâlinde Mekke’ye girmeye başladı. Giriş sırasında münâdiler mütemadiyen halka seslenip endişe edecek bir şeyin bulunmadığını bildirdiler. Kendi evinden çıkmayanlara, Kâbe’ye sığınanlara ve Ebû Süfyan’ın evine girenlere dokunulmayacak!” denirken, Ebû Süfyan’ın gönlü bu vesileyle kazanılmaya çalışıldı.

Peygamber Efendimiz’in şehre girdiği yer olan Hucun (eski adı Keda) tarafında herhangi vukuat meydana gelmezken Şubeyke yönünden giren Halit b. Velid Hazretleri’nin bulunduğu mevkide küçük bir direniş oldu. Ancak her şeye rağmen şehir artık en şerefli misafirine kavuşmuştu. Mekke’de bundan böyle taştan tahtadan yapılma putlara değil, bir ve yegâne hâkim olan Allah’a secde edilecekti.

BİLÂL-İ HABEŞÎ’NİN DİZELERİNDE MECENNE

Yunus Emre’nin dediği gibi Efendimiz’in izini araya araya ilerliyoruz. Yolumuzun devamında bizi tarihî bir pazar daha karşılıyor. Burası Mecenne pazarı. Daha önce tam zıt istikamette Mekke’ye 40 km. uzaklıkta bulunan Zü’l-Mecaz pazarına gitmiştik.

Rivayetlere göre Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mecenne pazarına üç kez uğramış. Buranın havası bir hayli güzel. Az önce Mekke’de sıcaktan bunalmışken şimdi bir yaylada dolaşır

gibiyiz. İklimin güzelliğinden bahsedince Mekke'de yaşayan hocamız, bize Bilâl-i Habeşî Hazretleri'nin bir şiirini hatırlattı. Mekke'den Medine'ye hicret eden Hz. Bilâl, Medine'ye geldikten kısa bir süre sonra sıtmaya yakalanır. O ateş içinde de şu şiiri söylemeye başlar:

"Acaba bir gün olur da ızhır ve celil otlarının etrafa güzel kokular yaydığı bir vadide geceleyebilir miyim?

Mecenne'nin tatlı sularına varıp içebilir miyim?"[24]

Anlatıldığına göre, bu bölge gerçekten Hz. Bilâl'in şiirindeki gibi pek güzel bir yermiş. O'nun bahsettiği ırmaklar günümüzde akmasa da yatakları hâlâ duruyor. Bu ırmaklar mevsimlik olduğu için yıl içinde akabiliyormuş.

Mecenne'nin bir diğer özelliği de Efendimiz'in hicret yolu üzerinde olması. Bugün Mekke-Medine arasında uzanan asfalt yola her ne kadar birçok kişi 'Hicret Yolu' dese de bu, doğru değildir. Efendimiz, yanında Hz. Ebûbekir ile bugünkü mevcut yolun paralelindeki dağların arasından geçerek ilerlemiştir. Bu çileli yolculukta Mecenne'ye de gelmişler; buradan Usvan-Huleyse-Gudeyd'den sonra Ümmü Mabed'in çadırını kurduğu yere kadar gitmişlerdir.

Ümmü Mabed, kocası ile çobanlık yapan yaşlı bir kadındı. Neredeyse telef olacak kadar hasta bir keçileri vardı. Efendimiz mübarek elleri ile bu keçiye dokunduğunda keçi öyle bol süt vermişti ki yaşlı kadın şaşırıp kalmıştı.[25] Bu sütten içen hicret yolcuları, yollarının devamında da Sürâka ile karşılaşmışlardı. Peygamberimize, bindiği atın üzerinden saldıran Sürâka'nın, atının ayakları kumlara battığı için Sürâka hiçbir şey yapamamış ve en nihayetinde İslâmiyet'le şereflenmiştir. Hicret yolu bundan sonra Cuhre'ye, oradan Ebva'ya, sonra Herse'ye ve Bedir'e uzanmıştır.

---

[24] *Buhârî, medine 12, menâkıb 46*

[25] *İbn Kesîr, es-Sîretü'n-nebeviyye 2/255-263*

RECİ KUYULARININ IZDIRABI

Amacımız Reci kuyularına ulaşmaktı. Burası İslam tarihinde önemli bir yer; çünkü Efendimiz'in güzide sahabîlerinden bir kısmı burada şehit edilmiş.

Mekke-Medine arasında uzanan eski yolda ilerliyoruz. Mekke'den takriben 65 km. uzaklıktayız. Sağa doğru dönüyor ve toprak yolda ilerlemeye başlıyoruz. Yol aldıkça, Reci kuyularına ancak bir arazi arabası ile gidilebilir diyenlere hak veriyoruz. Zira önümüzde bir yol olmadığı gibi sık sık çukurlar ve tümseklerle de karşılaşıyoruz. Bu şekilde de 5 km. kadar ilerliyoruz. Çöl içindeki bu seyahatta uçsuz bucaksız kum yığınları dışında dikkatimizi çekenlerden biri de bir keçi çobanı. Birkaç devesi de var. Bu ıssız yere çadırını kurmuş, onların başında bekliyor. Eski bir mezarlık görüyoruz. Bazı taşlar hâlâ duruyor. Sağımız ve solumuzda tarım için kullanılan arazileri de görmek mümkün.

Nihayet Reci'ye geliyoruz. Heyecanla arabalarımızdan inerek etrafta kuyu aramaya başlıyoruz. Buluyoruz bulmasına ama hiç de hayalimizdeki gibi bir kuyu değil. Sanki o günden beri hiç dokunulmamış gibi tüm orijinalliği ile duruyor karşımızda.

Tamamen toprak ile çevrili, yer seviyesinde, yuvarlak bir su birikintisi burası. Ama ne kadar doldurursanız doldurun alttan kaynamaya devam ediyor. Bu büyük kuyunun etrafında yirmiye yakın küçük oyuk da var. Bunların içlerinden de su çıkıyor. Allah'ın işine bakın ki, bu dar daire içinde nereyi kazsanız su çıkıyor. Büyük kısımdan hayvanlar da su içtiği için su sık sık bulanıyor ve bundan dolayı insanlar su içmek için daha küçüklerini kazıyor. Biz de, daha önce kazılmış küçük bir oyuğun başına gidip pet şişemize su dolduruyoruz. Su oldukça berrak, tadı da fena değil.

Kuyunun az ilerisinde tamamen taşlarla çevrilerek yapılmış bir mescit var. Yalnız bu taşlar duvar oluşturmuş değil. Sadece yerde yan yana bir iz teşkil ederek duruyor. Kuyunun hemen yanında yükselen bir tepe var. İşte burası şanlı sahabilerin sığındıkları yer.

Selamlarını Ötelere Duyurabilenler bölümünde de anlatıldığı gibi Hz. Peygamber'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına gelen müşrikler önceden planladıkları üzere Efendimizden İslamiyet'i öğrenmek bahanesiyle muallim isterler. Efendimiz de en seçkin sahabilerinden sekiz tanesini onlarla gönderir. Bu gelenler

Reci Kuyuları

Mekke yakınlarında oturan Beni Lihyan kabilesinden olup asıl düşünceleri bu sahabeleri pusuya düşürerek öldürmek, bazılarını da Mekkeli müşriklere satmaktır. Medine'den buraya kadar gelirler. Reci kuyusunun başına geldiklerinde önceden kurdukları pusuya göre sahabilerin üzerlerine ok yağdırmaya başlarlar. Sahabiler direnir ama altı tanesi burada şehit düşer. İki sahabiyi esir alarak Mekkeli müşriklere satarlar.

Reci Kuyularında pusuya düşürülen sahabilerin sığındığı tepe

ÂSIM B. SABİT'İN DUASI

Reci kuyusunda tertip edilen bu suikastte yaşanan önemli hadiselerden biri de, bu şehit sahabilerden birinin ölmeden önce yaptığı duadır. Bu duanın sahibi Âsım b. Sâbit'tir. Kendisi, Ömer b. Abdülaziz Hazretleri'nin dedesidir. Müşriklerin kendisini şehit etmesi sonrasında vücudunu parçalayıp, bazı uzuvlarını keseceklerini tahmin ettiği için Rabb'ine yalvarmış ve "Allah'ım! Bu müşriklerin vücuduma ilişmelerine izin verme." diye dua etmiştir. Gerçekten de müşrikler Âsım b. Sâbit'i şehit ettikten sonra vücudundan birkaç parça kesmek amacı ile ona yaklaşmaya niyetlendiklerinde ortalıkta bir arı ordusu peyda olmuş ve onlar bu mübarek sahabinin naaşına ulaşamamışlardır. O gece yağan şiddetli yağmurun ardından Âsım b. Sâbit'in naaşı bilinmeyen bir yere doğru sürüklenmiş ve kaybolmuştur.[26]

FETHİN MÜJDELENDİĞİ YER

Reci kuyularından sonra Usvan kasabasına doğru ilerliyoruz. Yolumuzun sağ tarafındaki tepeler bir görünüyor bir kayboluyor. Sonunda gerçekten görülmesi gereken bir tepenin önünde duruyoruz. Üzerinde elektrik direkleri olan bu tepe, tarihte önemli bir hadiseye şahitlik etmiş. Burası, Reci'den dönüşte çıktığımız asfalt yola birkaç km. uzaklıkta bulunan Kürâu'l-Gamîm. Peygamber Efendimiz sahabileri ile 628 yılında umre için Mekke'ye giderken Fetih Sûresi burada nâzil olmuş. Yani gerçek fethin kulaklara fısıldandığı yer burası. Çünkü Mekke'ye otuz km. kala müşrikler müslümanları şehre sokmamışlar ve Hudeybiye mevkiinde burası ile aynı ismi taşıyan anlaşmayı imzalamışlardır. Bu anlaşma ile kalpler İslâmiyet'e daha çok teveccüh etmiş ve gerçek fetih bu şekilde hayata geçmiştir.

---

[26] *İbn Kesîr, es-Sîretü'n-nebeviyye 3/40*

O'NU GÖRÜNCE KUYULAR BİLE TATLANIYOR

Reci yolundan asfalta çıktıktan 15 km. sonra Usvan kasabasına geliniyor. Burada ağaçlık bir yerde, çok musluklu bir çeşmenin önünde duruyoruz. Burada yan yana sıralanmış birçok kurna görülüyor. Muslukların sol arkasında duran kuyu Bi'r-i-Tefle denilen tarihî bir yer.

Peygamber Efendimiz, sahabileri ile Hudeybiye'ye giderken buraya uğramış ve geceyi burada geçirmiş. Konakladıkları bu yerde bulunan kuyunun suyunun içilemeyecek kadar acı olması üzerine, Efendimiz mucize göstererek kuyudan bir parça suyu ağzına almış ve suyu yeniden kuyuya boşaltmıştır. Allah'ın izni ile kuyunun suyu dünyanın en tatlı sularından biri haline gelmiştir. Peygamber Efendimiz'in 1400 sahabi ile geldiği bu yerde gerçekleştirdiği bu mucizeye oradaki tüm sahabiler şahit olmuşlardır.[27] O günden bu yana da bu tarihî kuyuya ağızdan çıkan su manasına Tefle denmektedir.

Halk arasında çok meşhur olan bu kuyunun suyu, birçok hastalığa şifa olduğu için bidonlarla taşınmaktadır. Biz de Efendimiz'in hatırası bu kuyunun suyu ile orada abdest alıyor ve bol bol içiyoruz.

---

[27] *Buhârî, menâkıb 25; Müslim, cihad 132*

Efendimiz'in tatlandırdığı mübarek kuyu Bi'r-u Tefle

İslâm tarihinde Bi'r-u Tefle mevkiinin bir önemi de, sahabilerin ilk kez korku namazını burada kılmış olmalarıdır.[28] Onlar Mekke'ye doğru ilerlerken Hâlid b. Velid onları burada görecek ve Mekkelilere haber vermek için hızla geri dönecektir. Bu hadise üzerine sahabenin arasında endişe artar. Peygamber Efendimiz burada da fetanetini ortaya koymuş ve dört bir yana habercilerini göndererek hem Mekke'de hem de çevresinde olan biten her şeyden anında haberdar olmuştur. Ama sahabileri teskin etmek için burada onlara korku namazı da kıldırmıştır. Bu namaz vesilesiyle Rab'lerine sığınmışlar ve kalben selamet bulmuşlardır.

Bi'r-u Tefle'nin bulunduğu sulak yer, çevresini hemen yeşillendirivermiş. Burada 'Erak' denilen ağaç türünü görüyoruz. Ağaca doğru yaklaşıp, yapraklarını inceliyoruz. Bizim söğüte benziyor. Zaten oradaki ağaçların hiçbirinde ülkemizdeki gibi geniş yaprak yok. Buharlaşmanın çok olduğu bu topraklarda ağaçların hemen hepsinin yaprakları gayet küçük ve ince. Rabbimiz bu iklimlerde yaşayabilmeleri için, ağaçlara böyle bir özellik vermiş. Erak ağacının köklerinden misvak yapıldığını öğreniyoruz. Bu ağacın yaprakları ayrıca doğal bir doğum kontrol işlevi görüyormuş. Yapraklarını çiğneyen hanımların çocuk yapmaları gecikiyormuş.

HAYATINI SÜNNETE ODAKLAMIŞ BİR GÖNÜL İNSANI

Mekke'den gelinecek olursa Zâhir'i geçtikten sonra şüheda denilen mıntıkada trafik ışıklarını geçince sol taraftaki tepenin eteklerinde bir mezarlık var. Bu mezarlığın hemen karşısındaki evin bahçesinde büyük bir sahabi yatıyor. Fethullah Gülen Hocaefendi bu sahabi için "Abdullah b. Ömer denildi mi herkes onun kim olduğunu bilirdi. Çünkü o, Efendimiz'in sünnet çiz-

---

[28] *Nesâî, havf 22*

Bugün Mekke'de Şühedâ mevkiinde bir evin bahçesi içinde kalmış olan Abdullah İbni Ömer Hazretlerinin kabr-i şerifi

gisinden hiçbir zaman çıkmamıştı."[29] diyor. Evet Hz. Ömer'in birçok oğlu vardı ama Ömer'in oğlu denilince akla hemen o geliyordu. Efendimiz'i titizlikle izlemiş, sözlerini, hareketlerini öyle bir takip altına almıştı ki ileride dinin en önemli temsil ve tebliğcilerinden olacaktı.

Hayatında Efendimiz'i öyle takip etmiş, hâl ve hareketlerini aklına öyle bir yerleştirmiş ki, yaptığı hiçbir şey abes değil. Tamamen O'nun gibi yaşamaya çalışmış.

Bir keresinde Hac döneminde Arafat'ta bir taşın başında durur. O'nu iyi tanıyanlar: "Abdullah, neden burada oturdun?" diye sorarlar.

---

[29] *Fethullah Gülen, Sonsuz Nur-3/173-176*

O da, "Bilmiyorum ama Efendimiz Veda Haccı'nda burada bir süre oturmuştu." der. Yine bir keresinde kervan ile yolculuk yaparken kervanı durdurur ve bir ağacın altına gidip gelir. Yine sorarlar. "Bilmiyorum, ama bir keresinde Efendimiz buradan geçerken bu ağacın altına gidip gelmişti." cevabını verir.

Peygamberimiz'in yaptıklarını hayatına ölçü kabul eden ve onları tatbik etmekten bir an geri durmayan bu güzel insan sırf Efendimiz altında oturdu diye Medine'deki Akik Vadisi'nde bulunan bir Semûre ağacını ömrü boyunca sulamıştı. Ne zaman Medine'den Mekke'ye gelecek olsa, önce Bi'r-u Tuva'ya uğrar, orada boy abdesti alır ve sonra şehre girerdi. Çünkü Efendimiz de aynısını yapmıştı.

Abdullah b. Ömer'in kabrini ziyaret esnasında onun vefat anı geliyor gözlerimizin önüne. Vefatı öncesinde artık ne konuşabilmekte, ne de vücut uzuvlarını hareket ettirebilmekte. Bu sırada yanındakiler kendisine abdest aldırırlar. Fakat o huzursuzdur. Bir derdi vardır; fakat yanındakiler anlayamaz. O sırada dışarıdan içeriye biri girer. Gelen kişi Abdullah b. Ömer'i çok iyi tanıyan bir arkadaşı olduğu için içeridekiler çaresizlik içinde "Bir şeyler anlatmak istiyor fakat anlamıyoruz." der. Yeni giren kişi: "Siz az önce kendisine ne yaptınız?" diye sorar. "Abdest aldırdık." cevabını verirler. "Peki kulağına meshetmiş miydiniz?" diyerek ikinci bir soru sorar oradakilere "Hayır." cevabını alınca "Siz onu tanımıyor musunuz? O, hayatı boyunca Efendimiz'in sünnet çizgisinden bir nebze olsun sapmamıştı." diyerek kulaklarına da meshedilmesini ister. Ancak ondan sonra rahatlar İbn Ömer hazretleri. Daha sonra da tebessüm ederek vefat eder.

Rabbimiz'in bizleri de Efendimiz'in sünnet çizgisinden ayırmaması duası ile buradan da ayrılıyoruz.

Mekke'deki son gecemiz oldukça bereketli geçti. "Bir ara Kâbe ile vedalaşırken bir de Hacerü'l-Esved'le vedalaşabilir miyiz?" arzusu geçti içimizden. Bir deneyelim diyen birkaç arkadaşla

birlikte kalabalığın içine girdik. İlerlemeye başladık. Kâbe'nin örtüsüne kadar sokulduk. Derken bir dalga bizi mübarek taşın tam önüne atıverdi. Ellerimizle dokunup, dudaklarımızla öptük ve bu mübarek taşla vedalaştık.

FAHREDDİN PAŞA VE ÇEKİRGELER

Sabah namazı sonrasında boynumuz biraz daha bükük, sırtımız daha bir kamburlaşmış olarak çıktık Mescid-i Haram'dan. Artık dış avluda idik. Birazdan buradaki mermerleri bile özleyecek hâle geleceğiz. Gözüm, yerdeki beyaz mermerlere ilişti. Üzerlerinde küçücük canlılar var. Bazen minik adımlarla yürüyen bazen de oradan oraya sıçrayıveren çekirgelerdi bunlar. Çekirgelerle ilgili tarihî bir sayfa açılıyor zihin arşivimizde:

Yıl 1916'nın sonu. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı'nda. Düşmanın hedefi İstanbul'u almaktır. En yakın yer olan Çanakkale'yi geçmeye çalışırlar ama muvaffak olamazlar. Sonra Bağdat'a saldırırlar. Ama Selmân-ı Pak'da darmadağın olurlar. Sonra Mekke ve Medine'yi ele geçirmek isterler. Bu amaçla kandırdıkları birtakım insanları da kullanarak bu bölgeye yoğunlaşırlar. Şam'da bulunan Osmanlı paşası hemen Hicaz bölgesine ulaşmıştır. Bu paşanın adı Fahreddin Paşa'dır. Burada muhteşem bir sistem kurarak şehirleri savunmaya başlar. 1919 yılına kadar cesaretle ve kahramanlıkla mücadele edildi bu cephede. Düşman hâlâ

Fahreddin Paşa

buralara girememiştir. Ancak açlık had safhadadır. Düşman, şehre en ufak bir gıda maddesi bile sokturmamaktadır. Açlıktan ölümler başlayınca Fahreddin Paşa bir gün Cuma namazında hutbeye çıktı ve askerlerine hitaben:

"Evlâtlarım biliyorum çok açsınız. Aylardır doğru dürüst bir şey yiyemediniz. Ama unutmayın, biz burada Kâinatın Efendisi'ni müdâfaa ediyoruz. Bu sebeple açlığınız iyice bastırdığında çölden çekirge toplayın, çekirge yiyin. Çekirge eti serçe etine benzer. Zamanında sahabiler de yemiştir siz de yiyebilirsiniz." diyerek askerlerini ikna etmeye çalışır.

Naci Kıcıman, "Medine'de bize bu hadiseyi anlattıktan sonra askerin gözü önünde çekirge kavurttu ve yedi. Hepimiz heyecanla "Acaba gerçekten yiyebilecek mi?" diye bakıyorduk. Ama kendisinde en ufak bir tereddüt bile görmedik. O askerlerine her konuda öncü olan bir kişiydi." diyerek o günleri anlatır.

1919 yılının başına gelinmiştir ve artık bütün müslümanların hâmisi olan Osmanlı Devleti sekerât hâline girmiştir. Düşman kuşatma ile bu bir avuç insanı dize getirmenin mümkün olmadığını anlayınca fitne ateşini yakmaya karar vermiştir. İstanbul'dan gelmiş gibi gösterilen bir sahte görevli Medine'ye getirilir. İşte ne olmuşsa bundan sonra olur. O kuvvetli ittifak parçalanmaya başlar. Fahreddin Paşa'nın şahsına yapılan suizanlar meyvesini verir ve Medine müdafaası çöker.

Bu süreçte insana en ızdırap veren husus, Fahreddin Paşa'nın teslim sırasındaki tavırlarıdır. O, son ana kadar buraları müdafaadan geri kalmamıştır. Hatta düşman şehre girdiğinde bile o, Efendimiz'in kabr-i şerifinin yanına gitmiş, "Benim buradan ancak ölüm çıkar." diyerek burada kalmayı ve buraya düşmanı sokmamayı düşünmüştür. Fakat artık yapılacak hiçbir şey kalmadığında da, askerini kırdırmamak için, teslim olmaya karar vermiş ve Efendimiz'in huzuruna giderek, "Biz buralara Seni

Medine hurmalıklarında objektife takılan bir çekirge

müdafaaya gelmiştik ama şu an senin müdafaana muhtacız ya Resûlullah!" diye inlemiş ve neticede "Ben düşmana teslim-i silah etmem." diyerek kılıcını Efendimiz'in mübarek türbesine bırakmış ve oradan öyle ayrılmıştır.

Gözlerimiz dolmuş, sanki bu mübarek mekânda ecdat ile kucaklaşır gibi olmuştuk. Elimde tuttuğum çekirge bile sanki bizi dinliyor gibiydi. Hiç hareket etmeden öylece duruyordu.

Arkadaşlar: "Peki Fahreddin Paşa şehirden nasıl çıktı?" dediler. Açıkçası bu son kısmı anlatmak için kelime bulmakta zorlanıyordum. Onlara bu manzarayı, Medine Müdafaası kitabının yazarı ve Fahreddin Paşa'nın yardımcısı Naci Kıcıman'ın ifadeleri ile aktarmaya çalıştım:

"Fahreddin Paşa ve yakın kumandanları olan bizler, esir edilmiş bir hâlde ellerimiz bağlı Medine'den çıkarılırken, bir yandan ağlıyor bir yandan da bir şiiri terennüm etmeye çalışıyorduk. Bu şiir ihtiyat mülâzımlarımızdan İdris Sabih Bey'in yazdığı, aslında bu zor günlerde Efendimiz'e bir sesleniş niteliğinde olan dua gibi bir metindi."

Fahrettin Paşa kurmaylarıyla şehrin müdafasını konuşurken

Naci Kıcıman, yaşadıklarını böyle aktarmıştı istikbalin nesillerine. Medine'den Malta adasına kadar sürecek bir sürgün yoluna çıkarken bir yandan ağlıyor bir yandan da bu şiiri okuyorlardı. Tabii bu arada başlarını iki de bir geriye çevirip arkalarında bıraktıkları yeşil kubbeye doğru yaşlı gözlerle bakıyorlardı.

Askerlerimiz şehri kuşatan düşmana top ateşinde bulunurken

DÜNYA VE AHİRET EFENDİMİZSİN

Bir ulü'l-emr idin emrine girdik;
Ezelden bey'atli hakanımızsın.
Az idik, sayende murada erdik,
Dünya ve âhiret sultanımızsın.

Unuttuk İlhan'ı, Kara Oğuz'u;
İşledik seni gözbebeğimize,
Bağışla ey şefî' kusurumuzu
Bin küsûr senelik emeğimize.

Suçumuz çoksa da sun'umuz yoktur,
Şımardık müjde-i sahabetinle.
Gönlümüz ganîdir, gözümüz toktur,
Doyarız bir lokma şefaatinle.

Nedense kimseler dinlemez, eyvah!
O kadar saf olan dileğimizi
Bir ümmî isen de ya Resûlallah,
Ancak sen okursun yüreğimizi.

Suları tükendi gülâbdanların,
Dinmedi gözümüz yaşı, merhamet.
Külleri soğudu buhurdanların,
Aşkınla bağrını yakmada millet.

Gelmemiş Türkçe'de Lebid, Hassan'ın,
Yok bizde ne Bürde, ne Muallaka.
Yolunda baş veren Âl-i Osman'ın,
Lâl ile yazdığı tarihten başka.

Ne kanlar akıttık hep senin için,
O ulu Kitâb'ın hakkıçün aziz...
Gücümüz erişsin ve erişmesin,
Uğrunda her zaman döğüşeceğiz.

Yapamaz Ertuğrul evlâdı sensiz,
Can verir, cânânı veremez Türkler.
Ebedi hâdimü'l-haremeyniniz,
Ölsek de Ravza'nı rûhumuz bekler.

KAYNAKLAR

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (213-290 h.); *el-Müsned*, I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eşas es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin (384-458); *Şuabü'l-iman* [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], I-IX, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1410/1910

—- *Delâilü'n-nübüvve* I-VII, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1985.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); *Sahîhu'l-Buhârî*, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979

Gülen Fethullah, *Sonsuz Nur I-III*, Nil Yayınları, İzmir, 2005

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (773-852 h.); *Fethu'l-bârî, I-XIII*, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1379 h.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); es-Sîretü'n-nebeviyye I-IV [tahkik: Mustafa Abdülvahid], Beyrut, Daru'l-Ma'rife, 1976.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim,* I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen I-VIII* [tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde], Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemül-kebîr* I-XX [tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404 h.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.